



**ДОРНОД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ДЭРГЭДЭХ  
СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТЭС**

**ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ  
2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГО**

# **ДОРНОД АЙМГИЙН НЭГДСЭН ДҮН**

## НОМ БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД

### НЭГ. УДИРДСАН

#### Мягмарсүрэн Бадамсүрэн

Нефтийн инженер, хүндэт профессор  
Аймгийн Засаг дарга  
Хүн ам орон сууцны тооллогын аймгийн комиссын дарга

#### Чулуун Ганбат

Төрийн захиргаа удирдлагын менежер, магистр  
Аймгийн засаг даргын орлогч  
Хүн ам орон сууцны тооллогын түр товчооны дарга

### ХОЁР. ЭМХЭТГЭЖ, ХЯНАН ТОХИОЛДУУЛСАН

#### Дарьсүрэн Энхбаатар

Статистикч, эдийн засгийн ухааны магистр  
Дорнод аймгийн Засаг даргын дэргэдэх статистикийн хэлтсийн дарга  
Хүн ам орон сууцны тооллогын комисс болон түр товчооны орлогч дарга

#### Төгсбат Ариунсайхан

Статистикч, бакалавр  
Үндэсний статистикийн хорооны  
Хүн ам, орон сууцны тооллогын товчооны статистикч

### ГУРАВ. БИЧИЖ БОЛОВСРУУЛСАН

#### Түвдэнням Батболд

Эдийн засаг, Мэдээлэл зүйч, бакалавр  
Статистикийн хэлтсийн ахлах мэргэжилтэн

#### Толя Туяацэцэг

Нягтлан бодогч, эдийн засагч, бакалавр  
Статистикийн хэлтсийн мэргэжилтэн

#### Мөнхжаргал Төмөрчимэг

Социологич, эдийн засагч, магистр  
Статистикийн хэлтсийн мэргэжилтэн

#### Баяраа Пүрэвсүрэн

Банкны эдийн засагч-нягтлан бодогч, бакалавр  
Статистикийн хэлтсийн мэргэжилтэн

#### Одбаатар Гэрэлтуяа

Нягтлан бодогч, бакалавр  
Статистикийн хэлтсийн зохион байгуулагч, нягтлан бодогч

#### Батцэнгэл Баяржаргал

Мэдээллийн технологийн инженер, бакалавр  
Статистикийн хэлтсийн Хүн ам, орон сууцны тооллогын гэрээт ажилтан

#### Хүрэлбаатар Дашдорж

Дархан цаазат газруудын Дорнод хамгаалалтын захиргааны дарга

## АГУУЛГА

<b>НОМ БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД</b> .....	2
<b>ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ</b> .....	4
<b>ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ</b> .....	8
<b>МЭНДЧИЛГЭЭ</b> .....	10
<b>ТАЛАРХАЛ</b> .....	11
<b>ӨМНӨХ ҮГ</b> .....	12
<b>ДОРНОД АЙМГИЙН ТУХАЙ</b> .....	13
<b>ТОВЧ ДҮГНЭЛТ</b> .....	17
<b>НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ</b>	
ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН ОНЦЛОГ, УДИРДЛАГА .....	25
<b>ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ</b>	
ХҮН АМЫН ТОО, ӨСӨЛТ, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ .....	39
<b>ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ</b>	
УЛСЫН ХАРЬЯАЛАЛ, ҮНДЭС УГСАА, ШАШИН .....	47
<b>ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ</b>	
ХҮН АМЫН СУУРЬШИЛ, НЯГТРАЛ .....	57
<b>ТАВДУГААР БҮЛЭГ</b>	
ДОТООД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, ХОТЖИЛТ .....	61
<b>ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ</b>	
БОЛОВСРОЛ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ .....	71
<b>ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ</b>	
ӨРХ, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ГЭРЛЭЛТ .....	83
<b>НАЙМДУГААР БҮЛЭГ</b>	
ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭДИЙН ТОО, БҮТЭЦ .....	91
<b>ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ</b>	
ГАР УТАС, ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ТОО, БҮТЭЦ .....	101
<b>АРАВДУГААР БҮЛЭГ</b>	
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ .....	107
<b>АРВАННЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ</b>	
ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭД .....	123
<b>АРВАНХОЁРДУГААР БҮЛЭГ</b>	
ӨРХИЙН СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, НӨХЦӨЛ .....	129
<b>ХАВСРАЛТ</b> .....	145

## ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

ХҮСНЭГТ 2.1.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНООР	41
ХҮСНЭГТ 2.2.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ЕРДИЙН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ, 1000 хүнд ногдохоор, 2010-2020 ОН	42
ХҮСНЭГТ 2.3.	СУМЫН ХҮН АМЫН ӨСӨЛТ, ХУВИАР, 1989-2000, 2000-2010, 2010-2020 ОН	42
ХҮСНЭГТ 2.4.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦААГААР, 2010, 2020 ОН	43
ХҮСНЭГТ 2.5.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, СУМААР, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦААГААР, 2010, 2020 ОН	44
ХҮСНЭГТ 2.6.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦААГААР, 2010, 2020 ОН	45
ХҮСНЭГТ 2.7.	ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЦИЙН ЗАРИМ ГОЛЛОХ ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН	45
ХҮСНЭГТ 3.1.	ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО, СУМААР, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, 2010, 2020 ОН	49
ХҮСНЭГТ 3.2.	ДОРНОД АЙМГИЙН МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ХҮН АМЫН ТОО, ҮНДЭС, УГСАА, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	50
ХҮСНЭГТ 3.3.	ДОРНОД АЙМГИЙН МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	50
ХҮСНЭГТ 3.4.	АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	52
ХҮСНЭГТ 3.5.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	53
ХҮСНЭГТ 3.5.1	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН /ҮРГЭЛЖЛЭЛ/	53
ХҮСНЭГТ 3.6.	ДОРНОД АЙМАГТ ОРШИН СУУГАА ГАДААДЫН ХАРЬЯАТ ИРГЭД, УЛСААР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	54
ХҮСНЭГТ 3.7.	ДОРНОД АЙМАГТ ОРШИН СУУГАА ГАДААДЫН ХАРЬЯАТ ИРГЭДИЙН ТОО, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	54
ХҮСНЭГТ 3.8.	ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ХҮН АМ, ГАДААДЫН ХАРЬЯАТ ИРГЭДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	55
ХҮСНЭГТ 3.9.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ШАШИН ШҮТЛЭГИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	55
ХҮСНЭГТ 3.10.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ШАШИН ШҮТДЭГ ХҮН АМ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	55
ХҮСНЭГТ 3.11.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ШАШИН ШҮТДЭГ ХҮН АМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	56
ХҮСНЭГТ 3.12.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ШАШИН ШҮТДЭГ ХҮН АМ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	56
ХҮСНЭГТ 4.1.	ХҮН АМЫН ТОО, ӨСӨЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	59
ХҮСНЭГТ 4.2.	ХҮН АМЫН ТОО, СУМААР, ӨСӨЛТ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	59
ХҮСНЭГТ 4.3.	ХҮН АМЫН ТОО, НЯГТРАЛ, СУМ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	60
ХҮСНЭГТ 4.4.	ХОТЫН ХҮН АМЫН ТОО, БҮС НУТАГ, АЙМАГ, ӨСӨЛТ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН /	60

ХҮСНЭГТ 5.1.	ТӨРСНӨӨС ХОЙШИХ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 2010, 2020 ОН	66
ХҮСНЭГТ 5.2.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШИХ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР 2020 ОН	66
ХҮСНЭГТ 5.3.	ТАВАН ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 5 ЖИЛИЙН ӨМНӨ БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН АЙМГААР, 2020 ОН	67
ХҮСНЭГТ 5.4.	НЭГ ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 2010, 2020 ОН	67
ХҮСНЭГТ 5.5	НЭГ ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, ЖИЛИЙН ӨМНӨ БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР 2020 ОН	68
ХҮСНЭГТ 5.6.	СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛД ШИЛЖИГЧИД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	68
ХҮСНЭГТ 6.1.	АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	74
ХҮСНЭГТ 6.2.	АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	75
ХҮСНЭГТ 6.3.	АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	76
ХҮСНЭГТ 6.4.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	77
ХҮСНЭГТ 6.5.	ЗУРГААГААС ХОРИН ЕСӨН НАСНЫ ХҮН АМЫН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, НАС, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	79
ХҮСНЭГТ 6.6.	ЗУРГААГААС ХОРИН ЕСӨН НАСНЫ ХҮН АМЫН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	80
ХҮСНЭГТ 6.7.	СУРГУУЛИЙН ӨМНӨХ БОЛОВСРОЛД ХАМРАГДАЛТ, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	81
ХҮСНЭГТ 7.1.	ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	85
ХҮСНЭГТ 7.2.	ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ӨРХИЙН ХЭЛБЭР, ХУВИАР, 2020 ОН	86
ХҮСНЭГТ 7.3.	ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, АМ БҮЛИЙН ТОО, ХУВИАР, 2020 ОН	86
ХҮСНЭГТ 7.4.	ӨРХИЙН ТОО, СУМ, АМ БҮЛИЙН ТОО, 2020 ОН	87
ХҮСНЭГТ 7.5.	ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ, 2010, 2020 ОН	87
ХҮСНЭГТ 7.6.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	88
ХҮСНЭГТ 7.7.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	88
ХҮСНЭГТ 7.8.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	89
ХҮСНЭГТ 8.1.	ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	93
ХҮСНЭГТ 8.2.	ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, СУМ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	94
ХҮСНЭГТ 8.3.	ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ХҮЙС, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2020 ОН	95
ХҮСНЭГТ 8.4.	АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ХЭЛБЭР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	96
ХҮСНЭГТ 8.5.	АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ХЭЛБЭР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	97

ХҮСНЭГТ 8.6.	АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ХЭЛБЭР, СУМ, АЙМАГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	98
ХҮСНЭГТ 8.7.	АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ДАВХАРДЛААР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	98
ХҮСНЭГТ 8.8.	АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ЭСЭХ, ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ДАВХАРДЛААР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	99
ХҮСНЭГТ 9.1.	ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭДЭГ 6, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН, 2020 ОН	104
ХҮСНЭГТ 10.1.	АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	110
ХҮСНЭГТ 10.2.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	111
ХҮСНЭГТ 10.3.	АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	112
ХҮСНЭГТ 10.4.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	113
ХҮСНЭГТ 10.5.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010, 2020 ОН	113
ХҮСНЭГТ 10.6.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	113
ХҮСНЭГТ 10.7.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	114
ХҮСНЭГТ 10.8.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	115
ХҮСНЭГТ 10.9.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	116
ХҮСНЭГТ 10.10.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	117
ХҮСНЭГТ 10.11.	АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙСЭЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	118
ХҮСНЭГТ 10.12.	АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН	118
ХҮСНЭГТ 10.13.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ШАЛТГААН, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН	119
ХҮСНЭГТ 10.14.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ ЭРХЛЭЭГҮЙ БАЙГАА ШАЛТГААНААР, 2020 ОН	120
ХҮСНЭГТ 11.1.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010, 2020 ОН	125
ХҮСНЭГТ 11.2.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ТОО, ГАДААДАД СУУГАА УЛС, ГАДААДАД СУУГАА ЗОРИЛГООР, 2020 ОН	126
ХҮСНЭГТ 11.3.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭД, БАЙНГА СУУЖ БАЙСАН СУМ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	127
ХҮСНЭГТ 11.4.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭД, ОРШИН СУУГАА УЛС, ОРШИН СУУГАА ХУГАЦАА, ХУВИАР, 2020 ОН	127
ХҮСНЭГТ 11.5.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТОО, ГАДААДАД СУУГАА УЛС, ГАДААДАД СУУГАА ЗОРИЛГО, 2020 ОН	128

ХҮСНЭГТ 12.1.	СУУЦ БОЛОН ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН	132
ХҮСНЭГТ 12.2.	ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН	133
ХҮСНЭГТ 12.3.	ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	133
ХҮСНЭГТ 12.4.	ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, БАЙРШИЛ, ХУВИАР, 2020 ОН	134
ХҮСНЭГТ 12.5.	ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ӨМЧИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	134
ХҮСНЭГТ 12.6.	ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	134
ХҮСНЭГТ 12.7.	ӨРХИЙН ТОО, ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	135
ХҮСНЭГТ 12.8.	ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ГЭРИЙН ХАНЫН ТОО, ХУВИАР, 2020 ОН	136
ХҮСНЭГТ 12.9.	ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АХУЙН НӨХЦӨЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	137
ХҮСНЭГТ 12.10.	БАЙШИНГИЙН ТОО, ХАНЫН ҮНДСЭН МАТЕРИАЛ, ХАНЫН ӨНГӨЛГӨӨНИЙ	139
ХҮСНЭГТ 12.11.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТАЛБАЙН ХЭМЖЭЭ, ХУВИАР, 2020 ОН	140
ХҮСНЭГТ 12.12.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ӨРӨӨНИЙ ТОО, ХУВИАР, 2020 ОН	140
ХҮСНЭГТ 12.13.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, ХАЛААЛТЫН ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	141
ХҮСНЭГТ 12.14.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УСАН ХАНГАМЖИЙН ТӨРӨЛ ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	141
ХҮСНЭГТ 12.15.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН АХУЙН НӨХЦЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	142

## ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

ЗУРАГ 1.1.	ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН УИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН БҮТЭЦ	37
ЗУРАГ 2.1.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, 2020 ОН	41
ЗУРАГ 2.2.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЭЦ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН	43
ЗУРАГ 2.3.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2010, 2020 ОН	44
ЗУРАГ 3.1.	ХҮН АМЫН ТОО, ИРГЭНИЙ ХАРЬЯАЛЛААР, 2020 ОН	49
ЗУРАГ 3.2.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМ, ҮНДЭС, УГСАА, ХУВИАР, 2020 ОН	51
ЗУРАГ 3.3.	ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМ, ҮНДЭС, УГСАА, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	52
ЗУРАГ 5.1.	ТӨРСНӨӨС ХОЙШИХ ДОТООД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, 2020 ОН	64
ЗУРАГ 5.2.	СҮҮЛИЙН ТАВАН ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, 2020 ОН	64
ЗУРАГ 5.3.	СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, 2020 ОН	65
ЗУРАГ 5.4.	ШИЛЖИГЧДИЙН ТОО, ХУГАЦААГААР, 2010, 2020 ОН	65
ЗУРАГ 5.5.	АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ ХООРОНДЫН ШИЛЖИГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2010, 2020 ОН	65
ЗУРАГ 5.6.	СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛД ШИЛЖИГСЭД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН	69
ЗУРАГ 6.1.	ДЭЭД БОЛОВСРОЛТОЙ ХҮН АМЫН НАС ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2010, 2020 ОН	76
ЗУРАГ 6.2.	ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, 2020 ОН	77
ЗУРАГ 6.3.	АРАВ ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010, 2020 ОН	78
ЗУРАГ 6.4.	СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАГЧДЫН ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010, 2020 ОН	81
ЗУРАГ 7.1.	ӨРХ, ӨРХӨД ХАМААРАЛГҮЙ ТООЛОГДСОН ХҮН АМЫН ТОО, 2020 ОН	85
ЗУРАГ 7.2.	ӨРХИЙН ТОО, ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН	86
ЗУРАГ 7.3.	АНХНЫ ГЭРЛЭЛТИЙН ДУНДАЖ НАС, 2000, 2010, 2020 ОН	88
ЗУРАГ 7.4.	ГЭР БҮЛЭЭ ЦУЦАЛСАН ХҮН АМЫН ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН	89
ЗУРАГ 8.1.	ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2020 ОН	94
ЗУРАГ 8.2.	ХӨГЖЛИЙН БЭРШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	95
ЗУРАГ 8.3.	ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭРЭЭР, ХУВИАР, 2020 ОН	96
ЗУРАГ 8.4.	ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАР, ХҮЙСЭЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	97
ЗУРАГ 9.1.	ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, СУМ, АЙМГААР, 2010 ОН, 2020 ОН	103
ЗУРАГ 9.2.	ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН	104
ЗУРАГ 9.3.	ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ГАР УТАСНЫ ХЭРЭГЛЭЭ, ХУВИАР, 2020 ОН	105
ЗУРАГ 9.4.	ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВИЙН ЖИН, СУМ, АЙМГААР, 2010 ОН, 2020 ОН	105

ЗУРАГ 9.5.	ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН	106
ЗУРАГ 9.6.	ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН НАС ХҮЙСИЙН СУВАРГА 2010, 2020 ОН	106
ЗУРАГ 10.1.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН ТАЛААРХ БҮДҮҮВЧ, 2020 ОН	109
ЗУРАГ 10.2.	АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХУВИАР, 2020 ОН	110
ЗУРАГ 10.3.	АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХУВИАР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН	111
ЗУРАГ 10.4.	ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	112
ЗУРАГ 10.5.	АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН	119
ЗУРАГ 10.6.	15-24 НАСНЫ ХҮН АМД ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ, СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН	120
ЗУРАГ 10.7	15-24 НАСНЫ ХҮН АМД ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ, СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН	121
ЗУРАГ 11.1.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2010, 2020 ОН	126
ЗУРАГ.11.2.	ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭД, ТООЛЛОГЫН ҮЕД СУУЖ БАЙГАА ЗОРИЛГО, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	128
ЗУРАГ 12.1.	ХҮН АМЬДРАН СУУХ ЗОРИУЛАЛТТАЙ НИЙТ СУУЦ БОЛОН ХҮН БАЙНГА АМЬДАРДАГ СУУЦНЫ ТОО, ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН	132
ЗУРАГ 12.2.	ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН	132
ЗУРАГ 12.3.	ГЭРИЙН ДЭЭВЭР, ТУУРГА, ШАЛНЫ ҮНДСЭН МАТЕРИАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН	136
ЗУРАГ 12.4.	ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УСАН ХАНГАМЖ, ХУВИАР, 2020 ОН	137
ЗУРАГ 12.5.	БАЙШИН, АШИГЛАЛТАД ОРУУЛСАН ОН, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН	138
ЗУРАГ 12.6.	БАЙШИНГИЙН ШАЛНЫ ҮНДСЭН БОЛОН ХУЧИЛТЫН МАТЕРИАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН	140
ЗУРАГ 12.7.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН, ХАТУУ ХОГ, ХАЯГДАЛ ЗАЙЛУУЛАЛТЫН ХЭЛБЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	142
ЗУРАГ 12.8.	БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН БОХИР УС ЗАЙЛУУЛАЛТЫН ХЭЛБЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	143

## МЭНДЧИЛГЭЭ



Та бүхнийхээ амар мэндийг Дорнод нутгаасаа гар сунган мэндчилж байна.

Монгол Улсын Их хурлын 1992 оны 8 дугаар сарын 18-ны өдөр Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль баталснаас эхлэн Дорнод аймгийн Ардын Хурлын Тэргүүлэгчид, Ардын хурлын Гүйцэтгэх захиргаа уг хуулийн дагуу аймаг, сум, багийн зохион байгуулалтанд шилжсэн.

Аймаг, сум, багийн хурлын зохион байгуулалтанд орсны дараа 2000, 2010, 2020 онуудад Хүн ам, орон сууцны тооллого явагдаж ирлээ.

Монгол улсын арван нэг дэх удаагийн тооллогын нэг онцлог нь “**Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай**” Монгол улсын хуулийн хүрээнд явагдсан 2 дахь тооллого юм. Мөн “ ДАН ” систем ашигласан, нийт хүн амаа газар зүйн мэдээллийн санд оруулсан түүхэн ач холбогдолтойг дурьдахад таатай байна.

Энэхүү 2020 он бол Статистикийн хэлтсийн хамт олны нэгдмэл нэг зорилго, хамтач, хөдөлмөрч, бүтээлч үйл ажиллагааг харуулсан, ачааллыг түүртэлгүй даван гарсан, Монгол улсынхаа нэрийг дэлхийн статистикийн түүхэнд өндөрт өргөсөн түүхэн он жил болж өнгөрлөө.

Статистикийн улсын хэмжээний компанит том ажлыг Дорнод аймагтаа хийж гүйцэтгэхэд оновчтой шийдвэр гаргаж, аргачлал заавраар бүрэн хангасан ҮСХ, ХАОСТТовчооны хамт олон, аймаг, сумын комисс, аймгийн Засаг даргын орлогч, түр товчооны дарга Ч.Ганбат, ХАОСТ-ын комиссын орлогч дарга, түр товчооны орлогч дарга Д.Энхбаатар, хамтарч ажилласан сум, багийн түр товчоо, ялангуяа тоологч, шалгагч нар Та бүхэндээ ажлын өндөр амжилт, эрүүл энх, хамгийн сайн сайхан бүхнийг хүсэн ерөөе!

ДОРНОД АЙМГИЙН ИТХ-ЫН  
ДАРГА Л.ХИШИГТОГТОХ



## ТАЛАРХАЛ



Монгол Улсын Хүн ам, орон сууцны тооллогын улсын комиссын 2018 оны 02 дугаар тогтоол, Дорнод аймгийн Засаг даргын 2018 оны А/387 дугаар захирамжаар Хүн ам, орон сууцны ээлжит тооллогыг зохион явуулах аймгийн комисс, аймгийн Засаг даргын 2019 оны А/50 дугаар захирамжаар аймгийн тооллогын түр товчоог тус тус байгуулсан. ХАОСТооллого нь 2020 оны 01 дүгээр сарын 8-наас 9-нд шилжих шөнийн 00 /тэг/ цагаас 15-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд явагдсан.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын мастер төлөвлөгөөний дагуу орон нутагтаа ажлаа төлөвлөн аймгийн комисс, хүн амын тооллогын түр товчоо ажиллав.

Манай аймагт Хүн ам орон сууцны туршилтын тооллогыг 2019 оны 1 сард явуулсан нь 11 дэх удаагийн улсын тооллого амжилттай явагдахад сайнаар нөлөөллөө.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын бэлтгэл ажлын хүрээнд Дорнод аймгийнхаа 80 000 дахь иргэн болон түүний үе чацуутан 6 хүүхдийг тодруулан шагнаан урамшуулж, дурсгалын зүйлийг гардууллаа.

Нийт өрх, хүн амыг 100 хувь хамруулж, нэмэлтээр 10 хувийн мэдээллийг уламжлалт аргаар явуулж, Хүн ам, өрхийн мэдээллийн сан болон төрийн байгууллагын мэдээллийн сантай уялдуулсан нь энэ удаагийн тооллогын онцлог давуу тал байв.

Хүн ам, орон сууцны тооллого нь хүн амын тоо, нас хүйсийн бүтэц, бүрэлдэхүүн, байршил, боловсрол, орон сууцны төрөл зэрэг нийгэм, эдийн засгийн маш дэлгэрэнгүй тоо баримтыг цуглуулдаг цорын ганц мэдээллийн эх үүсвэр юм. Тооллогын дүн нь цаашид аймаг, улс орны хөгжлийн бодлого боловсруулах, төлөвлөхөд үндэслэл болох учиртай.

Манай Статистикийн хэлтсийн хамт олон Хүн ам, орон сууцны Улсын тооллогыг “ХҮМҮҮНД ТӨР ЭРХЭМ, ТӨРД ХҮМҮҮН ЭРДЭНЭ” уриан дор зохион байгуулж, идэвхи санаачлагатай манлайлан ажилласныг онцгойлон тэмдэглэе.

Хүн ам, орон сууцны тооллогыг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулж явуулах, үр дүнг нэгтгэн гаргахад идэвхи зүтгэл гарган ажилласан аймаг, сумын тооллогын комисс, түр товчооны гишүүд, багийн Засаг дарга, тоологч, шалгагч нарт болон тооллогод идэвхтэй хамрагдсан Дорнод нутгийн зон олондоо чин сэтгэлээсээ талархсанаа илэрхийлж, сайн сайхан бүхний дээдийг хүсье!

ДОРНОД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА,  
ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГЫН АЙМГИЙН  
КОМИССЫН ДАРГА М.БАДАМСҮРЭН

## ӨМНӨХ ҮГ



Дорнод аймгийн ХАОСТ-ын комисс, түр товчоо Монгол улсын хүн ам орон сууцны 11 дэх удаагийн тооллогыг амжилттай зохион байгуулан явууллаа.

Манай аймгийн хүн ам 1935 онд 59211, 1944 онд 30875, 1956 онд 35111, 1963 онд 36066, 1969 онд 42870, 1979 онд 58838 байсан бол 2020 онд суурин хүн ам 82020 болж тоологдлоо.

Хүн ам орон сууцны тооллогын бодлого, шийдвэрүүдийг аймаг, сумын комисс гаргаж, бэлтгэл ажлыг хангахад аймаг, сум, багийн түр товчоо ихээхэн чармайлт гарган ажилласныг цохон тэмдэглэхийг хүсэж байна.

МҮОНТ, Орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд, Гэрэл сэтгэмж ОНӨҮГ, албан газрууд тооллогын зорилго ач холбогдлыг олон нийтэд сурталчлан таниулах ажилд идэвхи зүтгэлтэй ажилласан.

Тухайлбал аймгийн Хөгжимт драмын театрын уран сайхны удирдаач, Соёлын гавъяат жүжигчин Ц.Ганзориг тооллогын ажилд иргэн бүр оролцох талаар уриалга

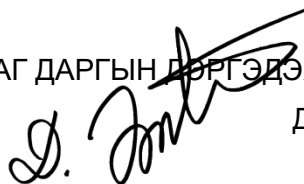
гаргаж, ая дуугаа өргөлөө.

Энэ удаагийн тооллого нь хосолмол аргыг хэрэглэж явуулсан нь өмнөх тооллогуудаас онцлог болсон юм.

Энэхүү ном нь 1-12 бүлэг, тооллогын нэгдсэн үр дүнгийн гол гол үзүүлэлтийг аймгийн түвшинд харуулсан хавсралтууд бүхий 230 хуудаснаас бүрдэнэ. 12-р бүлэгт Байшин орон сууцны тооллогын дүнгээс оруулсан.

ХАОСТ-ын ажлыг амжилттай явуулахад мэргэжил арга зүйгээр ханган ажилласан Монгол улсын Үндэсний Статистикийн Хороо, орон нутгийн удирдлага, хамтран ажилласан агентлаг, байгууллага, нутгийн иргэддээ хамт олныхоо өмнөөс чин сэтгэлийн талархал дэвшүүлж, эрүүл энх, аз жаргал, амжилт бүтээлийн дээдийг хүсэн ерөөе!

ДОРНОД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ДЭРГЭДЭХ  
СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТСИЙН ДАРГА



Д.ЭНХБААТАР

## ДОРНОД АЙМГИЙН ТУХАЙ

### ЗАСАГ, ЗАХИРГААНЫ НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГА:

БНМАУ-ын Ардын Засгийн газрын 1931 оны 2-р хурлын тогтоол, Улсын бага хурлын тэргүүлэгчдийн 5-р хурлын тогтоолоор Хан Хэнтий уулын аймгаас 10 хошууг шилжүүлэн, Дорнод аймгийг байгуулсан. 1941 оны 7 дугаар сарын 10-нд БНМАУ-ын БХТ-ийн 44-р хурлаас Баянтүмэн хотыг Чойбалсан хот гэж нэрлэсэн байна. БНМАУ-ын бага хурлын тэргүүлэгчдийн 1945 оны 2 дугаар сарын 8-ны өдрийн 7 дугаар тогтоолоор Дорнод аймгийн нэрийг Чойбалсан аймаг гэж нэрлэхээр тогтжээ. БНМАУ-ын Ардын Их хурлын тэргүүлэгчдийн 1962 оны 3-р сарын 21-ний өдрийн 68 дугаар зарлигаар Чойбалсан аймгийн нэрийг Дорнод аймаг гэж өөрчилсөн. Дорнод аймаг нь 123.5 мянган хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэртэй, газарзүйн байршлын хувьд хойд талаараа ОХУ-ын Өвөрбайгалийн хязгаарын Кыра, Акша, Онон, Борзь районой, зүүн болон өмнө талаараа БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Хөлөнбуйр, Хянган аймгуудтай, баруун урд, баруун талаараа Сүхбаатар, Хэнтий аймгуудтай тус тус хиллэдэг.

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 940,4 тэрбум төгрөгт хүрч аймгуудаас хоёрдугаарт эрэмбэлэгдэж байна. Зүүн бүсийн тулгуур төв Дорнод аймаг нь засаг захиргааны 14 сум, 67 багаас бүрдэх бөгөөд халх, буриад, барга, үзэмчин ястан угсаатан зонхилон амьдардаг.

### ДОРНОД НУТГИЙН БАЙГАЛИЙН ҮЗЭСГЭЛЭН, ТҮҮХЭН ДҮРСГАЛТ ГАЗАР

Монгол орны зүүн хязгаарт орших Дорнодын өргөн уудам тал нутаг нь экологийн хувьд унаган төрхөө хэвээр хадгалсан дэлхийд цөөхөн талын экосистем бүхий газар нутгийн нэг юм. Хойд хэсгээрээ Хэнтийн нурууны салбар уулс, зүүн өмнөд талаараа Хянганы салбар уулсаар хүрээлэгдсэн бөгөөд нийт нутгийн 30 хувийг ойт хээр, нугат хээрийн бүс, 70 хувийг хуурай хээр, хээрийн бүс эзэлдэг. Манай аймгийн нутаг дэвсгэр нь хуурай хээрийн хэв шинжийн элсэнцэр, элсэрхэг, хужирлаг, мараалаг хүрэн хөрс зонхилсон тал хээрийн ландшафттай бөгөөд Монгол орны хамгийн нам доор цэг болох Хөх нуурын хотгор нь далайн түвшнээс дээш 552 метр өндөрт оршдог бол хамгийн зүүн талын цэг болох Соёлз уул 1504 метр өндөртэй байдаг.

Мөн Эрээний нуруу(1376 м), Баян-Уул (1298 м), Лүн уул (1218 м) зэрэг өндөр уулс болон Мэнэн, Тамсагбулаг, Бадам-Ишийн өргөн уудам талуудтай. Дорнод аймаг эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай. Жилийн 250-260 өдөр нартай цэлмэг, жилд нутгийн баруун хойд Эрээний нуруу, зүүнд Дэгээ, Нөмрөгийн сав дагуу 300-500 мм, бусад нутгаар 200-300 мм тунадас унаж, цаг агаарын дундаж температур өвөлдөө -27, зундаа +21 хэм байдаг, нэлээд хуурай, хур тунадас бага ордог, ихэвчлэн баруун болон баруун хойт зүгээс 2-6 м/с хүртэл салхилдаг. Өвөл цас баг хүйтэн бөгөөд удаан үргэлжилдэг, хавар, намар, зун богино, хур тунадас бага байдаг. Аймгийн гол нуурууд нь ус зүйн сүлжээний хувьд бүхэлдээ Номхон далайн ай савд хамаарах бөгөөд 3060 км урттай 128 гол горхи, 173 нуур, 300 гаруй булаг шандтай. Гол, нууруудад 11 овог, 36 төрөлд хамаарах 41 зүйл загас бүртгэгдээд байгаагаас ердийн тархацтай 24, ховор 12, нэн ховор 4 зүйлийн загас байна.

Хэнтий нуруунаас эх авсан Хэрлэн (1090 км), Онон (292 км), Улз (428 км), Хянганы нуруунаас эх авсан Халх (233 км), Нөмрөг голуудаас гадна том, жижиг олон гол горхи, нуур цөөрөмтэй. Мөн Халхгол сумын нутагт байрлах Буйр нуур нь Монгол улс, БНХАУ-тай хиллэх усан хилийн шугам (30.7 км) болдгоороо онцлог юм. Аймгийн хэмжээнд 330 гаруй зүйлийн шувууд бүртгэгдсэн байдгаас Монгол орны Улаан номонд орсон 22 зүйл шувууд бий. Монгол дагуур, Буйр нуур орчмын ус, намгархаг газрууд нь популяцийн тоо толгой нь ховордож буй Цэн тогоруу (*Grus vipio*), Хонин тоодог (*Otis tarda*), Хар тогоруу (*Grus monacha*), Цагаан тогоруу (*Grus leucogeranus*) зэрэг шувуудын хувьд чухал нутаг бөгөөд Олон Улсын ач холбогдол бүхий ус, намгархаг газар, ялангуяа усны шувууд олноор амьдардаг орчны тухай

Рамсарын конвенцид Монгол дагуур (1997 он), Буйр нуур (2004 он) орчмын ус, намгархаг газар багтсан. Цагаан зээр, бор гөрөөс, халиун буга, монгол тарвага, хар мөрний молцог хандгай,

зэрлэг гахай, саарал чоно, мануул, голын халиу, шар үнэг, хярс үнэг зэрэг 70 зүйл хөхтөн амьтан тэмдэглэгдсэн байдаг.

Дорнод аймаг нутаг дэвсгэрийнхээ 47.52 хувийг улсын болон орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авсан бөгөөд Дорнод Монгол, Нөмрөг, Монгол Дагуурын дархан цаазат газрууд, Яхь нуур, Угтам, Тосон Хулстайн, Баяндун уул, Халхын таван уул, Хөх нуур, Жаран тогооны тал, Ташгайн таван нуур, Баян цагааны тал зэрэг байгалийн нөөц газруудтай. Эдгээрээс ЮНЕСКО-ийн шим мандлын нөөц газрын сүлжээнд Дорнод Монголын дархан цаазат газар (2005 он), Монгол Дагуурын ДЦГ (2007 он), Тосон-Хулстайн БНГ (2020 он) бүртгэгдсэн.

Мөн Монгол Дагуурын ДЦГ нь “Дагуурын ландшафт” нэрээр Угтамын БНГ-ын хамтаар Монгол улс Оросын Холбооны Улс (ОХУ)-тай хамтран хил дамнасан дархан газрын дэлхийн өвд бүртгэсэн бөгөөд манай улсаас байгалийн ангиллаар бүртгэгдсэн хоёр дахь өв юм.

ОХУ, Монгол Улсын хил дамнан оршиж буй дэлхийн өв газар нутаг нь 912,624 га хэмжээтэй бөгөөд үүний 279,023 га нь ОХУ-ын нутагт, 633,601 га нь Дорнод аймгийн Гурванзагал, Дашбалбар, Чулуунхороот, Баяндун сумын нутаг дэвсгэрт оршдог.

Өнө эртний түүхийг өгүүлсэн байгалийн өвөрмөц тогтоцтой үзэсгэлэнт болон дурсгалт газрууд, бунхан хиргэсүүр, буган ба хүн чулуу, уран барилга, хот суурины туйрууд гэх зэрэг түүх, соёл урлагийн үнэт дурсгалууд Дорнод Монголын тал нутаг, түүний хөрсөн дээр болон дор өнөөг хүртэл хадгалагдсаар байна.

Түүхийн дурсгалт зарим газруудын байршил, нэрийг жагсаавал:

1. Чойбалсан хот: Баруун Өлзийтийн неолитын буудал, суурин
2. Чойбалсан хот: Овоотын суурин ба сууц
3. Халхгол сум: Тамсагбулагийн шинэ чулуу зэвсгийн бууц
4. Матад сум: Ловхын хүн чулуу (Матад сум, Сүхбаатар аймгийн Эрдэнэцагаан сумдын зааг нутаг, Бүрдийн гол хэмээх газар)
5. Халхгол сум: Шонх таван толгойн хүн чулуу (Халхгол сумын төвөөс 7 км газарт)
6. Гурванзагал сум: Хадан хөвийн дөрвөлжин булшууд, Хөцөөгийн хоолойн зурагт хад
7. Булган сум: Норовлингийн неолитын булш
8. Дорнод аймаг: Хоолтын голын бүлэг булш
9. Чойбалсан хот: Бүлэг булш (Монголд анх удаа олдсон археологийн чухал олдвор, неолитын үеийн байдлыг бүрэн илэрхийлэх хэмжээний булш 1967-1968 он)
10. Чойбалсан хот: Неолитын үеийн булш (Монгол-Зөвлөлтийн хамтарсан шинжилгээний анги 1967-1968 онд нээсэн олдвор)
11. Цагаан-Овоо сум: Хэрлэн Барс хотын туурь (Хэрлэн голын хойд эрэгт Баруун дөрөө нуурын зүүн урд орших Төв Азийн бүс нутагт цорын ганц үлдсэн МЭ 11-р зууны Киданы үеийн дурсгал өндөр цамхагт балгас)
12. Халхгол сум: Утай Таван уул (Тамсагийн булагийн ард Түмэн-Өлзийт овооны өвөрт Сэцэн хан аймгийн жүн ван Бат-Очирын Тогтохтөрын үед хүний гараар бүтээгдсэн таван оргилтой хиймэл уул)
13. Гурванзагал, Дашбалбар, Баяндун, Баян-Уул сум: Чингисийн хэрмэн зам
14. Халхгол сум: Их бурхантын цогцолбор (Халхгол сумын төвөөс хойш 35 км газарт орших Найман аюулаас аврагч, өрөвч нигүүлсэнгүй Жигважиджав Жанрайсиг бурханы дүр. Хэцүү То-вангийн санаачлагаар 1859-1864 онд шавар, чулуугаар бүтээгджээ)

Манай аймгийн уудам тал нутагт элбэг тархсан түүхийн дурсгалууд нь бидний зөвхөн бахархал төдийгүй нандигнан хадгалах ёстой үнэт зүйлсийн нэг мөн.

## **ДОРНОДООС ТӨРСӨН АНХДАГЧ ХҮМҮҮСИЙН ТУХАЙ**

Түүхэнд анхдагч болон үлдсэн олон хүн Дорнод нутгаас төрөн гарсан нь энэ нутгийнхан бид эрдэм боловсролыг шүтэж, өөрсдөө боловсрохын чухлыг эртнээс нааш эрхэмлэж, бичиг, соёлыг хөгжлийн гол тулгуур гэж үзэж, хандаж ирсний илрэл юм.

Монголын төр нийгмийн нэрт зүтгэлтэн, аугаа соён гэгээрүүлэгч, авъяаслаг зохион байгуулагч, цогтой эх оронч То ван буюу Тогтохтөр, барга Монголчуудыг шинэ тулгар сэргэн мандсан Богд хаант Монгол улсад дагаар оруулсан, Гадаад Яамны дэд сайдаар ажиллаж байсан, Монгол туургатны Эрх чөлөөний хөдөлгөөнийг удирдан ялалтанд хүргэхэд онцгой хувь нэмэр оруулсан Манлай ван Дамдинсүрэн, ардын хувьсгалын дараа шинэ Монголд шинжлэх ухааны байгууллагыг өлгийдөн бойжуулж, өдий зэрэгт хүргэсэн Онходойн Жамьян, Ардын хувьсгалын анхны долоогийн нэг, алдарт хувьсгалч, БНМАУ-ын маршал, өрлөг жанжин Хорлоогийн Чойбалсан, ХХ зууны манлай эрдэмтэн, төрийн гурван удаагийн шагналт, БНМАУ-ын хамгийн анхны Ардын уран зохиолч Цэндийн Дамдинсүрэн, БНМАУ-ын Төрийн далбаа, одон медалийн эх загварыг зурсан Урлагийн Гавьяат зүтгэлтэн, Төрийн шагналт, их зураач Додийн Чойдог, Улс төр нийгмийн гарамгай зүтгэлтэн, НҮБ-д төрийн далбааг мандуулж, НҮБ-ын индэр дээрээс Монгол хүний дуу хоолойгоор тусгаар улсаа тунхаглан 1961 оны 10-р сарын 27-нд дэлхийн улс түмнүүдийн нэгэн адил бүрэн эрхэт гишүүн болгон элсүүлж явсан Дондогийн Цэвэгмид, БНМАУ-ын хилийн шугамыг Орос, Хятадын бүрэн эрхэт төлөөлөгчийн хамтаар хэлэлцээрийн ширээнд олон сар жилээр сууж, эх орныхоо хилийг бүтэн тойрч, ширхэг чулууг ч нүдлэн тогтоож, бүрэн эрхэт БНМАУ-ын дархан хилийн дээсийг шинэчилсэн, Зууны манлай хилчин, 100 насалсан генерал Базарын Цэдэн-Иш, Монголын ардчилсан хувьсгалын удирдагч Санжаасүрэнгийн Зориг, Монголын анхны олимпийн аваргуудын нэг Параолимпийн байт харвааны төрлийн аварга Дашбалбар сумын Дамбадондогийн Баатаржав, Халхгол сумын уугуул партизануудаас хамгийн өндөр насалсан байлдааны гавъяаны улаан тугийн одонт А.Ерөөлт, Баян-Уул сумын Эрээний тэрэгний үйлдвэрийг үүсгэн байгуулагч партизан Д.Содномдаржаа гээд нэрийн жагсаалт цааш үргэлжилнэ.

Төрийн далбааг БНМАУ-ын Урлагийн Гавьяат Зүтгэлтэн, Төрийн шагналт зураач, Дорнод аймгийн Баяндун сумын Харьяат Додийн Чойдог агсан 1945 онд зурж, СНЗ-өөс баталснаар өнөөдрийг хүртэл бид шүтэн дээдэлж, хэрэглэж байгаа билээ. Энэ бол мартаж болшгүй том гавьяа, хойч үе бидний бахархал билээ.

Тэрбээр Монголд орчин үеийн дүрслэх урлагийн байгууллагын тулгын чулууг тавилцсан хүний нэг бөгөөд Төрийн далбааг 1945 онд, Сүхбаатарын одонг 1945, Улсын баатарын алтан таван хошуу, Төрийн шагналтны тэмдэг, Бид ялав, Байлдааны болон Хөдөлмөрийн хүндэт медаль зэрэг одон медалиудын 12 эх загварыг зурж гаргажээ.

Мөн Маршалын болон Генералуудын дүрэмт хувцас, БНМАУ-ын ГЯЯ-ны дипломатуудын дүрэмт хувцас, Ардын армийн дарга нарын дүрэмт хувцас зэрэг 6 дүрэмт хувцасны эх загварыг шинэчлэн зурсан байна.

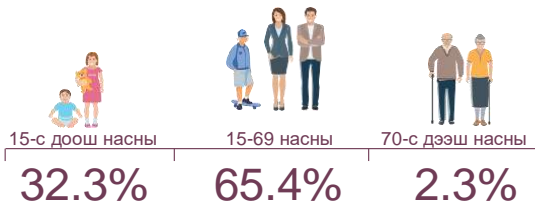
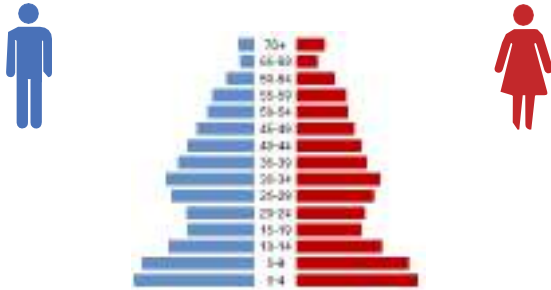
Үндэсний сурын харваачдаас Монгол улсын гавъяат тамирчин, Монгол улсын Дархан мэргэн, 1945 оны чөлөөлөх дайны ахмад дайчин Аюушийн Цэвээн нь анх удаа хөдөлмөрийн баатар цолоор шагнуулсныг дурьдахад таатай байна.





## ХҮН АМ 82 054

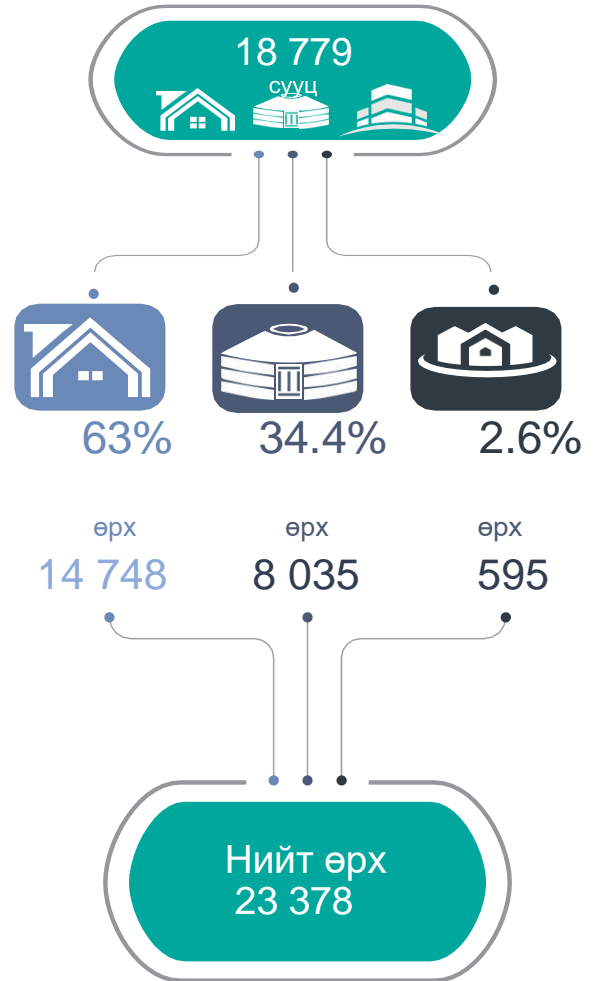
нас, хүйсийн суварга



ҮНДЭС, УГСАА

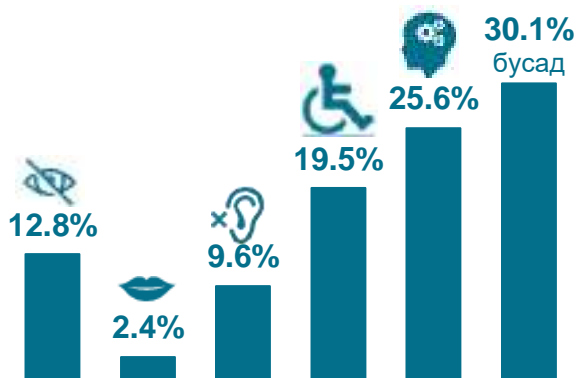


## БАЙШИН, ОРОН СУУЦ, ӨРХИЙН ТОО



## ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛ

дүнд эзлэх хувиар



## ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭЭ



## ХҮН АМЫН ТОО, ӨСӨЛТ, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор Дорнод аймагт оршин суугаа Монгол Улсын иргэн хүн ам 82 054 боллоо. Дорнод аймгийн хүн ам 2020 онд 1935 оноос 1.4 дахин, 2010 оноос хойш жилд дунджаар 2.0 хувиар өсжээ. Бүх сумдад тооллого хоорондын хүн амын жилийн дундаж өсөлт өмнөх тооллогын дүнгээс өссөн байна.

Монгол Улсын хүн амын насны бүтцэд 2010 онтой харьцуулахад зарим өөрчлөлт гарсан ба нийт хүн амд эзлэх 0-9 насныхны хувийн жин өссөн нь 2011 оноос төрөлтийн түвшин нэмэгдсэнтэй холбоотой юм. Харин 15-29 насны бүлэг дэх хүн амын дүнд эзлэх хувь бага байгаа нь 1990-ээд оны эхэн үеэс 2006 он хүртэлх хугацаанд төрөлтийн түвшин бага байснаар тайлбарлагдана.

Хүйсийн харьцаа 2010 оны хүн амын тооллогоор 102.1 байснаа буурч, 2020 онд 101.5 болсон нь нийт хүн амд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь илүү байгааг илэрхийлнэ.

Сүүлийн 30 жилд хүн амын голч нас 18.8-аас 27.3 болж бараг 10 жилээр хойшилсон нь төрөлтийн бууралтаас гадна дундаж наслалт нэмэгдэж байгаатай холбоотой.

Хүн ам зүйн ачаалал 2020 онд 57.4 болж 1989 оноос 32.4 пунктээр буурч, 2010 оноос 8.7 пунктээр өсжээ. Хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо их байгаа буюу хүн ам зүйн цонх үеийг ашиглан урт хугацааны бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, ялангуяа ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлд анхаарснаар улс орны нийгэм, эдийн засагт эергээр нөлөөлөх юм.

## УЛСЫН ХАРЬЯАЛАЛ, ҮНДЭС, УГСАА, ШАШИН

Дорнод аймгийн харьяат суурин хүн амын 70.3 хувийг Халх угсаатан эзэлж, өмнөх тооллогоос 2.5 пунктээр өссөн байна. Буриадуудын нийт хүн амд эзлэх хувийн жин 20.8 хувь байгаа нь Халх угсаатны дараа орж байна. Харин Барга, Үзэмчин угсаатнууд 2.1-2.3 хувийг эзэлж байна.

Тухайн сумын нийт хүн амд эзлэх хувиар Баян-Уул (29.0 хувь), Баяндун (23.3 хувь), Цагаан-Овоо (21.5 хувь), Дашбалбар (16.5 хувь) сумдад Халхуудын эзлэх хувь бага байна. Харин Хэрлэн, Баянтүмэн, Булган, Гурванзагал, Матад, Сэргэлэн, Халхгол, Хөлөнбуйр, Чойбалсан, Чулуунхороот сумдад нийт хүн амын 56.3-аас 94.6 хувь нь Халхууд байна.

Дорнод аймагт 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин сууж байгаа гадаадын иргэдийн тоо 2010 оноос 35.9 хувь буюу 508 хүнээр өсөж 792-т хүрлээ.

Харин гадаадын харьяат иргэдийн дотор Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ)-ын иргэд нийт гадаад иргэдийн 99.0 хувийг эзэлж байна. 2010 оны тооллогын дүнтэй харьцуулахад Монголд байнга оршин суугаа БНХАУ-ын иргэдийн эзлэх хувь 17.0 пунктээр, Америкийн Нэгдсэн Улсын иргэдийн эзлэх хувь 5.2 пунктээр, Өмнөд Солонгосын иргэдийн эзлэх хувь 2.9 пунктээр, Филиппин иргэдийн эзлэх хувь 0.3 пунктээр тус тус буурсан байна.

Гадаадын харьяат иргэдийн 66.5 хувь нь Матад, 16.5 хувь нь Дашбалбар, 11.4 хувь нь Халхгол, 3.7 хувь нь Хэрлэн, 1.3 хувь нь Чойбалсан, 0.2-0.3 хувь нь Хөлөнбуйр, Баянтүмэн, 0.1 хувь нь Цагаан-Овоо сумдад амьдарч байна. Гадаадын харьяат иргэдийн эзлэх хувийн жин 2010 оноос Дашбалбар суманд 25.4 пунктээр, Хэрлэн суманд 23.8 пунктээр, Чойбалсан суманд 15.6 пунктээр тус тус буурчээ. Харин Матад суманд байнга амьдарч байсан гадаад иргэдийн эзлэх хувь 54.5 пунктээр, Халхгол суманд 11 пунктээр өссөн.

Тооллогын дүнгээр 15, түүнээс дээш насны хүн амын 44.3 хувь нь шашин шүтдэг, 55.7 хувь нь шашин шүтдэггүй хүмүүс байна. Шашин шүтдэг хүмүүсийн 85.2 хувь нь Буддын шашинтан байна. Хүн амын дийлэнх нь Буддын шашинтан боловч насны бүлгээр авч үзэхэд 15-29 насны өсвөр үеийнхний дийлэнх нь Христ, Исламын шашинтан байна.

## ХҮН АМЫН СУУРЬШИЛ, ХОТЖИЛТ

Дорнод аймгийн хүн амын нягтрал 2010 онд нэг километр квадрат нутаг дэвсгэрт 0.6 хүн ногдож байсан бол 2020 онд 0.7 байна. Харин Хэрлэн сумын нягтрал бусад сумдаасаа хамгийн өндөр буюу нэг километр квадрат нутаг дэвсгэрт 165 хүн ногдож байгаа нь Монгол Улсын томоохон төв, суурин газар болохыг илтгэж байна.

Дорнод аймгийн хэмжээнд сүүлийн 10 гаруй жилд суурьшмал амьдралын хэв маягт шилжих үйл явц улам бүр нэмэгдсээр байна. Сүүлийн жилүүдэд хөдөө аж ахуйн түүхий эд, арьс, шир, ноос, ноолуурын үнэ буурсан, мөн түүнчлэн үр хүүхдэдээ чанартай боловсрол эзэмшүүлэх зорилгоор суурин газарт шилжих нь нэмэгдэж байна. Хот, суурингууд нь эрүүл мэнд, боловсрол болон ахуйн үйлчилгээ, хамгийн гол нь ажлын байр олох найдвартай газар болж, хүмүүс ихээр татагдаж байгаа нь хотжих үйл явцыг улам бүр өргөжүүлсээр байна.

Дорнод аймгийн хувьд Чойбалсан хотын хүн ам 2 тооллогын хооронд 7.4 мянган хүнээр (8.8 хувь) өссөн байна. 2020 оны тооллогын дүнгээс харахад Чойбалсан хотын хүн ам аймгийн хүн амын 56.4 хувийг эзэлж байгаа нь аймгийн хүн амын ихэнх Чойбалсан хотод төвлөрч байгааг харуулна.

## ДОТООД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

Дорнод аймгийн нийт хүн амын 93.5 хувь буюу 76.7 мянган хүн төрснөөсөө хойш амьдарч байна. Харин үлдсэн 6.5 хувь буюу 5.3 мянган хүн бусад аймаг нийслэлээс шилжин ирж суурьшсан байна. Шилжин ирэгчдийн 22.7 хувь нь Улаанбаатар хотоос, 37.4 хувь нь Сүхбаатар аймгаас, 10.8 хувь нь Хэнтий аймгаас, 29.1 хувь нь бусад аймгууд болон гадаадаас шилжин иржээ.

Дорнод аймагт 2020 оны тооллогын дүнгээр сүүлийн 5 жилд 3.9 мянган хүн шилжин ирж, 3.7 мянган хүн шилжин явсан байна.

Тооллогын товоос өмнөх нэг жилд Дорнод аймагт 1.7 мянган хүн шилжин ирж 2.2 мянган хүн шилжин явснаар цэвэр шилжилт 0.5 мянга болов. Тооллогоос өмнө нэг жилийн хугацаанд шилжин ирсэн нийт хүн нь хүн амын 2.1 хувийг эзэлж байгаа нь өмнөх тооллогын дүнтэй харьцуулахад 0.2 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Хотын хүн амын өсөлтийн дийлэнхийг шилжих хөдөлгөөний өсөлт бүрдүүлж байна. Нийслэлээс гадна аймгийн төвүүд нь орон нутагтаа боловсрол, эрүүл мэндийн болон бусад үйлчилгээний чанараар хөдөөнөөс илүү байдгийн зэрэгцээгээр, үйлдвэрлэл, үйчилгээ эрхлэх, ажлын байр олох боломж илүү байдаг нь тодорхой юм.

## БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, БОЛОВСРОЛ

Арав түүнээс дээш насны суурин хүн амын 94.8 хувь нь ямар нэгэн боловсролын түвшин эзэмшсэн байна. Хүн амын дотор дээд боловсролтой хүн ам 17.9 хувийг эзэлж байгаа бол боловсролгүй хүн ам 5.2 хувийг эзэлж байна.

Боловсрол эзэмшигчдийг хүйсээр ангилж үзэхэд ялгаатай талууд ажиглагдана. Дээд боловсролтой эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хоёр тооллогын хооронд 3.9 пунктээр өссөн байхад эмэгтэйчүүдийнх 8 пунктээр өссөн байна.

Арав, түүнээс дээш насны хүн амд боловсролтой хүн амын эзлэх хувийн жин өмнөх тооллогын үеэс нэмэгдсэн бол боловсролгүй хүн амын тоо 3.7 пунктээр буурсан байна.

Хот, хөдөөгийн хүн амын боловсролын түвшин ихээхэн ялгаатай бөгөөд боловсролын төвшин дээшлэх тутамд зөрүү нь нэмэгдэж байна. Хөдөөд дээд, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувийн жин эрэгтэйчүүдийнхээс илүү байна. Харин суурь болон бага боловсролтой эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байгаагаас үзэхэд хөдөөгийн эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс илүү өндөр боловсролтой байна.

Хотын хүн амын дотор боловсролтой эмэгтэйчүүдийн тоо эрэгтэйчүүдээс 0.9 пунктээр, харин хөдөөгийн хүн амд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн тоо 0.5 пунктээр илүү байна.

Дээд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн тоо эрэгтэйчүүдийнхээс 8.5 пунктээр их байна. Арав, түүнээс дээш насны хүн амд 25-29 насны бүлэгт дээд боловсролтой хүн ам хамгийн их байна. Ерөнхийдөө 20-40 хүртэлх насны хүмүүсийн боловсролын түвшин сайн харагдаж байгаа нь олон их, дээд сургуулиуд байгуулагдсантай холбоотой. 25-29 насанд эмэгтэйчүүдийн дунд дээд боловсрол эзэмшсэн явдал эрчүүдийнхээс хамгийн их түвшинд байна.

Монгол Улсын 15, түүнээс дээш насны хүн амын 98.3 хувь бичиг үсэг мэдэж байгаа нь олон улсын дунджаас өндөр байна.

Дорнод аймгийн 15, түүнээс дээш насны хүн амын 97.0 хувь бичиг үсэг мэддэг нь улсын дунджаас 1.3 пунктээр доогуур, харин Сүхбаатар аймгаас 9.4 пунктээр илүү байна.

Сургуульд хамрагалт өмнөх тооллогын үеийнхээс нэмэгдсэн боловч суурь болон бүрэн дунд боловсрол эзэмших 14-18 насны хүүхдүүдийн сургууль завсардалт нэмэгдсэн байна.

Сургуулийн өмнөх боловсролд 2-5 насны хүүхдүүдийн 84.0 хувь нь хамрагдаж байгаа бөгөөд 2010 оноос хойш 19.5 пунктээр өсчээ.

Байршлаар нь харвал хөдөөд 2-5 насны хүүхдүүдийн 82.9 хувь нь сургуулийн өмнөх боловсролд хамрагдсан нь өмнөх тооллогоос 23.2 пунктээр өссөн эерэг үзүүлэлттэй байна.

## ӨРХ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор 23.4 мянган өрх тоологдсон байна. Энэ нь өмнөх тооллогын дүнгээс 4.5 мянга буюу 23.7 хувиар өссөний дотор хотын өрх 2.1 мянга буюу 20.2 хувиар, хөдөөгийн өрх 2.4 мянга буюу 28.1 хувиар тус тус өсжээ.

Өрхийн бүтцийн хувьд авч үзвэл 59.6 хувь нь ам бүлээрээ байгаа өрх, 20.6 хувь нь нийлмэл ам бүлтэй буюу хоорондоо хамааралтай хэд хэдэн ам бүл хамтран өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх, 19.2 хувь нь ганц бие өрх, 0.6 хувь нь холимог ам бүлтэй буюу ураг төрлийн хамааралтай болон хамааралгүй хүмүүс өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх байна. Өмнөх тооллогын дүнгээс ам бүлээрээ байгаа өрх 3.2 мянга буюу 29.9 хувиар, ганц бие өрх 2.1 мянга буюу 89.6 хувиар өсч, нийлмэл ам бүлтэй өрх 0.2 мянга буюу 3.2 хувиар, холимог ам бүлтэй өрх 0.7 мянга буюу 81.9 хувиар тус тус буурсан.

Тооллогоор өрхийн ам бүлийн дундаж тоо 3.5 гарсан нь өмнөх тооллогоос 0.1 пунктээр буурсан байна. Харин 1-2 ам бүлтэй өрхийн эзлэх хувь ихээхэн нэмэгджээ. Тухайлбал, 2010 оны тооллогын дүнтэй харьцуулахад 1-2 ам бүлтэй өрх хотод 1.1 мянга буюу 38.5 хувиар, хөдөөд 1.7 мянга буюу 64.0 хувиар тус тус өссөн байна.

Нийт өрхөд эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь 29.6 болж, 2010 оны тооллогын дүнтэй харьцуулахад 6.8 пунктээр нэмэгджээ.

15, түүнээс дээш настай хүн амыг гэрлэлтийн байдлаар нь харвал 33.2 хувь нь огт гэрлээгүй хүмүүс, 57.5 хувь нь батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй, 3.1 хувь нь гэр бүлээ цуцалсан болон тусгаарласан, 6.2 хувь нь бэлэвсэн байна. Өмнөх тооллогын дүнгээс огт гэрлээгүй хүмүүс 3.3 мянга буюу 22.2 хувиар, батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй хүмүүс 2.0 мянга буюу 6.7 хувиар, цуцалсан болон тусгаарласан хүмүүс 0.2 мянга буюу 7.6 хувиар, бэлэвсэн хүмүүсийн хувьд 0.3 мянга буюу 10.7 хувиар тус тус өссөн байна.

Анхны гэрлэлтийн дундаж нас 27.2 болж 2010 оноос 2020 оны хооронд 2 насаар хойшилсон байна. Эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн насны ялгаа сүүлийн 20 жилд ойролцоогоор нэгээс хоёр насны зөрүүтэй байсаар байна.

## ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭДИЙН ТОО, БҮТЭЦ

Дорнод аймгийн хэмжээнд 4.0 мянган хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн байгаа нь нийт суурин хүн амын 4.9 хувийг эзлэж байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн 2.3 мянга нь буюу 57.9 хувь нь эрэгтэй, 1.7 мянга буюу 42.1 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Тооллогоор 1.6 мянган төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн байгаа нь өмнөх тооллогоос 10.2 хувиар өссөн байна. Харин олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс 2.4 мянга байгаа нь өмнөх тооллогоос 8.3 хувиар буурсан байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй эрэгтэйчүүдийн 37.6 хувь нь төрөлхийн, 62.4 хувь нь олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй байгаа бол хөгжлийн бэрхшээлтэй эмэгтэйчүүдийн 45.7 хувь нь төрөлхийн, 54.3 хувь нь олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд байна.

Хөгжлийн бэрхшээлийг хэлбэрээр нь өмнөх тооллогын дүнтэй харьцуулбал хөдөлгөөний бэрхшээлтэй хүн ам 783 болж 23 хувиар, сонсголын бэрхшээлтэй хүн ам 384 болж 24.3 хувиар, харааны бэрхшээлтэй хүн ам 514 болж 25.3 хувиар, ярианы бэрхшээл 53.2 хувиар тус тус буурсан бол сэтгэцийн бэрхшээлтэй хүн ам 1028 болж 15.5 хувиар, бусад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн ам 1215 болж 56.4 хувиар тус тус өссөн байна.

Үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүн амын 21.8 хувь нь 18-34 насны залуучууд байгаа бол 49.2 хувь нь 35-64 насны, 29.0 хувь нь 65, түүнээс дээш насны хүн ам байна. Эдгээрийн 25.0 хувь нь алхах, 24.0 хувь харааны үйлдлийн хүндрэлтэй байгаа бол хамгийн бага нь харилцах үйлдлийн хүндрэлтэй хүмүүс байна.

Үйлдлийн чадварын хүндрэлийн түвшнийг сумаар зэрэгцүүлэн тайлбарлахдаа Хэрлэн сум буюу аймгийн төвийг оруулахгүйгээр харвал Чулуунхороот, Цагаан-Овоо сумд хамгийн их хувийг эзэлж байгаа бол хамгийн бага хувийг Булган, Баяндун, Хөлөнбуйр сумд эзэлж байна.

Нийт үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүмүүсийн 20.0 хувь нь боловсролгүй, 80 хувь нь ямар нэгэн түвшний боловсролтой байна. Үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүмүүсийн боловсролын түвшнээр харвал 23.2 хувь нь суурь, 18.4 хувь нь бүрэн дунд, 23.2 хувь нь суурь, 12.4 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой байгаа нь хамгийн өндөр байна.

Тооллогоор нийт үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүмүүсийн 32.4 хувь нь ажилтай гэж бүртгэгдсэн, хөдөлмөр эрхэлдэг ба эдгээр хүмүүсийг ажил эрхлэлтийн байдлаар нь авч үзэхэд 51.0 хувь нь өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч, 23.5 хувь нь байнгын ажиллагч, 12.7 хувь нь хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн, 11.8 хувь нь цалин хөлстэй түр ажиллагч нар байна.

## ГАР УТАС, ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧИД

Мэдээллийн технологийн хурдацтай хөгжлийн энэ цаг үед гар утас, интернэт нь хүн амын өдөр тутмын өргөн хэрэглээ болоод байна.

Дорнод аймгийн 6, түүнээс дээш насны хүн амын 87.5 хувь нь гар утас хэрэглэгч, 62.2 хувь нь интернэт хэрэглэгч болжээ. Уг үзүүлэлтийг 2010 оны тооллоготой харьцуулахад гар утас хэрэглэгч 20 пунктээр, интернэт хэрэглэгч 45.5 пунктээр тус тус өссөн байна.

Хотод амьдарч буй хүн амын 24.2 хувь нь, хөдөөд амьдарч буй хүн амын 7.2 хувь нь интернэт хэрэглэдэг болжээ.

## ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Хөдөлмөрийн насны буюу 15, түүнээс дээш насны нийт хүн амын 64.0 хувь нь ажиллах хүчинд багтаж байгаа нь 2010 оноос 10.7 пунктээр өсжээ. Харин ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам (36.0 хувь) 10.7 пунктээр буурсан байна. Ерөнхийд нь дүгнэвэл ажиллах хүчний оролцооны түвшин өнгөрсөн тооллогын үеийнхээс өссөн, ялангуяа эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо 58.3 болж өмнөх тооллогын үеийнхээс 11.3 пунктээр өссөн байна.

Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр хэвээр байна. Байршлын хувьд эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн аль алиных нь ажиллах хүчний оролцоо хөдөөд хотынхоос өндөр байна. Тухайлбал хөдөөгийн эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний

оролцоо 68.1 хувь байгаа нь хотынхоос 12.0 пунктээр бага байна.

15, түүнээс дээш настны нийт хүн амын 50.7 хувь нь ажил эрхэлж байхад энэ үзүүлэлт хөдөө 56.5 хувь байгаа нь ба хөдөөгийн эрэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт 63.7 хувь болж хотынхоос 13.5 пунктээр өндөр, хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт хотынхоос 5.8 пунктээр өндөр байгаа нь хөдөөгийн хүн амын дийлэнх нь мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлж байгаагаар тайлбарлагдана.

Нийт хөдөлмөрийн насны хүн амд ажил эрхэлдэг хүн амын хувь 50.7 болж өнгөрсөн тооллогын үеийнхээс 9.1 пунктээр нэмэгдэж, ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын хувийн жин 36.0 хувь болж 10.6 пунктээр буурч, ажилгүй иргэд 2.8 хувийг эзэлж байна. 60, түүнээс дээш насны хүн амын 2.0 хувь нь ажиллах хүчинд хамрагдаж байгаа ба өмнөх тооллогын үеийнхээс 5.3 пунктээр буурсан байна.

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдалд 2020 онд өмнөх тооллогынхоос мэдэгдэхүйц өөрчлөлт орсон байна. 2010 онд цалин хөлстэй ажиллагч нийт ажил эрхэлдэг хүн амын 60.1 хувийг эзэлж байсан бол 2020 онд 65.8 хувь болж 4.7 пунктээр өсжээ. Харин ажил олгогчийн эзлэх хувь 0.5 болж өмнөх тооллоготой харьцуулахад 1.1 пунктээр, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувь 29.5 болж 6.4 пунктээр тус тус өсчээ. Цалин хөлстэй ажиллагчийн хувийн жин өсөх нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдлаа хангах, нийгмийн хамгаалалд хамрагдаж, хөдөлмөрлөх эрхээ бүрэн дүүрэн эдлэх бололцоог нэмэгдүүлдгээрээ сайн талтай ч хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч болон ажил олгогчийн хувийн жин өссөн нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өргөжиж байгааг илэрхийлж болох юм.

Дорнод аймгийн хэмжээнд ажилгүйдлийн түвшин 2020 онд 20.8 хувь болж, 2010 оноос 1.1 пунктээр буурсан нааштай үр дүн гарсан ч энэ нь улсын түвшинд хамгийн өндөр байна. Энэ нь нэг талаас төв, суурин бараадсан шилжих хөдөлгөөн их байгаа, нөгөө талаас тэд аймагт шилжин ирээд ажлын байр олох боломж муу байдагтай холбоотой.

Дорнод аймгийн хэмжээнд ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам 20.0 мянга байгаа нь өмнөх тооллогоос 8.8 хувиар, үүний дотор ажиллах сониролгүй хүний тоо 0.1 мянга болж 50.0 хувиар, сургуульд сурдаг хүний тоо 7.1 мянга болж 29.1 хувиар тус тус өсчээ. Харин хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй, гэрийн ажилтай, тохирох ажил олдохгүй байгаа хүмүүсийн хувь 58-55.2 хувиар буурсан байна.

Тогтвортой хөгжлийн зорилтын шалгуур үзүүлэлтийн нэг болох 15-24 насны хүн амд хөдөлмөр эрхэлдэггүй, сургуульд суралцдаггүй залуучуудын эзлэх хувийг тооцож гаргалаа. Энэ үзүүлэлт тооллогын дүнгээр 9.8 хувь байна. Ялангуяа 15-24 насны эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлээгүй сургуульд суралцаагүй хувь аймгийн дүнгээс 0.5 пунктээр илүү байна.

## ӨРХИЙН СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, НӨХЦӨЛ

Дорнод аймагт хүн амьдран суух зориулалттай нийт 17.7 мянган сууц 2019 онд тоологдсоноос 35.9 хувь нь гэр, 64.1 хувь нь байшин сууц байсан бол гэр сууцны 79.3 хувь нь үндсэн гэр, үлдсэн 20.7 хувь нь илүү гэр байна. Харин байшин сууцны 81.6 хувь нь үндсэн байшин (үүний 79.3 хувь нь хүн байнга амьдардаг байшин), 22.7 хувь нь улирлын чанартай зуслангийн байшин байна.

Хүн байнга амьдардаг 12.2 мянган сууцыг төрлөөр нь авч үзвэл 41.5 хувь нь гэр сууц, 54.1 хувь нь сууцны тусдаа байшин, 1.9 хувь нь нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин, 2.4 хувь нь бие даасан тохилог сууц, 0.2 хувь нь нийтийн байр тоологдсон байна. Нийтийн зориулалттай 229 орон сууцны байшинд 6846 сууц тоологдсон байна.

Манай аймагт нийт 23.4 мянган өрхийн 34.4 хувь нь гэрт, 63.1 хувь нь байшинд, 2.5 хувь нь бусад төрлийн сууцанд амьдарч байна. Өмнөх тооллогын дүнтэй харьцуулахад байшинд амьдардаг өрхийн эзлэх хувь 2.1 пунктээр, гэрт амьдардаг өрхийн хувь 4.4 пунктээр тус тус өсчээ.

Хот, хөдөө амьдарч байгаа өрхийн сууцны төрөл нэлээд ялгаатай байна. Хотод нийт өрхийн 77.4 хувь нь байшинд, 34.4 хувь нь гэрт амьдарч байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс гэрт амьдардаг өрхийн эзлэх хувь 2.9 пунктээр өсч, байшинд амьдардаг өрхийнх 1.1 пунктээр

нэмэгдсэн байна.

Тооллогын дүнгээс үзэхэд аймгийн хэмжээнд 197 өрх цахилгаангүй байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 24.3 дахин буурсан чухал дэвшил байлаа. Цахилгаангүй өрхийн 89.3 хувь нь гэрт амьдарч байгаагийн дотор 98.9 хувь нь хөдөө оршин суудаг ажээ.

Ерөнхийдөө орон сууцны багтаамж сайжирчээ. Үүнийг байшинд амьдардаг өрхийн 45.2 хувь нь 21-40 квадрат метр талбайтай сууцанд амьдарч байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 6.5 пунктээр буурсан, 40-өөс дээш квадрат метр талбайтай байшинд суудаг өрхийн хувь 42.9 хувь болж, өмнөх тооллогынхоос 4.7 дахин өссөнөөс харж болно.

Нийт өрхөд эзлэх төвлөрсөн халаалттай байшинд амьдардаг өрхийн хувь 54.4 болж хотод 4 пунктээр, хөдөөд 1.6 болж 0.9 пунктээр тус тус өссөн нь орон сууцны байшинд амьдардаг өрхийн тоо өссөнтэй холбоотой юм.

Байшинд амьдардаг өрхийн 33.6 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон бие засах газартай, 64.9 хувь нь энгийн нүхэн жорлонд бие засаж байна. Байшинд амьдардаг нийт өрхийн 28.1 хувь нь онгоц, шүршүүртэй байгааг өмнөх тооллоготой харьцуулахад 5.8 пунктээр нэмэгджээ. Байшинд амьдардаг өрхийн 79.0 хувь нь үйлчилгээний байгууллагаар хог хаягдалаа зайлуулж байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 16.0 пунктээр өссөн, 2010 онд байшинд суудаг өрхийн 8.0 хувь нь хатуу хог хаягдал зайлуулах тодорхой цэггүй байсан бол 2020 онд 0.4 хувь болтлоо буурчээ.

1

БҮЛЭГ

# ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН ОНЦЛОГ, УДИРДЛАГА



## ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН ОНЦЛОГ

Тогтвортой хөгжлийн зорилтын шалгуур Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын зохион байгуулж явуулахдаа Монгол улсын “Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан зарчмыг мөрдөж тооллогын үе шат бүрд мэдээллийн технологийн ололт, дэвшлийг өргөн ашигласан төдийгүй уг хуулийн 4.1.1 болон 4.1.2 заалтуудад заасан аргуудыг хослуулан явуулсан. Нийт өрхийн 10 хувийн мэдээллийг дэлгэрэнгүй асуулгын маягтаар сонгогдсон өрх бүрд орж (уламжлалт арга), үлдсэн 90 хувийн мэдээллийг богино асуулга

буюу Хүн ам, өрхийн мэдээллийн сан болон төрийн байгууллагуудын мэдээллийн санд тулгуурлан бүртгэлд суурилан цуглуулсан.

Монгол Улсад статистикийн байгууллагын үндэс суурь тавигдсан 1924 оноос хойш 1935, 1944, 1956, 1963 онуудад хүн амын тооллого хийсэн бол улс хоршооллын байгууллагын орон сууцны фондын тооллогыг 1969 онд явуулсан байдаг. Олон улсын нийтлэг аргачлалын дагуу хүн ам болон орон сууцны тооллогыг нэгтгэн 1969 оноос хойш 10 жилийн давтамжтайгаар хийх болж 1979, 1989, 2000, 2010, 2020 онуудад явуулсан бол Байшин, орон сууцны тооллогыг 2019 онд тусад нь зохион байгууллаа.

Байшин, орон сууцны тооллогоор хүн амьдран суух зориулалттай бүх байшин, орон сууцны сан хөмрөгийг бүрэн тодорхойлж, орон сууцны хийц, ашиглалт, хүчин чадал, дэд бүтцийн хүртээмжийн талаарх хаягт суурилсан дэлгэрэнгүй мэдээллийн сантай болсон. Өөрөөр хэлбэл төрийн болон төрийн бус байгууллага, үйлдвэрлэгч, бизнес эрхлэгчид, эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллага, эрдэмтэн судлаачдад нэн хэрэгцээтэй олон улсын түвшинд зэрэгцүүлж харьцуулагдах зарчмыг хангасан, шаардлагад нийцсэн мэдээллийн нарийвчилсан эх үүсвэрийг шинэчлэн гаргаснаар ихээхэн онцлогтой тооллого байлаа.

## МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТООЛЛОГЫН ТОВЫН ТУХАЙ ТОГТООЛ



### МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2017 оны 12 сарын 08 өдөр

Дугаар 76

Төрийн ордон, Улаанбаатар хот

#### Тооллогын тов тогтоох тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсэг, Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Хүн ам, орон сууцны улсын ээлжит тооллогын товыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 08-наас 09-нд шилжих шөнийн "00" /тэг тэг/ цагаар тогтоосугай.



М.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТООЛЛОГЫН УЛСЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ  
ТОГТООЛ



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН  
ТОГТООЛ

2017 оны 12 сарын 08 өдөр

Дугаар 77

Төрийн ордон, Улаанбаатар хот

Улсын комисс байгуулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсэг, Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Хүн ам, орон сууцны ээлжит тооллогыг зохион байгуулж явуулах Улсын комиссыг дараахь бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсугай:

**Комиссын дарга:**

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

**Комиссын орлогч дарга:**

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга  
Үндэсний Статистикийн хорооны дарга

**Улсын комиссын гишүүд:**

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд  
Барилга, хот байгуулалтын сайд  
Батлан хамгаалахын сайд  
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд  
Гадаад харилцааны сайд  
Зам, тээврийн хөгжлийн сайд  
Сангийн сайд  
Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд  
Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд  
Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд  
Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд  
Эрчим хүчний сайд  
Эрүүл мэндийн сайд  
Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч

**Нарийн бичгийн дарга:**

Орон тооны албан хаагч /Хүн ам, орон сууцны тооллогын тухай хуулийн 13.4-т заасан шаардлагыг хангасан/

МОНГОЛ УЛСЫН  
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

М.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГЫН УЛСЫН КОМИССЫН ХҮН АМ,  
ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ УЛСЫН ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН ДҮНГ НИЙТЭД ЗАРЛАХ ТУХАЙ  
ТОГТООЛ



МОНГОЛ УЛСЫН  
ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ  
ТООЛЛОГЫН УЛСЫН КОМИССЫН  
ТОГТООЛ

2020 оны 06 сарын 12 өдөр

Дугаар 01

Улаанбаатар хот

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит  
тооллогын дүнг нийтэд зарлах тухай

Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.6.7 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдрийн 76 тоот тогтоолоор баталсан товын хугацаанд Монгол Улсын хүн ам 3 296 866, өрхийн тоо 897 427 болсныг зарласугай.

2. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын дүнг нийтийн хүртээл болгож, энэ тооллогын мэдээлэлтэй уялдуулан хөгжлийн бодлогын холбогдох суурь болон шалгуур үзүүлэлтүүдийг шинэчлэн тооцохыг Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүдэд даалгасугай.

3. Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, мэргэжил, арга зүйгээр хангаж ажиллахыг Улсын комиссын орлогч дарга /Л.Оюун-Эрдэнэ, А.Ариунзаяа/ нарт даалгасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН  
ЕРӨНХИЙ САЙД



ХҮВЭЛСҮХ

ТҮС2836 5007664

ХҮН АМ ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ТООЛЛОГЫН АЙМГИЙН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ  
ЗАХИРАМЖ



МОНГОЛ УЛС  
ДӨРНОД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН  
ЗАХИРАМЖ

2018 оны 08 сарын 31 өдөр

Этгээр 1/387

Надирсан

Г Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит  
тооллогыг зохион байгуулж явуулах аймгийн  
тооллогын комисс байгуулах тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1 "г", Статистикийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 "а", 20 дугаар зүйлийн 20.1, 20.2, Хүн ам, орон сууцны тооллогын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.5.2 дахь заалт, Монгол Улсын Хүн ам орон сууцны улсын тооллогын комиссын 2018 оны 01, 02 дугаар тогтоолуудыг тус тус үндэслэн ЗАХИРАМЖЛАХ нь:

1. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогыг зохион байгуулж явуулах, аймгийн комиссыг нэгдүгээр хавсралтаар, аймгийн комиссын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

2. Аймгийн комисст мэргэжил арга зүйн туслалцаа үзүүлж, тооллогыг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулалтаар ханган ажиллахыг аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Статистикийн хэлтэс /Д. Энхбаатар/-т үүрэг болгосугай.

ЗАСАГ ДАРГА  М. БАДАМСҮРЭН



01 1177



ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН  
АЙМГИЙН КОМИСС

1. Аймгийн тооллогын комиссын бүрэлдэхүүнд:

Тооллогын комиссын дарга:	-Аймгийн Засаг дарга
Тооллогын комиссын орлогч дарга:	-Аймгийн Статистикийн хэлтсийн дарга
Гишүүд:	-Хэрлэн сумын Засаг дарга бөгөөд Чойбалсан хотын захирагч -Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Нарийн бичгийн дарга -Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтсийн дарга -Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Нийгмийн бодлогын хэлтсийн дарга -Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Санхүү, төрийн сангийн хэлтсийн дарга -Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга -Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Цэргийн штабын дарга -Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Олон нийттэй харилцах албаны дарга -Аймгийн Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газрын дарга -Аймгийн Боловсрол, соёл, урлагийн газрын дарга -Аймгийн Улсын бүртгэлийн хэлтсийн дарга -Аймгийн Эрүүл мэндийн газрын дарга -Аймгийн Цагдаагийн газрын дарга -Аймгийн Онцгой байдлын газрын дарга -Аймгийн Гаалийн газрын дарга -Аймгийн Хөдөлмөр, халамж, үйлчилгээний газрын дарга -Аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын дарга -Аймгийн Гадаадын иргэн, харьяатын газрын дарга -Аймгийн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албаны дарга -Аймгийн Авто тээврийн төвийн дарга

-----oO-----



МОНГОЛ УЛС  
ДОРНОД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН  
ЗАХИРАМЖ

2019 оны 02 сарын 04 өдөр

Дугаар А/50

Тайлбар

Г Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогыг зохион байгуулж явуулах аймгийн тооллогын түр товчоог байгуулах тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1 "г", Статистикийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 "а", 20 дугаар зүйлийн 20.1, 20.2 дахь заалт, Монгол Улсын Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын комиссын 2018 оны 01, 02 дугаар тогтоолуудыг тус тус үндэслэн ЗАХИРАМЖЛАХ нь:

1. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогыг зохион байгуулж явуулах аймгийн түр товчоог хавсралтаар баталсугай.

2. Аймгийн тооллогын түр товчоонд мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлж, тооллогыг аймгийн хэмжээнд удирдлага зохион байгуулалтаар ханган ажиллахыг аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Статистикийн хэлтэс /Д.Энхбаатар/-т үүрэг болгосугай.

3. Анхан шатны нэгжийн мэдээлэл цуглуулж буй байдалд хяналт тавин, мэдээллийг шалган авч графикт хугацаанд дээд шатны байгууллагад мэдээлж, тооллогын үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлан ажиллахыг аймгийн Засаг даргын орлогч, аймгийн тооллогын түр товчооны дарга /Ч.Ганбат/-д даалгасугай.

ЗАСАГ ДАРГА



М.БАДАМСҮРЭН

010119071



ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ  
ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛЖ  
ЯВУУЛАХ АЙМГИЙН ТООЛЛОГЫН ТҮР ТОВЧОО

Аймгийн тооллогын түр товчооны бүрэлдэхүүнд:

- |                                    |   |
|------------------------------------|---|
| Түр товчооны дарга:                | -Аймгийн Засаг даргын орлогч Ч.Ганбат   |
| Түр товчооны орлогч дарга:         | -Аймгийн Статистикийн хэлтсийн дарга  |
| Гишүүд:                            | -Аймгийн Боловсрол, соёл, урлагийн газрын дарга<br>-Аймгийн Эрүүл мэндийн газрын дарга<br>-Аймгийн Улсын бүртгэлийн хэлтсийн дарга<br>-Аймгийн Цагдаагийн газрын дарга<br>-Аймгийн Газрын харилцаа, барилга хот байгуулалтын газрын дарга<br>-Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Олон нийттэй харилцах албаны дарга<br>-Аймгийн Статистикийн хэлтсийн мэргэжилтнүүд |
| Түр товчооны нарийн бичгийн дарга: | -Аймгийн Статистикийн хэлтсийн ахлах мэргэжилтэн  |

----- оОо -----

АЙМГИЙН КОМИССЫН БҮРЭЛДЭХҮҮН

КОМИССЫН ДАРГА



**МЯГМАРСҮРЭНГИЙН БАДАМСҮРЭН**  
Аймгийн Засаг дарга

КОМИССЫН ОРЛОГЧ ДАРГА



**ДАРЬСҮРЭНГИЙН ЭНХБААТАР**  
Аймгийн Статистикийн хэлтсийн дарга

КОМИССЫН ГИШҮҮД



**П.МӨНХТӨР**  
Хэрлэн сумын  
Засаг дарга бөгөөд  
Чойбалсан хотын  
захиргагч



**Б.ЭНХЭЭ**  
Аймгийн Иргэдийн  
Төлөөлөгчдийн  
Хурлын нарийн  
бичгийн дарга



**Х.БАТ-ЭРДЭНЭ**  
Аймгийн ЗДТГ-ын  
ХОХБТХ-ийн дарга



**О.БАЙГАЛМАА**  
Аймгийн ЗДТГ-ын  
НБХ-ийн дарга



**Н.БАЗАРРАГЧАА**  
Аймгийн ЗДТГ-ын  
СТСХ-ийн дарга



**Ц.БАЯРЖАРГАЛ**  
Аймгийн ЗДТГ-ын  
Хууль, эрх зүйн  
хэлтсийн дарга



**О.ГАНЗОРИГ**  
Аймгийн ЗДТГ-ын  
Цэргийн штабын  
дарга



**Э.БАТБОЛД**  
Аймгийн ЗДТГ-ын  
Олон нийттэй  
харилцах албаны  
дарга



**Д.ДАМДИНБАЗАР**  
Аймгийн Газрын  
харилцаа, барилга,  
хот байгуулалтын  
газрын дарга



**А.НАНСАЛМАА**  
Аймгийн  
Боловсрол, соёл,  
урлагийн газрын  
дарга



**Д.ОЮУНБАЯР**  
Аймгийн Улсын  
бүртгэлийн  
хэлтсийн дарга



**Ч.ОЮУНАА**  
Аймгийн Эрүүл  
мэндийн газрын  
дарга



**Г.НАРМАНДАХ**  
Бүсийн төв Онцгоо  
лох байдлын газрын  
дарга, хурандаа



**Т.ГАНЗОРИГ**  
Аймгийн  
Цэгдвэгийн газрын  
дарга



**Б.ГЭРЭЛТ-ОД**  
Аймгийн Гаалийн  
газрын дарга



**Н.МӨНХГЭРЭЛ**  
Аймгийн Хөдөлмөр,  
халамж,  
үйлчилгээний  
газрын дарга



**Б.ЭРДЭНЭБАЯР**  
Аймгийн Байгаль  
орчин, аялал  
жуулчлалын газрын  
дарга



**Б.ТАМИР**  
Аймгийн Гадаадын  
иргэн, харьяатын  
газрын дарга



**Л.ЭРДЭНЭБАТ**  
Аймгийн Шүүхийн  
шийдвэр гүйцэтгэх  
албаны дарга



**Ц.МӨНХТӨР**  
Аймгийн Авто  
тээврийн төвийн  
дарга

ТҮР ТОВЧООНЫ ГИШҮҮД



**Ч. ГАНБАТ**  
Аймгийн Засаг  
даргын орлогч,  
аймгийн түр  
товчооны дарга



**Д. ЭНХБААТАР**  
Статистикийн  
хэлтсийн  
дарга



**Х. ХҮРЭЛЧУЛУУН**  
Баяндун сумын  
Засаг дарга



**А. ЭНХТҮВШИН**  
Баянтүмэн сумын  
Засаг дарга



**Х. БАТТУЛГА**  
Баян-Уул сумын  
Засаг дарга



**Д. БАЗАРГҮР**  
Булган сумын  
Засаг дарга



**Ч. БАТ-ЭРДЭНЭ**  
Гурванзагал сумын  
Засаг дарга



**Б. БАТТУЛГА**  
Дашбалбар сумын  
Засаг дарга



**Э. ТӨМӨРБААТАР**  
Матад сумын Засаг  
дарга



**Н. ГҮРРАГЧАА**  
Саргалан сумын  
Засаг дарга



**Х. ХҮРЭЛ-ЭРДЭНЭ**  
Халхаал сумын  
Засаг дарга



**У. ГАНХУЯГ**  
Хөлөнбуйр сумын  
Засаг дарга



**Т. БАЯРМАГНАЙ**  
Цагаан-Овоо сумын  
Засаг дарга



**Ц. АРИУНБОЛД**  
Чойбалсан сумын  
Засаг дарга



**З. ГЭРЭЛТ-ОД**  
Чулуунхороот сумын  
Засаг дарга

ТҮР ТОВЧООНЫ ГИШҮҮД



**Т. БАТБОЛД**  
Аймгийн түр  
товчооны нарийн  
бичгийн дарга,  
статистикийн  
хэлтсийн ахлах  
мэргэжилтэн



**Т. ТУЯАЦЭЦЭГ**  
Статистикийн  
хэлтсийн  
мэргэжилтэн



**М. ТӨМӨРЧИМЭГ**  
Статистикийн  
хэлтсийн  
мэргэжилтэн



**Б. ПҮРЭВСҮРЭН**  
Статистикийн  
хэлтсийн  
мэргэжилтэн



**О. ГЭРЭЛТУЯА**  
Статистикийн  
хэлтсийн  
зохион байгуулагч,  
нягтлан бодогч



**Д. МӨНГӨНЦЭЦЭГ**  
Статистикийн  
хэлтсийн судлаач



**Д. НАРАНЧИМЭГ**  
Статистикийн  
хэлтсийн судлаач



**Б. БАЯРЖАРГАЛ**  
Статистикийн  
хэлтсийн ХАОСТ-ын  
гэрээт ажилтан

ЗУРАГ 1.1 ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГЫН УИРДЛАГА,  
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН БҮТЭЦ

**ТООЛЛОГЫН АЙМГИЙН  
КОМИСС**

**СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТЭС**

Аймгийн тооллогын  
комисс:

Аймгийн Засаг дарга

Аймгийн тооллогын түр  
товчоо:

Аймгийн Засаг даргын  
орлогч

Сумын тооллогын  
комисс:

Сумын Засаг дарга

Сумын тооллогын түр  
товчоо:

Сумын Засаг даргын  
орлогч

Багийн тооллогын түр  
товчоо:

Багийн Засаг дарга

ШАЛГАГЧ

ТООЛОГЧ

ДОРНОД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ДЭРГЭДЭХ  
СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТСИЙН ХАМТ ОЛОН



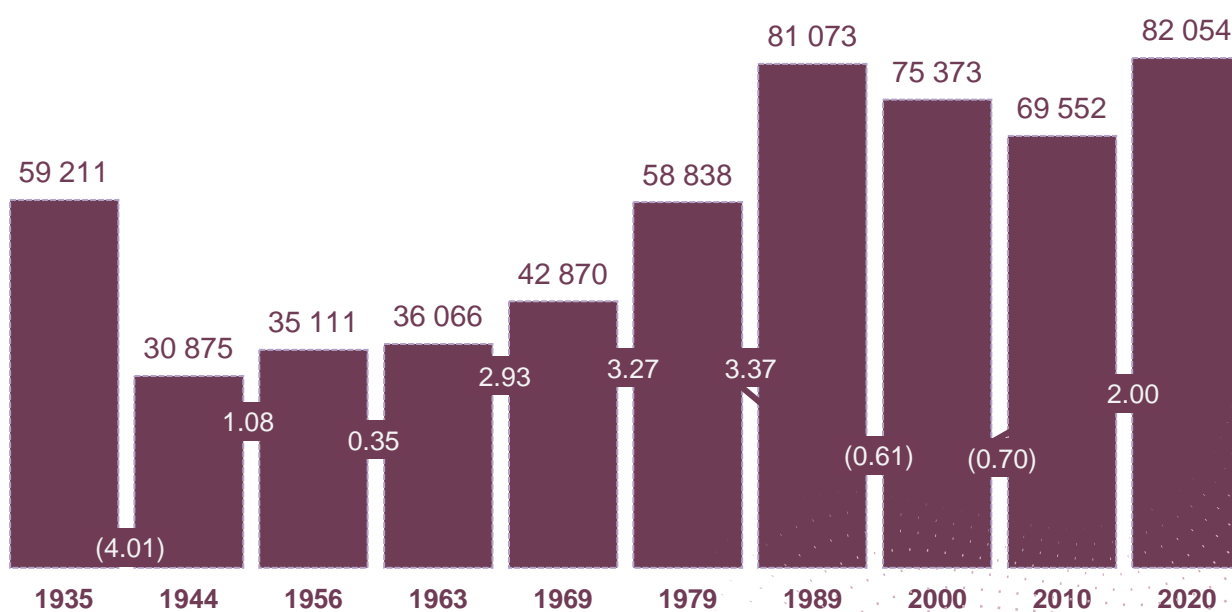
Зүүн гар талаас:

Статистикийн хэлтсийн зохион байгуулагч, нягтлан бодогч О.Гэрэлтуяа, мэргэжилтэн Т.Туяацэцэг, судлаач Н.Өөдсөнгэрэл, судлаач Д.Мөнгөнцэцэг, ахлах мэргэжилтэн Т.Батболд, судлаач Д.Наранчимэг, дарга Д.Энхбаатар, мэргэжилтэн Б.Пүрэвсүрэн, мэргэжилтэн М.Төмөрчимэг, ХАОСТ-ын гэрээт ажилтан Б.Баяржаргал

ДОРНОД АЙМГИЙН СУМДЫН СТАТИСТИК ХАРИУЦСАН АЖИЛТАН

№	Сум	Овог Нэрс	Албан тушаал
1	Баяндун	Энхбат Энхмаа	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
2	Баянтүмэн	Баярцэнгэл Эрдэнэцэцэг	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
3	Баян-Уул	Жамсран Алтанцэцэг	Санхүү албаны дарга
4	Булган	Лувсан Одончимэг	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
5	Гурванзагал	Лхагва Баасандорж	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
6	Дашбалбар	Дондогжамц Баярцэцэг	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
7	Матад	Хүрлээ Сэргэлэн	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
8	Сэргэлэн	Цэрэндолгор Гантулга	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
9	Халхгол	Пүрэвсүрэн Итгэлтөгс	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
10	Хөлөнбуйр	Чинбат Мөнхцэцэг	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
11	Хэрлэн	Болд Үүрийнтуяа	Статистикч, Эдийн засагч
12	Цагаан-Овоо	Нямаа Чагсал	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
13	Чойбалсан	Батсүх Сосорбурам	Төрийн сангийн мэргэжилтэн
14	Чулуунхороот	Тунгалаг Заяа	Төрийн сангийн мэргэжилтэн

## ХҮН АМЫН ТОО, ӨСӨЛТ, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

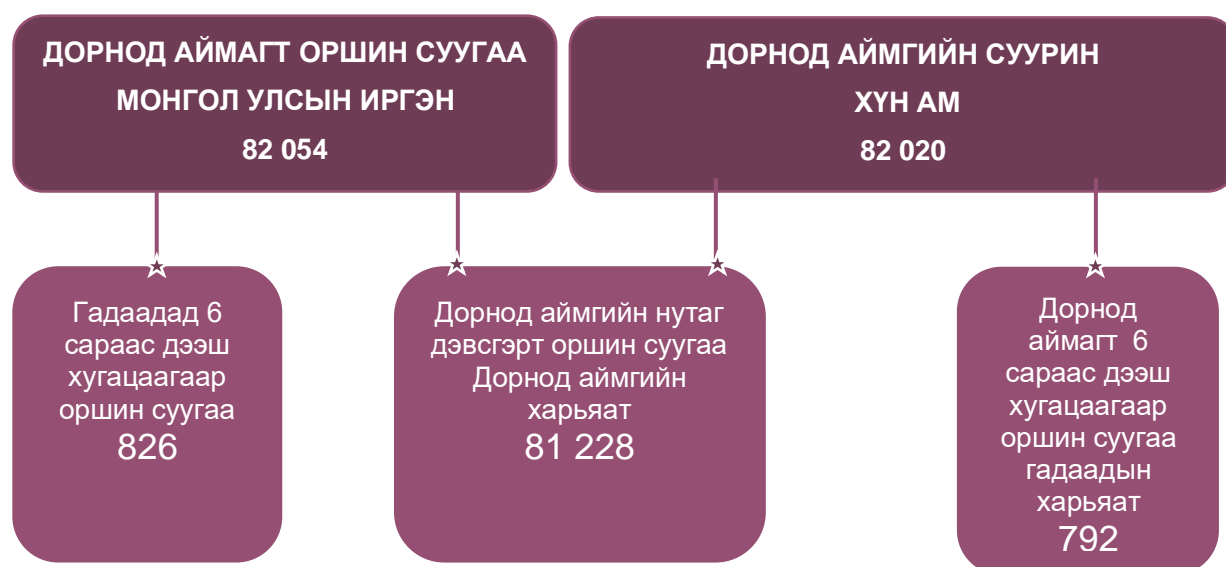




## ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор Дорнод аймагт оршин суугаа Монгол Улсын иргэн хүн ам 82 054 боллоо. Дорнод аймгийн хүн ам 2020 онд 1935 оноос 1.4 дахин, 2010 оноос хойш жилд дунджаар 2.0 хувиар өсжээ. Дорнод аймгийн суурин хүн ам 82 020, гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа хүн амын тоо 826 болсон. Харин Дорнод аймагт 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа гадаадын харьяат хүн 792 (Зураг 2.1) байна.

ЗУРАГ 2.1. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, 2020 ОН



Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын дүнгээр Дорнод аймагт оршин суугаа хүн амын тоо 82.1 мянга байгаа нь 2010-2020 оны хооронд буюу 10 жилийн хугацаанд 12.5 мянган хүнээр өсжээ. Дорнод аймгийн хүн амын 49.9 хувь нь эрэгтэйчүүд, 50.1 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Хүйсийн харьцаа буюу 100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйчүүдийн тоо 99.7 болж, өмнөх тооллогын түвшнээс 2.0 пунктээр буурав (Хүснэгт 2.1).

ХҮСНЭГТ 2.1. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНООР

Тооллого он	явагдсан	Хүн амын тоо (мян.хүн)			Хүйсийн харьцаа
		Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
1935		59.2	-	-	-
1944		30.9	-	-	-
1956		35.1	16.9	18.2	92.9
1963		36.1	18.9	17.2	109.9
1969		42.9	23.3	19.6	118.9
1979		58.8	29.8	29.0	102.8
1989		81.1	40.4	40.7	99.3
2000		75.4	37.7	37.7	100.0
2010		69.6	35.1	34.5	101.7
2020		82.1	41.0	41.1	99.7

## ХҮН АМЫН ӨСӨЛТ

Хүн амын тооны өөрчлөлтийг цэвэр өсөлт (төрөлт, нас баралтын зөрүү) болон механик өсөлт (цэвэр шилжих хөдөлгөөн)-өөр тодорхойлдог. Тооллого хоорондын хүн амын өсөлт нь тухайн үеийн улс төр, нийгэм, хүн ам зүйн хөгжлөөс ихээхэн хамаардаг. Аймгийн хүн ам 1989-2000 оны хооронд 5.7 мянган хүнээр буюу жилд дунджаар 0.6 хувиар, 2000-2010 оны хооронд 5.8 мянган хүнээр буюу жилд дунджаар 0.7 хувиар тус тус буурч, 2010-2020 оны хооронд 12.5 мянган хүнээр буюу жилд дунджаар 2.0 хувиар өсжээ. 1990-ээд оны эхэн үеэс хойш төрөлтийн түвшин буурч байгаад 2006 оноос төрөлт нэмэгдэн 2014 онд 2155 хүүхэд шинээр мэндэлсэн нь төрөлтийн хамгийн өндөр түвшинд хүрсэн он байлаа. Тооллого хоорондын хүн амын жилийн дундаж өсөлт 0.7 хувийн бууралтаас нэмэгдсээр 2.0-д хүрсэн бөгөөд энэ өсөлтөд 2000-2010 оны нөхөн үржихүйн насны хүн амын эзлэх хувь их байсан нь нөлөөлсөн. Тухайн үеийн нөхөн үржихүйн насны хүн амын тоо өндөр байгаа нь 1970-1990 оны хоорондох төрөлтийн өндөр түвшинтэй шууд холбоотой юм.

### ХҮСНЭГТ 2.2. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ЕРДИЙН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ, 1000 хүнд ногдохоор, 2010-2020 ОН

Он	Ерөнхий коэффициент		
	Төрөлт	Нас баралт	Цэвэр өсөлт
2010	25.9	7.6	18.3
2011	26.1	7.7	18.4
2012	27.5	5.2	22.3
2013	27.8	7.6	20.2
2014	29.4	6.1	23.3
2015	26.1	6.1	20.0
2016	27.5	7.3	20.1
2017	24.9	6.1	18.8
2018	26.1	6.7	19.4
2020	25.4	6.7	18.7

Сүүлийн 10 жилд аймгийн хүн ам жилд дунджаар 0.4-өөс 5.1 хувиар өссөн нь төрөлтийн түвшин нэмэгдсэнтэй холбоотой. 1989 оноос хойших аймгийн хүн амын өсөлт эрс ялгаатай болсон байна.

### ХҮСНЭГТ 2.3. СУМЫН ХҮН АМЫН ӨСӨЛТ, ХУВИАР, 1989-2000, 2000-2010, 2010-2020 ОН

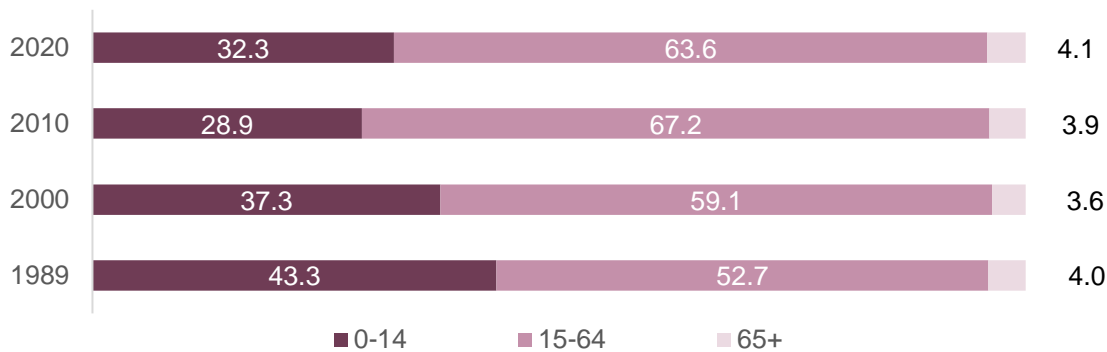
Сумаар	2000/1989	2010/2000	2020/2010	Жилийн дундаж өсөлт %		
	(%)	(%)	(%)	1989-2000	2000-2010	2010-2020
<b>БҮГД</b>	<b>93.0</b>	<b>92.3</b>	<b>118.0</b>	<b>-0.2</b>	<b>-0.7</b>	<b>2.1</b>
Хэрлэн	86.9	98.9	122.0	-1.5	-0.1	2.4
Баяндун	110.4	104.3	107.8	1.2	0.5	0.9
Баянтүмэн	104.9	92.0	132.7	0.5	-0.9	3.6
Баян-Уул	128.3	79.3	115.0	3.1	-2.3	1.7
Булган	125.3	77.8	122.5	2.8	-2.5	2.5
Гурванзагал	107.7	88.0	115.2	0.9	-1.3	1.7
Дашбалбар	124.6	83.6	113.9	2.7	-1.8	1.5
Матад	101.6	99.0	142.6	0.2	-0.1	4.7
Сэргэлэн	114.2	76.9	100.7	1.6	-2.6	0.1
Халхгол	197.8	82.7	109.7	10.9	-1.3	1.1
Хөлөнбуйр	111.8	90.5	118.1	1.3	-1.1	2.0
Цагаан-Овоо	107.1	97.0	109.1	0.8	-0.3	1.0
Чойбалсан	105.6	82.7	107.7	0.6	-1.9	0.9
Чулуунхороот	68.5	94.6	120.7	-3.5	-0.6	2.3

## ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Хүн амын насны бүтэц нь тухайн улсын хүн ам зүйн түүхэн замналыг харах, одоогийн үйл явцыг үнэлж дүгнэх, цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлох бололцоо олгодгоор ихээхэн ач холбогдолтой юм. Хүн амын нас, хүйсийн бүтцийн өөрчлөлтийн чиг хандлагыг харгалзан улс орныхоо нийгэм, эдийн засгийн урт, богино хугацааны бодлого хөтөлбөр боловсруулах шаардлагатай байдаг.

Хүн амын төрөлт, нас баралтын түвшнээс хамааран тухайн улсын хүн амын насны бүтэц өөрчлөгдөж байдаг. Хүн амын хэдэн хувь нь хүүхэд залуучууд, идэр насныхан, эсвэл хөгшчүүд байгаагаас хамааран үе үеийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хандлагад нөлөөлдөг. Нөгөө талаар хүн амын төрөлт, нас баралт, шилжих хөдөлгөөний чиг хандлага ч насны бүтцээс хамааралтай байдаг. Тухайлбал, хүн амын насны бүтэц идэрших хандлагатай болоход (нийт хүн амд хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь нэмэгдэх үйл явц) цаашид хөдөлмөрийн насны эрэгтэй, эмэгтэй хүний онцлогийг харгалзан ямар төрлийн ажлын байр илүү хэрэгцээтэй болохыг тохируулах шаардлага гардаг.

ЗУРАГ 2.2. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЭЦ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН



Аймгийн нийт хүн амд 0-14 насны хүүхдийн эзлэх хувийн жин өмнөх тооллогоос 3.4 пунктээр өссөн нь төрөлт нэмэгдсэнийг харуулж байна (Зураг 2.3). Мөн 65, түүнээс дээш насны хүн амын эзлэх хувийн жин 2000 оноос 0.5 пунктээр өссөн байна.

## ХҮСНЭГТ 2.4. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦААГААР, 2010, 2020 ОН

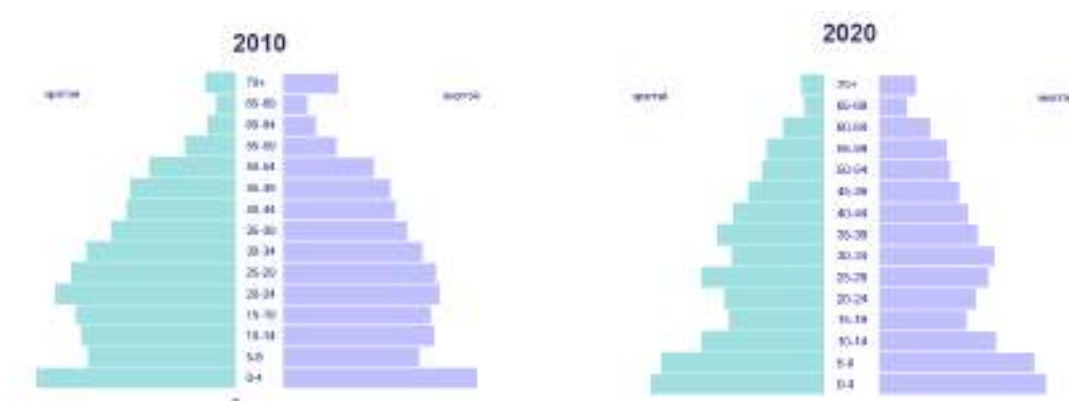
Насны бүлэг	2010			2020			Хүйсийн харьцаа*	
	Нийт	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Нийт	Эрэгтэй	Эмэгтэй	2010	2020
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>102.1</b>	<b>101.5</b>
0-4	11.5	11.6	11.4	12.3	12.4	12.1	104.0	103.6
5-9	8.4	8.6	8.1	11.4	11.6	11.3	107.6	104.3
10-14	9.0	9.0	9.0	8.6	8.7	8.6	101.5	103.7
15-19	9.0	9.3	8.8	6.6	6.8	6.5	108.2	107.4
20-24	9.9	10.5	9.3	6.9	6.9	6.9	114.7	101.6
25-29	9.3	9.6	9.1	8.2	8.6	7.8	107.5	112.0
30-34	8.5	8.7	8.3	8.7	9.1	8.4	107.5	110.3
35-39	7.4	7.3	7.4	7.5	7.9	7.1	101.0	112.5
40-44	6.5	6.4	6.7	6.7	6.9	6.5	98.0	107.7
45-49	6.3	6.2	6.4	5.9	5.9	5.9	99.5	102.5
50-54	5.2	5.1	5.4	5.0	4.8	5.2	95.4	93.9
55-59	3.1	3.0	3.2	4.7	4.3	5.0	95.2	87.3
60-64	1.9	1.7	2.0	3.4	2.9	3.9	90.2	77.9
65-69	1.4	1.2	1.5	1.8	1.5	2.2	80.3	68.2
70+	2.6	1.8	3.4	2.3	1.7	2.6	54.3	60.6

Тайлбар: \* 100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйчүүдийн тоо

Нийт хүн амд 0-9 насны бүлгийн хүн амын эзлэх хувийн жин 2010 онд 19.9 байсан бол 2020 онд 23.7 болж, 3.8 пунктээр өссөн. Харин 15-29 насны бүлгийн хүн амын хувийн жин 2010 онд 28.2 байсан бол 2020 онд 21.7 болж 6.5 пунктээр буурсан нь 1990-ээд оны эхэн үеэс 2006 он хүртэлх төрөлтийн түвшин бага байсныг харуулна. Сүүлийн 2 тооллогын дүнгээс харвал аймгийн хүн амын хүйсийн харьцаа насны бүлэг ахих тусам буурч байгаа нь эрэгтэйчүүдийн нас баралтын түвшинтэй холбоотой юм.

Хүн амын нас, хүйсийн бүтцийг илүү тодорхой харуулах дүрслэл бол нас, хүйсийн суварга юм. Хүн амын нас, хүйсийн 2020 оны суваргаас харахад дунд хэсгээрээ аажмаар өргөсөж байгаа нь хүн ам идэршиж байгааг харуулж байна. Хүн амын ердийн хөдөлгөөний өөрчлөлтөөс шалтгаалан 30-аас доош насанд суваргын хэлбэр өөрчлөгджээ. 2020 оны суваргын 15-24 насны бүлгийн хүн амын хэсгээр нарийссан байгаа нь 1990 оноос хойш төрөлтийн түвшин буурсныг, 0-9 насанд суваргын суурь өргөн болсон нь сүүлийн жилүүдэд төрөлтийн түвшин нэмэгдсэнийг илэрхийлж байна.

ЗУРАГ 2.3. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2010, 2020 ОН



Аймгийн 2020 оны хүн амын хүйсийн харьцаанаас харахад улсын дунджаас 3.1 пунктээр их байна. Харин аймгийн төвийн Хэрлэн сум 93.0 хувьтай байгаа нь хөдөөгийн сумдаас 11.3-25.3 пунктээр бага байна.

ХҮСНЭГТ 2.5. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, СУМААР, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦААГААР, 2010, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	2010			2020			Хүйсийн харьцаа	
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	2010	2020
<b>БҮГД</b>	<b>68 873</b>	<b>34 796</b>	<b>34 077</b>	<b>82020</b>	<b>41 322</b>	<b>40 698</b>	<b>102.1</b>	<b>101.5</b>
Хэрлэн	38 615	18 667	19 948	46 221	22 278	23 943	93.6	93.0
Баяндун	2 798	1 461	1 337	3 094	1 586	1 508	109.3	105.2
Баянтүмэн	1 873	1 015	858	2 498	1 353	1 145	118.3	118.2
Баян-Уул	3 817	1 993	1 824	4 664	2 397	2 267	109.3	105.7
Булган	1 749	950	799	1 968	1 066	902	118.9	118.2
Гурванзагал	1 030	559	471	1 439	760	679	118.7	111.9
Дашбалбар	3 297	1 864	1 433	3 433	1 826	1 607	130.1	113.6
Матад	2 510	1 363	1 147	3 296	2 020	1 276	118.8	158.3
Сэргэлэн	1 559	812	747	1 990	1 041	949	108.7	109.7
Халхгол	2 998	1 579	1 419	3 334	1 802	1 532	111.3	117.6
Хөлөнбуйр	1 464	755	709	1 868	961	907	106.5	106.0
Цагаан-Овоо	3 081	1 632	1 449	3 710	1 921	1 789	112.6	107.4
Чойбалсан	2 549	1 352	1 197	2 676	1 370	1 306	112.9	104.9
Чулуунхороот	1 533	794	739	1 829	941	888	107.4	106.0

Хот, хөдөөд хүн амын хүйсийн харьцаа ялгаатай байгаа бөгөөд хотод эмэгтэйчүүд илүү, хөдөөд эрэгтэйчүүд илүү суурьшиж байна.

**ХҮСНЭГТ 2.6. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦААГААР, 2010, 2020 ОН**

Хот, хөдөө	2010			2020		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа
Улсын дундаж	1 313 968	1 333 577	98.5	1 619 573	1 677 293	96.6
Хот	915 799	975 953	93.8	1 091 283	1 167 698	93.5
Хөдөө	448 124	414 809	108.0	528 290	509 595	103.7
Аймгийн дундаж	34 796	34 077	102.1	40 971	41 083	99.7
Хот	18 667	19 948	93.6	22 519	24 204	93.0
Хөдөө	16 129	14 129	114.2	18 452	16 879	109.3

Хүн амыг насны бүтцийн хувьд таллан хувааж байгаа зааг насыг “Голч нас” гэдэг. Өөрөөр хэлбэл, 2020 онд голч нас 27.3 болсон нь хүн амын тэн хагас нь 27.3-аас доош, үлдсэн 50 хувь нь түүнээс дээш насныхан байна гэсэн үг юм. Сүүлийн 30 жилд хүн амын голч нас бараг 10 жилээр хойшилсон нь төрөлтийн түвшин буурснаас гадна хүн амын дундаж наслалт нэмэгдэж байгаатай холбоотой (Хүснэгт 2.7).

Хүн амын насны бүтцийн өөрчлөлтийг илүү харуулж чадах, эдийн засгийн тодорхой ач холбогдолтой үзүүлэлт болох хүн ам зүйн ачаалал нь хөдөлмөрийн насны 100 хүнд ногдох хүүхэд, хөгшдийн харьцаагаар илэрхийлдэг. Хүн амын төрөлтийн түвшин өндөр байснаас шалтгаалан 1989 онд аймгийн хүн ам зүйн ачаалал их байжээ. Тэгвэл 2020 онд хүн ам зүйн ачаалал 57.4 болж 1989 оноос 32.4 пунктээр буурсан бол 2010 оноос 8.7 пунктээр өсжээ.

**ХҮСНЭГТ 2.7 ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЦИЙН ЗАРИМ ГОЛЛОХ ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН**

Үзүүлэлтүүд	1989	2000	2010	2020
Голч нас (жилээр)	18.5	20.4	26.2	27.3
Хүн ам зүйн ачаалал	89.8	69.3	48.7	57.4
Үүнээс:				
Хүүхэд	82.1	63.1	42.9	51.0
Хөгшид	7.7	6.3	5.8	6.4
Хөгшрөлтийн индекс	9.4	9.9	13.5	12.6



# УЛСЫН ХАРЬЯЛАЛ, ҮНДЭС, УГСАА, ШАШИН

ДОРНОД АЙМАГТ ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ

81 228



ДОРНОД АЙМАГТ СУУГАА ГАДААДЫН ХАРЬЯАТ

792

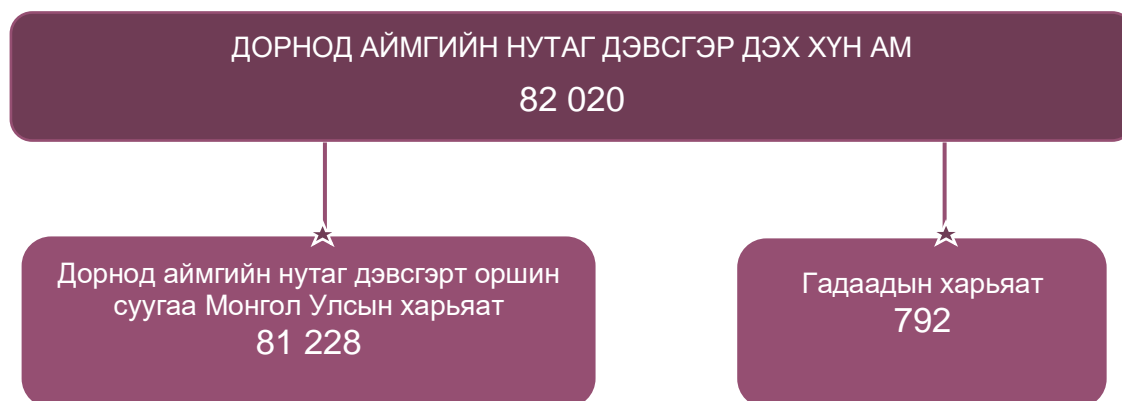




## ХҮН АМЫН ИРГЭНИЙ ХАРЬЯАЛАЛ

Дорнод аймгийн суурин хүн амын 99.0 хувь нь Монгол Улсын иргэн, 1.0 хувь нь гадаадын харьяат иргэн байна.

ЗУРАГ 3.1. ХҮН АМЫН ТОО, ИРГЭНИЙ ХАРЬЯАЛЛААР, 2020 ОН



Дорнод аймгийн суурин хүн амын тоо 82 020 боллоо. Хүйсийн харьцаа (100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйн тоо) 2010-2020 оны хооронд Сэргэлэн, Халхгол, Матад сумдад 1.0-39.5 пунктийн өсөлттэй байгаа бол бусад сумдад 0.1-16.5 пунктийн бууралттай байна (Хүснэгт 3.1).

ХҮСНЭГТ 3.1. ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО, СУМААР, ХҮЙСЭЭР, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, 2010, 2020 ОН

Аймаг	2010			2020			Хүйсийн харьцаа	
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	2010	2020
<b>БҮГД</b>	<b>68 873</b>	<b>34 796</b>	<b>34 077</b>	<b>82 020</b>	<b>41 322</b>	<b>40 698</b>	<b>102.1</b>	<b>101.5</b>
Хэрлэн	38 615	18 667	19 948	46 221	22 278	23 943	93.6	93.0
Баяндун	2 798	1 461	1 337	3 094	1 586	1 508	109.3	105.2
Баянтүмэн	1 873	1 015	858	2 498	1 353	1 145	118.3	118.2
Баян-Уул	3 817	1 993	1 824	4 664	2 397	2 267	109.3	105.7
Булган	1 749	950	799	1 968	1 066	902	118.9	118.2
Гурванзагал	1 030	559	471	1 439	760	679	118.7	111.9
Дашбалбар	3 297	1 864	1 433	3 433	1 826	1 607	130.1	113.6
Матад	2 510	1 363	1 147	3 296	2 020	1 276	118.8	158.3
Сэргэлэн	1 559	812	747	1 990	1 041	949	108.7	109.7
Халхгол	2 998	1 579	1 419	3 334	1 802	1 532	111.3	117.6
Хөлөнбуйр	1 464	755	709	1 868	961	907	106.5	106.0
Цагаан-Овоо	3 081	1 632	1 449	3 710	1 921	1 789	112.6	107.4
Чойбалсан	2 549	1 352	1 197	2 676	1 370	1 306	112.9	104.9
Чулуунхороот	1 533	794	739	1 829	941	888	107.4	106.0

## ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор Монгол Улсын харьяат иргэдийн үндэс, угсааны талаарх мэдээллийг нэлээн өргөжүүлэн судаллаа. Тооллогын үр дүнгийн танилцуулгад бүлэгт 50-аас цөөн хүн амтай үндэс, угсааны бүлгийг “Бусад” гэж нэгтгэсэн болно.

Дорнод аймгийн суурин хүн амын 70.3 хувийг Халхууд эзэлж, өмнөх тооллогоос 2.4 пунктээр өссөн байна. Буриадуудын нийт хүн амд эзлэх хувийн жин 20.8 хувь байгаа нь Халхуудын дараа орж байна. Харин Барга, Үзэмчин, Буриад угсаатнуудын нийт хүн амд эзлэх хувь 2010 оноос буурсан байна.

### ХҮСНЭГТ 3.2. ДОРНОД АЙМГИЙН МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬАТ ХҮН АМЫН ТОО, ҮНДЭС, УГСАА, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Үндэс, угсаа	2010*		2020*	
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь
<b>МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬАТ -БҮГД</b>	<b>68 589</b>	<b>100.0</b>	<b>81 228</b>	<b>100.0</b>
Халх	46 478	67.8	57 139	70.3
Казах	72	0.1	90	0.1
Дөрвөд	389	0.6	465	0.6
Баяд	140	0.2	177	0.2
Буриад	15 960	23.3	16 905	20.8
Захчин	159	0.2	172	0.2
Дарьганга	857	1.3	1 733	2.1
Урианхай	91	0.1	97	0.1
Дархад	225	0.3	196	0.3
Торгууд	101	0.1	102	0.2
Мянгад	41	0.1	85	0.1
Барга	1 989	2.9	1 905	2.3
Үзэмчин	1 856	2.7	1 702	2.1
Сартуул	6	-	65	0.1
Хамниган	97	0.1	252	0.3
Бусад үндэстэн	109	0.2	111	0.2
Монголын харьяат бусад үндэстэн	19	-	32	-

\*Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн тоо ороогүй

Хотгойд, Тува, Харчин, Халх, Казак, Барга, Дархад, Торгууд, Өөлдийн дунд 0-14 настай хүүхдийн эзлэх хувийн жин 30 хувиас өндөр байгаа нь тэдний дунд төрөлт өндөр байгаатай холбоотой юм. Харин Дөрвөд, Баяд, Дарьганга, Хорчингийн дунд 45, түүнээс дээш настай хүний эзлэх хувийн жин 15 хувиас илүү байгаа нь насжилтыг илэрхийлж байна.

### ХҮСНЭГТ 3.3. ДОРНОД АЙМГИЙН МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬАТ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Үндэс, угсаа	Насны бүлэг						
	Бүгд	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55+
<b>МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬАТ -БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>32.6</b>	<b>13.7</b>	<b>16.9</b>	<b>14.0</b>	<b>10.6</b>	<b>12.2</b>
Халх	100.0	34.5	13.7	16.6	13.9	10.0	11.3
Казак	100.0	38.9	13.3	20.0	12.2	10.0	5.6
Дөрвөд	100.0	26.4	10.5	23.7	12.5	15.7	11.2
Баяд	100.0	19.8	11.9	20.3	16.4	16.9	14.7
Буриад	100.0	29.9	14.7	17.0	14.0	11.2	13.2
Захчин	100.0	19.7	10.5	12.8	30.8	12.8	13.4
Дарьганга	100.0	9.0	10.0	21.4	18.5	16.2	24.9
Урианхай	100.0	24.8	13.4	26.8	11.3	13.4	10.3
Дархад	100.0	34.1	9.7	16.8	13.3	13.3	12.8
Торгууд	100.0	34.4	9.8	12.7	14.7	14.7	13.7
Мянгад	100.0	14.1	11.8	37.6	23.5	7.1	5.9
Барга	100.0	31.4	10.4	18.0	12.4	12.5	15.3
Үзэмчин	100.0	28.2	13.4	18.9	11.0	12.3	16.2
Сартуул	100.0	29.3	13.8	21.5	16.9	7.7	10.8
Хамниган	100.0	18.2	19.4	16.7	15.1	13.9	16.7
Гадаадын харьяат	100.0	-	1.9	14.0	36.1	43.1	4.9
Бусад гадаад (Дорнод аймгийн иргэн)	100.0	21.8	6.3	31.3	12.5	-	28.1

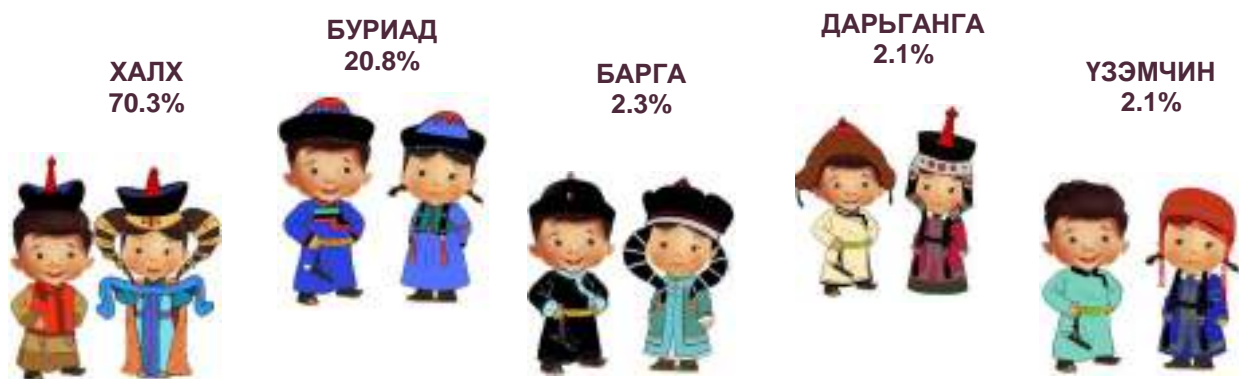
Байршлын хувьд Халхууд бүх сумдад оршин сууж байна. Тухайн сумын нийт хүн амд эзлэх хувиар Баян-Уул (29.0 хувь), Баяндун (23.3 хувь), Цагаан-Овоо (21.5 хувь), Дашбалбар (16.5 хувь) сумдад Халхуудын эзлэх хувь бага байна. Харин Хэрлэн, Баянтүмэн, Булган, Гурванзагал, Матад, Сэргэлэн, Халхгол, Хөлөнбуйр, Чойбалсан, Чулуунхороот сумдад нийт хүн амын 56.3-аас 94.6 хувь нь Халхууд байна.

Аймгийн төвийн Хэрлэн сумын нийт хүн амд Халх 81.4 хувь, Буриад 11.0 хувь, Дарьганга 3.3 хувь, Үзэмчин 1.6 хувь, Барга 1.3 хувь, Дөрвөд 0.4 хувь, Захчин 0.2 хувь, Баяд 0.2 хувь, Захчин 0.2 хувь, Казах 0.1 хувь, Урианхай 0.1 хувь, Торгууд 0.1 хувь, Мянгад 0.1 хувь, Дархад 0.1 хувь байгаа нь бусад сумдаас онцлог юм.

Аймгийн нийт хүн амын дотор Халх 70.3 хувь, Буриад 20.8 хувь, Барга 2.4 хувь, Дарьганга 2.1 хувь, Үзэмчин 2.1 хувийг эзэлж байна. Дарьгангачуудын 86.7 хувь, Харчин 83.3 хувь, Халхчуудын 65.6 хувь, Казакийн 54.4 хувь, Буриадуудын 30.0 хувь нь Хэрлэн суманд, Баргуудын 43.7 хувь нь Хөлөнбуйр суманд, Хамнигануудын 37.3 хувь нь Баян-Уул суманд оршин сууж байна.

Нийт хүн амд өндөр хувийн жин эзлэх угсаатны бүлэгт Халх, Буриад, Барга, Дарьганга, Үзэмчингүүд орж байна.

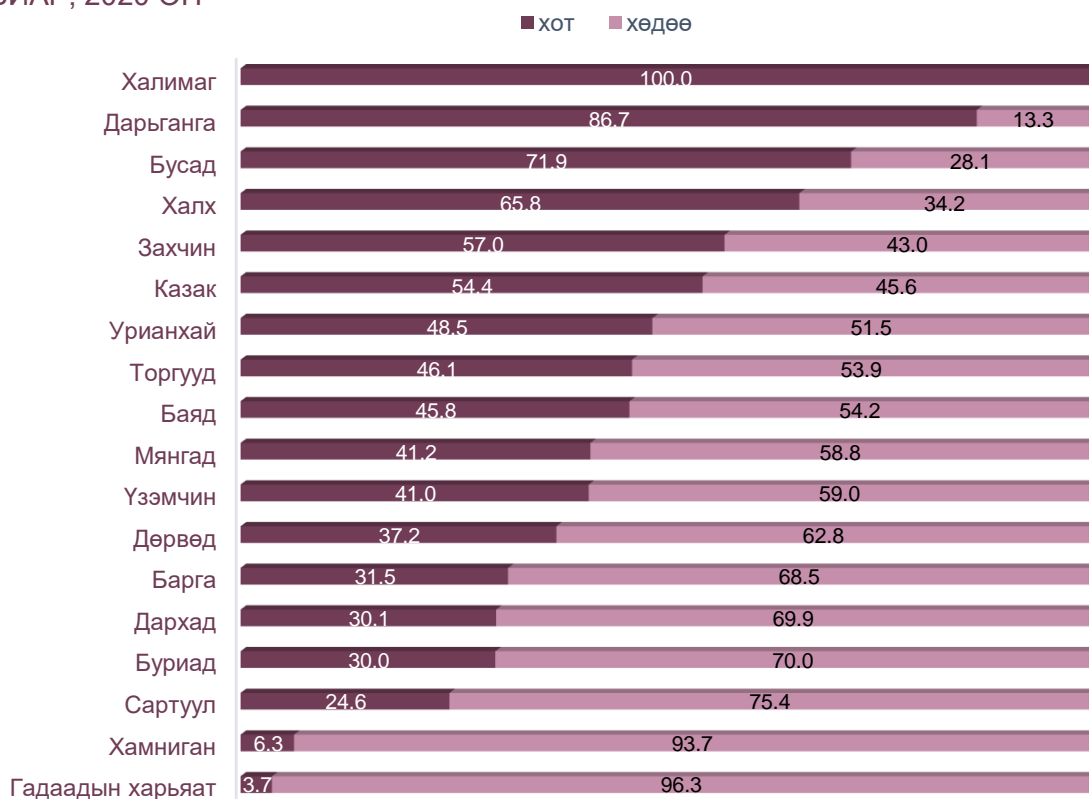
### ЗУРАГ 3.2. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМ, ҮНДЭС, УГСАА, ХУВИАР, 2020 ОН



Хэрлэн, Матад, Чойбалсан сумдад Халхуудын эзлэх хувь өндөр байгаа бол Баяндун, Баян-Уул, Дашбалбар, Цагаан-Овоо сумдад Буриадууд зонхилж байна.

Харин Баргууд Хөлөнбуйр, Гурванзагал суманд хүн амын ихэнх хувийг эзэлж байхад Үзэмчингүүд Сэргэлэн суманд олонхи нь оршин сууж байна.

ЗУРАГ 3.3. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМ, ҮНДЭС, УГСАА, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН



Урианхай, Торгууд, Баяд, Мянгад, Үзэмчин, Дөрвөд, Барга, Дархад, Буриад, Хотон, Тува, Сартуул, Хамниган угсаатнууд гол төлөв хөдөө суурьшиж байгааг дээрх зургаас харж болно.

ХҮСНЭГТ 3.4. АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Үндэс, угсаа	10, түүнээс дээш насны хүн ам	Боловсролын түвшин						
		Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник мэргэжлийн дунд	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
<b>МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ -БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>17.9</b>	<b>5.4</b>	<b>5.0</b>	<b>28.5</b>	<b>23.8</b>	<b>14.2</b>	<b>5.2</b>
Халх	100.0	17.6	5.3	5.1	28.6	23.3	14.6	5.5
Казак	100.0	32.3	3.2		22.6	24.2	14.5	3.2
Дөрвөд	100.0	17.9	4.6	4.9	26.8	27.1	14.6	4.1
Баяд	100.0	25.0	2.0	3.9	28.3	21.1	13.2	6.5
Буриад	100.0	18.2	5.4	4.4	29.3	24.8	13.6	4.3
Захчин	100.0	19.0	4.1	4.8	24.5	31.3	12.2	4.1
Дарьганга	100.0	26.0	8.4	6.5	32.8	18.4	6.1	1.8
Урианхай	100.0	28.6	3.9	7.8	28.6	14.3	13.0	3.8
Дархад	100.0	10.3	3.4	4.1	18.5	28.1	22.6	13.0
Торгууд	100.0	13.8	6.3	2.5	31.3	21.3	20.0	4.8
Мянгад	100.0	30.8	3.8	5.1	28.2	20.5	9.0	2.6
Барга	100.0	16.1	6.6	6.7	22.5	26.7	15.2	6.2
Үзэмчин	100.0	15.1	4.6	7.5	23.2	28.1	16.2	5.3
Сартуул	100.0	8.9	1.8	8.9	16.1	26.8	33.9	3.6
Хамниган	100.0	8.9	2.6	2.1	32.3	26.4	23.0	4.7
Бусад үндэстэн /Дорнод аймгийн иргэн/	100.0	17.9	3.6	3.6	17.9	25	10.7	21.3

Дээд болон түүнээс дээш боловсролтой Казак, Дарьганга, Урианхай, Захчин, Өөлд, Харчин, Тува, Хорчин угсаатнуудын боловсролын түвшин дээд болон түүнээс дээш боловсролтой хүн амын түвшнээс 1.1-82.1 пунктээр их байгаа бол бусад угсаатнуудын хувьд 0.3-14.4 пунктээр бага байгааг дээд боловсрол эзэмшсэн хүн амын эзлэх хувийн жингээс харж болно.

**ХҮСНЭГТ 3.5. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН**

Үндэс, угсаа	Хөдөлмөр эрхэлдэг хүн ам	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Дагалдан мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч
<b>МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ -БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>60.0</b>	<b>4.4</b>	<b>0.4</b>	-	<b>0.7</b>
Халх	100.0	63.6	4.8	0.4	-	0.8
Казах	100.0	70.6	2.9	-	-	-
Дөрвөд	100.0	50.7	4.6	-	-	0.9
Баяд	100.0	59.0	1.2	-	-	1.2
Буриад	100.0	50.2	3.6	0.5	-	0.5
Захчин	100.0	52.7	4.1	1.4	-	-
Дарьганга	100.0	69.4	5.0	0.5	-	0.9
Урианхай	100.0	81.4	2.3	-	-	-
Дархад	100.0	50.0	1.5	-	-	1.5
Торгууд	100.0	67.7	-	-	-	-
Мянгад	100.0	68.8	-	-	-	-
Барга	100.0	50.2	3.5	0.8	0.1	0.5
Үзэмчин	100.0	55.8	3.5	0.8	-	1.4
Сартуул	100.0	33.3	-	-	-	-
Хамниган	100.0	34.5	2.3	-	-	-
Бусад үндэстэн /Дорнод аймгийн иргэн/	100.0	70.0	10.0	-	-	-

**ХҮСНЭГТ 3.5.1. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН /ҮРГЭЛЖЛЭЛ/**

Үндэс, угсаа	ААНБ-ын ажил олгогч	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүн
<b>МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ -БҮГД</b>	<b>0.3</b>	<b>0.2</b>	<b>0.4</b>	<b>29.2</b>	<b>4.3</b>
Халх	0.3	0.3	0.5	25.7	3.6
Казах	-	-	-	20.6	5.9
Дөрвөд	-	-	-	34.6	9.2
Баяд	-	-	-	31.3	7.2
Буриад	0.2	0.1	0.3	38.9	5.6
Захчин	1.4	-	-	33.8	6.8
Дарьганга	0.6	0.2	-	22.0	1.4
Урианхай	-	2.3	-	11.6	2.3
Дархад	-	-	3	33.3	10.6
Торгууд	3.2	-	-	25.8	3.2
Мянгад	0	-	-	27.1	4.2
Барга	0.1	-	0.7	35.1	8.8
Үзэмчин	0.2	0.6	0.2	32.1	5.5
Сартуул	-	-	-	66.7	-
Хамниган	-	-	-	63.2	-
Бусад үндэстэн /Дорнод аймгийн харьяат/	-	-	-	20.0	-

Үндэс, угсааг, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар ангилж үзвэл Барга, Буриад, Дөрвөд, Дархад, Хотон, Сартуул, Хорчин, Хамниганчуудын дунд цалин хөлстэй хөдөлмөр эрхлэлт (байнгын ажиллагч, түр ажиллагч, тохиолдлын ажиллагч, дагалдан мэргэшиж буй дадлагажигч, гүйцэтгэх гэрээлэгч) нийт хүн амын 50-аас бага хувь байгаа бол харин өрхийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаа эрхлэгч болон өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч харьцангуй өндөр байна. Дурдсан угсаатнууд голдуу хөдөө амьдарч байгаатай холбоотойгоор тэдний дийлэнх нь хөдөө аж ахуйн салбарт хөдөлмөр эрхэлж байна.

### ГАДААДЫН ХАРЬАТ ИРГЭД

Монгол Улсад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин сууж байгаа гадаадын иргэдийн тоо 792 болж, 2010 оноос 508 хүнээр өсжээ.

Гадаадын харьяат иргэдийн дотор Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ)-ын иргэд нийт гадаад иргэдийн 99.0 хувийг эзэлж байна. 2010 оны тооллогын дүнтэй харьцуулахад Монголд байнга оршин суугаа БНХАУ-ын иргэдийн эзлэх хувь 17.0 пунктээр өссөн бол Америкийн Нэгдсэн Улсын иргэдийн эзлэх хувь 5.2 пунктээр, Өмнөд Солонгосын иргэдийн эзлэх хувь 2.9 пунктээр, Филиппин иргэдийн эзлэх хувь 0.3 пунктээр тус тус буурсан байна.

### ХҮСНЭГТ 3.6. ДОРНОД АЙМАГТ ОРШИН СУУГАА ГАДААДЫН ХАРЬАТ ИРГЭД, УЛСААР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Улсын нэр	2010	2020
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс	82.0	99.0
Солонгос /Өмнөд/	3.2	0.3
Филиппин	0.4	0.1
Америкийн Нэгдсэн Улс	5.3	0.1
Бусад	9.1	0.5

### ХҮСНЭГТ 3.7. ДОРНОД АЙМАГТ ОРШИН СУУГАА ГАДААДЫН ХАРЬАТ ИРГЭДИЙН ТОО, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Сум	2010		2020	
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>284</b>	<b>100.0</b>	<b>792</b>	<b>100.0</b>
Хэрлэн	78	27.5	29	3.7
Баяндун	1	0.3	-	-
Баянтүмэн	1	0.3	2	0.2
Баян-Уул	1	0.3	-	-
Дашбалбар	119	41.9	131	16.5
Матад	34	12.0	527	66.5
Халхгол	1	0.4	90	11.4
Хөлөнбуйр	-	-	2	0.3
Цагаан-Овоо	1	0.4	1	0.1
Чойбалсан	48	16.9	10	1.3

Гадаадын харьяат иргэдийн 66.5 хувь нь Матад, 16.5 хувь нь Дашбалбар, 11.4 хувь нь Халхгол, 3.7 хувь нь Хэрлэн, 1.3 хувь нь Чойбалсан суманд амьдарч байна. Гадаадын харьяат иргэдийн эзлэх хувийн жин 2010 оноос Дашбалбар суманд 25.4 пунктээр, Хэрлэн суманд 23.8 пунктээр, Чойбалсан суманд 15.6 пунктээр тус тус буурчээ. Харин Матад суманд байнга амьдарч байсан гадаад иргэдийн эзлэх хувь 54.5 пунктээр, Халхгол суманд 11.0 пунктээр өссөн байна. Бусад сумтай харьцуулахад Хэрлэн, Дашбалбар, Матад, Чойбалсан сумдад гадаадын иргэд ихээр суурьшиж байгаа нь газрын тосны олборлолт, бусад ашигт малтмалын хайгуулын үйл ажиллагаатай холбоотой, мөн БНХАУ-тай хиллэдэг нь нөлөөлж болох талтай. (Хүснэгт 3.7).

### ХҮСНЭГТ 3.8. ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ХҮН АМ, ГАДААДЫН ХАРЬАТ ИРГЭДИЙН НАС,

ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	2010				2020				Хүйсийн харьцаа	
	Суурин хүн амын насны бүтэц	Гадаадын харьяат иргэд			Суурин хүн амын насны бүтэц	Гадаадын харьяат иргэд			2010	2020*
		Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй		Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй		
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>284.3</b>	<b>272.9</b>
0-14	28.9	1.1	-	9.4	32.3	-	-	-	-	-
15-24	19.0	7.8	7.1	12.5	13.6	1.9	0.8	32.1	56.8	6.7
25-34	17.9	22.5	21.8	28.1	16.9	14.0	13.9	17.9	77.6	212.0
35-44	13.9	34.5	35.4	28.1	14.2	36.1	37.0	10.7	126.0	943.3
45-54	11.5	24.6	26.2	12.5	10.9	43.1	43.3	35.7	209.6	331.0
55+	8.8	9.5	9.5	9.4	12.1	4.9	5.0	3.6	101.1	380.0

Тайлбар: \* 10 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйн тоо.

ШАШИН

Монгол Улсын Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн “Иргэний шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөө” гэсэн 3 дугаар бүлгийн 1 дэх хэсэгт “Аливаа шашныг шүтэх, эс шүтэх нь тухайн хүний итгэл үнэмшлийн хэрэг байна” гэж заасан.

Хүн ам, орон сууцны тооллогод “Та шашин шүтдэг үү, шүтдэг бол ямар шашин шүтдэг вэ?” гэсэн асуултыг анх удаагаа 2010 оны тооллогоор асууж байсан бөгөөд ээлжит тооллогод хүн амын 10 хувийн түүвэрт сонгогдсон 15, түүнээс дээш насны хүн амаас асуусан болно. Шашин шүтдэг хүмүүсийг хүйсээр авч үзвэл эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 4.7 пунктээр илүү шашин шүтдэг байна.

ХҮСНЭГТ 3.9. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ШАШИН ШҮТЛЭГИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Шашин шүтлэгийн байдал	2010			2020		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Шүтдэггүй	53.1	57.8	48.3	55.7	58.1	53.4
Шүтдэг	46.9	42.2	51.7	44.3	41.9	46.6

Шашин шүтдэг хүмүүсийн 85.2 хувь нь Буддын шашинтан болох нь тооллогын дүнгээс харагдаж байна. Мөн 2010 онтой харьцуулахад нийт хүн амд эзлэх хувь Христ болон Исламын шашинтан буурсан нь бусад шашны урсгал дэлгэрсэнтэй холбоотой байж болох юм.

ХҮСНЭГТ 3.10. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ШАШИН ШҮТДЭГ ХҮН АМ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Шашин шүтлэгийн байдал	2010			2020		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>ШАШНЫ ТӨРӨЛ</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Будда	87.5	87.1	87.8	85.2	85.3	85.1
Христ	2.6	2.1	3.0	1.6	1.2	2.0
Ислам	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1
Бөө	9.0	9.8	8.3	10.9	10.9	10.8
Бусад	0.7	0.8	0.8	2.2	2.4	2.0

Шашин шүтдэг нийт хүн амыг насны бүлгээр авч үзвэл нас ахих тусам Буддын шашин шүтэж байхад Бөөгийн шашинтан нас ахих тусам буурч байна.

ХҮСНЭГТ 3.11. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ШАШИН ШҮТДЭГ ХҮН АМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Шашин шүтдэг	Будда	Христ	Ислам	Бөө	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>85.2</b>	<b>1.6</b>	<b>0.1</b>	<b>10.9</b>	<b>2.2</b>
15-19	100.0	74.2	3.1	-	19.5	3.2
20-29	100.0	85.6	1.7	0.2	11.2	1.3
30-39	100.0	85.1	0.3	0.2	12.0	2.4
40-49	100.0	86.6	1.9	-	9.1	2.4
50-59	100.0	88.2	2.3	-	7.3	2.3
60-69	100.0	84.3	1.8	0.6	11.8	1.3
70+	100.0	87.0	0.7	-	8.7	3.6

Аймгийн нийт шашин шүтдэг хүн амын 21.5 хувийг 30-39 насныхан, 20.1 хувийг 40-49 насныхан эзэлж байгаа ба мөн энэ насныхан Будда шүтдэг нь хамгийн өндөр хувьтай байна. Шашин шүтдэг хүн амыг насны бүлгээр авч үзвэл Христийн шашинг 15-29, 40-59 насныхан, Исламын шашинг 20-39, 60-69 насныхан их шүтэж байна. Бөөгийн шашны хувьд 30-39 насныхан их шүтдэг бол 70-аас дээш насныхан хамгийн бага буюу 3.8 хувь нь шүтдэг байна.

**ХҮСНЭГТ 3.12. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ШАШИН ШҮТДЭГ ХҮН АМ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	Шашин шүтдэг	Будда	Христ	Ислам	Бөө	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
15-19	7.6	6.6	14.9	0.0	13.6	11.1
20-29	18.4	18.5	19.1	25.0	19.0	11.1
30-39	21.4	21.4	4.3	25.0	23.7	23.8
40-49	20.1	20.4	23.4	-	16.8	22.2
50-59	16.9	17.5	23.4	-	11.4	17.5
60-69	10.8	10.7	12.8	50.0	11.7	6.3
70+	4.8	4.9	2.1	-	3.8	8.0

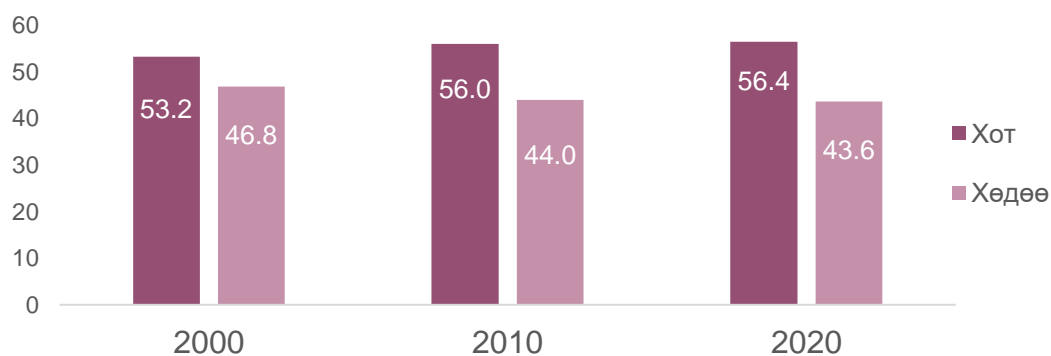
4

БҮЛЭГ

## ХҮН АМЫН СУУРЬШИЛ, ХОТЖИЛТ

ХОТ, СУУРИНД  
АМЬДАРДАГ  
ХҮН АМ 56.4%

ХӨДӨӨ АМЬДАРДАГ  
ХҮН АМ 43.6%





## ХҮН АМЫН СУУРЬШИЛ

Хүн амын суурьшлын ерөнхий дүр төрх өнгөрсөн 10 жилийнхээс бага зэрэг өөрчлөгдсөн байна. Үүнд аймгийн төв рүү чиглэсэн шилжих хөдөлгөөн нөлөөлжээ.

Хүн амын 56.9 хувь нь буюу 46.2 мянган хүн аймгийн төв Чойбалсан хотод, 20.5 хувь нь буюу 14.2 мянган хүн сумын төвд, 23.4 хувь нь буюу 16.1 мянган хүн хөдөө амьдарч байна.

Аймгийн төвд үйлдвэр, үйлчилгээ, боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг нийгмийн салбарын хөгжил хөдөөнөөс илүү байгаа нь шилжигсдийг татаж, аймгийн нийт хүн амд хотын хүн амын эзлэх хувийн жинг өсгөжээ. Өмнөх тооллогоос хотын хүн амын эзлэх хувь 0.9 пунктээр нэмэгдсэн байна.

### ХҮСНЭГТ 4.1. ХҮН АМЫН ТОО, ӨСӨЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Хүн ам		2020 2010	%	Дүнд эзлэх хувь	
	2010	2020			2010	2020
<b>БҮГД</b>	<b>68 873</b>	<b>82 020</b>		<b>19.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Хот	38 615	46 221		19.7	56.0	56.4
Хөдөө	30 258	35 799		18.3	44.0	43.6

Сүүлийн жилүүдэд хотжих үйл явц улам бүр нэмэгдсээр байгаа билээ. Хөдөө аж ахуйн салбарт 2000 оноос хойш тохиолдсон ган, зуд зэрэг байгалийн гамшигт үзэгдэл малчдад хүндээр тусч, нөгөө талаар оюутан, сурагч хүүхдүүдээ дагаж нийслэл болон төв, суурин газар луу шилжих хөдөлгөөн нэмэгджээ. Төв, суурин газар нь эрүүл мэнд, боловсрол болон ахуйн үйлчилгээ, хамгийн гол нь ажлын байраар хангагдах найдвартай эх сурвалж болж, хүмүүс ихээр татагдаж байгаа нь хотжих үйл явцыг улам бүр өргөжүүлсэн. Энэ байдал нь Дорнод аймагт мөн ижил дүр төрхтэй байна.

### ХҮСНЭГТ 4.2. ХҮН АМЫН ТОО, СУМААР, ӨСӨЛТ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Сум	Хүн ам			2010 2000	%	2020 2010	%	Дүнд эзлэх хувь		
	2000	2010	2020					2000	2010	2020
<b>БҮГД</b>	<b>75 373</b>	<b>68 873</b>	<b>82 020</b>	<b>-8.6</b>		<b>19.0</b>		<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Хэрлэн	40 123	38 615	46 221	-3.8		19.7		53.2	56.0	56.4
Баяндун	2 788	2 798	3 094	0.4		10.6		3.7	4.1	3.8
Баянтүмэн	1 911	1 873	2 498	-2.0		33.4		2.5	2.7	3.0
Баян-Уул	4 735	3 817	4 664	-19.4		22.2		6.3	5.6	5.7
Булган	1 976	1 749	1 968	-11.5		12.5		2.6	2.5	2.4
Гурванзагал	1 297	1 030	1 439	-20.6		39.7		1.7	1.5	1.8
Дашбалбар	3 942	3 297	3 433	-16.4		4.1		5.2	4.8	4.2
Матад	2 288	2 510	3 296	9.7		31.3		3.1	3.6	4.0
Сэргэлэн	2 411	1 559	1 990	-35.3		27.6		3.2	2.3	2.4
Халхгол	3 926	2 998	3 334	-23.6		11.2		5.2	4.4	4.1
Хөлөнбуйр	1 733	1 464	1 868	-15.5		27.6		2.3	2.1	2.3
Цагаан-Овоо	3 572	3 081	3 710	-13.7		20.4		4.8	4.5	4.5
Чойбалсан	3 149	2 549	2 676	-19.1		5.0		4.2	3.7	3.3
Чулуунхороот	1 522	1 533	1 829	0.7		19.3		2.0	2.2	2.2

Дорнод аймгийн нийт хүн ам сүүлийн 10 жилд 19.0 хувиар өссөний дотор Цагаан-Овоо, Баянтүмэн, Баян-Уул, Гурванзагал, Сэргэлэн, Хөлөнбуйр сумдын хүн амын өсөлт 20.4-39.7 хувиар өссөн нь хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байна. Сумдын хүн амын тоо өсөхөд шилжилт хөдөлгөөн нөлөөлсөн байна. Тухайлбал: Хэрлэн суманд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ хөгжсөн, хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэн, дэд бүтэц сайтай, тохилог орон сууц олонтой, ундны цэвэр усаар хангагдсан, Баяндун, Матад, Чулуунхороот сумдад ашигт малтмалын ордтой, хилийн боомттой ОХУ, БНХАУ-тай хиллэдэг зэрэг нь суурьшилд нөлөөлж байна.

## ХҮН АМЫН НЯГТРАЛ

Хүн амын суурьшил, нягтралд улс төр, соёл, түүх, засаг захиргаа, цаг агаар, газарзүй зэрэг олон хүчин зүйлс нөлөөлдөг. Хүн амын нягтралд хамгийн ихээр нөлөөлдөг хүчин зүйлсийн нэг нь шилжих хөдөлгөөн юм.

Дорнод аймгийн нийт 123.6 мянган квадрат километр нутаг дэвсгэрт 82.0 мянган хүн ам оршин сууж байна.

Хүн амын нягтралаар Хэрлэн сум (Чойбалсан хот) хамгийн өндөр, 1 километр квадрат нутаг дэвсгэрт 165 хүн оногдож байгаа нь Монгол Улсын хэмжээнд томоохон төв, суурин газрын тоонд ордог. Энэ нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээ илүү хөгжсөн, тохилог орон сууцанд амьдрагчид олон байдагтай холбоотой.

Монгол Улсын нэг километр квадрат нутаг дэвсгэрт 2010 оны тооллогоор 1.7 хүн ногдож байсан бол 2020 онд 0.3 пунктээр өсч 2.0 болж нэмэгдсэн байна. Дорнод аймагт энэ үзүүлэлт 10 жилийн өмнөхтэй харьцуулахад 0.1 пунктээр өсч нэг километр квадрат нутаг дэвсгэрт 0.7 хүн ногдож байна.

Хүн амын нягтрал ихтэй сумдад Хэрлэн (164.6), Баян-Уул (0.8) сумд орж байгаа бөгөөд хүн ам хамгийн сийрэг суудаг сумдад Халхгол, Матад сумд (тус бүр 0.1) орж байна.

#### ХҮСНЭГТ 4.3. ХҮН АМЫН ТОО, НЯГТРАЛ, СУМ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Сум	2010			2020		
	мян.хүн	Дүнд эзлэх хувь	Хүн/км <sup>2</sup>	мян.хүн	Дүнд эзлэх хувь	Хүн/км <sup>2</sup>
<b>БҮГД</b>	<b>68.9</b>	<b>100.0</b>	<b>0.6</b>	<b>82.0</b>	<b>100.0</b>	<b>0.7</b>
Хэрлэн	38.6	56.0	137.5	46.2	56.4	164.6
Баяндун	2.8	4.1	0.5	3.1	3.8	0.5
Баянтүмэн	1.9	2.8	0.2	2.5	3.1	0.3
Баян-Уул	3.8	5.5	0.7	4.7	5.7	0.8
Булган	1.7	2.5	0.3	1.9	2.4	0.3
Гурванзагал	1.0	1.5	0.2	1.4	1.8	0.3
Дашбалбар	3.3	4.8	0.4	3.3	4.1	0.4
Матад	2.5	3.6	0.1	2.8	3.4	0.1
Сэргэлэн	1.6	2.3	0.4	2.0	2.4	0.5
Халхгол	3.1	4.5	0.1	3.3	4.0	0.1
Хөлөнбуйр	1.5	2.2	0.4	1.9	2.3	0.5
Цагаан-Овоо	3.1	4.5	0.5	3.7	4.6	0.6
Чойбалсан	2.5	3.6	0.3	2.7	3.3	0.3
Чулуунхороот	1.5	2.2	0.2	1.9	2.3	0.3

Хүн амын нягтралаар 2010 онд Хэрлэн сум 1 кв.км нутагт 138 хүн ногдож байсан бол 2020 онд 165 болж өссөн. Бусад сумын хүн амын нягтрал нь нэлээд сийрэг байгаа бөгөөд 1 кв.км нутагт 0.1-0.8 хүн ногдож байна.

Хүн амын нягтрал нь 2010 онтой харьцуулахад Булган, Дашбалбар, Чойбалсан суманд буурч, Баяндун суманд хэвийн, бусад суманд нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.

#### ХОТЖИЛТ

Хотын хүн амын өсөлтийн дийлэнхийг шилжих хөдөлгөөний өсөлт бүрдүүлдэг. Нийслэлээс гадна аймгийн төвүүд нь орон нутагтаа боловсрол, эрүүл мэндийн болон бусад үйлчилгээний чанараар хөдөөнөөс илүү байдгийн зэрэгцээгээр, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх, ажлын байр олох боломж илүү байдаг нь тодорхой юм. Ялангуяа сүүлийн жилүүдэд хөдөө аж ахуйн түүхий эд, арьс, шир, ноос, ноолуурын үнэ буурсан, мөн түүнчлэн үр хүүхдэдээ чанартай боловсрол эзэмшүүлэх зорилгоор суурин газарт шилжих нь нэмэгдсэнээс манай улсын хотжих үйл явц өмнөхөөсөө илүү хурдацтай явагдаж байна.

#### ХҮСНЭГТ 4.4. ХОТЫН ХҮН АМЫН ТОО, БҮС НУТАГ, АЙМАГ, ӨСӨЛТ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН /

Аймаг	Хотын хүн амын тоо		Өсөлтийн хувь	Дүнд эзлэх хувь	
	2010	2020		2010	2020
<b>Зүүн бүс</b>	<b>84 851</b>	<b>92 307</b>	<b>8.8</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Дорнод	38 615	46 221	19.7	45.5	50.1
Сүхбаатар	16 150	18 561	14.9	19.0	20.1
Хэнтий	30 086	27 525	-8.5	35.5	29.8

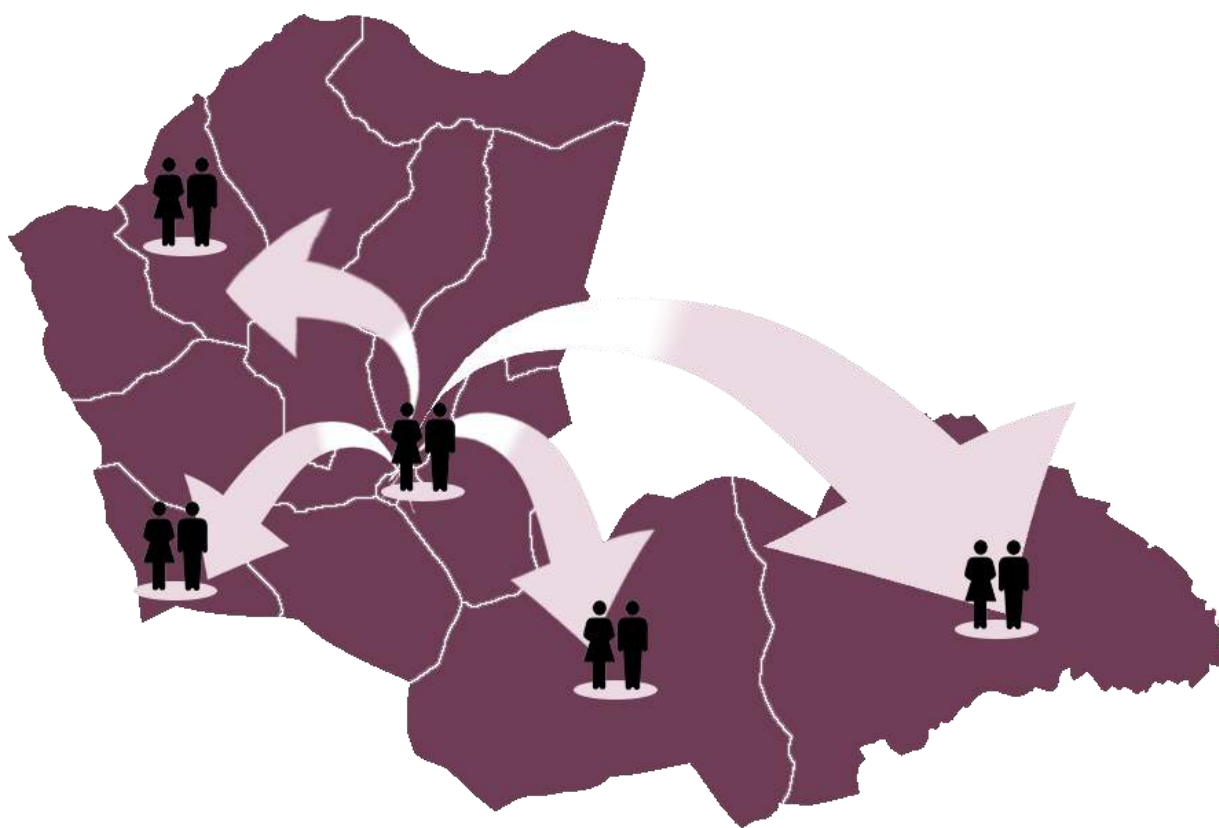
Дорнод аймгийн хотын хүн амын өсөлтийн хувь 19.7 хувиар өссөн нь Сүхбаатар аймагтай харьцуулбал 4.8 пунктээр их байна.

Зүүн бүсийн хотын хүн амын өсөлт 2 тооллогын хооронд 7456 хүнээр буюу 8.8 хувиар нэмэгдсэн байна.

5

БҮЛЭГ

## ДОТООД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН





## ДОТООД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

Монгол Улсын хүн амын шилжих хөдөлгөөн сүүлийн 30 орчим жилд маш их идэвхжсэн. Тооллогоор байнга оршин сууж байсан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжээс (аймаг, нийслэлийн түвшинд) өөр газар руу 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар шилжин суурьшсан хүн амыг шилжих хөдөлгөөнд оролцсон гэж үзсэн. Тус улс зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжсэн үеэс, гол төлөв хөдөөнөөс мэргэжил, боловсрол эзэмших, эрүүл мэнд, нийгэм, соёлын үйлчилгээнд ойртох, хөдөлмөр эрхлэх зэрэг шалтгаанаар төв суурин газар луу шилжих нь нэмэгдэв. Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн 16 дугаар зүйлийн 18 дахь хэсгийн “улсынхаа нутаг дэвсгэрт чөлөөтэй зорчих, түр буюу байнга оршин суух газраа сонгох, гадаадад явах, оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй” гэсэн заалт нь иргэд шилжих хөдөлгөөнд сайн дураараа чөлөөтэй оролцох эрх зүйн боломжийг бүрдүүлсэн.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор шилжих хөдөлгөөн буюу шилжигчдийг тодорхойлохдоо тооллогын товын үед:

- төрсөн нутгаасаа өөр газар амьдарч байгаа;
- таван жилийн өмнө байнга оршин сууж байсан газар
- нэг жилийн өмнө байнга оршин сууж байсан газар гэсэн гурван үндсэн хугацаагаар авсан.

Төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөний мэдээллийг 10 хувийн түүврийн мэдээлэлд үндэслэн гаргасан бол сүүлийн 1 болон 5 жилийн шилжих хөдөлгөөний мэдээллийг бүртгэлд суурилсан аргаар буюу Хүн ам, өрхийн мэдээллийн санд үндэслэн тооцсон болно.

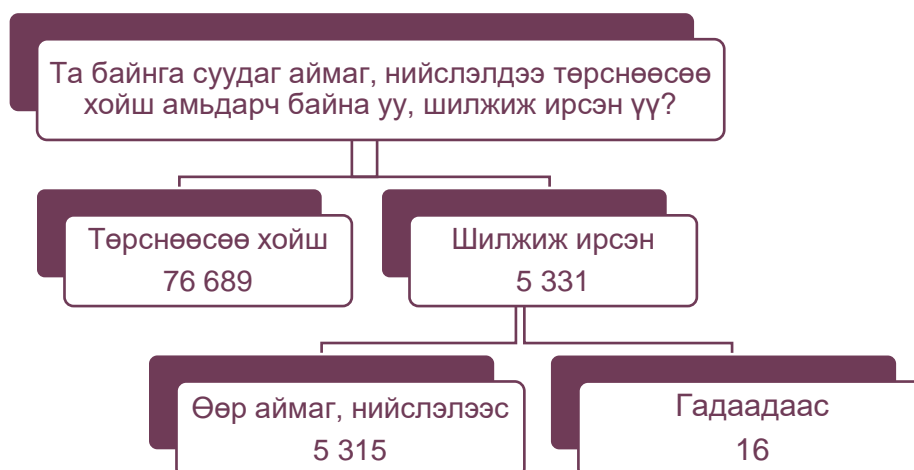
Шилжих хөдөлгөөнд оролцогчдыг дээрх 3 хугацаагаар хэдэн удаа шилжсэнийг үл харгалзан хамгийн сүүлд шилжсэн нутаг дэвсгэрийн байдлаар тодорхойлов. Шилжих хөдөлгөөнд оролцогчдын шинж төрхийг тодорхойлохдоо эхний арга нь төрсөн газрын асуултад үндэслэсэн (Зураг 5.1).

“Төрснөөсөө хойш сууж байгаа” гэдэгт төрсөн аймаг, нийслэлдээ төрснөөсөө хойш амьдарч байгаа буюу амьдралынхаа туршид байнга суудаг нэгжээс өөр аймаг, нийслэлд шилжин суурьшиж байгаагүй тохиолдлыг энд оруулсан.

Харин тооллогын товын үед төрсөн аймаг, нийслэлээсээ өөр газар байнга оршин сууж байгаа болон өөр аймаг, нийслэлд амьдарч байгаад буцаад төрсөн аймаг, нийслэлдээ ирсэн хүмүүсийг “Төрснөөсөө хойш шилжигчид” гэж үзэв. Төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөнийг тухайн хүний хамгийн сүүлд шилжиж ирсэн аймаг, нийслэлийг үндэслэв. Өөрөөр хэлбэл, тухайн хүн төрснөөсөө хойш 2020 оны 1 дүгээр сар буюу тоолох үе хүртэлх хугацаанд хэдэн удаа шилжсэнийг үл харгалзан зөвхөн сүүлчийн аймаг, нийслэлийг хамруулж байгаа болно.

Төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөний үндсэн агуулга нь аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суугаа хүн амын хэдэн хувь нь уугуул нутагтаа амьдарч байгааг илэрхийлэхэд оршино. Шилжих хөдөлгөөний урсгал, шилжин суурьшсан хугацааг тоолох үед байнга оршин сууж байгаа аймаг, нийслэлд шилжиж ирсэн хүн нэг бүрээс байнга оршин сууж байгаа хугацаа, өмнө нь байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэлийг асууж тодруулсан.

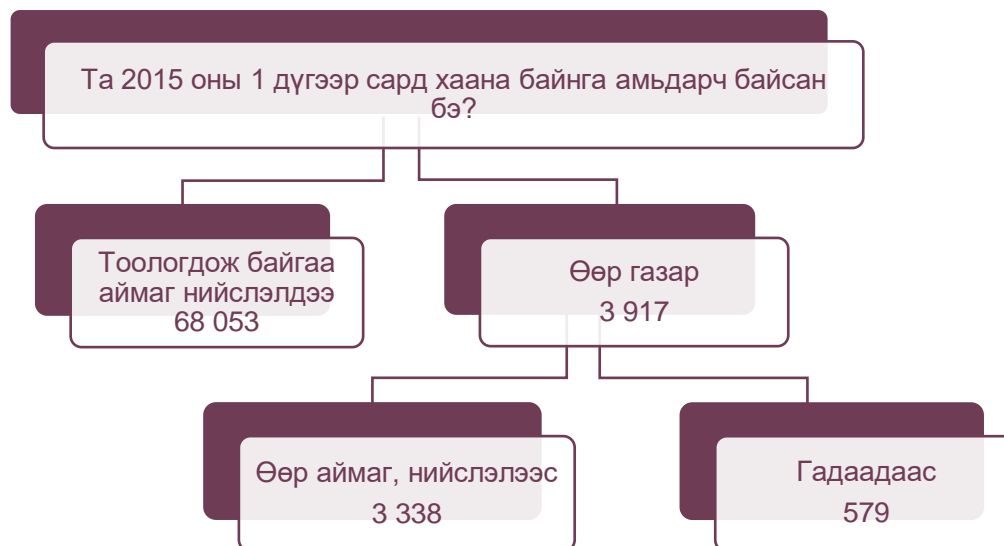
ЗУРАГ 5.1. ТӨРСНӨӨС ХОЙШИХ ДОТООД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, 2020 ОН



НҮБ болон олон улсад шилжих хөдөлгөөний чиг хандлагыг цаг хугацаагаар хэмжин судалдаг жишгийг үндэслэн Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогоос эхлэн таван жилийн өмнөх шилжих хөдөлгөөнийг судалсан.

Шилжих хөдөлгөөнийг судлах хоёр дахь арга нь тогтсон цаг хугацааг хэрэглэдэг. Өөрөөр хэлбэл, яг таван жилийн өмнө байнга оршин сууж байсан газрыг асуудаг. Сүүлийн таван жилийн шилжих хөдөлгөөнийг тоолуулагч 2015 оноос өмнө болон хойших хугацаанд хэдэн удаа шилжсэнийг үл харгалзан, товын үед болон товоос таван жилийн өмнө байнга сууж байсан газраар тооцоолсон. Уг тооцооллыг 5, түүнээс дээш насны хүн амын мэдээлэлд хийсэн.

ЗУРАГ 5.2. СҮҮЛИЙН ТАВАН ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, 2020 ОН



Шилжих хөдөлгөөнийг хэмжих гурав дахь арга нь байнга оршин сууж байгаа хугацааг үндэслэсэн байв. Тооллогын үед байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэлд шилжиж ирсэн хүн нэг бүрээс байнга оршин сууж байгаа хугацаа, урьд нь байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэлийг асуусан.

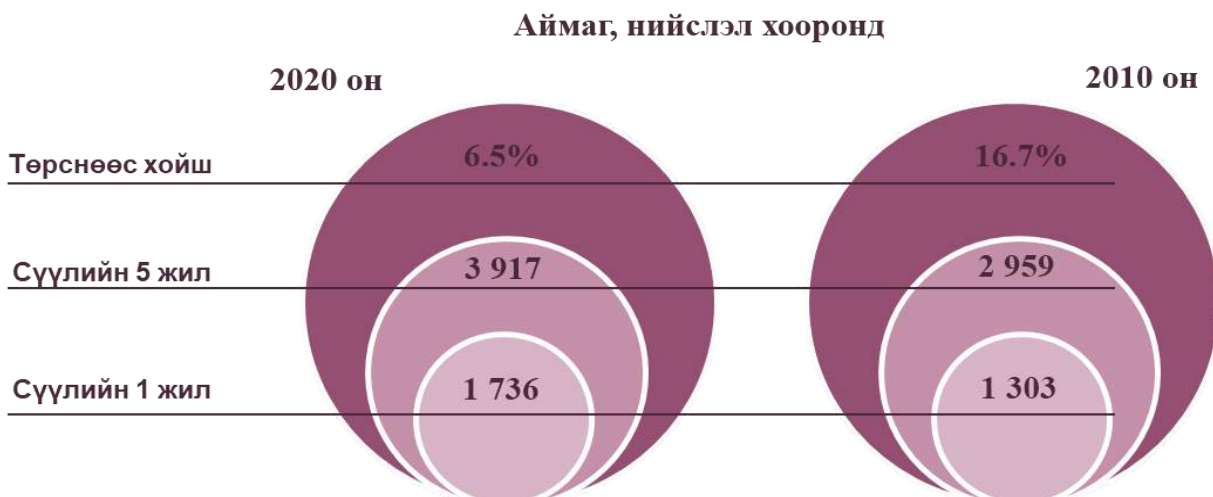
Шилжих хөдөлгөөнийг хэмжих хамгийн чухал хэмжүүр нь нутаг дэвсгэр буюу засаг захиргааны нэгж юм. Тооллогын шилжих хөдөлгөөний үзүүлэлтэд аймаг, нийслэл хоорондын хөдөлгөөнийг хамруулж, аймаг, нийслэл доторх шилжих хөдөлгөөнийг оруулаагүй байна.

ЗУРАГ 5.3. СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, 2020 ОН



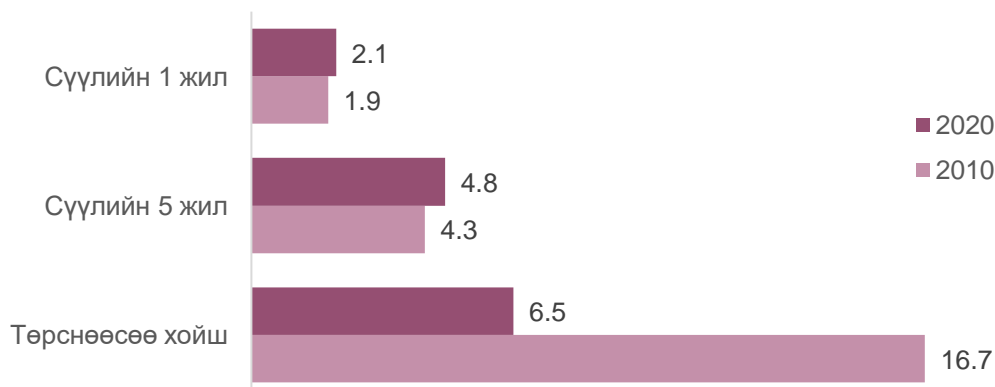
Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын дүнгээр төрснөөс хойших аймаг, нийслэл хоорондын шилжих хөдөлгөөнд оролцогч нийт суурин хүн амын 6.5 хувийг эзэлж байгаа нь өмнөх тооллоготой харьцуулахад 10.2 пунктээр буурчээ.

ЗУРАГ 5.4. ШИЛЖИГЧДИЙН ТОО, ХУГАЦААГААР, 2010, 2020 ОН



Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын дүнгээр төрснөөс хойших аймаг, нийслэл хоорондын шилжих хөдөлгөөнд оролцогч нийт суурин хүн амын 6.5 хувийг эзэлж байгаа нь өмнөх тооллоготой харьцуулахад 10.2 пунктээр буурч, сүүлийн 5 жилийнх 0.5 пунктээр, сүүлийн 1 жилийнх 0.2 пунктээр тус тус буурчээ.

ЗУРАГ 5.5. АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ ХООРОНДЫН ШИЛЖИГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2010, 2020 ОН



## ТӨРСНӨӨС ХОЙШИХ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

Төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөнийг хугацаа үл харгалзан тухайн хүн төрснөөсөө хойш 2020 оны 1 дүгээр сар буюу тоолох үе хүртэлх хугацаанд хэдэн удаа шилжсэнийг үл харгалзан зөвхөн сүүлийнхийг хамруулж байгаа болно. Төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөний үндсэн агуулга нь аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суугаа хүн амын хэдэн хувь нь уугуул нутагтаа амьдарч байгаа болон хэдэн хувь нь шилжин ирсэнийг илэрхийлэхэд оршино.

### ХҮСНЭГТ 5.1. ТӨРСНӨӨС ХОЙШИХ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 2010, 2020 ОН

Тооллого явагдсан он	Хүн амын тоо	Төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөний байдал			Цэвэр шилжих хөдөлгөөн (+/-)
		Шилжих хөдөлгөөнд ороогүй	Шилжин ирэгчид	Шилжин явагчид	
2010	68 873	59 731	9 142	31 617	- 22 475
2020	82 020	76 682	5 331	23 950	- 18 612

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор Дорнод аймгийн нийт хүн амын 93.5 хувь буюу 76.7 мянган хүн төрснөөсөө хойш амьдарч байна. Харин үлдсэн 5.3 мянган хүн буюу 6.5 хувь нь шилжин ирсэн ажээ.

### ХҮСНЭГТ 5.2. ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШИХ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Дүнд эзлэх хувь	
	Шилжин ирэгчид	Шилжин явагчид
<b>Бүгд</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Архангай	2.3	0.3
Баян-Өлгий	0.3	0.0
Баянхонгор	0.8	0.1
Булган	0.8	0.2
Говь-Алтай	1.3	0.1
Дорноговь	2.7	2.7
Дундговь	0.8	0.2
Завхан	2.3	0.1
Өвөрхангай	2.5	0.3
Өмнөговь	0.2	0.9
Сүхбаатар	37.4	3.6
Сэлэнгэ	3.6	1.4
Төв	2.8	0.9
Увс	3.3	0.1
Ховд	0.6	0.2
Хөвсгөл	1.9	0.3
Хэнтий	10.8	3.4
Дархан-Уул	1.9	1.9
Улаанбаатар	22.7	81.0
Орхон	0.6	2.0
Говьсүмбэр	0.2	0.4
Гадаад*	0.3	0.0

Дорнод аймагт хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор 5.3 мянган хүн шилжин ирсний дотор Сүхбаатар аймгаас 37.4 хувь, Улаанбаатар хотоос 22.7 хувь, Хэнтий аймгаас 10.8 хувь, Сэлэнгэ аймгаас 3.6 хувь шилжиж ирсэн нь дийлэнхийг эзэлж байна.

### ТАВАН ЖИЛИЙН ӨМНӨХТЭЙ ХАРЬЦУУЛСАН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор 5 жилийн шилжих хөдөлгөөнийг 2015 оны 1 дүгээр сард байнга сууж байсан аймаг, нийслэлээр тооцож гаргасан. Таван жилийн шилжих хөдөлгөөн төрснөөс хойших шилжих хөдөлгөөнтэй харьцуулахад харьцангуй сүүлийн үеийн дүр зургийг харуулдаг.

ХҮСНЭГТ 5.3. ТАВАН ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 5  
ЖИЛИЙН ӨМНӨ БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН АЙМГААР, 2020 ОН

Төрсөн бүс нутаг, аймаг	Шилжин ирэгчид		Шилжин явагчид		Цэвэр шилжилт
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	
2020					
<b>Бүгд</b>	<b>3917</b>	<b>100.0</b>	<b>3657</b>	<b>100.0</b>	<b>260</b>
Эерэг урсгалын дүн	1 442	36.8	478	13.1	964
Архангай	38	1.0	25	0.7	13
Баян-Өлгий	7	0.2	1	0.0	6
Баянхонгор	41	1.0	8	0.2	33
Булган	29	0.7	25	0.7	4
Говь-Алтай	19	0.5	4	0.1	15
Дундговь	13	0.3	10	0.3	3
Завхан	11	0.3	10	0.3	1
Өвөрхангай	25	0.6	21	0.6	4
Сүхбаатар	330	8.4	203	5.6	127
Сэлэнгэ	87	2.2	40	1.1	47
Төв	115	2.9	47	1.3	68
Увс	39	1.0	13	0.4	26
Ховд	35	0.9	12	0.3	23
Дархан-Уул	55	1.4	51	1.4	4
Говьсүмбэр	19	0.5	8	0.2	11
Гадаад*	579	14.8	0	0.0	579
Сөрөг урсгалын дүн	2 475	63.1	3 179	86.9	- 704
Дорноговь	144	3.7	161	4.4	- 17
Өмнөговь	21	0.5	103	2.8	- 82
Хөвсгөл	24	0.6	41	1.1	- 17
Хэнтий	179	4.6	239	6.5	- 60
Улаанбаатар	2 055	52.5	2 581	70.6	- 526
Орхон	52	1.3	54	1.5	- 2

Дорнод аймагт 2010 оны тооллогоор өмнөх 5 жилд 9.3 мянган хүн цэвэр шилжин явж байсан бол 2020 тооллогоор 0.2 мянган хүн цэвэр шилжин ирж эерэг үзүүлэлттэй гарсныг харуулна.

**НЭГ ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН**

Тооллогын товоос өмнөх нэг жилийн шилжих хөдөлгөөн нь төрснөөс хойш болон 5 жилийн өмнөхийг бодвол богино хугацаатай учир тоолуулж байгаа хүн хариулахад хялбар байдаг. Тиймээс төрснөөс хойш болон 5 жилийн өмнөх шилжих хөдөлгөөний талаар өгсөн мэдээллээс илүү бодитой байж болох талтай.

ХҮСНЭГТ 5.4. НЭГ ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 2010,  
2020 ОН

Тооллого явагдсан он	Шилжин ирэгчид	Шилжин явагчид	Цэвэр шилжих хөдөлгөөн (+/-)
2 010	1 303	4 058	- 2 755
2 020	1 736	2 260	- 524

Дорнод аймаг 2010 оны тооллогоор товын өмнөх нэг жилд 2.7 мянган хүн цэвэр гадагшаа шилжиж байсан бол 2020 онд энэ үзүүлэлт 0.5 мянган хүн болж 2.2 мянган хүнээр буурсан байна. Гадагшаа шилжих хөдөлгөөнийг өмнөх тооллоготой харьцуулахад тав дахин буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 5.5. НЭГ ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, ЖИЛИЙН ӨМНӨ БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Шилжин ирэгчид		Шилжин явагчид		Цэвэр шилжилт
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	
<b>БҮГД</b>	<b>1736</b>	<b>100.0</b>	<b>2260</b>	<b>100.0</b>	<b>-524</b>
Эерэг урсгалын дүн	867	50.0	195	8.6	672
Архангай	20	1.2	7	0.3	13
Баян-Өлгий	6	0.3	0	0.0	6
Баянхонгор	15	0.9	6	0.3	9
Булган	13	0.7	12	0.5	1
Говь-Алтай	2	0.1	2	0.1	0
Өвөрхангай	23	1.3	5	0.2	18
Сүхбаатар	96	5.5	89	3.9	7
Сэлэнгэ	28	1.6	16	0.7	12
Төв	29	1.7	29	1.3	0
Увс	17	1.0	3	0.1	14
Ховд	20	1.2	5	0.2	15
Дархан-Уул	19	1.1	18	0.8	1
Говьсүмбэр	14	0.8	3	0.1	11
Гадаад*	565	32.5	0	0.0	565
Сөрөг урсгалын дүн	869	50.0	2065	91.4	-1196
Дорноговь	61	3.5	62	2.7	-1
Дундговь	4	0.2	6	0.3	-2
Завхан	7	0.4	8	0.4	-1
Өмнөговь	9	0.5	33	1.5	-24
Хөвсгөл	5	0.3	35	1.5	-30
Хэнтий	62	3.6	114	5.0	-52
Улаанбаатар	702	40.4	1780	78.8	-1078
Орхон	19	1.1	27	1.2	-8

Сүүлийн нэг жилийн шилжих хөдөлгөөний эерэг урсгалын 94.8 хувь нь гадаад болон Архангай, Өвөрхангай, Сэлэнгэ, Увс, Ховд аймагт ногдож байна. Харин шилжих хөдөлгөөний сөрөг урсгалын 98.9 хувь нь Нийслэл хот, Өмнөговь, Хөвсгөл, Хэнтий аймагт ногдож байна.

Шилжилт хөдөлгөөний дүр төрх өмнөх тооллогын шилжих хөдөлгөөний хандлагатай ижил байгаа нь Дорнод аймгийн хүн амын шилжих хөдөлгөөний урсгал бусад аймгийнхтай ерөнхийдөө ижил төстэй явагдаж ирснийг харуулж байна.

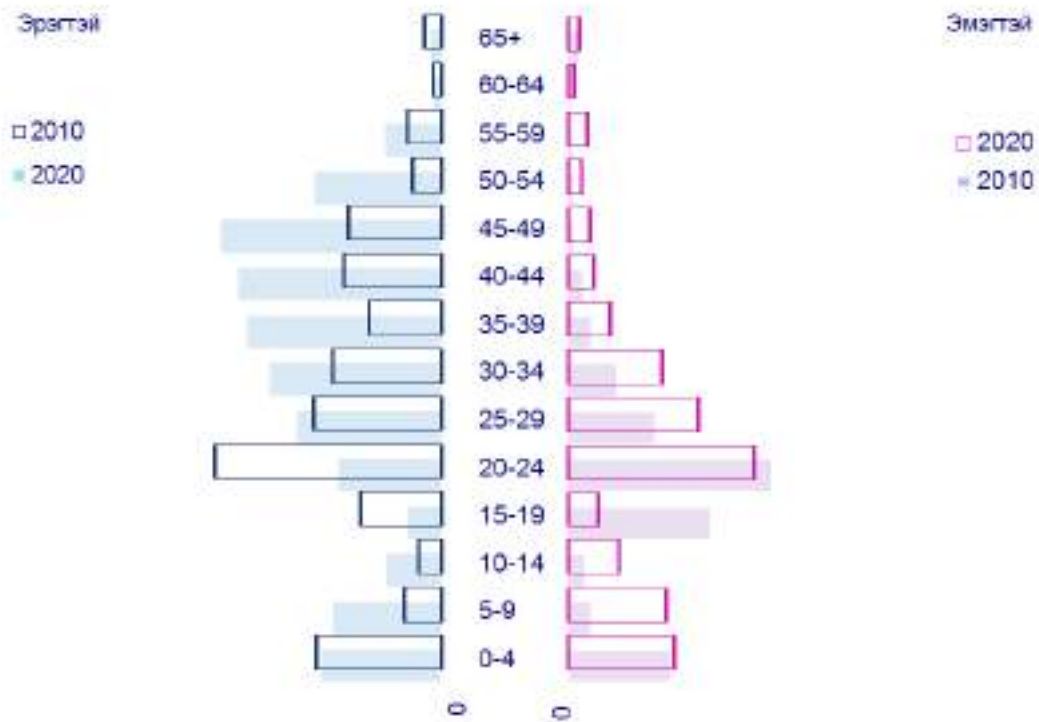
ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Шилжих хөдөлгөөнийг хугацаа, нутаг дэвсгэрээс гадна хүн ам зүй, нийгэм, эдийн засгийн үзүүлэлтүүд тухайлбал, нас, хүйс, боловсрол, гэрлэлтийн байдал, эдийн засгийн идэвх, орлого, өрхийн сууцны нөхцөл, дэд бүтцийн хангамж зэрэг олон үзүүлэлттэй хамааруулан судлах нь илүү ач холбогдолтой юм. Хэдийгээр тооллогоор цуглуулсан мэдээлэл, үзүүлэлтүүд хязгаарлагдмал ч энэ сэдвээр олон талаас нь нарийвчлан судлах боломж бий бөгөөд дараа дараагийн түүвэр судалгаа хийх хамгийн өргөн хүрээний эх олонлог болно.

ХҮСНЭГТ 5.6. СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛД ШИЛЖИГЧИД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	2010				2020			
	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>771</b>	<b>100.0</b>	<b>532</b>	<b>100.0</b>	<b>1 115</b>	<b>100.0</b>	<b>621</b>	<b>100.0</b>
0-4	90	11.7	76	14.3	86	7.7	78	12.6
5-9	27	3.5	19	3.6	77	6.9	73	11.8
10-14	16	2.1	14	2.6	39	3.5	38	6.1
15-19	58	7.5	106	19.9	24	2.2	22	3.5
20-24	163	21.1	151	28.4	75	6.7	137	22.1
25-29	91	11.8	65	12.2	103	9.2	96	15.5
30-34	78	10.1	37	7.0	123	11.0	70	11.3
35-39	51	6.6	19	3.6	140	12.6	32	5.1
40-44	70	9.1	13	2.4	146	13.1	20	3.2
45 +	127	16.5	32	6.0	302	27.1	55	8.8

Дорнод аймагт сүүлийн нэг жилд шилжих хөдөлгөөнд оролцсон эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс 494 хүнээр илүү байгаа нь эрэгтэйчүүд шилжих хөдөлгөөнд давамгайлж байгааг харуулна. Ялангуяа, 25-аас дээш насны эрэгтэйчүүд сүүлийн нэг жилд илүү шилжих хөдөлгөөнд оролцсон байгаа юм. Шилжигчдийн дотор 20-24 насны залуучууд илүү ихээр шилжсэн нь их, дээд, мэргэжлийн сургуульд суралцагчдыг тоолох үед байгаа газарт нь тоолсонтой холбоотой. Нөгөө талаар 15-аас доош насны хүүхдүүд, 60-аас дээш насны өндөр настнууд багагүй хэмжээгээр шилжих хөдөлгөөнд оролцсон байгаагаас үзэхэд гэр бүлийн шилжилт байгааг харуулж байна. Хүүхэд, өндөр настнууд, эцэг, эх болон асран хамгаалагчийнхаа хамт шилждэг байна. (Зураг 5.5).  
**ЗУРАГ 5.6.СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛД ШИЛЖИГСЭД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН**





# БОЛОВСРОЛ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ



10, түүнээс дээш  
насны хүн ам

- A** Боловсролгүй
- B** Бага
- C** Суурь
- D** Бүрэн дунд
- E** Техникийн болон мэргэжлийн
- F** Тусгай мэргэжлийн дунд
- H** Дээд



## БОЛОВСРОЛ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Боловсрол нь хүн амын ажиллаж, амьдрах чадавх, хүмүүний капиталд оруулсан үр ашгийг харуулах чухал үзүүлэлт юм. Тооллогоор хүн амын боловсролын түвшинг тодорхойлох нь хүн ам зүйн үндсэн үзүүлэлтүүд, ажиллах хүч, шилжих хөдөлгөөн, байршил, орон сууц зэрэг үндэсний болон бүс нутаг, аймаг, нийслэлийн хэмжээний бодлого, төлөвлөлтийг боловсруулахад нэн чухал билээ.

Хүний хөгжлийн үзүүлэлтийн нэг болох хүн амын боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэгийг илэрхийлэх үзүүлэлтийг тус улсын бүх хүн амын тооллогод тусгасан учраас эдгээр үзүүлэлтүүдийн өөрчлөлтийг тодорхойлох бүрэн боломжтой. Хүн амын боловсрол, бичиг үсгийн мэдлэгийн түвшингийн үзүүлэлт нь төр, засгаас хүнийг хөгжүүлэхэд зориулсан хөрөнгө оруулалтын үр дүнг илэрхийлдэг тул тооллогоор нэлээд дэлгэрэнгүй судалдаг.

Боловсролын тухай Монгол Улсын хуулийн 10 дугаар зүйлд “Боловсролын агуулга нь суралцагчийн нас, сэтгэхүйн онцлог, авьяас, сонирхол, хувийн болон нийгмийн хэрэгцээ, үндэсний өв, технологийн хөгжлийн хандлагад нийцүүлэн боловсролын зорилгыг хэрэгжүүлэхэд чиглэнэ” гэж заасан үндсэн агуулгад сүүлчийн тооллогуудын асуулга, аргачлал, заавар, үр дүн нийцэж байгаа.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын асуулгын хуудсанд боловсролын түвшний холбогдох асуултыг 6, түүнээс дээш насны бүх хүнээс асуудаг байсан бол 2020 оны тооллогоор 5, түүнээс дээш насны хүнээс асуусан. Мөн 2010 оны тооллогоор бакалаврын болон дипломын дээдийг хамтад нь авч үздэг байсан бол 2020 оны тооллогоор уг үзүүлэлтийг тус тусад нь авч үзэв.

Монгол улсын “Бага, дунд боловсролын тухай” хуулийн 7 дугаар зүйлд “Бага боловсролыг 6, суурь боловсролыг 9, бүрэн дунд боловсролыг 12 жилд тус тус эзэмшүүлнэ”, мөн “Дээд боловсролын тухай” хуулиар “Дээд боловсрол эзэмшүүлэх дипломын сургалт 90 багц цагаас доошгүй байх бөгөөд өмнөх түвшний сургалтын багц цагийг оролцуулан бакалаврын сургалт 120-оос, магистрын сургалт 150-аас, докторын сургалт 210 багц цагаас тус тус доошгүй байна” гэж заажээ.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллого нь бүртгэл болон уламжлалт хосолмол аргаар явагдсан ба энгийн санамсаргүй түүвэрт сонгогдсон өрхийн гишүүдээс бичиг үсэг тайлагдалтын талаарх мэдээллийг авсан. Тиймээс 2020 оны тооллогын бичиг үсэг тайлагдалтын талаарх тоо мэдээллийг 2010 оны тооллогын дүнтэй хувийн жингээр харьцуулна.

НҮБ-ын зөвлөмж, олон улсын нийтлэг жишгийг харгалзан хүн амын боловсролын түвшнийг 10, түүнээс дээш насанд тодорхойлов.

Боловсролын салбарын өөрчлөлт, шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх, боловсролын тогтолцоо, агуулгыг олон улсын жишигт нийцүүлэх, бүх шатны сургуулийн сургалтын чанарыг дээшлүүлж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх зорилгоор БСШУЯ-аас хэрэгжүүлж буй төсөл хөтөлбөрөөс гадна “Аймгийн эдийн засаг, нийгмийг 2020 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл”-д ерөнхий боловсролын сургуулиудад “Жаргалан кафе” төсөл, “Сургууль цэцэрлэгийн бүс” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх, ЕБС-ийн ангийн суралцагчдын суралцах орчин нөхцөлийг шинэчлэн сайжруулах, сумын цэцэрлэг сургуулийг боловсон ариун цэврийн байгууламжтай болгох, багшийн хөгжлийг дэмжих аймгийн “Эрдэм хөтөлбөр” (2018-2020)-ийг хэрэгжүүлэх зэрэг ажлын хүрээнд зорилт тавин ажиллаж байна.

Аймагт “Дорнод их сургууль”, Политехникийн коллеж, Мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн төвүүд үйл ажиллагаа явуулж, залууст дээд болон тусгай мэргэжлийн боловсрол олгож буйн зэрэгцээ төрийн 26, хувийн өмчийн “Бөмбөөлэй”, “Сэргэлэн багачууд”, “Нархан”, “Дорнод бүжин”, “Саруул ирээдүй”, “Нарлаг ордон” цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын “Хан-уул”, “Шинэ хөгжил” цогцолбор, улсын 22 сургуульд болон гадаад хэлний сургалттай хувийн “Flower”, “Шинэ зуун”, “Долоодой”, “Түгээмэл оюун” хувийн дунд сургуульд хүүхэд багачууд сурч хүмүүжиж байна.

## БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор боловсролтой 10, түүнээс дээш насны хүн амын дүнд эзлэх хувь 94.8 болж өмнөх тооллогын үеэс 3.7 пунктээр өссөн байна. Хүйсийн ялгаатай байдлаар харвал эрэгтэйчүүдийнх 4.0 пунктээр, эмэгтэйчүүдийнх 3.4 пунктээр өсжээ. Харин боловсролгүй хүн амын эзлэх хувь 5.2 болж, өмнөх тооллогын дүнгээс 3.7 пунктээр буурсан эерэг үзүүлэлттэй байна.

Боловсролтой хүн амыг боловсролын түвшнээр харвал суурь, тусгай мэргэжлийн дунд, дээд 0.6-2.3 пунктээр тус тус буурсан бол бага, бүрэн дунд, техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүн амын эзлэх хувь өмнөх тооллогоос 0.5-6.0 пунктээр өсжээ. Харин 10, түүнээс дээш насны нийт хүн амын 17.9 хувь нь дээд боловсролтой байгааг хүйсээр харвал эрэгтэйчүүдийн 13.6 хувь, эмэгтэйчүүдийн 22.1 хувь нь дээд боловсролтой хүн ам байна.

### ХҮСНЭГТ 6.1. АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Боловсролын түвшин	2010			2020		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Боловсролгүй	8.9	9.6	8.2	5.2	5.6	4.8
Боловсролтой	91.1	90.4	91.8	94.8	94.4	95.2
Бага	16.5	17.1	15.7	14.2	15.2	13.3
Суурь	25.0	27.8	22.4	23.8	26.8	20.7
Бүрэн дунд	28.0	27.0	28.0	28.5	28.4	28.7
Техникийн болон мэргэжлийн	3.7	4.0	3.2	5.0	5.6	4.4
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.0	4.8	7.3	5.4	4.8	6.0
Дээд	11.9	9.7	14.1	17.9	13.6	22.1

Боловсрол эзэмшигчдийг хүйсээр ангилж үзэхэд нэлээд ялгаатай байна. Ялангуяа дээд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийнхээс 4.4 пунктээр илүү байсан бол 2020 онд тус зөрүү 8.5 пункт болж нэмэгджээ.

2020 оны тооллогын дүнгээр боловсролгүй 10, түүнээс дээш настай хүн амын дүнд эзлэх хувь 5.2 хувь болж, 2010 оноос 3.7 пунктээр буурсны дотор эрэгтэйчүүдийнх 4.0, эмэгтэйчүүдийнх 3.4 пунктээр тус тус буурчээ.

Нийгмийн хөгжлийн явцад хүн амын боловсрол эзэмших хэрэгцээ, шаардлага, боломж, хандлага өөр өөр байлаа. Өмнөх тооллогуудын дүнгээс үзэхэд нас ахисан хүмүүсийн боловсролын түвшин залуу үеийнхтэй харьцуулахад бага байдаг байсан. Сүүлийн үед нас дэвшилтээс шалтгаалан боловсрол өндөртэй залуу үе бага боловсролтой ахмад насны хүмүүсийг түрж, боловсролын түвшний ерөнхий байдал сайжрахад нөлөөлсөн.

Хүн амын боловсролын байдлыг хот, хөдөөгөөр ангилж үзэхэд ялгаатай тал харагдаж байна.

**ХҮСНЭГТ 6.2. АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН**

Боловсролын түвшин	Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>2010</b>						
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Боловсролгүй	6.8	7.2	6.4	11.6	12.3	10.1
Боловсролтой	93.2	92.8	93.6	88.4	87.7	89.9
Бага	14.0	14.3	13.5	19.8	20.4	19.1
Суурь	22.7	25.9	20.0	28.0	30.3	25.5
Бүрэн дунд	31.2	30.7	31.7	23.8	22.6	25.8
Техникийн болон мэргэжлийн	3.2	3.7	2.8	4.1	4.3	3.9
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.9	5.6	8.0	5.0	3.7	6.5
Дээд	15.2	12.6	17.5	7.7	6.3	9.1
<b>2020</b>						
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Боловсролгүй	4.6	5.1	4.2	5.9	6.2	5.7
Боловсролтой	95.4	94.9	95.8	94.1	93.8	94.3
Бага	12.0	12.9	11.3	17.0	17.9	16.0
Суурь	18.9	21.3	16.9	30.0	33.2	26.3
Бүрэн дунд	32.0	33.2	31.0	24.0	22.8	25.4
Техникийн болон мэргэжлийн	4.8	5.3	4.3	5.3	6.0	4.7
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.0	5.3	6.7	4.5	4.1	5.0
Дээд	21.5	17.0	25.6	13.2	9.7	17.0

Хот, хөдөөгийн хүн амын боловсролын байдал ялгаатай байгаагийн дотор боловсролын түвшин дээшлэх тутамд ялгаа нь нэмэгдэж байна. Тухайлбал бүрэн дунд болон дээд боловсролтой хүн амын хувь хотод хөдөөгөөс 8.0-8.3 пунктээр илүү байгаа бол бага болон суурь, боловсролтой хүмүүсийн хувь хөдөөд хотоос 5.0-11.1 пунктээр өндөр байна.

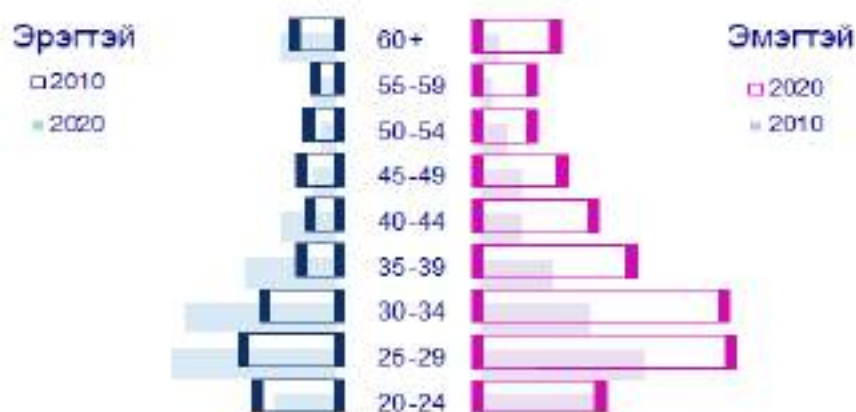
2020 оны тооллогын дүнгээр боловсролгүй хүн амын хувьд хот, хөдөөгийн ялгаа 1.3 пункт болсон байна. Хотын хүн амын боловсролын түвшин 2010 онтой харьцуулахад дээд, техникийн болон мэргэжлийн, бүрэн дунд боловсролтой хүн амын хувь өссөн байгаа бол хөдөөгийн хүн амын хувьд бага боловсролтой хүн амын хувь буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 6.3. АРАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН							
	Бүгд	Боловсролгүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	Дээд
2010								
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>8.9</b>	<b>16.5</b>	<b>25.0</b>	<b>28.0</b>	<b>3.7</b>	<b>6.0</b>	<b>11.9</b>
10-14	100.0	30.7	61.5	7.8	-	-	-	-
15-19	100.0	5.0	14.4	54.5	21.1	3.8	1.0	0.2
20-24	100.0	7.5	6.5	17.5	42.7	4.7	3.8	17.3
25-29	100.0	9.5	10.3	19.5	32.2	2.0	2.2	24.3
30-34	100.0	4.0	8.0	27.7	36.0	1.7	3.0	19.6
35-39	100.0	3.2	3.9	26.9	38.9	6.0	7.9	13.2
40-44	100.0	4.2	4.4	25.2	37.9	7.0	11.3	10.0
45-49	100.0	5.4	6.8	26.3	32.1	5.5	12.9	11.0
50-54	100.0	4.0	10.9	29.9	26.1	6.0	12.7	10.4
55-59	100.0	3.8	18.5	24.7	23.2	4.0	14.6	11.2
60+	100.0	13.2	33.4	16.0	12.6	2.3	11.7	10.8
2020								
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>5.2</b>	<b>14.2</b>	<b>23.8</b>	<b>28.5</b>	<b>5.0</b>	<b>5.4</b>	<b>17.9</b>
10-14	100.0	27.0	72.0	1.0	-	-	-	-
15-19	100.0	0.8	2.7	62.5	30.0	2.3	1.4	0.3
20-24	100.0	1.4	1.3	11.5	54.1	7.9	3.9	19.9
25-29	100.0	2.2	3.4	14.8	29.2	8.3	4.4	37.7
30-34	100.0	3.0	7.1	16.6	30.3	5.2	4.0	33.8
35-39	100.0	3.9	10.4	24.6	29.9	3.4	2.9	24.9
40-44	100.0	2.1	6.4	30.9	33.7	3.1	3.8	20.0
45-49	100.0	2.0	3.9	28.1	35.5	7.4	8.2	14.9
50-54	100.0	2.8	4.8	28.2	34.2	8.0	10.7	11.3
55-59	100.0	2.9	7.6	29.4	28.4	7.2	11.3	13.2
60+	100.0	2.5	18.2	28.3	19.0	5.0	13.9	13.1

Боловсролын түвшнийг насаар ангилж үзэхэд 2020 оны тооллогоор 10, түүнээс дээш насны хүн амын дийлэнх нь буюу бүрэн дунд, түүнээс дээш боловсролтой байгаа нь өмнөх тооллогынхоос 7.2 пунктээр өссөн байна (Хүснэгт 6.3). Бүрэн дундаас доош боловсролтой хүн амын эзлэх хувийг 2010 онтой харьцуулахад 15-34 насны бүлэгт буурч байгаа бол эсрэгээрээ бүрэн дунд, түүнээс дээш боловсролтой хүн амын эзлэх хувь ихэнх насны бүлэг бүрт тодорхой хэмжээгээр өссөн байна. Ерөнхийдөө 20-40 хүртэл насны хүмүүсийн боловсролын түвшин өндөр байгаа боловч мэргэжлийн боловсролтой хүний эзлэх хувь бага байгаа нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд ажиллах мэргэжилтэй ажилчдын хүрэлцээ хангалтгүй байгааг харуулж байна.

ЗУРАГ 6.1. ДЭЭД БОЛОВСРОЛТОЙ ХҮН АМЫН НАС ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2010, 2020 ОН



Орчин үед эмэгтэйчүүд дээд боловсрол эзэмших нь эрэгтэйчүүдээс илүү байгаа нь улс

орон даяар нийтлэг байгаа нийгмийн шинжтэй үзэгдэл. Хүн амын боловсролын түвшин улс орны тухайн үеийн хөгжлийн чиг хандлагаас шалтгаалан янз бүр байсан. Дээрх графикаас үзэхэд дээд боловсролтой хүн ам 25-29 насанд хамгийн өндөр байгаа бөгөөд энэ насны бүлэг нь нийт дээд боловсролтой хүн амын эмэгтэйчүүдийн 62.2 хувийг, эрэгтэйчүүдийн 37.8 хувийг эзэлж байна. Аль ч насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн дээд боловсрол эзэмшсэн түвшин эрэгтэйчүүдээс илүү байгаагийн дотор 25-29 насанд хамгийн өндөр байна.

## БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Бичиг үсгийн мэдлэгийн тодорхойлолтын талаарх НҮБ-ын зөвлөмжийг өмнөх тооллогуудтай адил 2020 оны тооллогод баримталсан юм. Аль нэг хэлээр энгийн өгүүлбэрийг уншиж ойлгодог, бичиж чаддаг хүнийг бичиг үсэг мэддэг гэж үзсэн. Зургаа түүнээс дээш насны боловсролгүй хүнээс бичиг үсэг мэддэг эсэхийг тодруулж асуусан.

ЗУРАГ 6.2. ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, 2020 ОН



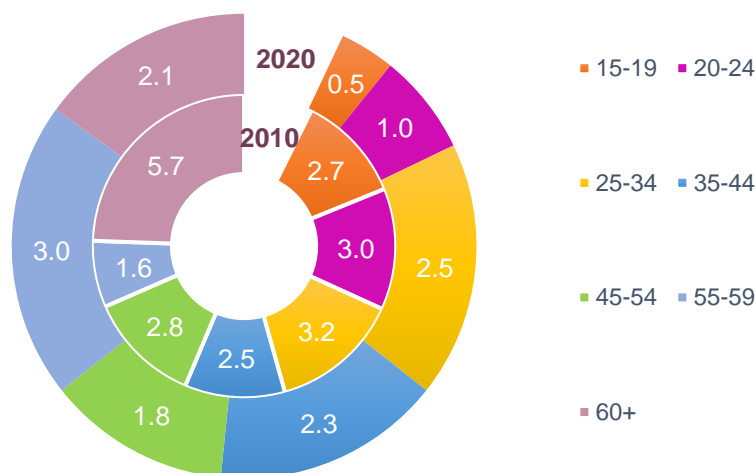
Хүн амын бичиг үсгийн мэдлэгийн түвшинг олон улсын хэмжээнд харьцуулагдахуйц байдлыг ханган 15, түүнээс дээш насаар тодорхойлов.

ХҮСНЭГТ 6.4. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Бичиг үсгийн мэдлэг	2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Бичиг үсэг мэддэг	97.0	98.0	95.5	98.0	98.9	96.9
Бичиг үсэг мэддэггүй	3.0	2.0	4.5	2.0	1.1	3.1

Дорнод аймгийн 15, түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг мэдлэгийн түвшин 98.0 хувь болж, өмнөх тооллогоос 1.0 пунктээр өссөн ба улсын дундаж (98.7%) -тай харьцуулахад 0.7 пунктээр бага байна. Харин хот, хөдөөгийн оршин суугчдын хувьд ялгаа ихтэй байгаа юм. Арван тав, түүнээс дээш насны хотын бичиг үсэг мэддэггүй хүн амын эзлэх хувь 1.1 хувь нь байхад хөдөөгийнх 3.1 хувь буюу 2.0 пунктээр зөрүүтэй байна. Үүнээс үзэхэд төв, суурин газрын хүн амын ихэнх нь бичиг үсэг мэддэг болсон ба энэ үзүүлэлтэд оюун ухааны бэрхшээлийн улмаас бичиг үсэг сурах боломжгүй хүн байгааг харгалзан үзэх учиртай.

ЗУРАГ 6.3. АРАВ ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010, 2020 ОН



Бичиг үсэг мэддэггүй залуучуудын түвшин 2020 онд 15-19 насныхны хувьд 0.5 хувь болж 2010 онтой харьцуулахад 2.2 пунктээр буурсан байна. Байршлаар харвал төв, суурин газрын 1.1 хувь, хөдөөгийн 3.1 хувь нь бичиг үсэг мэдэхгүй байна. Үүнээс үзэхэд хөдөөгийн хүн амын боловсролд анхаарах шаардлагатай болсныг харуулж байна. Бичиг үсэг мэддэггүй хүн ам 2010 онтой харьцуулахад 55-59 насны бүлгээс бусад насны бүлэгт буурсан харагдаж байна.

### СУРГУУЛЬ, СУРГУУЛИЙН ӨМНӨХ БОЛОВСРОЛД ХАМРАГДАЛТ

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогод сургуульд суралцаж байгаа болон цэцэрлэгт хүмүүжиж байгаа эсэхийг 2-39 насны хүмүүсээс асуусан.

НҮБ-ын зөвлөмжийн дагуу сургуульд суралцах насыг 5-29 насаар авч үзэх ёстой боловч манай улсын боловсролын шинэ тогтолцооны дагуу сургуульд хамрагдалтыг 6-29 насаар тодорхойлсон. Сургуульд хамрагдалтын байдал өмнөх тооллогын үеийнхээс сайжирчээ. 2020 оны тооллогоор 6-29 насны хүн амын 69.8 хувь нь сургуульд хамрагдаж байгаа ба 2010 онтой харьцуулахад 16.2 пунктээр нэмэгдсэн байна. Ялангуяа 6-17 насны буюу ерөнхий боловсролын сургуулийн насны хүүхдүүдийн 99.2 хувь нь сургуульд хамрагдаж байна (Хүснэгт 6.5).

Нас	Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010						
6-29	53.6	50.2	57.2	46.4	49.8	42.8
6	97.0	97.2	97.0	3.0	2.8	3.0
7	98.5	98.4	98.6	1.5	1.6	1.4
8	98.9	99.2	98.5	1.1	0.8	1.5
9	98.3	98.0	98.8	1.7	2.0	1.2
6-9	98.2	98.2	98.2	1.8	1.8	1.8
10	98.6	97.9	99.2	1.4	2.1	0.8
11	98.3	97.8	98.8	1.7	2.2	1.2
12	97.3	96.0	98.6	2.7	4.0	1.4
13	96.8	96.0	97.5	3.2	4.0	2.5
14	95.1	93.0	97.2	4.9	7.0	2.8
10-14	97.2	96.2	98.3	2.8	3.8	1.7
15	93.8	91.6	96.0	6.2	8.4	4.0
16	90.0	86.8	93.5	10.0	13.2	6.5
17	80.8	74.7	87.2	19.2	25.3	12.8
6-17	95.2	93.8	96.7	4.8	6.2	3.3
18	51.0	41.5	63.1	49.0	58.5	36.9
19	37.4	25.3	50.6	62.6	74.7	49.4
20-24	14.0	9.0	19.8	86.0	91.0	80.2
25-29	3.5	3.0	4.1	96.5	97.0	95.9
2020						
6-29	69.8	67.5	72.1	30.2	32.5	27.9
6	99.0	98.8	99.2	1.0	1.2	0.8
7	99.7	99.7	99.8	0.3	0.3	0.2
8	99.9	99.9	99.9	0.1	0.1	0.1
9	99.5	99.5	99.5	0.5	0.5	0.5
6-9	99.5	99.5	99.6	0.5	0.5	0.4
10	99.9	99.9	99.9	0.1	0.1	0.1
11	99.7	99.6	99.7	0.3	0.4	0.3
12	99.7	99.7	99.7	0.3	0.3	0.3
13	99.5	99.5	99.5	0.5	0.5	0.5
14	99.4	98.9	99.8	0.6	1.1	0.2
10-14	99.7	99.6	99.7	0.3	0.4	0.3
15	98.7	98.1	99.3	1.3	1.9	0.7
16	97.3	96.1	98.5	2.7	3.9	1.5
17	96.5	94.7	98.4	3.5	5.3	1.6
6-17	99.2	99.0	99.5	0.8	1.0	0.5
18	80.9	76.1	86.8	19.1	23.9	13.2
19	75.8	66.1	85.2	24.2	33.9	14.8
20-24	46.8	41.1	52.7	53.2	58.9	47.3
25-29	8.2	6.9	9.6	91.8	93.1	90.4

Хэдийгээр сургуульд хамрагдалт өмнөх тооллогын үеэс өссөн боловч анхаарах асуудлууд байсаар байна. Дорнод аймагт сургуульд эхлэн суралцах 6 настай хүүхдээс 1.0 хувь нь сургуульд хамрагдахгүй байна.

ХҮСНЭГТ 6.6. ЗУРГААГААС ХОРИН ЕСӨН НАСНЫ ХҮН АМЫН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ  
БОЛОВСРОЛ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Нас	Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010						
<b>6-29</b>	<b>58.0</b>	<b>55.7</b>	<b>60.4</b>	<b>49.0</b>	<b>45.2</b>	<b>53.9</b>
6	96.5	96.5	97.5	97.3	98.4	96.3
7	98.3	97.8	98.6	98.8	98.9	98.6
8	99.3	99.3	99.3	98.4	99.2	97.6
9	98.8	98.9	95.9	98.1	97.2	99.2
<b>6-9</b>	<b>98.3</b>	<b>98.1</b>	<b>98.5</b>	<b>98.1</b>	<b>98.4</b>	<b>97.8</b>
10	99.0	98.4	99.5	98.2	97.6	98.9
11	98.1	98.0	98.2	98.8	98.2	99.6
12	98.5	98.2	98.7	96.0	93.5	98.5
13	98.2	97.8	98.5	95.3	94.6	96.2
14	97.2	96.9	97.5	93.3	89.6	97.2
<b>10-14</b>	<b>98.2</b>	<b>97.9</b>	<b>98.5</b>	<b>96.3</b>	<b>94.7</b>	<b>98.0</b>
15	95.2	94.1	96.2	93.0	89.8	96.5
16	94.3	92.8	95.9	83.8	77.4	90.5
17	89.2	85.9	92.5	67.5	58.5	78.0
<b>6-17</b>	<b>96.7</b>	<b>96.0</b>	<b>97.5</b>	<b>93.7</b>	<b>91.6</b>	<b>95.9</b>
18	66.8	59.0	74.9	24.0	17.6	35.8
19	52.2	38.4	62.8	14.8	12.3	19.6
<b>20-24</b>	<b>21.3</b>	<b>13.9</b>	<b>28.2</b>	<b>4.9</b>	<b>4.0</b>	<b>6.2</b>
<b>25-29</b>	<b>4.7</b>	<b>4.1</b>	<b>5.3</b>	<b>2.2</b>	<b>1.7</b>	<b>2.7</b>
2020						
<b>6-29</b>	<b>71.9</b>	<b>71.4</b>	<b>72.5</b>	<b>67.0</b>	<b>62.8</b>	<b>71.6</b>
6	99.1	98.8	99.5	98.8	98.9	98.7
7	99.7	99.5	99.8	99.9	100.0	99.7
8	99.8	99.8	99.8	100.0	100.0	100.0
9	99.3	99.2	99.4	99.9	100.0	99.7
<b>6-9</b>	<b>99.5</b>	<b>99.3</b>	<b>99.6</b>	<b>99.6</b>	<b>99.7</b>	<b>99.5</b>
10	100.0	100.0	100.0	99.7	99.7	99.7
11	99.5	99.6	99.5	99.9	99.7	100.0
12	99.8	99.8	99.8	99.6	99.6	99.6
13	99.6	99.7	99.4	99.4	99.2	99.6
14	99.3	98.7	100.0	99.4	99.2	99.6
<b>10-14</b>	<b>99.7</b>	<b>99.6</b>	<b>99.8</b>	<b>99.6</b>	<b>99.5</b>	<b>99.7</b>
15	99.1	98.6	99.7	98.2	97.4	98.8
16	99.0	98.7	99.3	95.0	92.9	97.5
17	97.4	96.3	98.5	95.5	93.0	98.3
<b>6-17</b>	<b>99.4</b>	<b>99.2</b>	<b>99.6</b>	<b>99.0</b>	<b>98.6</b>	<b>99.4</b>
18	85.1	82.7	88.2	75.9	67.9	85.2
19	84.2	78.7	89.2	66.4	53.2	80.5
<b>20-24</b>	<b>52.5</b>	<b>48.7</b>	<b>56.0</b>	<b>40.2</b>	<b>33.0</b>	<b>48.4</b>
<b>25-29</b>	<b>8.2</b>	<b>7.3</b>	<b>9.1</b>	<b>8.2</b>	<b>6.5</b>	<b>10.4</b>

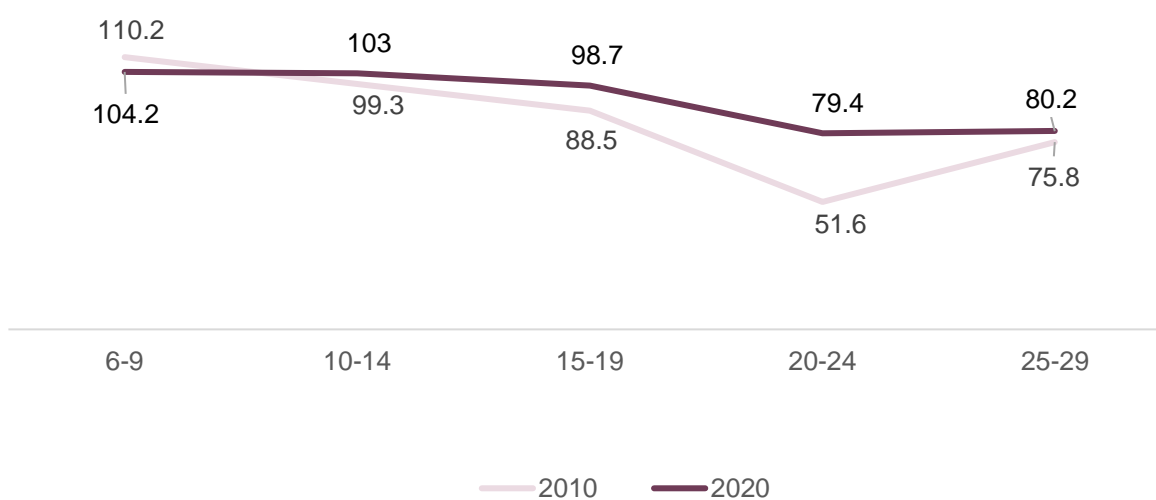
Сургуульд хамрагдалт хот, хөдөөд ялгаатай байна. 6-29 насны хүн амын сургуульд хамрагдалт нийт дүнгээрээ хотод 71.9 хувь байхад хөдөөд 67.0 хувь байна. Суурь боловсрол эзэмших насны хүн амын сургуульд хамрагдалтын хувь хот, хөдөөгөөр харьцангуй ойролцоо байгаа боловч ахлах ангид дэвшин суралцах нас буюу 15 наснаас эхлэн зөрүү нь нэмэгдэж байна. Дээд болон тусгай мэргэжлийн дунд сургууль хөдөөд байдаггүй, хөдөөгийн олон мянган охид хөвгүүд хот руу шилжиж сургуульд үргэлжлүүлэн суралцдаг тул хөдөөгийн залуучуудын сургуульд хамрагдалт бага гарч байна. Сургуульд суралцаж байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бүх насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийнхээс илүү байгаа нь суралцагчдын дотор эмэгтэйчүүд давамгайлж байгааг илтгэнэ. Нас, боловсролын түвшин дээшлэх тутам эмэгтэйчүүдийн давамгайл байдал өссөөр байна.

ХҮСНЭГТ 6.7. СУРГУУЛИЙН ӨМНӨХ БОЛОВСРОЛД ХАМРАГДАЛТ, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Нас	2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БҮГД</b>	<b>64.5</b>	<b>68.4</b>	<b>59.7</b>	<b>84.0</b>	<b>84.7</b>	<b>82.9</b>
2	41.1	44.2	37.8	58.7	59.6	57.4
3	63.8	68.2	57.8	85.0	85.7	84.0
4	76.5	79.8	71.9	94.7	94.7	94.7
5	87.1	88.6	85.2	97.7	98.0	97.2

Сургуулийн өмнөх боловсролд 2-5 насны хүүхдийн 84.0 хувь нь хамрагдаж байгаа бөгөөд 2010 оноос 19.5 пунктээр өсжээ. Байршлаар нь харвал хөдөөд 2-5 насны хүүхдүүдийн 82.9 хувь нь сургуулийн өмнөх боловсролд хамрагдсан нь өмнөх тооллогоос 23.2 пунктээр өссөн эерэг үзүүлэлттэй байна.

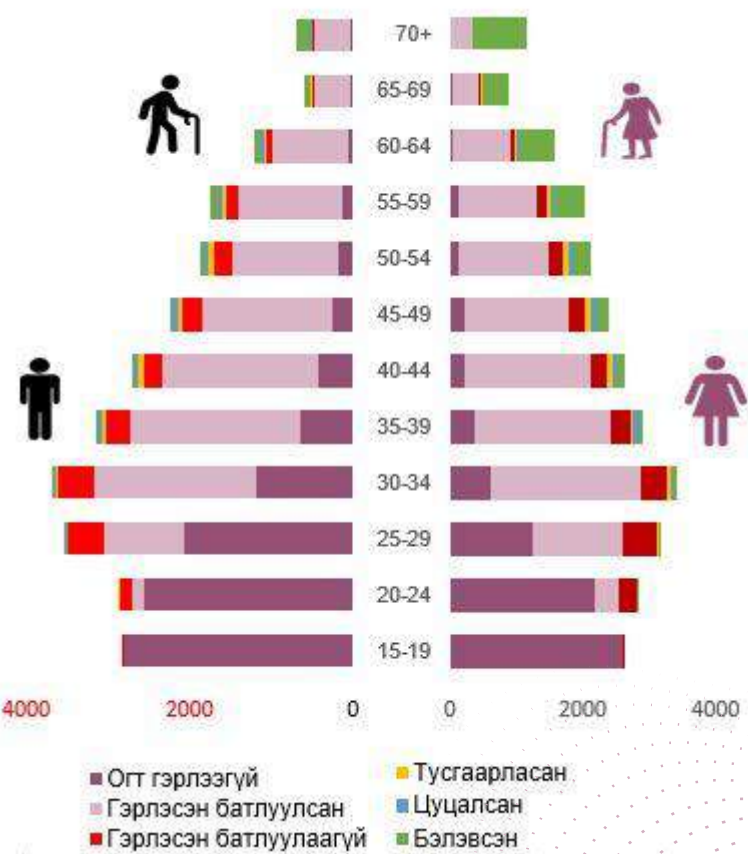
ЗУРАГ 6.4. СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАГЧДЫН ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010, 2020 ОН



Сургуульд хамрагдаж буй нийт хүн амын хүйсийн харьцааг өмнөх тооллоготой харьцуулбал бүх насны бүлэгт нэмэгдэж байна. Энэ нь эрэгтэйчүүдийн сургуульд хамрагдалт нэмэгдэж байгааг харуулж байна.



# ӨРХ, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ





## ӨРХИЙН ТОО, БҮТЭЦ

Өрх гэдэг нь “Нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын бусад хэрэгцээгээ хамтран хангадаг нэг буюу хэсэг бүлэг хүмүүсийг ойлгоно. Өрхийн гишүүд нь хоорондоо садан төрлийн хамааралтай эсвэл хамааралгүй байж болно. Өрх гэдэг ойлголт нь гэр бүл гэдэг ойлголтоос ялгаатай. Нэг өрхөд хэд хэдэн гэр бүл амьдарч байж болно” гэж тодорхойлдог. Өрхийн талаарх энэ тодорхойлолт нь өмнөх тооллогууд болоод олон улсад ашигладаг нэгдмэл ойлголт юм.

Хүн амыг үндсэнд нь өрхөд, өрх үүсгээгүй нэгжид тоологдсон гэж 2 ангилдаг. Өрх үүсгээгүй нэгж гэж “Нийтээрээ буюу хэсэг бүлгээрээ амьдарч байгаа хоорондоо гэр бүл ураг төрөл, хамаатан садны холбоогүй хүмүүсийг” хэлнэ. Өрх үүсгээгүй нэгжийн хүмүүс ихэвчлэн цэрэг, хоригдол, оюутан сурагчид болон ажиллагчдын нийтийн байр, эмнэлэг, сувилал, зочид буудлын нэг өрөөнд хамт амьдарч байгаа болон орон сууцны нэг өрөө буюу бүхэлд нь хөлслөн сууж байгаа мөн байшингийн дээвэр хонгил, орц, дулааны шугам сүлжээний сувагт хамт амьдардаг, ураг төрөл, хамаатан садны холбоогүй хүмүүс юм.

ЗУРАГ 7.1. ӨРХ, ӨРХӨД ХАМААРАЛГҮЙ ТООЛОГДСОН ХҮН АМЫН ТОО, 2020 ОН



Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын дүнгээр суурин хүн амын 97.2 хувь нь 23.4 мянган өрхөд, хүн амын 2.8 хувь нь өрх үүсгээгүй нэгжид тоологджээ.

ХҮСНЭГТ 7.1. ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Байршил	2000		2010		2020	
	мян.өрх	Дүнд эзлэх хувь	мян.өрх	Дүнд эзлэх хувь	мян.өрх	Дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>17.5</b>	<b>100.0</b>	<b>18.9</b>	<b>100.0</b>	<b>23.4</b>	<b>100.0</b>
Хот	10.0	57.1	10.5	55.6	12.6	53.9
Хөдөө	7.5	42.9	8.4	44.4	10.8	46.1

Нийт өрхийн тоо 2010 оныхоос 23.7 хувиар өссөний дотор хотын өрх 20.2 хувиар, хөдөөгийн өрх 28.1 хувиар тус тус өсчээ.

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогоос эхлэн НҮБ-ын аргачлалын дагуу өрхийг хэлбэрээр нь ангилан тодорхойлж байна. Ингэж ангилахдаа өрхийн гишүүд өрхийн тэргүүлэгчтэйгээ ямар хамааралтай болохыг харгалзаж үздэг. Энэ нь улс орны хүн ам зүй, нийгэм, эдийн засгийн дунд болон урт хугацааны бодлого боловсруулах үндсэн мэдээлэл болдог.

ЗУРАГ 7.2. ӨРХИЙН ТОО, ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН



Нийт өрхийн 59.6 хувь нь ам бүлээрээ, 20.6 хувь нь нийлмэл, 19.2 хувь нь ганц бие, 0.6 хувь нь холимог ам бүлтэй өрх байна.

Нийт өрхийн дотор ам бүлээрээ буюу нөхөр, эхнэр, хүүхдийнхээ хамт амьдарч байгаа өрх дийлэнх хувийг эзэлж байна. Мөн 5 өрхийн 1 нь нийлмэл буюу эцэг, эх, ах дүүс, хамаатан садантайгаа амьдарч байна.

Энэ нь өрхийн ам бүлийн түгээмэл хэлбэр бөгөөд үр хүүхэд, хамаатан садантайгаа хамт амьдрах нь эцэг эх, ахмад настнаа хүндэлдэг, монгол үндэстэн, угсаатны уламжлал заншилтай холбоотой.

Хот, хөдөөгөөр нь авч үзвэл хөдөөд ганц бие болон ам бүлээрээ амьдардаг өрхийн эзлэх хувийн жин их, харин нийлмэл өрх нь хөдөөд хотынхоос бага хувийн жин эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 7.2. ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ӨРХИЙН ХЭЛБЭР, ХУВИАР, 2020 ОН

Байршил	Бүгд		Ганц бие өрх		Ам бүлээрээ байгаа өрх		Нийлмэл ам бүлтэй өрх		Холимог ам бүлтэй өрх	
	өрх	хувь	өрх	хувь	өрх	хувь	өрх	хувь	өрх	хувь
<b>БҮГД</b>	<b>23378</b>		<b>4476</b>	<b>19.2</b>	<b>13933</b>	<b>59.6</b>	<b>4819</b>	<b>20.6</b>	<b>150</b>	<b>0.6</b>
Хот	12600		1906	15.1	7404	58.8	3174	25.2	116	0.9
Хөдөө	10778		2570	23.8	6529	60.6	1645	15.3	34	0.3

ХҮСНЭГТ 7.3. ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, АМ БҮЛИЙН ТОО, ХУВИАР, 2020 ОН

Байршил	Бүгд		1-2		3-4		5-6		7+	
	өрх	хувь	өрх	хувь	өрх	хувь	өрх	хувь	өрх	хувь
<b>БҮГД</b>	<b>23378</b>	<b>100.0</b>	<b>8367</b>	<b>35.8</b>	<b>8428</b>	<b>36.0</b>	<b>5280</b>	<b>22.6</b>	<b>1303</b>	<b>5.6</b>
Хот	12600	100.0	4058	32.2	4721	37.5	2920	23.2	901	7.1
Хөдөө	10778	100.0	4309	40.0	3707	34.4	2360	21.9	402	3.7

Өрхийг ам бүлийн тоогоор авч үзэхэд 3-4 ам бүлтэй өрх хамгийн өндөр буюу 36.0 хувийг эзэлж байна. Түүнчлэн хотод 3-4 ам бүлтэй өрх 37.5 хувь, хөдөөд 1-2 ам бүлтэй өрх 40.0 хувийг эзэлж байгаа нь бусдаас илүү байна.

ХҮСНЭГТ 7.4. ӨРХИЙН ТОО, СУМ, АМ БҮЛИЙН ТОО, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Ам бүлийн тоогоор				Өрхийн ам бүлийн дундаж тоо
		1-2	3-4	5-6	7+	
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>35.8</b>	<b>36.0</b>	<b>22.6</b>	<b>5.6</b>	<b>3.5</b>
Хэрлэн	100.0	32.2	37.5	23.2	7.1	3.7
Баяндун	100.0	30.4	39.6	24.6	5.4	3.6
Баянтүмэн	100.0	54.1	26.2	17.2	2.5	2.7
Баян-Уул	100.0	41.2	32.6	21.5	4.7	3.3
Булган	100.0	51.1	28.5	18.0	2.4	2.8
Гурванзагал	100.0	40.7	34.0	21.8	3.5	3.4
Дашбалбар	100.0	29.5	39.7	26.3	4.5	3.7
Матад	100.0	49.9	30.4	17.9	1.8	3.4
Сэргэлэн	100.0	39.6	32.3	24.7	3.4	3.4
Халхгол	100.0	33.7	39.6	22.7	4.0	3.5
Хөлөнбуйр	100.0	40.6	36.5	20.0	2.9	3.2
Цагаан-Овоо	100.0	35.5	35.4	22.8	6.3	3.5
Чойбалсан	100.0	34.1	37.3	26.0	2.6	3.5
Чулуунхороот	100.0	41.1	35.4	21.6	1.9	3.2

Аймгийн хэмжээнд 2010 онд нэг өрхөд 3.6 хүн ногдож байсан бол 2020 онд 3.5 болж буурав. Нийт өрхөд 3-4 ам бүлтэй өрх 36.0 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт юм. Энэ үзүүлэлт Дашбалбар суманд 39.7 хувь байгаа нь хамгийн өндөр, харин Баянтүмэн суманд 26.2 хувь байгаа нь хамгийн бага байна.

ХҮСНЭГТ 7.5. ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ, 2010, 2020 ОН

Сум	Өрхийн тоо		Өөрчлөлт	Ам бүлийн дундаж		Өөрчлөлт
	2010	2020		2010	2020	
<b>БҮГД</b>	<b>18 895</b>	<b>23 378</b>	<b>4 483</b>	<b>3.6</b>	<b>3.5</b>	<b>-0.1</b>
Хэрлэн	10 480	12 600	2 120	3.5	3.7	0.2
Баяндун	713	868	155	3.7	3.6	-0.1
Баянтүмэн	589	920	331	3.1	2.7	-0.4
Баян-Уул	1 161	1 434	273	3.2	3.3	0.1
Булган	494	699	205	3.4	2.8	-0.6
Гурванзагал	281	427	146	3.5	3.4	-0.1
Дашбалбар	792	930	138	3.6	3.7	0.1
Матад	689	980	291	3.2	3.4	0.2
Сэргэлэн	438	591	153	3.4	3.4	0
Халхгол	807	951	144	3.6	3.5	-0.1
Хөлөнбуйр	416	579	163	3.4	3.2	-0.2
Цагаан-Овоо	815	1 070	255	3.7	3.5	-0.2
Чойбалсан	702	759	57	3.4	3.5	0.1
Чулуунхороот	518	570	52	2.8	3.2	0.4

Нэг өрхөд ногдох дундаж хүний тоогоор Хэрлэн, Дашбалбар сумд хамгийн их буюу 3.7, Баянтүмэн суманд хамгийн бага буюу 2.7 хүн ногдож байна.

ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

Хүн амын төрөлт, өсөлтөд шууд нөлөөлдөг хүчин зүйл бол гэр бүлийн байдал юм. Гэрлэх нь үндэсний соёл, уламжлал, зан заншилтай нягт холбоотой явагддаг нийгмийн үзэгдэл тул түүний үндсэн төрх тооллого хоорондын жилүүдэд төдийлөн өөрчлөгдөөгүй байна.

ХҮСНЭГТ 7.6. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Гэр бүлийн байдал	2010		2020	
	хүн	эзлэх хувь	хүн	эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>48.9</b>	<b>100.0</b>	<b>54.7</b>	<b>100.0</b>
Огт гэр бүл болоогүй	14.9	30.4	18.2	33.2
Гэр бүлтэй <sup>1</sup>	29.5	60.2	31.5	57.5
Цуцалсан <sup>2</sup>	1.5	3.2	1.7	3.1
Бэлэвсэн	3.0	6.2	3.4	6.2

<sup>1</sup> батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй хүмүүсийг оруулсан.  
<sup>2</sup> гэрлэлтээ цуцалсан болон тусгаарласан хүмүүсийг оруулсан.

Сүүлийн 2 тооллогын хооронд гэр бүлээ цуцалсан болон тусгаарласан мөн бэлэвсэн хүн амын хувийн жин ижил түвшинд байна.

ХҮСНЭГТ 7.7. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

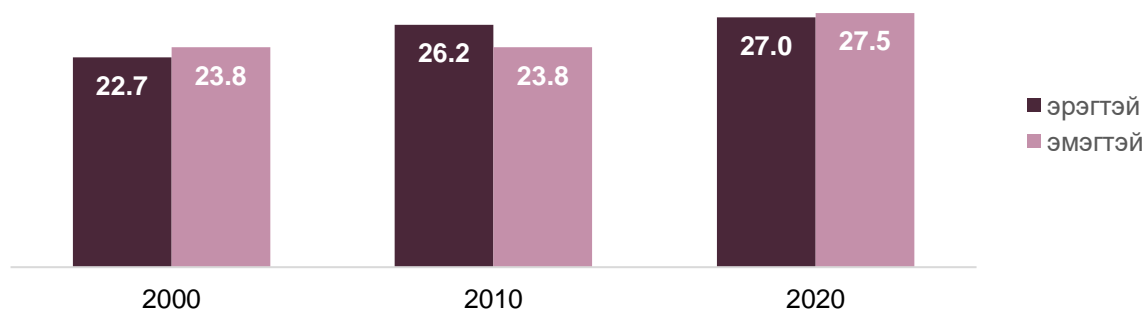
Гэрлэлтийн байдал	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	хүн	эзлэх хувь	хүн	эзлэх хувь	хүн	эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>54 711</b>	<b>100.0</b>	<b>27 049</b>	<b>100.0</b>	<b>27 662</b>	<b>100.0</b>
Огт гэрлээгүй	18 182	33.2	10 371	38.3	7 811	28.2
Гэр бүлтэй <sup>1</sup>	31 470	57.5	15 393	56.9	16 077	58.1
Цуцалсан <sup>2</sup>	1 680	3.1	750	2.8	930	3.4
Бэлэвсэн	3 379	6.2	535	2.0	2 844	10.3

<sup>1</sup> батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй хүмүүсийг оруулсан.  
<sup>2</sup> гэрлэлтээ цуцалсан болон тусгаарласан хүмүүсийг оруулсан.

Огт гэр бүл болоогүй эрэгтэйчүүдийн хувь эмэгтэйчүүдээс 10.1 пунктээр илүү байгаа нь эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдийг бодвол эрт гэрлэдэгтэй холбоотой. Гэр бүл цуцлалтын хувьд эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдээс илүү байна. Мөн бэлэвсэн болон цуцалсан хүмүүсийн дотор эмэгтэйчүүд илүү давамгайлж байгаа нь эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдээс илүү урт насалдаг, мөн дахин гэр бүл болох явдал бага байдагтай холбоотой байж болох юм.

Анхны гэрлэлтийн дундаж нас гэсэн үзүүлэлт нь эрэгтэй, эмэгтэйчүүд дунджаар анх хэдэн насандаа гэр бүл болж байгааг илэрхийлдэг.

ЗУРАГ 7.3. АНХНЫ ГЭРЛЭЛТИЙН ДУНДАЖ НАС, 2000, 2010, 2020 ОН



Нийгэм, эдийн засаг хөгжиж, залуу үеийнхний боловсролын түвшин дээшлэх тутам тэдний анхны гэрлэлтийн дундаж нас хойшилж байдаг зүй тогтолтой. Орчин үеийн хүний нийгмийн амьдралын баталгаа болсон чанартай боловсрол эзэмшихэд ихээхэн цаг хугацаа шаардагдаж, энэ хирээр боловсролын өртөг нэмэгдсээр байна.

Манай аймгийн хүн амын анхны гэрлэлтийн дундаж нас сүүлчийн 20 жилд эрэгтэйчүүдэд 4.3 насаар, эмэгтэйчүүдэд 3.7 насаар хойшилсон нь гайхах зүйл биш юм. Харин эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн дундаж насны ялгаа ойролцоогоор 3-4 нас байгаа нь сүүлчийн 20 жилд бараг өөрчлөгдсөнгүй.

ХҮСНЭГТ 7.8. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

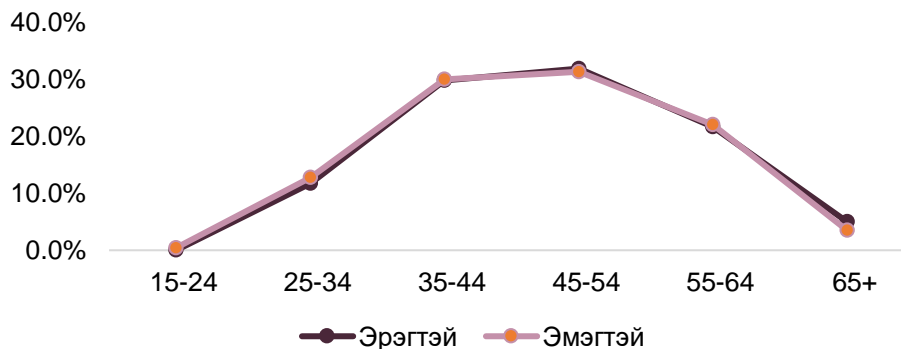
Насны бүлэг	Бүгд	Эрэгтэй				Бүгд	Эмэгтэй			
		Огт гэр бүл болоогүй	Гэр бүлтэй <sup>1</sup>	Цуцалсан <sup>2</sup>	Бэлэвсэн		Огт гэр бүл болоогүй	Гэр бүлтэй <sup>1</sup>	Цуцалсан <sup>2</sup>	Бэлэвсэн
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
15-24	21.0	51.8	2.0	0.3	0.0	19.7	61.1	4.1	0.4	0.0
25-34	26.6	31.4	24.9	10.8	1.7	23.7	23.9	28.2	11.7	1.7
35-44	21.5	10.3	29.4	26.1	3.7	20.0	7.6	27.9	28.5	6.1
45-54	15.2	4.2	21.8	34.1	12.3	16.2	4.4	21.1	34.5	15.5
55-64	10.9	1.8	15.8	22.8	33.3	13.0	2.2	14.0	21.0	34.6
65+	4.8	0.5	6.1	5.9	49.0	7.4	0.8	4.7	3.9	42.1
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>38.3</b>	<b>56.9</b>	<b>2.8</b>	<b>2.0</b>	<b>100.0</b>	<b>28.2</b>	<b>58.1</b>	<b>3.4</b>	<b>10.3</b>
15-24	100.0	94.5	5.4	0.1	0.0	100.0	87.7	12.2	0.1	0.0
25-34	100.0	45.4	53.4	1.1	0.1	100.0	28.5	69.1	1.7	0.7
35-44	100.0	18.4	77.9	3.4	0.3	100.0	10.8	81.3	4.8	3.1
45-54	100.0	10.5	81.6	6.3	1.6	100.0	7.7	75.4	7.1	9.8
55-64	100.0	6.1	82.1	5.8	6.0	100.0	4.7	62.6	5.4	27.3
65+	100.0	4.0	72.5	3.4	20.1	100.0	2.8	36.8	1.8	58.6

<sup>1</sup> батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй хүмүүсийг оруулсан.  
<sup>2</sup> гэрлэлтээ цуцалсан болон тусгаарласан хүмүүсийг оруулсан.

Гэр бүлтэй болсон эмэгтэйчүүд 15-24 насанд 4.1 хувь байхад эрэгтэйчүүдийн хувьд 2.0 хувь, 25-34 насанд эмэгтэйчүүд 28.2 хувь харин эрэгтэйчүүд 24.9 хувь байна. Гэр бүлтэй хүмүүсийн бусад насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бага байна.

Бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн хувьд 15-64 насанд эрэгтэйчүүдийнхээс бага зэрэг их байна [Хүснэгт 7.8]. Харин 65, түүнээс дээш насанд бэлэвсэн эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 6.9 пунктээр илүү байгаа бөгөөд тухайн насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн нас баралт өндөр байгаатай холбон тайлбарлаж болох юм.

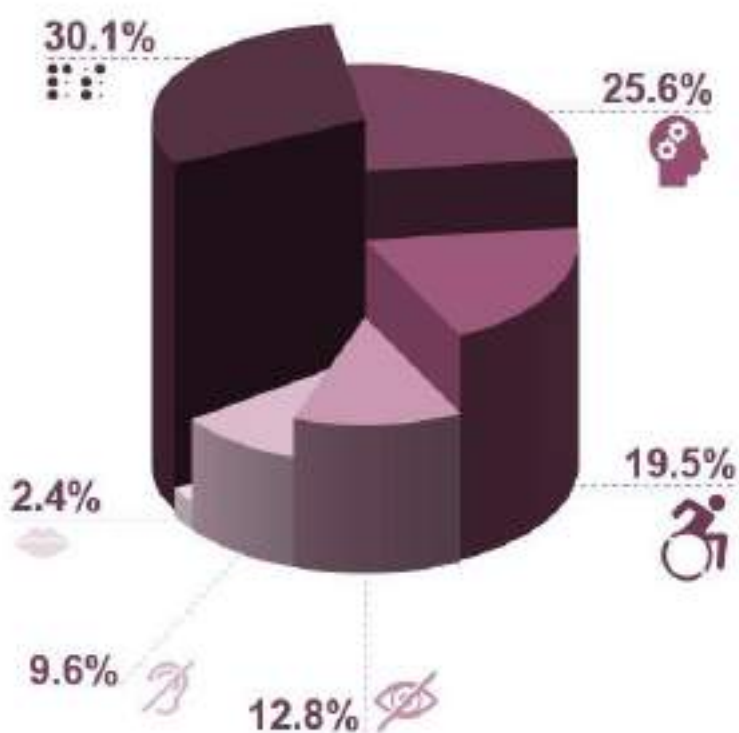
ЗУРАГ 7.4. ГЭР БҮЛЭЭ ЦУЦАЛСАН ХҮН АМЫН ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН



Гэр бүлээ цуцалсан хүн амын хувийг хүйсээр ангилж үзэхэд эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 15-54 насанд илүү байна. Харин 55, түүнээс дээш насанд гэр бүлээ цуцалсан эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү байна.



## ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭДИЙН ТОО, БҮТЭЦ





## ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний талаарх тоо мэдээллийг гаргах нь улс орны хөгжлийн бодлого хөтөлбөрт үнэлэлт, дүгнэлт өгөх, цаашдын бодлого хөтөлбөрийг боловсруулах, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн нийгмийн өргөн хүрээний хэрэгцээг тодорхойлох, тэдгээрийн оролцоог бүхий л салбарт өсөн нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлэхэд нэн ач холбогдолтой.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын онцлогоос шалтгаалан хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тоо мэдээллийг Хүн ам, өрхийн мэдээллийн сан, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны харьяа Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар болон Эрүүл мэндийн яамны хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн мэдээллийн сангуудыг уялдуулж гаргасан.

“Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогийн улмаас бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь бүрэн болон 12 сараас дээш хугацаагаар хязгаарлагдсан хүнийг хөгжлийн бэрхшээлтэй” гэж үзсэн.

Харин хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр нь бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согог тухайн иргэнд чухам ямар байдлаар илэрч байгаатай холбоотой бөгөөд харааны, ярианы, сонсголын, хөдөлгөөний, сэтгэцийн, бусад (эдгээрээс бусад болон хавсарсан) гэсэн 6 ангиллаар авч үзсэн.

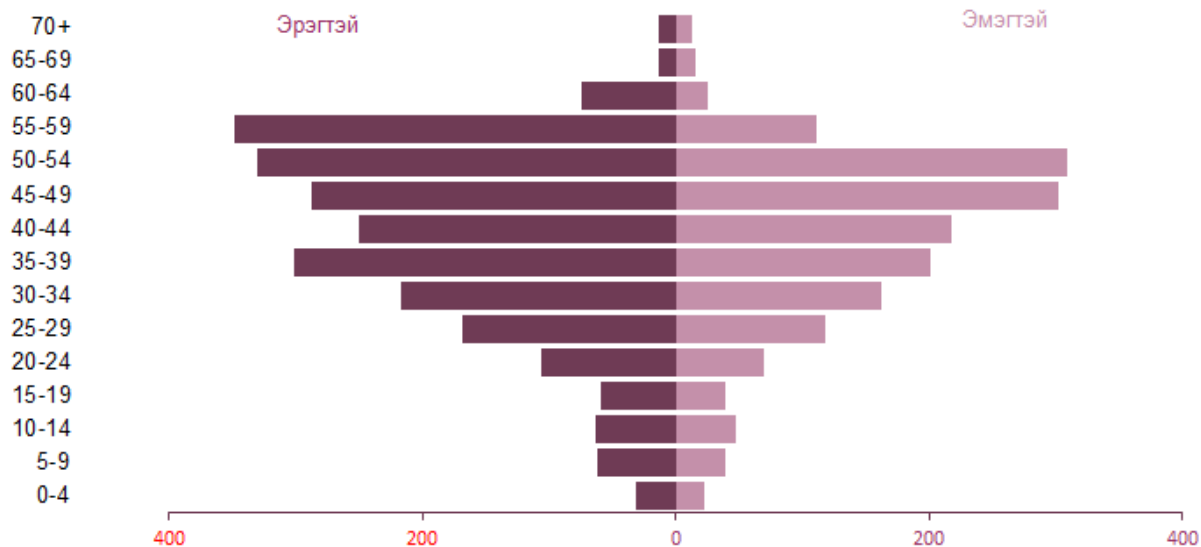
Дорнод аймгийн хэмжээнд 2020 онд хөгжлийн бэрхшээлтэй 4.0 мянган хүн байгаа нь суурин хүн амын 4.9 хувийг эзэлж байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй нийт иргэдийн 2.3 мянга буюу 57.9 хувь эрэгтэй, 1.7 мянга буюу 42.1 хувь нь эмэгтэйчүүд юм.

### ХҮСНЭГТ 8.1. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>4019</b>	<b>100.0</b>	<b>2326</b>	<b>100.0</b>	<b>1693</b>	<b>100.0</b>
0-4	54	1.3	31	1.3	23	1.4
5-9	101	2.5	62	2.7	39	2.3
10-14	110	2.7	63	2.7	47	2.8
15-19	98	2.4	59	2.5	39	2.3
20-24	176	4.4	106	4.6	70	4.1
25-29	287	7.1	169	7.3	118	7.0
30-34	380	9.5	217	9.3	163	9.6
35-39	502	12.5	301	12.9	201	11.9
40-44	468	11.7	250	10.7	218	12.9
45-49	590	14.7	288	12.4	302	17.8
50-54	640	15.9	331	14.2	309	18.2
55-59	459	11.4	348	15	111	6.5
60-64	99	2.5	74	3.2	25	1.5
65-69	29	0.7	14	0.6	15	0.9
70+	26	0.7	13	0.6	13	0.8

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний 5.1 хувь нь 10-19 нас буюу өсвөр үеийнхэн, 11.5 хувь нь 20-29 насныхан, 22.0 хувь нь 30-39 насныхан, 26.4 хувь нь 40-49 насныхан, 27.3 хувь нь 50-59 насныхан байгаа бол үлдсэн нь 60-аас дээш насныхан байгаа бөгөөд 35-54 насныхан 2.2 мянга буюу хөгжлийн бэрхшээлтэй нийт хүний 54.7 хувийг эзэлж байна.

ЗУРАГ 8.1. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2020 ОН



Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний дийлэнх хувийг 45-54 насныхан эзэлж байгааг дээрх суваргаас харж (Зураг 8.1) болно. Тэдний дийлэнх нь үйлдвэрлэлийн болон ахуйн ослоос хамаарч хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй болсон байх талтай.

ХҮСНЭГТ 8.2. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, СУМ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

Сум	Бүгд		Хүйс		Нийт хүн амд эзлэх хувь
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
<b>БҮГД</b>	<b>4019</b>	<b>100.0</b>	<b>2326</b>	<b>1693</b>	<b>4.9</b>
Хэрлэн	2192	54.6	1252	940	4.7
Баяндун	178	4.4	111	67	5.8
Баянтүмэн	148	3.7	91	57	5.9
Баян-Уул	204	5.1	125	79	4.4
Булган	108	2.7	63	45	5.5
Гурванзагал	90	2.2	59	31	6.3
Дашбалбар	198	4.9	104	94	5.8
Матад	139	3.5	73	66	4.2
Сэргэлэн	106	2.6	63	43	5.3
Халхгол	90	2.2	55	35	2.7
Хөлөнбуйр	128	3.2	84	44	6.9
Цагаан-Овоо	205	5.1	109	96	5.5
Чойбалсан	143	3.6	85	58	5.3
Чулуунхороот	90	2.2	52	38	4.9

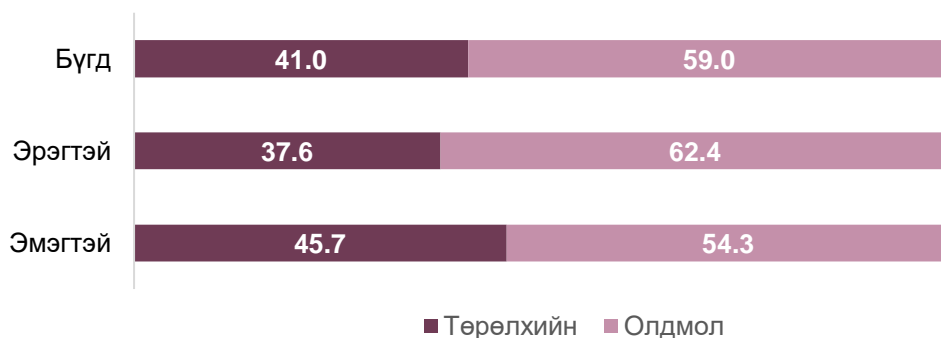
Баяндун, Баянтүмэн, Булган, Гурванзагал, Дашбалбар, Сэргэлэн, Хөлөнбуйр, Цагаан-Овоо, Чойбалсан сумын хүн амын дотор хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эзлэх хувь аймгийн дундажаас 0.4-2.0 пунктээр их, Хэрлэн, Баян-Уул, Матад, Халхгол сумдууд 0.2-2.2 пунктээр бага байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний 54.5 хувь буюу 2.2 мянга нь Хэрлэн сум буюу хотод, 45.5 хувь буюу 1.8 мянга нь хөдөөгийн 13 суманд амьдарч байна.

## ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭР

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны улсын тооллогоор 4.0 мянган хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн тоологдсоны 1.6 мянга буюу 41.0 хувь нь төрөлхийн, үлдсэн 2.4 мянга буюу 59.0 хувь нь олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй 5 хүн тутмын 3 нь олдмол бэрхшээлтэй байна.

ЗУРАГ 8.2. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН



Дорнод аймгийн хөгжлийн бэрхшээлтэй нийт хүмүүсийн 59.0 хувийг олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс эзэлж байна. Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн 53.1 хувь, олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн 61.2 хувь нь эрэгтэйчүүд байгаа нь (Хүснэгт 8.3) тэд эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад үйлдвэрлэлийн болон ахуйн осол, хоол хүнсний зохисгүй хэрэглээ, амьдралын буруу зуршил зэргээс хамаарч хөгжлийн бэрхшээлтэй болох талтай юм.

Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн дунд сэтгэцийн бэрхшээлтэй хүмүүс 41.9 хувь байгаа нь хамгийн өндөр, харин олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн дунд бусад\* хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс 41.9 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн их байна. Ялангуяа, төрөлхийн болоод сэтгэцийн бэрхшээлтэй хүн амын хувь их байгааг удамшлын эмгэг, эх барихын болон төрөх үеийн хүндрэл зэрэг шалтгаанаар олон талаас нь нарийвчилж судлах шаардлагатай.

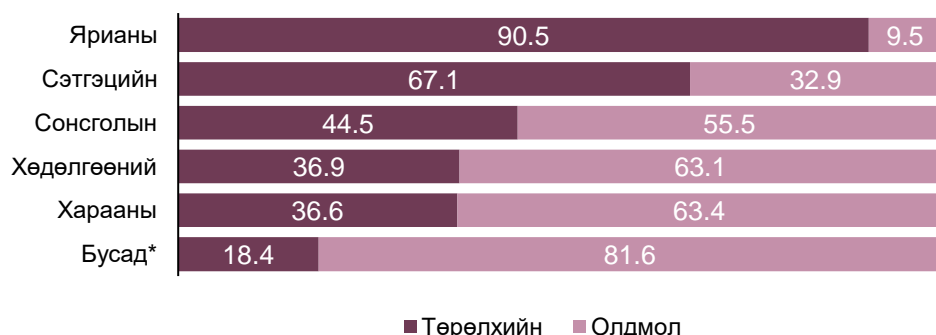
ХҮСНЭГТ 8.3. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ХҮЙС, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2020 ОН

Төрөл	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Төрөлхийн	Дүнд эзлэх хувь	Олдмол	Дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>4 019</b>	<b>100.0</b>	<b>1 647</b>	<b>100.0</b>	<b>2 372</b>	<b>100.0</b>
<b>Хүйс</b>						
Эрэгтэй	2 326	57.9	874	53.1	1 452	61.2
Эмэгтэй	1 693	42.1	773	46.9	920	38.8
<b>Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр</b>						
Харааны	514	12.8	188	11.4	326	13.7
Ярианы	95	2.4	86	5.2	9	0.4
Сонсголын	384	9.6	171	10.4	213	9.0
Хөдөлгөөний	783	19.5	289	17.5	494	20.8
Сэтгэцийн	1 028	25.6	690	41.9	338	14.2
Бусад*	1 215	30.1	223	13.6	992	41.9

Тайлбар: \* Хавсарсан болон бусад хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийг энд оруулсан.

Хөгжлийн бэрхшээлийн төрлийг хэлбэрээр нь ангилж үзвэл хөдөлгөөний болон сэтгэцийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн талаас илүү хувь нь төрөлхийн, бусад хэлбэрүүдийн хувьд олдмол бэрхшээл нь давамгайлж байна.

ЗУРАГ 8.3. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭРЭЭР, ХУВИАР, 2020 ОН



Тайлбар: \* Хавсарсан болон бусад хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийг энд оруулав

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хүн амд эзлэх хувь манай аймгийн хувьд 4.9 хувь байгаа нь улсын дундажаас 1.6 пунктээр өндөр байна.

**ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАР**

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогоор НҮБ-ийн Вашингтон бүлгээс боловсруулсан үйлдлийн чадварыг тодорхойлох богино багц асуултуудыг асуусан. Богино багц асуулга нь харах, сонсох, алхах, өөртөө анхаарал тавих, харилцах, ой тогтоолт /санах/ гэсэн 6 багц үйл ажиллагааны хувьд хүндрэлийг тодорхойлдог.

Үйлдлийн хүндрэлийг Вашингтон бүлгийн богино багц асуулгын зөвлөмжийн дагуу 18, түүнээс дээш настай хүн амын хувьд тооцдог. Ингэхдээ дээрх 6 үйлдлийн чадвараас дор хаяж нэгд нь “маш их хүндрэлтэй” эсвэл “огт чадахгүй” гэж хариулсан тохиолдлыг үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй гэж үздэг.

Үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүн амын 21.8 хувь нь 18-34 насны залуучууд байгаа бол 49.2 хувь нь 35-64 насны, 29.0 хувь нь 65, түүнээс дээш насны хүн ам байна. Эдгээрийн 25.0 хувь нь алхах, 24.0 хувь нь харааны хүндрэлтэй байгаа бол хамгийн бага [8.8 хувь] нь харилцах үйлдлийн хүндрэлтэй хүмүүс байна.

**ХҮСНЭГТ 8.4. АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ХЭЛБЭР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	Бүгд	Хүндрэлийн хэлбэр					
		Харааны	Сонсголын	Ахлах	Ой тогтоолт/ санах	Өөртөө анхаарал тавих	Харилцах
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>24.0</b>	<b>17.2</b>	<b>25.0</b>	<b>14.1</b>	<b>10.9</b>	<b>8.8</b>
18-19	100.0	33.4	11.1	0.0	22.2	11.1	22.2
20-24	100.0	14.3	7.1	28.6	28.6	7.1	14.3
25-29	100.0	23.5	11.8	23.5	23.5	5.9	11.8
30-34	100.0	17.8	25.0	17.9	17.9	7.1	14.3
35-39	100.0	27.6	27.6	20.7	10.3	0.0	13.8
40-44	100.0	26.3	21.1	21.1	15.7	7.9	7.9
45-49	100.0	33.3	19.1	21.4	16.7	0.0	9.5
50-54	100.0	25.0	18.2	25.0	15.9	4.5	11.4
55-59	100.0	22.0	18.0	30.0	12.0	14.0	4.0
60-64	100.0	21.6	13.5	35.2	13.5	10.8	5.4
65-69	100.0	23.8	11.9	26.2	14.3	19.0	4.8
70+	100.0	22.5	15.9	26.1	10.1	17.4	8.0

ХҮСНЭГТ 8.5. АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ХЭЛБЭР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Хүндрэлийн хэлбэр						
		Харааны	Сонсголын	Ахлах	Ой тогтоолт/ санах	Өөртөө анхаарал тавих	Харилцах	
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	
18-19	1.8	2.6	1.2	0.0	2.9	1.9	4.6	
20-24	2.9	1.7	1.2	3.3	5.8	1.9	4.6	
25-29	3.5	3.4	2.4	3.3	5.8	1.9	4.6	
30-34	5.7	4.3	8.3	4.1	7.3	3.8	9.3	
35-39	5.9	6.8	9.5	4.9	4.3	0.0	9.3	
40-44	7.8	8.6	9.5	6.5	8.7	5.6	7.0	
45-49	8.6	12.0	9.5	7.4	10.1	0.0	9.3	
50-54	9.0	9.4	9.5	9.0	10.1	3.8	11.6	
55-59	10.3	9.4	10.7	12.3	8.7	13.2	4.7	
60-64	7.6	6.8	6.0	10.7	7.3	7.5	4.7	
65-69	8.6	8.5	6.0	9.0	8.7	15.1	4.7	
70+	28.3	26.5	26.2	29.5	20.3	45.3	25.6	

18-34 насныхны хувьд харилцах, ой тогтоолт/ санах үйлдлийн хүндрэл, 35-64 насныхны хувьд сонсгол, харааны үйлдлийн хүндрэл, 65, түүнээс дээш насныхны хувьд өөртөө анхаарал тавих үйлдлийн хүндрэл хамгийн их байна.

Эмэгтэйчүүдийн хувьд алхах үйлдлийн хүндрэл, эрэгтэйчүүдийн хувьд сонсох үйлдлийн хүндрэл хамгийн их байна.

ЗУРАГ 8.4. ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАР, ХҮЙСЭЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН



ХҮСНЭГТ 8.6. АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ХЭЛБЭР, СУМ, АЙМАГ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Хүндрэлийн хэлбэр					
		Харааны	Сонсголын	Ахлах	Ой тогтоолт/ санах	Өөртөө анхаарал тавих	Харилцах
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Хэрлэн	55.7	57.3	67.9	42.6	58.0	62.3	53.5
Баяндун	0.8	1.7	0.0	0.0	2.9	0.0	0.0
Баянтүмэн	1.2	2.6	2.4	0.8	0.0	0.0	0.0
Баян-Уул	3.3	2.6	2.4	4.9	2.9	3.8	2.3
Булган	1.0	0.0	0.0	3.3	0.0	0.0	2.3
Гурванзагал	1.6	1.7	0.0	0.0	5.8	1.9	2.3
Дашбалбар	3.1	3.4	2.4	6.6	0.0	0.0	2.3
Матад	2.5	3.4	2.4	1.6	1.5	3.8	2.3
Сэргэлэн	4.5	3.4	1.2	7.4	7.3	5.6	0.0
Халхгол	3.3	4.2	2.3	4.9	1.4	3.8	0.0
Хөлөнбуйр	0.4	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	2.3
Цагаан-Овоо	9.4	10.3	8.3	8.2	10.1	7.5	14.0
Чойбалсан	2.5	2.6	1.2	3.3	1.4	1.9	4.7
Чулуунхороот	10.7	6.8	9.5	16.4	7.3	9.4	14.0

Үйлдлийн чадварын хүндрэлийн түвшнийг сумаар зэрэгцүүлэн тайлбарлахдаа Хэрлэн сум буюу аймгийн төвийг оруулахгүйгээр харвал Чулуунхороот, Цагаан-Овоо сумд хамгийн их хувийг эзэлж байгаа бол хамгийн бага хувийг Булган, Баяндун, Хөлөнбуйр сумд эзэлж байна.

## БОЛОВСРОЛ

ХҮСНЭГТ 8.7. АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ДАВХАРДЛААР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Боловсролын түвшин	Бүгд	Үйлдлийн чадварын хүндрэлийн давхардлаар					
		1	2	3	4	5	6
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Боловсролгүй	20.0	15.0	28.1	21.1	50.0	80.0	37.5
Бага	10.2	8.2	12.3	21.1	33.3	0.0	12.5
Суурь	23.2	24.5	22.8	21.1	16.7	20.0	0.0
Бүрэн дунд	18.4	23.2	10.5	0.0	0.0	0.0	12.5
Техникийн болон мэргэжлийн	7.9	8.2	8.8	10.5	0.0	0.0	0.0
Тусгай мэргэжлийн дунд	12.4	12.7	8.8	15.7	0.0	0.0	37.5
Дипломын дээд	1.6	1.8	1.7	0.0	0.0	0.0	0.0
Бакалаврын дээд	6.3	6.4	7.0	10.5	0.0	0.0	0.0
Магистр	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Доктор	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Нийт үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүмүүсийн 20.0 хувь нь боловсролгүй, 80 хувь нь ямар нэгэн түвшний боловсролтой байна. Үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүмүүсийн боловсролын түвшнээр харвал 23.2 хувь нь суурь, 18.4 хувь нь бүрэн дунд, 23.2 хувь нь суурь, 12.4 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой байгаа нь хамгийн өндөр байна. Хүндрэлийн давхардлаар авч үзвэл 6 хүндрэлтэй хүмүүсийн хувьд тусгай мэргэжлийн дунд боловсрол өндөр хувийг эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 8.8. АРВАН НАЙМ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ ХҮН АМЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ЭСЭХ, ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛИЙН ДАВХАРДЛААР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

	Бүгд	Үйлдлийн чадварын хүндрэлийн давхардлаар					
		1	2	3	4	5	6
Хөдөлмөр эрхэлдэг эсэх							
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Ажилтай	32.4	39.1	24.6	5.3	0.0	20.0	0.0
Ажилгүй	67.6	60.9	75.4	94.7	100.0	80.0	100.0
Хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал							
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>-</b>	<b>100.0</b>	<b>-</b>
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	23.5	26.7	7.1	-	-	-	-
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	11.8	14.0	-	-	-	-	-
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	1.0	1.2	-	-	-	-	-
Цалин хөлстэй дагалдан, дадлагажигч	-	-	-	-	-	-	-
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	-	-	-	-	-	-	-
ААНБ-ын ажил олгогч	-	-	-	-	-	-	-
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	-	-	-	-	-	-	-
Цалин хөлстэй ажилтангүй ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	-	-	-	-	-	-	-
Цалин хөлстэй ажилтангүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	51.0	45.3	78.6	100.0	-	100.0	-
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	12.7	12.8	14.3	-	-	-	-

Тооллогоор нийт үйлдлийн чадварын хүндрэлтэй хүмүүсийн 32.4 хувь нь ажилтай гэж бүртгэгдсэн, хөдөлмөр эрхэлдэг ба эдгээр хүмүүсийг ажил эрхэлтийн байдлаар нь авч үзэхэд 51.0 хувь нь өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч, 23.9 хувь нь байнгын ажиллагч, 12.7 хувь нь хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн, 11.8 хувь нь цалин хөлстэй түр ажиллагч нар байна.



## ГАР УТАС, ИНТЕРНЕТ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ТОО, БҮТЭЦ



Дэлхий дахинд интернет хэрэглээ

0% 100%



## ГАР УТАС, ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ТОО, БҮТЭЦ

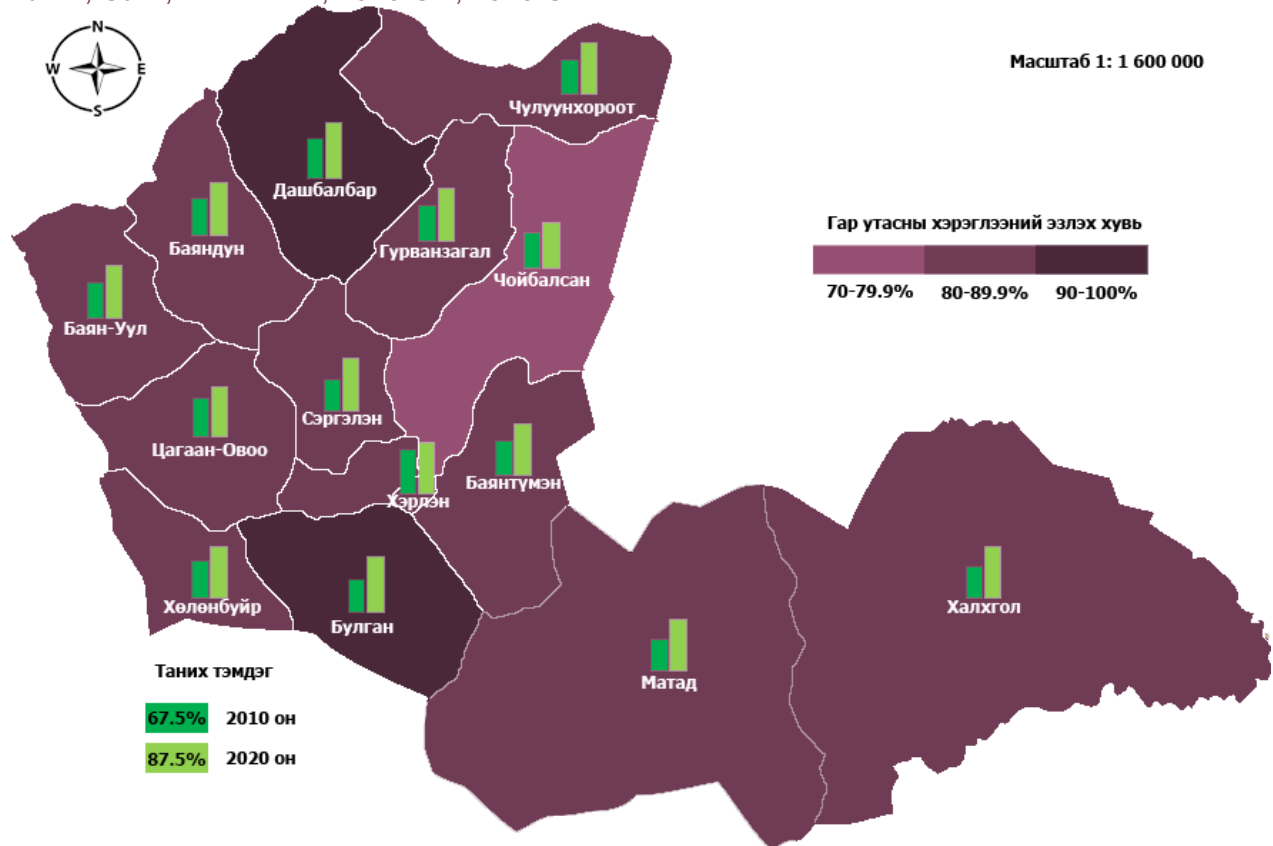
Мэдээллийн технологийн хурдацтай хөгжлийн энэ цаг үед гар утас, интернет нь хүн амын өдөр тутмын өргөн хэрэглээ болоод байна.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллого нь бүртгэл болон уламжлалт хосолмол аргаар явагдсан ба энгийн санамсаргүй түүвэрт сонгогдсон өрхийн 6, түүнээс дээш насны хүн амаас гар утас, интернэт хэрэглээний талаарх мэдээллийг авсан. Тиймээс 2020 оны тооллогын гар утас, интернэт хэрэглээний талаарх тоо мэдээллийг 2010 оны тооллогын дүнтэй хувийн жингээр харьцуулан танилцуулж байна.

## ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧ

Дорнод аймгийн 6, түүнээс дээш насны хүн амын 87.5 хувь нь гар утас хэрэглэдэг болж өмнөх тооллогоос 20.0 пунктээр өсчээ. Сумдын 6, түүнээс дээш настай хүн амд гар утас хэрэглэгчдийн эзлэх хувь Булган, Дашбалбар, Баяндун, Баян-Уул, Сэргэлэн, Гурванзагал, Баянтүмэн сумдад аймгийн дунджаас өндөр байна. Харин Чойбалсан суманд гар утасны хэрэглээ хамгийн доогуур буюу 77.6 хувьтай байна.

ЗУРАГ 9.1. ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, СУМ, АЙМГААР, 2010 ОН, 2020 ОН



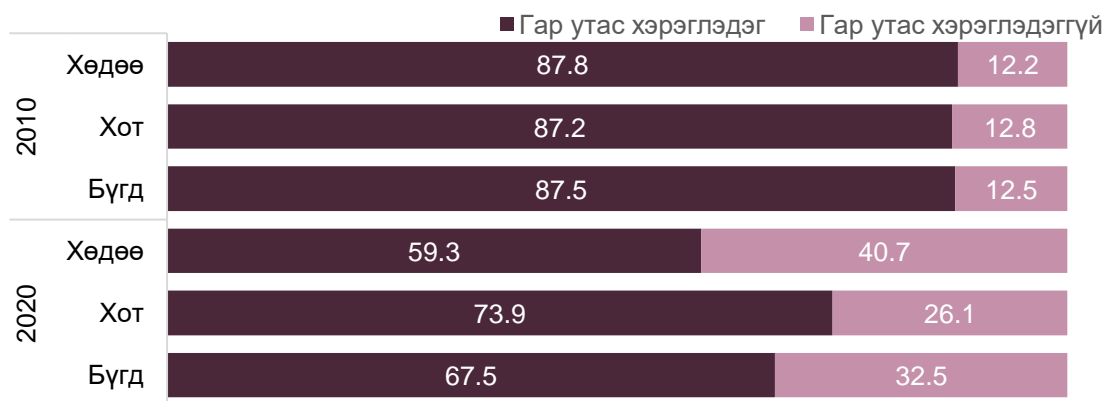
6, түүнээс дээш насны эмэгтэйчүүдийн 88.4 хувь нь, эрэгтэйчүүдийн 86.6 хувь нь гар утас хэрэглэж байна. Гар утас хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдээс 1.8 пунктээр илүү бол насны бүлгийн хувьд 10-14 насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийн дүнд эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 5 пунктээр их байна. [Хүснэгт 9.1]

**ХҮСНЭГТ 9.1. ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭДЭГ 6, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН, 2020 ОН**

Насны бүлэг	2010			2020		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>67.5</b>	<b>64.1</b>	<b>70.9</b>	<b>87.5</b>	<b>86.6</b>	<b>88.4</b>
6-9	17.8	16.1	19.7	35.7	37.2	34.1
10-14	49.3	44.8	53.9	73.5	71.1	76.1
15-19	74.4	68.6	80.8	98.4	97.9	98.9
20-24	79.9	75.2	85.2	98.6	98.9	98.3
25-29	80.4	76.7	84.3	98.2	98.3	98.1
30-34	81.0	77.1	85.3	98.6	98.4	98.7
35-39	79.8	76.1	83.6	98.5	97.7	99.2
40-44	74.2	69.5	78.7	98.0	97.0	98.8
45-49	70.3	66.7	73.9	97.5	97.3	97.7
50-54	69.0	66.4	71.4	95.1	94.2	96.0
55-59	69.0	64.7	73.1	94.8	92.9	96.3
60-64	69.1	66.4	71.5	95.3	93.5	96.7
65-69	56.6	57.6	55.9	92.3	91.0	93.0
70+	35.2	44.9	29.9	78.0	82.1	75.0

Гар утас хэрэглэгчдийг байршлаар нь ангилж үзэхэд төв, суурин газарт 87.2 хувь нь, хөдөөгийн хүн амд 87.8 хувь нь гар утас хэрэглэгч байна. Хүн амын утасны хэрэглээ 2010 оны тооллогоор төв, суурин газарт хөдөөгөөс 13.3 пункт, 2020 оны тооллогоор 28.5 пунктээр тус тус өссөн байна. Энэ нь техник, технологийн хөгжлийн хурдацтай өсөлттэй холбоотой. Өөрөөр хэлбэл, орчин үеийн харилцаа холбооны техник, технологи харьцангуй богино хугацаанд өргөн нэвтэрч суурьшил хоорондын ялгаа нь багасаж байна. [Зураг 9.1]

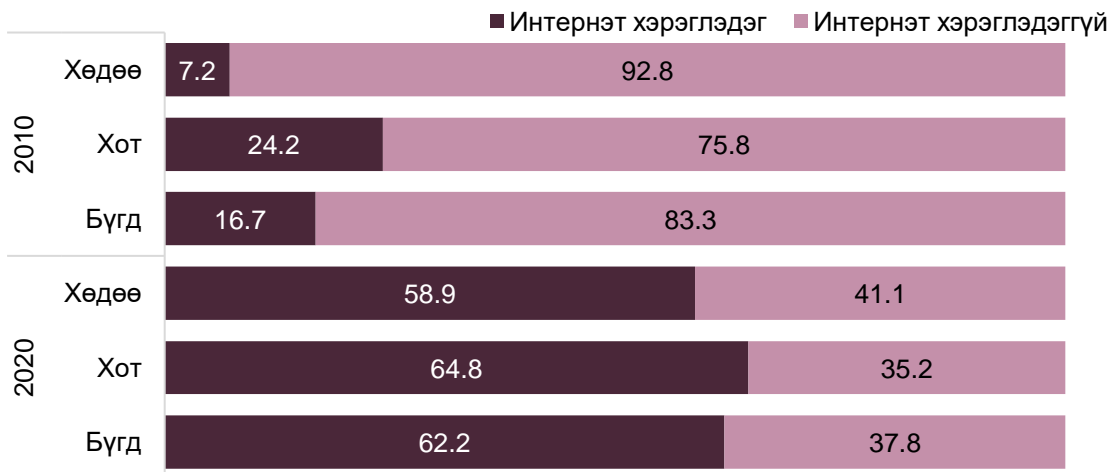
**ЗУРАГ 9.2. ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН**



Ажил эрхэлж буй суурин хүн амын 98.4 хувь нь гар утас хэрэглэдэг. Тэдгээрийг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар харвал аж ахуйн нэгж байгууллагын ажил олгогчид, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжүүд, цалин хөлстэй ажилтангүй аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгчид, гүйцэтгэх гэрээлэгчид, дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигчид, тохиолдлын ажиллагчдын 100 хувь гар утас хэрэглэж байгаа нь хамгийн өндөр байна.



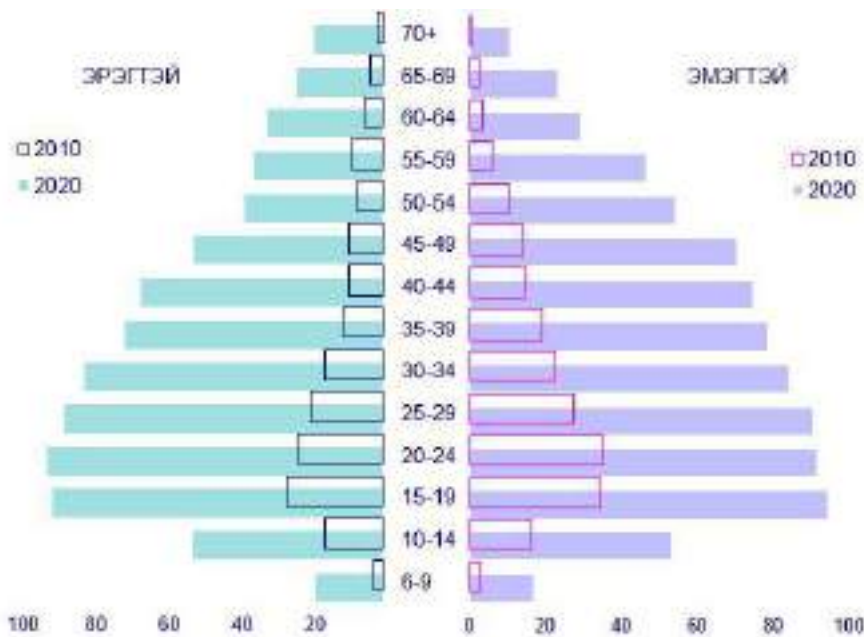
ЗУРАГ 9.5. ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН



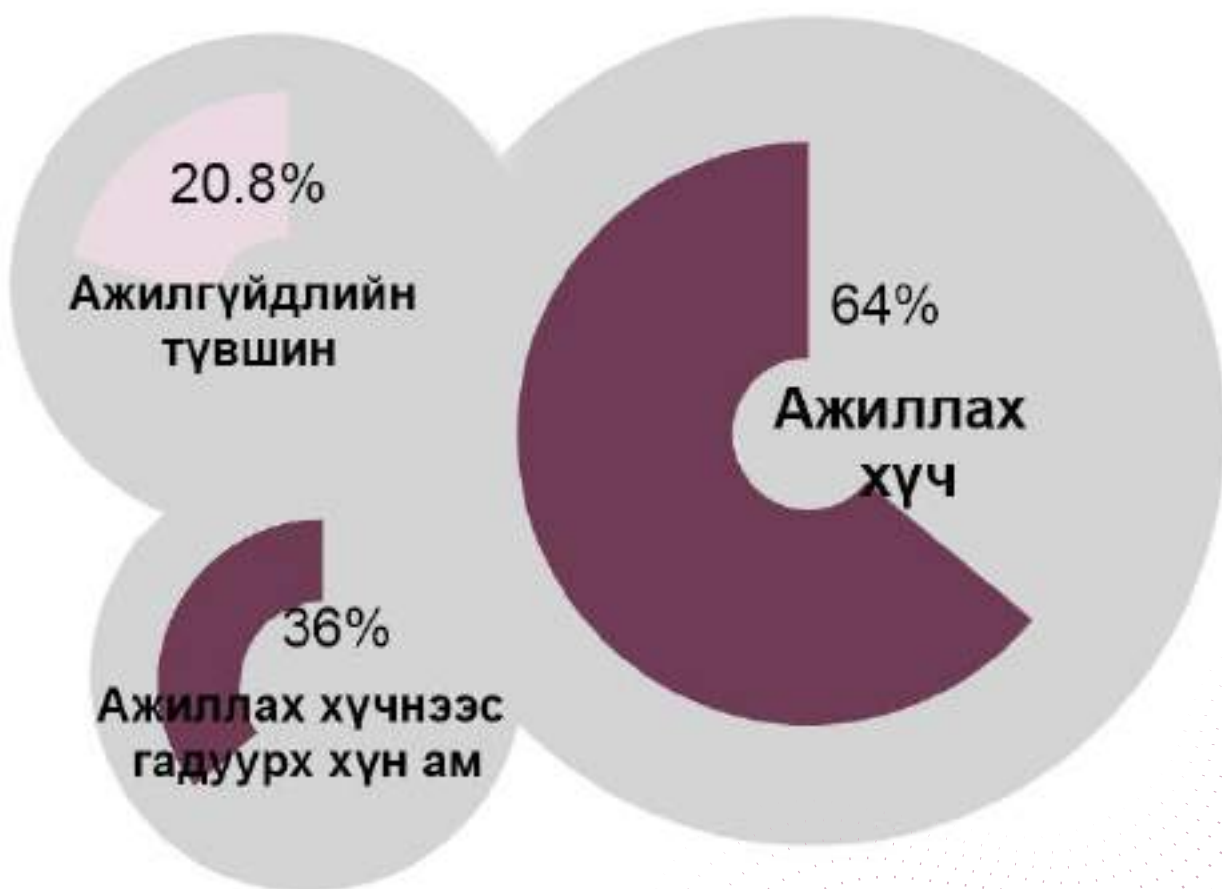
Интернэт хэрэглэгчдийг байршлаар нь авч үзэхэд хотод амьдарч буй хүн амын 64.8 хувь нь, хөдөөд амьдарч буй хүн амын 58.9 хувь нь интернэт хэрэглэдэг болжээ. 2010 онтой харьцуулбал хөдөөгийн хүн амын интернэт хэрэглээ 51.7 пунктээр, хотын хүн амын 40.6 пунктээр тус тус өссөн байна.

6, түүнээс дээш настай интернэт хэрэглэгчдийг хүйсээр нь харахад эрэгтэйчүүдийн 60.3 хувь, эмэгтэйчүүдийн 63.9 хувь нь хэрэглэдэг байна.

ЗУРАГ 9.6. ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН НАС ХҮЙСИЙН СУВАРГА 2010, 2020 ОН



## ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ





Хүн ам, орон сууцны тооллогын эдийн засгийн гол үзүүлэлтүүдийг засаг захиргааны хамгийн бага нэгжийн түвшинд гаргах боломжтойгоороо бусад төрлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгаануудаас давуу талтай. Хүн амын асуулгын эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийн ойлголт тодорхойлолтыг боловсруулахдаа НҮБ-ын “Хүн ам, орон сууцны 2020 он орчмын тооллогод баримтлах зарчим, зөвлөмж- III”-ийг үндэслэсэн.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллого нь бүртгэл болон уламжлалт хосолсон аргаар явагдсан ба энгийн санамсаргүй түүвэрт сонгогдсон өрхийн 15, түүнээс дээш насны хүн амаас хөдөлмөр эрхлэлттэй холбоотой асуултуудыг асуусан. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын уламжлалт асуулгын эдийн засгийн идэвхийн үзүүлэлтүүдийг Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын 19-р бага хурлаар шинэчлэн баталсан аргачлалын дагуу тооцсон.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын уламжлалт асуулгын эдийн засгийн идэвхийн үзүүлэлтүүдийг Хөдөлмөрийн статистикчдийн олон улсын 19-р бага хурлаар шинэчлэн баталсан аргачлалын дагуу тооцсон. Уламжлалт тооллогын асуулгаар “Тооллогын товын үед ажил эрхэлж байгаа эсэх, товоос өмнөх 7 хоногт ядаж нэг өдөр цалин хөлстэй ажил эрхэлсэн болон тухайн хугацаанд ажил эрхлээгүй боловч ер нь ажилтай хүнийг “Ажил эрхэлдэг” гэж үзсэн. Харин бүртгэлд суурилсан мэдээлэл боловсруулалтад Хүн ам, өрхийн мэдээллийн санг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын нийгмийн даатгал төлөгчдийн мэдээллийн сан болон Гадаадын иргэн харьяатын газрын гадаад, харьяалалгүй иргэдийн мэдээллийн сантай уялдуулан ажил эрхэлдэг хүнийг гаргасан.

ЗУРАГ 10.1. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН ТАЛААРХ БҮДҮҮВЧ, 2020 ОН



## ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

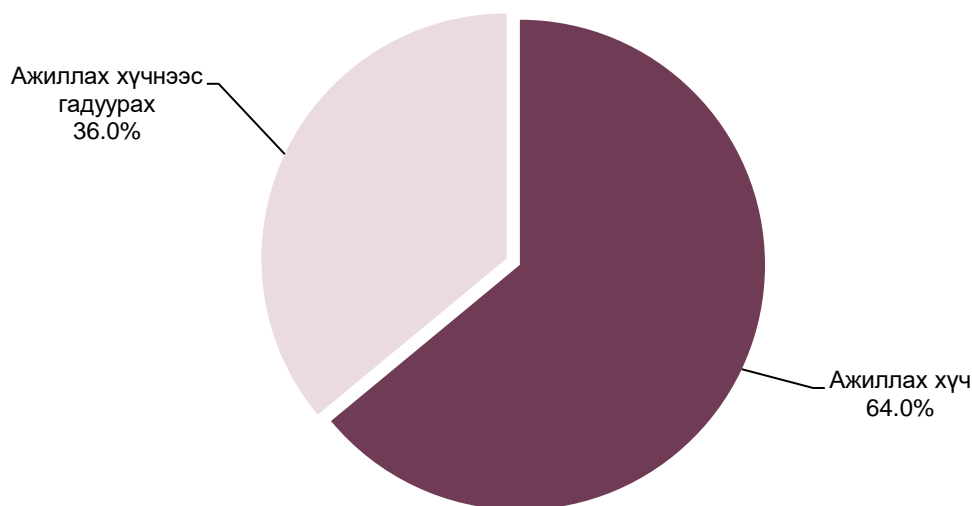
15, түүнээс дээш буюу хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна.

Ажиллах хүчинд ажил эрхэлж байгаа хүн ам болон ажилгүй иргэдийг хамрууллаа. Энэ нь цаашдаа улс орны нийгэм, эдийн засаг ялангуяа ажиллах хүчний бодлого боловсруулахад суурь мэдээлэл болдог.

Уламжлалт тооллогоор тухайн үед ажиллаж байгаа гэдэг ойлголтод байнгын болон улирлын чанартай ажилтай, тооллогын үед ажил эрхлэхгүй байгаа ч ер нь ажил эрхэлдэг хүн амыг болон бүртгэлд суурилсан тооллогоор нийгмийн даатгал төлөгчдийн мэдээллийн сан болон гадаад, харьяалалгүй иргэдийн мэдээллийн санд бүртгэлтэй ажил эрхэлдэг бүх хүн амыг ажил эрхэлдэг гэж үзсэн.

Харин ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амд хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчээ нийлүүлээгүй хүмүүсээс гадна тохирох ажил олдохгүй байгаагийн улмаас хөдөлмөр эрхлээгүй хүнийг оруулсан болно.

ЗУРАГ 10.2. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХУВИАР, 2020 ОН



Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амын 64.0 хувь нь ажиллах хүчинд багтаж байгаа нь 2010 оноос 10.7 пунктээр өсжээ. Улсын дунджаас Дорнод аймгийн ажиллах хүч 4.3 пунктээр бага, ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам мөн төдий хэмжээгээр их байна.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшинг байршил, хүйсээр ангилахад нэлээд ялгаатай байна. Энэ үзүүлэлт хотод хөдөөгөөс 6.5 пунктээр илүү байгаа нь ажлын байр нэмэгдсэнтэй холбоотой. Хүйсийн хувьд эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн аль алиных нь ажиллах хүчний оролцоо хотод хөдөөгөөс өндөр байна. Ялангуяа, хотын эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо 71.1 хувь байгаа нь хөдөөгийнхөөс 3.0 пунктээр илүү юм.

ХҮСНЭГТ 10.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

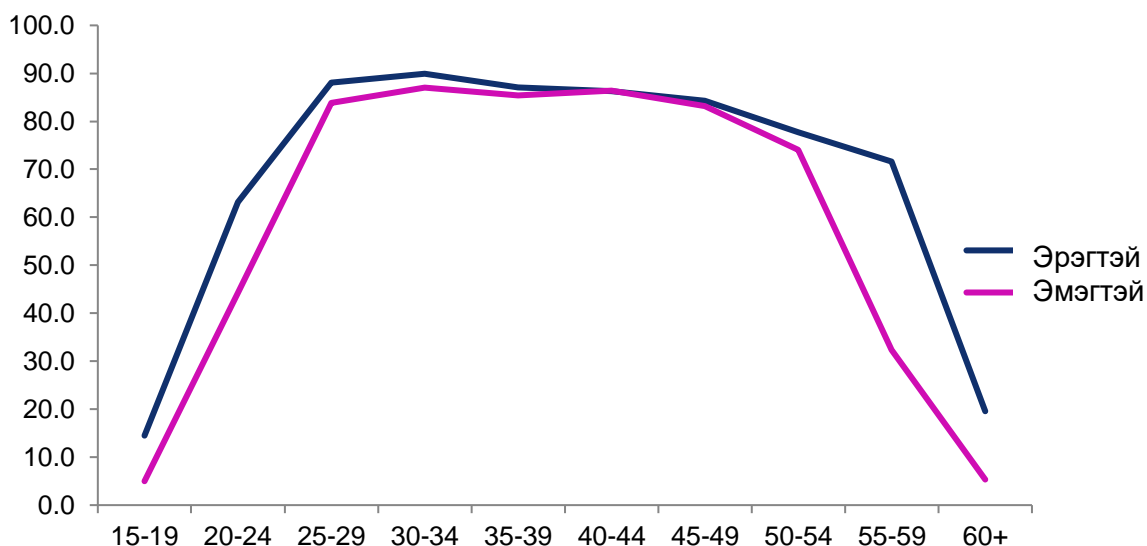
Эдийн засгийн идэвхи	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Ажиллах хүч	64.0	69.6	58.3	66.9	71.1	63.2	60.4	68.1	51.2
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын эзлэх хувь	36.0	30.4	41.7	33.1	28.9	36.8	39.6	31.9	48.8

Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин бүх насны бүлэгт

эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр юм. Хүн амын ажиллах хүчний оролцоо 25-44 насанд хамгийн өндөр байгаагийн дотор эрэгтэйчүүдийн хувьд 69.6 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 58.3 хувьтай байна.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин өмнөх тооллогын үеийнхээс өссөн нь 25, түүнээс дээших насны бүх бүлэг ажиллах хүчний оролцооны түвшин, ялангуяа эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо өссөнтэй холбоотой.

**ЗУРАГ 10.3 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХУВИАР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН**



Ажиллах хүчинг насны бүлгээр ангилахад мэдэгдэхүйц ялгаатай байгаа нь харагдана. Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний түвшин бүх насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна. Үүний дотор 20-34 насанд 42.7 хувь байгаа нь тухайн насны их, дээд сургуульд суралцагчдад эмэгтэйчүүд илүү байгаагаар холбоотой. Хүн амын оролцоо 25-44 насанд өндөр байгаагийн дотор эрэгтэйчүүдийнх 38.3 хувьтай бол эмэгтэйчүүдийнх 32.7 хувьтай байна. Ялангуяа 40-49 насанд хүйсийн хувьд ажиллах хүчний оролцооны түвшний зөрүү хамгийн байгаа нь энэ насанд эдийн засгийн идэвх хамгийн өндөр байгааг гэрчилнэ. Харин 55, түүнээс дээш насанд эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн идэвх огцом буурч байгаа нь тэд 55 наснаас эхлэн өндөр насны тэтгэрт гардагтай холбоотой.

**ХҮСНЭГТ 10.2. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	Ажиллах хүч						Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам					
	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй		Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*
<b>БҮГД</b>	35.5	64.0	19.4	69.8	16.2	58.3	20	36.0	8.4	30.2	11.6	41.7
15-19	0.5	9.3	0.4	14.3	0.1	3.8	4.9	90.7	2.4	85.7	2.5	96.2
20-24	3.1	54.4	1.8	62.1	1.3	44.8	2.6	45.6	1.1	37.9	1.6	55.2
25-34	12.1	87.1	6.5	89.0	5.6	84.8	1.8	12.9	0.8	11.0	1.0	15.2
35-44	10.0	86.2	5.3	86.9	4.7	85.5	1.6	13.8	0.8	13.1	0.8	14.5
45-54	7.2	80.0	3.6	81.8	3.6	78.3	1.8	20	0.8	18.2	1.0	21.7
55-59	1.9	50.0	1.3	72.2	0.7	33.3	1.9	50.0	0.5	27.8	1.4	66.7
60+	0.7	11.5	0.5	20.0	0.2	5.71	5.4	88.5	2.0	80.0	3.3	94.3

Тайлбар: \*Тухайн насны бүлгийн хүн амд эзлэх хувь

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам өмнөх тооллогын үеэс буурсан нь 15-24 насны хүн амын ажиллах хүчний оролцоо огцом өссөнөөс хамаарч байна. Тухайлбал: 15-19 насны эрэгтэйчүүдийн оролцооны түвшин өнгөрсөн тооллогын үеийнхээс эрэгтэйчүүдийн 1.6 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 6.7 хувиар буурчээ. Энэ нь тухайн насны залуучуудын сургуульд хамрагдалт нэмэгдсэнтэй холбоотой байж болох юм.

## АЖИЛЛАХ ХҮЧ

Тооллогын товын өмнөх 7 хоногт ядаж нэг цагаас илүү хугацаагаар цалин, орлоготой ажил эрхэлсэн, ажил хайж байгаа хүнийг ажиллах хүчинд хамааруулсныг дээр тэмдэглэсэн. Бид ажил эрхлэлтийг богино хугацаагаар тодорхойлж байгаа болохоор НҮБ-ын зөвлөмжийг үндэслэн **ажиллах хүч** гэдэг ойлголтыг хэрэглэж байна.

Тооллогоор тухайн тоолуулагч аж ахуйн нэгж, байгууллагаасаа хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлаагүй бол хөдөлмөр эрхэлсэн гэж үзсэн. Өөрөөр хэлбэл, тухайн тоолуулагч тооллогын өмнөх долоо хоногт ажил эрхлээгүй байвал түүний ажил эрхлэлтийг үнэн зөв тодорхойлохын тулд ер нь ажилтай эсэхийг тодруулан асууж хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчилсэн аргачлалын дагуу тодорхойлсон.

Ажилгүй хүн гэдгийг тодорхойлоход хүн амын тооллогын асуулгын хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа үндсэн шалтгаан, мөн сүүлийн 30 хоногт цалин хөлстэй ажил хайх (бизнес эрхлэх) ямар нэгэн оролдлого хийсэн эсэхийг тодруулсан. Ажил хайж байгаа гэдэгт тооллогын товын өмнөх 7 хоногт ажил эрхлээгүй бөгөөд Хөдөлмөр халамж, үйлчилгээний хэлтэст бүртгэлтэй болон бүртгэлгүй, ажил идэвхтэй хайж байгаа хүнийг хамааруулж, ажилгүйчүүдийг тодорхойлов.

#### ЗУРАГ 10.4. ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН



Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх ажилгүй иргэдийн хувь 13.0 хувь болж, өнгөрсөн 10 жилийн хугацаанд 1.4 пунктээр өсжээ. Хэдийгээр ажилгүй иргэдийн хувь өссөн ч ажилгүйдлийн түвшин хэрхэн өөрчлөгдсөнийг дараагийн дэд бүлэгт оруулав.

#### АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ

Ажил эрхэлдэг бүх хүмүүсийн эрхэлдэг ажил болон ажилладаг аж ахуй, нэгж байгууллагынх нь үндсэн үйл ажиллагааны чиглэл, ажил эрхлэлтийн байдал гэсэн үзүүлэлтүүдийг тодорхойлсон.

#### ХҮСНЭГТ 10.3. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Хүйс	2010		2020		2020 / 2010 %
	мян.хүн	хувь*	мян.хүн	хувь*	
<b>БҮГД</b>	<b>20.4</b>	<b>41.6</b>	<b>28.1</b>	<b>50.7</b>	<b>137.9</b>
Эрэгтэй	11.3	45.6	15.8	56.7	139.8
Эмэгтэй	9.1	37.5	12.3	44.6	135.2

Тайлбар: \*15, түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх хувь

Ажил эрхэлдэг хүн амын тоо 2010 оноос хойш 37.9 хувиар өсжээ. Хүйсээр нь авч үзвэл ажил эрхэлдэг эрэгтэйчүүд 39.8 хувь, эмэгтэйчүүд 35.2 хувиар өссөн байна. Ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн тоо нэмэгдсэн нь аймгийн түвшинд үйлчилгээний салбарын олон тооны аж ахуй нэгж байгуулагдсан, түүнд гол төлөв эмэгтэйчүүд ажиллаж байгаатай холбоотой. Харин байршлаар нь ангилахад нэлээд ялгаатай байгааг дараах хүснэгтээс харж болно.

**ХҮСНЭГТ 10.4. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН**

Хүйс	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	мян.хүн	хувь*	мян.хүн	хувь*	мян.хүн	хувь*
<b>БҮГД</b>	<b>28.1</b>	<b>50.7</b>	<b>14.1</b>	<b>45.9</b>	<b>14.0</b>	<b>56.5</b>
Эрэгтэй	15.8	56.7	7.2	50.2	8.6	63.7
Эмэгтэй	12.3	44.6	6.9	42.2	5.4	48.0

Тайлбар: \*15, түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх хувь

15, түүнээс дээш насны хөдөөгийн хүн амын 56.5 хувь нь ажил эрхэлж байгаа нь тэд үндсэндээ мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлдэгтэй холбоотой. Хөдөөгийн эрэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт хотынхоос 13.5 пунктээр, эмэгтэйчүүдийнх 5.8 пунктээр илүү байна. Энэ зөрүү 2010 оны тооллогын үеэс буурсан ч амьжиргаагаа дээшлүүлэх зорилгоор хөдөлмөр эрхлэхээр хот суурин руу нүүж байгаа олон мянган хүн ажлын байраар тэр бүр хангагдаж чадахгүй байгааг харуулж байна. Аймгийн хүн амд хөдөөгийн хүн амын эзлэх хувийн жин жилээс жилд буурч байгаа боловч тэд үндсэндээ аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлдэг нь хөдөлмөр эрхэлдэг хүний хувийн жин хотоос өндөр байх нөхцлийг бүрдүүлж байна.

**ХҮСНЭГТ 10.5. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010, 2020 ОН**

Насны бүлэг	2010			2020			2020 2010 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
<b>БҮГД</b>	<b>20 384</b>	<b>11 249</b>	<b>9 135</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>	<b>137.9</b>
15-19	604	462	142	440	358	82	72.8
20-24	2 950	1 862	1 088	2 342	1 463	879	79.4
25-34	6 813	3 658	3 155	9 430	5 274	4 156	138.4
35-44	5 293	2 667	2 626	8 112	4 385	3 727	153.3
45-54	3 884	1 980	1 904	5 646	2 882	2 764	145.4
55-59	605	452	153	1 511	966	545	249.8
60+	235	168	67	635	444	191	270.2

Дээрх хүснэгтээс сонирхолтой тоон мэдээлэл ажиглагдаж байна. Ажил эрхэлдэг 15-24 насны хүний тоо 2010 оныхоос буурч, харин 35-54 насны хүний тоо өссөн нь аж ахуйн нэгж, байгууллагууд ажлын чадвар дадлага туршлагатай, ажлын бүтээмж өндөртэй ажилтныг ажиллуулах сонирхол нэмэгдэж байгаагийн зэрэгцээгээр өнгөрсөн жилүүдэд ажиллаж байсан 35-44 насныхан нас дэвшсэнтэй холбоотой. Нөгөө талаас залуучуудын сургуульд хамрагдалт өмнөх тооллогын үеэс нэмэгдсэн нь энэхүү бууралтанд нөлөөлжээ.

**ХҮСНЭГТ 10.6. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН**

Ажил мэргэжил	Хүний тоо			Дүнд эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Менежер	2 090	1 160	930	7.4	7.4	7.5
Мэргэжилтэн	4 986	1 668	3 318	17.7	10.6	26.9
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	1 323	715	608	4.7	4.5	4.9
Контор, үйлчилгээний ажилтан	985	308	677	3.5	2.0	5.5
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	3 104	918	2 186	11.0	5.8	17.7
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	7 685	4 984	2 701	27.3	31.6	21.9
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	1 496	1 087	409	5.3	6.9	3.3
Машин механизм, төхөөрөгийн операторч, угсрагч	2 572	2 415	157	9.1	15.3	1.3
Энгийн ажил, мэргэжил	2 869	1 622	1 247	10.2	10.3	10.1
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	1 006	895	111	3.6	5.7	0.9

ХҮСНЭГТ 10.7. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Ажил мэргэжил	Хүний тоо			Дүнд эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>	<b>100.0</b>	<b>56.1</b>	<b>43.9</b>
Менежер	2 090	1 160	930	100.0	55.5	44.5
Мэргэжилтэн	4 986	1 668	3 318	100.0	33.5	66.5
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	1 323	715	608	100.0	54.0	46.0
Контор, үйлчилгээний ажилтан	985	308	677	100.0	31.3	68.7
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	3 104	918	2 186	100.0	29.6	70.4
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	7 685	4 984	2 701	100.0	64.9	35.1
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	1 496	1 087	409	100.0	72.7	27.3
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	2 572	2 415	157	100.0	93.9	6.1
Энгийн ажил, мэргэжил	2 869	1 622	1 247	100.0	56.5	43.5
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	1 006	895	111	100.0	89.0	11.0

Хүн амын эрхэлдэг ажил мэргэжлийн онцлогоос хамаарч эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн ялгаа ангилал тус бүрт өөр өөр байна. Эрхэлдэг ажил мэргэжил, хүйсийн хувьд хамгийн бага зөрүүтэй байгаа нь менежер, энгийн ажил, мэргэжил ажээ. Харин үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил, машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч, зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил болон биеийн хүч шаардсан ажил мэргэжлийн 70-аас дээш хувийг эрэгтэйчүүд бүрдүүлж байна. Харин эмэгтэйчүүдийн хувьд мэргэжилтэн, контор, үйлчилгээний ажилтан, худалдаа үйлчилгээний ажилтан зэрэг мэргэжил давамгайлж байна.

Ажил мэргэжлийн ангиллыг хот, хөдөөгөөр зэрэгцүүлж үзэхэд хөдөөд хөдөө аж ахуй, ой, загас, агнуурын мэргэшсэн ажилтан мэргэжил голлож байгаа ба түүн дотроос эрэгтэйчүүд зонхилж, мэргэжилтэн мэргэжилд эмэгтэйчүүд голлох байр суурь эзэлж байна.

Тооллогоор хөдөлмөр эрхэлдэг буюу товын өмнөх 7 хоногт ажил эрхэлсэн гэж хариулт өгсөн хүмүүсээс ажилладаг байгууллага эсвэл эрхэлдэг ажлынх нь үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлийг тодруулж асуусан. Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллыг хуулийн этгээд, өөрөөр хэлбэл, өмчийн бүх төрөлд хамаарагдах аж ахуйн нэгж, байгууллага болон хүн амд үйлчилдэг ашгийн бус төр, олон нийт, шашны зэрэг байгууллагууд, хувиараа аж ахуй эрхэлж байгаа үйлдвэрлэл, үйлчилгээг үйл ажиллагааны чиглэлээр нь ялгаж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний тооцоо, ажиллах хүчний судалгаа зэрэг олон зорилгоор ашигладаг.

**ХҮСНЭГТ 10.8. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН**

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Хүний тоо			Дүнд эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	7 820	5 047	2 773	27.8	32.0	22.5
Уул уурхай, олборлолт	2 612	2 170	442	9.3	13.8	3.6
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 451	772	679	5.2	4.9	5.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	607	443	164	2.2	2.8	1.3
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	114	55	59	0.4	0.3	0.5
Барилга	1 002	779	223	3.6	4.9	1.8
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	2 515	1 020	1 495	8.9	6.5	12.1
Тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа	941	760	181	3.3	4.8	1.5
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	513	113	400	1.8	0.7	3.2
Мэдээлэл холбоо	273	149	124	1.0	0.9	1.0
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	596	170	426	2.1	1.1	3.5
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	51	30	21	0.2	0.2	0.2
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	420	188	232	1.5	1.2	1.9
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	435	303	132	1.5	1.9	1.1
Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	3 489	2 285	1 204	12.4	14.5	9.8
Боловсрол	2 970	701	2 269	10.6	4.4	18.4
Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1 241	236	1 005	4.4	1.5	8.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	267	138	129	0.9	0.9	1.0
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	765	400	365	2.7	2.5	3.0
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэглээнд	21	8	13	0.1	0.1	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	13	5	8	0.0	0.0	0.1

Хүн амын 27.8 хувь нь хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас, ан агнуурын салбарт ажиллаж байгаа нь бусад салбараас хамгийн өндөр юм. Ажил эрхэлдэг хүн амыг хүйсээр ангилж үзэхэд эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын онцлогоос хамаарч нилээд ялгаатай байна. Тухайлбал, уул уурхай, олборлолт, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт, барилга, тээвэр агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчдын 73-аас дээш хувь нь эрэгтэйчүүд байхад зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, боловсрол, хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйлчилгээний салбарт ажиллагчдын 71-ээс дээш хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

ХҮСНЭГТ 10.9. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Хүний тоо			Дүнд эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>	<b>100.0</b>	<b>56.1</b>	<b>43.9</b>
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	7 820	5 047	2 773	100.0	64.5	35.5
Уул уурхай, олборлолт	2 612	2 170	442	100.0	83.1	16.9
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 451	772	679	100.0	53.2	46.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	607	443	164	100.0	73.0	27.0
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	114	55	59	100.0	48.2	51.8
Барилга	1 002	779	223	100.0	77.7	22.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	2 515	1 020	1 495	100.0	40.6	59.4
Тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа	941	760	181	100.0	80.8	19.2
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	513	113	400	100.0	22.0	78.0
Мэдээлэл холбоо	273	149	124	100.0	54.6	45.4
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	596	170	426	100.0	28.5	71.5
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	51	30	21	100.0	58.8	41.2
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	420	188	232	100.0	44.8	55.2
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	435	303	132	100.0	69.7	30.3
Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	3 489	2 285	1 204	100.0	65.5	34.5
Боловсрол	2 970	701	2 269	100.0	23.6	76.4
Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1 241	236	1 005	100.0	19.0	81.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	267	138	129	100.0	51.7	48.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	765	400	365	100.0	52.3	47.7
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэглээнд	21	8	13	100.0	38.1	61.9
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	13	5	8	100.0	38.5	61.5

Хот, хөдөөгийн хүн амын эдийн засгийн үйл ажиллагааны чиглэлийг авч үзэхэд хотын хүн амын хувьд төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээ, боловсрол, уул уурхай, олборлолт, боловсруулах үйлдвэрлэлд ажиллагчдын хувийн жин өндөр байна. Гэхдээ салбар салбарын ажиллагчдын хувь хөдөөгийнх шиг нэг салбарт хэт төвлөрсөн бус харьцангуй жигд тархжээ. Өөрөөр хэлбэл, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт ажиллагчдын 49.6 хувийг хөдөөгийн ажиллагчид бүрдүүлж байна.

ХҮСНЭГТ 10.10. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Хот		Хөдөө	
	Хүний тоо	Дунд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дунд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>14 104</b>	<b>100.0</b>	<b>14 012</b>	<b>100.0</b>
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	869	6.2	6 951	49.6
Уул уурхай, олборлолт	1 315	9.3	1 297	9.3
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 042	7.4	409	2.9
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	526	3.7	81	0.6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	96	0.7	18	0.1
Барилга	797	5.7	205	1.5
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	1 834	13.0	681	4.9
Тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа	705	5.0	236	1.7
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	358	2.5	155	1.1
Мэдээлэл холбоо	200	1.4	73	0.5
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	397	2.8	199	1.4
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	35	0.2	16	0.1
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	287	2.0	133	0.9
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	285	2.0	150	1.1
Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	2 009	14.2	1 480	10.6
Боловсрол	1 788	12.7	1 182	8.4
Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	822	5.8	419	3.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	155	1.1	112	0.8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	562	4.0	203	1.4
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэглээнд	17	0.1	4	0.0
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	5	0.0	8	0.1

Ажиллах хүч, хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгаанд хэрэглэгддэг дараагийн чухал үзүүлэлт бол хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал (статус) юм. Тоолуулж байгаа хүний эрхэлдэг ажил болон ажилладаг аж ахуйн нэгж, байгууллагадаа гүйцэтгэж байгаа үүрэг, байгуулсан гэрээ хэлцэл, тухайн хүний байгууллага, хувь хүнтэй харилцах эрх мэдэл, ажил үүрэг, хүлээх хариуцлагыг тодорхойлж өгдөг учраас энэ үзүүлэлт ихээхэн чухал ач холбогдолтой.

ХҮСНЭГТ 10.11. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙСЭЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010			
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Цалин хөлстэй ажиллагч	60.1	57.4	63.5
Ажил олгогч	1.6	2	1.1
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	23.1	32.2	12
Нөхөрлөл, хоршооллын гишүүн	0.2	0.2	0.2
Өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч	14.5	7.7	22.9
Бусад	0.4	0.5	0.3
2020			
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Цалин хөлстэй ажиллагч	58.3	52.7	65.5
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	7.1	9.1	4.5
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	0.4	0.4	0.4
Цалин хөлстэй дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	0.0	0.0	0.0
Гүйцэтгэгч гэрээлэгч	0.7	1.2	0.2
ААНБ-ын ажил олгогч	0.3	0.3	0.2
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	0.2	0.2	0.3
ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	0.4	0.2	0.6
Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	28.4	34.2	20.8
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	4.1	1.6	7.4

Хүн амын ажил эрхлэлтийн байдал сүүлийн 10 жилийн хугацаанд багагүй өөрчлөгджээ. 2010 онд өрхийн бизнест цалин хөлсгүй ажилладаг хүний тоо 2020 онд 13.9 хувиар нэмэгдсэн байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн хувийн жин буурч, харин цалин хөлстэй ажиллагч, ажил олгогчийн хувийн жин өссөн нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өргөжсөнийг харуулна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн хувийн жин буурах нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдлаа хангах, нийгмийн хамгаалалд хамрагдаж, хөдөлмөрлөх эрхээ бүрэн дүүрэн эдлэх бололцоог нэмэгдүүлдгээрээ сайн талтай юм.

**АЖИЛГҮЙЧҮҮД**

Аймгийн хэмжээнд ажилгүйчүүдийн тоо 2020 онд 7.4 мянган хүн байгаа нь 2010 оноос 1.7 мянган хүнээр буюу 29.4 хувиар нэмэгдсэн байна. Харин ажилгүйдлийн түвшинг хот, хөдөөгөөр авч үзэхэд 2020 онд 2010 оныхоос хотын ажилгүйдэл 3.1 мянган хүнээр нэмэгдсэн бөгөөд үүний дотор эрэгтэйчүүд 1.1 мянган хүнээр, эмэгтэйчүүд 2.1 мянган хүнээр тус тус нэмэгджээ. Харин хөдөөгийн ажилгүй хүн ам нийтдээ 1431 хүнээр буурсан байна./ Хүснэгт 10.11. /

Харин ажилгүйдлийн түвшин 2020 онд 2010 оныхоос 1.1 пунктээр буурсан ба үүний дотор хотод 5.4 пунктээр нэмэгдэж, хөдөөд 11.6 пунктээр буурсан байна. Ажил эрхэлдэггүй эмэгтэйчүүдийн тоо эрэгтэйчүүдийнхээс олон байгаа нь тэдний боловсролын түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс бага байгаатай холбоотой.

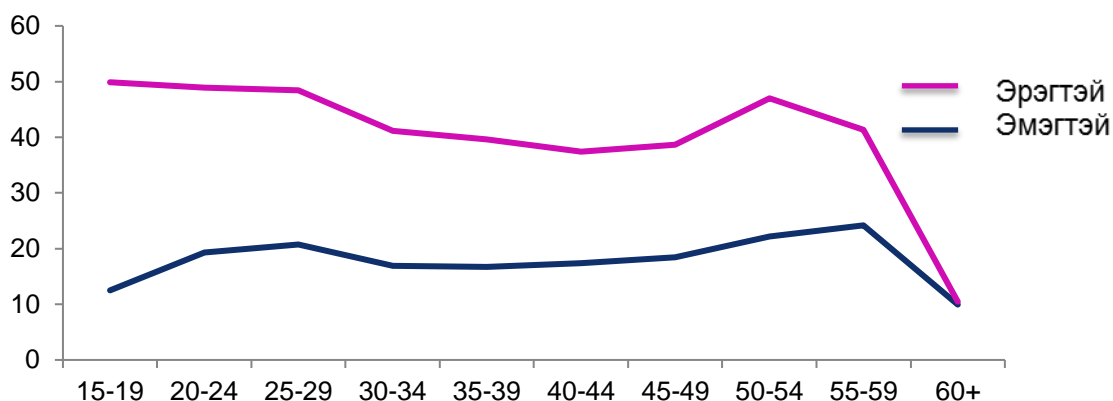
ХҮСНЭГТ 10.12 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН

Хүйс	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	мян.хүн	Ажилгүйдлийн түвшин	мян.хүн	Ажилгүйдлийн түвшин	мян.хүн	Ажилгүйдлийн түвшин
2010						
<b>Бүгд</b>	<b>5.7</b>	<b>21.9</b>	<b>3.3</b>	<b>25.9</b>	<b>2.4</b>	<b>18.0</b>
Эрэгтэй	3.4	23.2	2.0	29.2	1.4	18.2
Эмэгтэй	2.3	20.2	1.3	22.3	1.0	17.7
2020						
<b>Бүгд</b>	<b>7.4</b>	<b>20.8</b>	<b>6.4</b>	<b>31.3</b>	<b>1.0</b>	<b>6.4</b>
Эрэгтэй	3.6	18.6	3.0	29.4	0.6	6.5
Эмэгтэй	3.8	23.5	3.4	33.2	0.4	6.2

Ажилгүйдлийн түвшин хотод өндөр, хөдөөд бага байна. Энэ нь нэг талаас сүүлийн жилүүдэд мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд тохиолдсон байгалийн гамшигт үзэгдлээс шалтгаалан олон тооны айл өрхүүд малгүй болж, хот суурин газар бараадан ирсэн, тэд хотод ирээд ажлын байр олдохгүй байдагтай холбоотой.

Ерөнхийдөө ажилгүйдлийн түвшин 15-24 насанд өндөр байгаа нь мэргэжилгүй залуучуудад ажлын байр олддоггүйтэй, нөгөө талаар, тэд энэ насанд ажиллахаас суралцахыг илүүд үзэж байгаатай холбоотой. Энэ нь эмэгтэйчүүдийн хувьд бүр илүү ажиглагдана. Харин 25, түүнээс дээш насныхан дотор эрэгтэйчүүд илүү их ажилгүйдэлд өртөж байна.

#### ЗУРАГ 10.5. АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН



#### АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ

Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэггүй хүн амаас ажил эрхлэхгүй байгаа шалтгааныг асуусан. Тухайлбал, сургуульд сурдаг хүн амд 15-аас дээш настай бүх шатны сургуульд суралцагчдыг, хөдөлмөрлөх чадваргүй хүн амд хөдөлмөрийн насны боловч хөдөлмөрлөх чадвараа байнга буюу удаан хугацаагаар бүтэн болон хэсэгчлэн алдсан бөгөөд сэргээгдэх боломжгүй хүнийг, гэрийн ажилтайд хүүхэд, өндөр настан, өвчтөн асардаг, гэр бүлийн бусад хүний ажлын онцлог зэргээс хамааран ажиллаж чадахгүй байгаа хүнийг тус тус хамааруулав. Тохирох ажил олдохгүй байгаа гэдэг ойлголтод “Ажил хийхийг хүсч байгаа, ажил хийхэд бэлэн, урьд нь ажил идэвхтэй хайж байгаад тохирох ажил олдохгүй итгэл алдарсны улмаас тооллогын товын өмнөх 7 хоногт ажил идэвхтэй хайгаагүй эсвэл тохирох ажил хаанаас хайхаа мэдэхгүй байгаа хүмүүсийг” оруулав.

#### ХҮСНЭГТ 10.13. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ШАЛТГААН, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Ажил эрхлээгүй шалтгаан	2010			2020			2020 / 2010 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
<b>БҮГД</b>	<b>22.8</b>	<b>9.3</b>	<b>12.8</b>	<b>20.0</b>	<b>8.4</b>	<b>11.6</b>	<b>87.7</b>
Сургуульд сурдаг	5.5	2.4	3.1	7.1	3.2	3.9	129.1
Тэтгэвэрт	5.5	1.8	3.7	6.9	2.1	4.7	125.5
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	2.1	1.2	0.9	1.8	1.0	0.8	85.7
Гэрийн ажилтай	2.9	0.5	2.4	1.3	0.3	1.0	44.8
Ажиллах сонирхолгүй	0.2	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	50.0
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	5.0	2.3	2.1	2.1	1.3	0.8	42.0
Бусад	1.6	1.0	0.6	0.8	0.5	0.3	50.0

Аймгийн хэмжээнд ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам нийтдээ 20.0 мянга байгаа нь 2010 оныхоос 12.3 хувиар буурсан. Үүнээс: сургуульд суралцагчид 29.1 хувь, тэтгэвэрт 25.5 хувь өссөн, харин хөдөлмөрлөх чадваргүй 14.3 хувь, гэрийн ажилтай болон тохирох ажил олдохгүй, бусад шалтгаантай хүний тоо 50.0-58.0 хувиар тус тус буурчээ. Тохирох ажил олдохгүй, гэрийн ажилтай гэсэн шалтгаануудын хувьд хүн амын эзэмшсэн мэргэжил, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, хэрэгцээтэй хэр нийцэж байгаатай холбоотой юм.

ХҮСНЭГТ 10.14. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ ЭРХЛЭЭГҮЙ БАЙГАА ШАЛТГААНААР, 2020 ОН

Насны бүлгээр	Бүгд	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам						
		Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>19 995</b>	<b>7 086</b>	<b>6 874</b>	<b>1 775</b>	<b>1 287</b>	<b>2 072</b>	<b>54</b>	<b>847</b>
15-19	4 914	4 747	0	18	27	60	0	62
20-24	2 628	2 055	0	59	129	244	2	139
25-29	933	209	0	113	149	326	11	125
30-34	819	55	0	164	223	288	3	86
35-39	843	19	0	229	198	269	9	119
40-44	750	0	32	225	152	235	9	97
45-49	787	1	35	296	133	252	11	59
50-54	990	0	152	364	166	222	5	81
55-59	1 884	0	1 344	250	77	157	2	54
60-64	2 305	0	2 187	49	28	18	2	21
65-69	1 372	0	1 359	6	3	1	0	3
70+	1 770	0	1 765	2	2	0	0	1

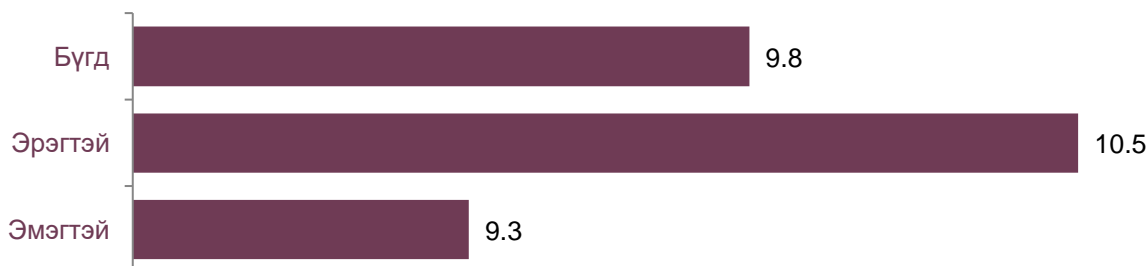
Ажил хийх сонирхолгүй 54 хүн байгаагийн 48 буюу 88.9 хувь нь ажил эрхлэх ид нас болох 25-54 насны хүмүүс байгаа нь цаашид анхааран судлах асуудлуудын нэг юм. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амд сургуульд сурдаг хүн ам 7.1 мянга, тэтгэвэрт 6.9 мянга, хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй 1.8 мянга, гэрийн ажилтай 1.3 мянга, тохирох ажил олдохгүй 2.1 мянга, ажиллах сонирхолгүй 54 хүн, бусад шалтгаанаар 847 хүн тус тус эзэлж байгаагаас 15-24 насны залуучууд сургуульд сурч мэдлэг боловсролоо дээшлүүлж байна.

Тохирох ажил олдохгүй нийт 2072 хүний 918 хүн буюу 44.3% нь 15-34 насны залуучууд байна. Энэ нь ажлын байр хүрэлцэхгүй, боловсролын талаас ажлын эрэлт хэрэгцээг сайн судлахгүй, залуучуудын мэдлэг боловсрол дутмаг зэргээс шалтгаалж байна гэж үзэж байна. Арван тав, түүнээс дээш насны нийт хүн амын 36.0 хувь нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам юм.

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ, СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГГҮЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУД

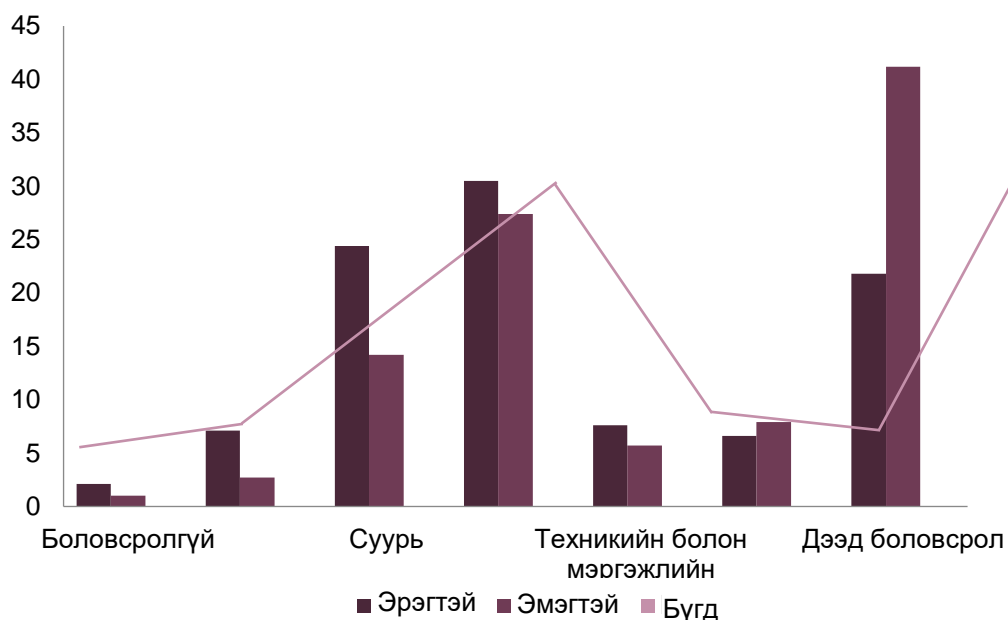
Хөдөлмөр эрхэлдэггүй, сургуульд суралцдаггүй 15-24 насны залуучууд тухайн насны хүн амын хэдэн хувийг эзэлж буйг илэрхийлнэ. Уг үзүүлэлт нь боловсролын системээс гадуур байгаа, сургалтанд хамрагдаагүй, хөдөлмөр эрхэлдэггүй залуучуудыг тодорхой бөгөөд залуучуудын ажилгүйдлийн түвшнээс илүүтэй залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээлд хамрагдах боломжийг харуулдаг. Хөдөлмөр эрхэлдэггүй, сургуульд суралцдаггүй 15-24 насны залуучуудын эзлэх хувь Тогтвортой хөгжлийн 8-р зорилгод хүрэх шалгуур үзүүлэлтүүдийн нэг юм. (ТХЗ-ын 8-р зорилго: Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих)

ЗУРАГ 10.6. 15-24 НАСНЫ ХҮН АМД ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ, СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН



15-24 насны 9.8 хувь нь хөдөлмөр эрхэлдэггүй, сургуульд суралцдаггүй залуучууд байна. Ялангуяа 15-24 насны эрэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлээгүй, сургуульд сураагүй хувь 9.8 буюу улсын дүнгээс 2.4 пунктээр бага байна. Өөрөөр хэлбэл хөдөлмөрийн насны хүн ам их байгаа нь хүн ам зүйн таатай нөхцөл байдаг, боломжийг бүрэн ашиглаж чадахгүй байгааг цаашид анхааран судлах шаардлагатай юм.

ЗУРАГ 10.7. 15-24 НАСНЫ ХҮН АМД ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ, СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН



Хөдөлмөр эрхэлдэггүй, сургуульд суралцдаггүй 5-24 насны залуучуудын 98.4 хувь нь боловсролтой, үүнээс 31.7 хувь нь дээд боловсролтой, 13.4 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой залуучууд байна.



# ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙНИРГЭД





## ГАДААДАД 6, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ САРЫН ХУГАЦААГААР ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ТОО

Монгол Улс зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжсэнээр хүн амын гадаад улс орнууд руу хийх шилжилт хөдөлгөөн нэмэгдсэн. “Улсынхаа нутаг дэвсгэрт чөлөөтэй зорчих, түр буюубайнга оршин суух газраа сонгох, гадаадад явах, оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй” гэсэн Үндсэн хуулийн заалт нь иргэдийг гадаадад зорчих, сурах, ажиллах, эх орондоо дуртай цагтаа эргэн ирэх эрх зүйн үндэс болдог.

Монгол Улсын “Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуульд гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин сууж, ажиллаж амьдарч, сурч байгаа иргэдийнхээ талаар бодитой тоо мэдээллийг тодорхойлох асуудлыг хуульчилсан байдаг.

Сурч боловсрох, хөдөлмөр эрхэлж, амьжиргаагаа дээшлүүлэх, бизнес эрхлэх, эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, гэр бүл болох зэрэг олон шалтгааны улмаас манай улсын иргэд гадаадын улс орнуудад зорчих хөдөлгөөн улам бүр нэмэгдэж байна. Энэ талаарх бүртгэл, албан ёсны тоо мэдээлэл өнөө хэр байхгүй байсныг шийдвэрлэх үүднээс Гадаад харилцааны яам, Үндэсний Статистикийн Хороо хамтран гадаад улсад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийг бүртгэх маягтыг боловсруулж, маягтын дагуу [www.citizen.gov.mn](http://www.citizen.gov.mn) гэсэн цахим систем хөгжүүлэн 2018 оны 3-р улирлаас эхлэн нэвтрүүлсэн. Гэвч иргэдэд мэдээлэл хүргэх, бүртгэлийг идэвхжүүлэх, бүртгэлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулах зэрэг нөхцөл байдлаас үүдэн энэ удаагийн гадаадад суугаа Монгол Улсын иргэдийн тооллогын дүнг Хил, хамгаалах ерөнхий газар (ХХЕГ), Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар (УБЕГ)-ын мэдээллийн сангууд болон хүн ам, өрхийн бүртгэлийн мэдээллийн сангуудуудад, өрхөөс асуусан тооллогын асуулгын мэдээллийг нэгтгэн гаргалаа. Тооллогын мэдээлэл цуглуулалт Монголд байх гэр бүлээс асуух, нөгөө талаас гадаадад оршин суугаа иргэд өөрсдөө интернэтээр ([www.citizen.gov.mn](http://www.citizen.gov.mn)) тоолуулахаар зохион байгуулсан юм.

Мэдээлэл боловсруулалтын явцад гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа иргэдийн тоог чиглэлийн байгууллагуудын мэдээллийг нарийн уялдуулан нягталж, гадаадад оршин суугаа Монгол иргэдийн тоог гаргах шаардлага зүй ёсоор тавигдсан.

## ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

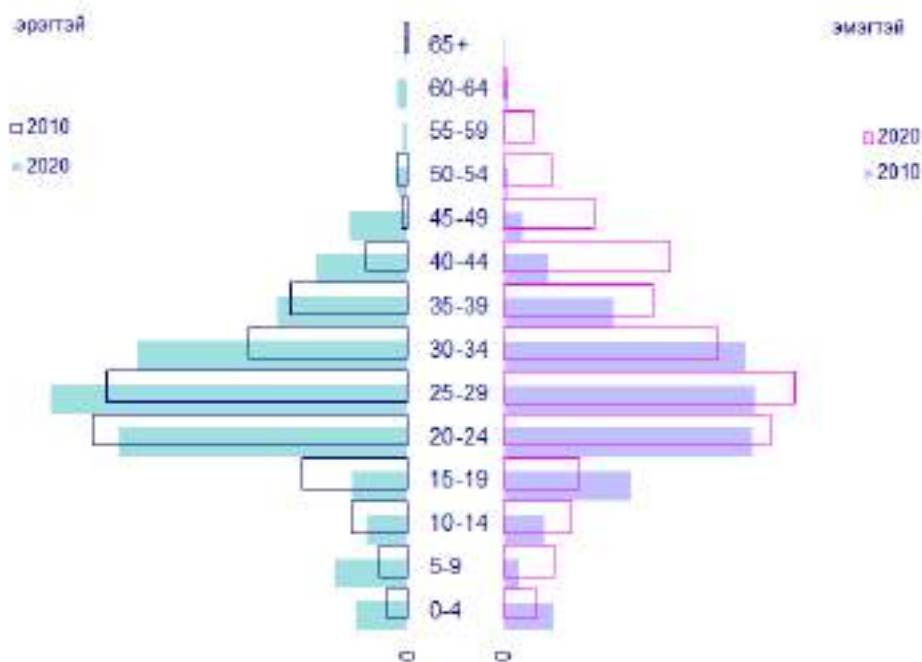
Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын дүнгээр гадаадад оршин суугаа 826 иргэн тоологдож 2010 оноос 21.6 хувиар өсжээ. Гадаадад оршин суугаа иргэдийн насны бүтцийг харвал 0-14 насны хүн ам 9 хувь, 15-44 насныхан 81.1 хувь, 45-64 насныхан 9 хувь, 65, түүнээс дээш насны хүн ам 0.9 хувийг эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл, гадаадад удаан хугацаагаар суугаа хүн амын 10 хүн тутмын 9 нь хөдөлмөрийн насны хүн ам байна (Хүснэгт 11.1).

### ХҮСНЭГТ 11.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	2010			2020		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>679</b>	<b>338</b>	<b>341</b>	<b>826</b>	<b>413</b>	<b>413</b>
0-4	21	6	15	25	15	10
5-9	13	8	5	36	21	15
10-14	28	16	12	14	12	2
15-19	75	38	37	38	16	22
20-24	161	89	72	159	82	77
25-29	158	85	73	185	101	84
30-34	115	45	70	139	77	62
35-39	65	33	32	80	37	43
40-44	25	12	13	74	26	48
45-49	8	2	6	43	17	26
50-54	5	3	2	17	3	14
55-59	1	0	1	11	2	9
60-64	2	0	2	4	3	1
65+	2	1	1	1	1	0

Гадаадад оршин суугаа Дорнод аймгийн иргэдийн нас, хүйсийн бүтцийг суваргаар харвал гадаадад оршин суугаа Дорнод аймгийн иргэдийн ихэнх хувийг хөдөлмөр эрхлэх насныхан эзэлж байгаа нь харагдаж байна (Зураг 11.1). Мөн 2010 оны насны бүтэцтэй харьцуулахад 0-14 насны хүүхдүүдийн тоо 20% нэмэгдсэн байгаа нь гэр бүлээрээ гадаадад удаан хугацаагаар суралцах болон хувиараа хөдөлмөрлөх шалтгаанаар оршин суух болсонтой холбоотой харагдаж байна.

ЗУРАГ 11.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2010, 2020 ОН



Зуун эмэгтэйд ногдох эрэгтэй хүн ам буюу хүйсийн харьцаа 100 байгаа нь гадаадад оршин суугаа эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийн тоо тэнцүү байгааг илтгэх бөгөөд 2010 онтой харьцуулахад уг үзүүлэлт 1 пунктээр өссөн байна. Хүйсийн харьцаа насны бүлэг ахих тутам буурч, 40 наснаас эхлэн огцом буурчээ. 0-29 насныхны хувьд дийлэнх нь эрэгтэйчүүд байхад ахмад настнуудын хувьд эмэгтэйчүүд илүү байна.

ХҮСНЭГТ 11.2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ТОО, ГАДААДАД СУУГАА УЛС, ГАДААДАД СУУГАА ЗОРИЛГООР, 2020 ОН

	Бүгд	Суралцах	Суурьших	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Албан томилолтоор ажиллах	Хувиараа ажиллах	Гэр бүлийн шалтгаанаар оршин суух	Бусад
<b>Бүгд</b>	<b>826</b>	<b>277</b>	<b>13</b>	<b>199</b>	<b>5</b>	<b>209</b>	<b>75</b>	<b>48</b>
солонгос /Өмнөд/	361	100	2	130	0	98	17	14
Америк	49	12	1	7	0	11	16	2
Япон	50	20	3	5	0	9	10	3
Казахстан	1	0	0	0	0	1	0	0
Чех	73	12	1	27	0	13	8	12
Австрали	27	12	0	5	0	6	1	3
Хятад	64	34	0	7	1	13	6	3
Герман	20	10	0	4	0	2	4	0
Швед	21	4	0	3	0	9	4	1
Франц	12	3	4	2	1	1	0	1
Орос	95	53	2	1	0	25	9	5
Турк	18	1	0	3	0	11	0	3
Австри	1	1	0	0	0	0	0	0
Швейцар	2	1	0	0	0	1	0	0
Унгар	6	3	0	2	0	1	0	0
Энэтхэг	6	6	0	0	0	0	0	0
Бусад	20	5	0	3	3	8	0	1

Гэхдээ гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн хүйсийн харьцаа улс орон бүрд харилцан адилгүй байна. Тухайлбал, хамгийн олон иргэн оршин суугаа Бүгд Найрамдах Солонгос Улсад оршин сууж буй хүмүүсийн дийлэнх нь буюу 40 хувь нь хөдөлмөрийн гэрээгээр ажил эрхлэх зорилготой байна.

**ХҮСНЭГТ 11.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭД, БАЙНГА СУУЖ БАЙСАН СУМ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН**

Сум	2010		2020		2020/2010 %
	тоо	дүнд эзлэх хувь	тоо	дүнд эзлэх хувь	
<b>Бүгд</b>	<b>679</b>	<b>100.0</b>	<b>826</b>	<b>100.0</b>	121.6
Хэрлэн сум	460	67.7	531	64.3	115.4
Баяндун сум	25	3.7	48	5.8	192.0
Баянтүмэн сум	18	2.7	17	2.1	94.4
Баян-Уул сум	27	4.0	35	4.2	129.6
Булган сум	8	1.2	9	1.1	112.5
Гурванзагал сум	1	0.1	2	0.2	200.0
Дашбалбар сум	15	2.2	39	4.7	260.0
Матад	6	0.9	8	1.0	133.3
Сэргэлэн сум	7	1.0	12	1.5	171.4
Халхгол сум	11	1.6	19	2.3	172.7
Хөлөнбуйр сум	3	0.4	5	0.6	166.7
Цагаан-Овоо сум	18	2.7	39	4.7	216.7
Чойбалсан сум	62	9.1	13	1.6	21.0
Чулуунхороот сум	18	2.7	49	5.9	272.2

Гадаадад тоологдсон хүн амын дүнг 2010 оны тооллогын дүнтэй харьцуулахад Баяндун сумаас явсан хүн ам 1.9 дахин, Дашбалбар сумаас 2.6 дахин, Цагаан-Овоо сумаас 2.1 дахин, Чулуунхороот ойролцоогоор 2.7 дахин их хүн гадаад улсад оршин суухаар явсан байна Харин Баянтүмэн, Чойбалсан сумаас гадаад улсад байнга оршин сууж байгаа хүн амын тоо өмнөх тооллогын дүнтэй харьцуулахад буурсан байна.

**ХҮСНЭГТ 11.4. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭД, ОРШИН СУУГАА УЛС, ОРШИН СУУГАА ХУВИАР, 2020 ОН**

	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Дүнд эзлэх хувь			11-ээс дээш жил
			0-1 жил	2-5 жил	6-10 жил	
<b>Бүгд</b>	<b>826</b>	<b>100.0%</b>	<b>38.0%</b>	<b>40.4%</b>	<b>14.9%</b>	<b>6.7%</b>
Солонгос /Өмнөд/	361	100.0%	39.1%	39.1%	16.1%	5.8%
Америк	49	100.0%	14.3%	38.8%	28.6%	18.4%
Япон	50	100.0%	28.0%	50.0%	16.0%	6.0%
Казахстан	1	100.0%	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Чех	73	100.0%	23.3%	52.1%	17.8%	6.8%
Австрали	27	100.0%	59.3%	37.0%	3.7%	0.0%
Хятад	64	100.0%	51.6%	37.5%	6.3%	4.7%
Герман	20	100.0%	25.0%	55.0%	15.0%	5.0%
Швед	21	100.0%	9.5%	42.9%	38.1%	9.5%
Франц	12	100.0%	16.7%	66.7%	8.3%	8.3%
Орос	95	100.0%	57.9%	27.4%	9.5%	5.3%
Турк	18	100.0%	27.8%	44.4%	16.7%	11.1%
Австри	1	100.0%	0.0%	100.0%	0.0%	0.0%
Швейцар	2	100.0%	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Унгар	6	100.0%	50.0%	50.0%	0.0%	0.0%
Энэтхэг	6	100.0%	50.0%	50.0%	0.0%	0.0%
Бусад	20	100.0%	40.0%	40.0%	5.0%	15.0%

Монголчууд гадаадад чөлөөтэй зорчих болсноос хойш 30 гаруй жил өнгөрчээ. Иргэдийн гадаадад оршин суугаа хугацааг авч үзэхэд 38 хувь нь 1 жил хүртэлх, дийлэнх буюу 40.4 хувь нь 2-5 жил, 14.9 хувь нь 6, түүнээс дээш жил, үлдсэн 6.7 хувь нь 11, түүнээс дээш жил гадаадад

амьдарч байна. Гадаадад оршин суугаа иргэдийн дотор 11, түүнээс дээш жилээр суугаа иргэд Америк, Австри гэх мэт Европ тивийн улсуудад өндөр байна. Харин ОХУ, БНХАУ, Япон болон БНСУ-д суугаа иргэдийн ихэнх нь 1 хүртэлх жилийн хугацаагаар оршин сууж байна.

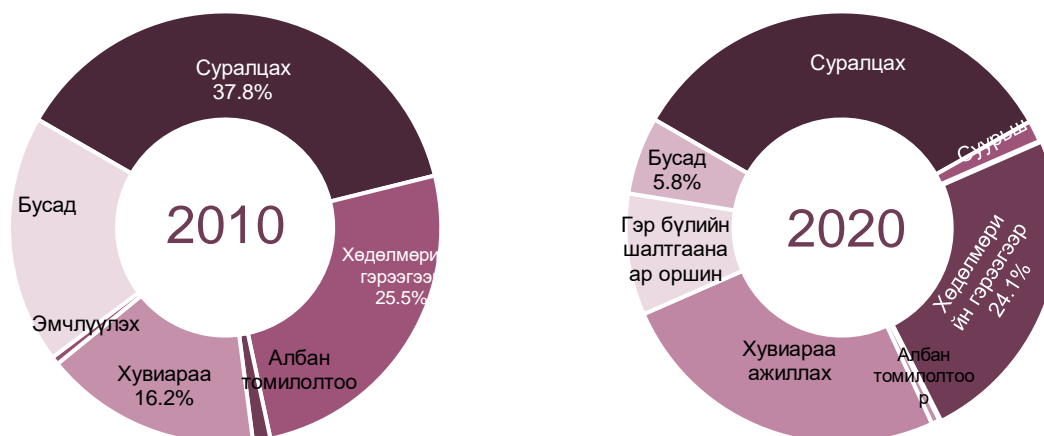
**ХҮСНЭГТ 11.5. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ДОРНОД АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТОО, ГАДААДАД СУУГАА УЛС, ГАДААДАД СУУГАА ЗОРИЛГО, 2020 ОН**

Бүгд	Суралцах	Суурьших	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Албан томилолтоор ажиллах	Хувиараа ажиллах	Гэр бүлийн шалтгаанаар оршин суух	Бусад
<b>Бүгд</b>	<b>826</b>	<b>277</b>	<b>13</b>	<b>199</b>	<b>5</b>	<b>209</b>	<b>48</b>
Солонгос /Өмнөд/	361	100	2	130	0	98	14
Америк	49	12	1	7	0	11	2
Япон	50	20	3	5	0	9	3
Казахстан	1	0	0	0	0	1	0
Чех	73	12	1	27	0	13	12
Австрали	27	12	0	5	0	6	3
Хятад	64	34	0	7	1	13	3
Герман	20	10	0	4	0	2	0
Швед	21	4	0	3	0	9	1
Франц	12	3	4	2	1	1	1
Орос	95	53	2	1	0	25	5
Турк	18	1	0	3	0	11	3
Австри	1	1	0	0	0	0	0
Швейцар	2	1	0	0	0	1	0
Унгар	6	3	0	2	0	1	0
Энэтхэг	6	6	0	0	0	0	0
Бусад	20	5	0	3	3	8	1

Энэ удаагийн тооллогын дүнгээр нийт иргэдийн 33.5 хувь нь сурах, 50.1 хувь нь хөдөлмөр эрхлэх (үүнээс 25.3 хувь нь хувиараа, 24.2 хувь нь хөдөлмөрийн гэрээгээр, 0.6 хувь нь албан томилолтоор ажиллах), 9.1 хувь нь гэр бүлийн шалтгаанаар оршин суух, 1.6 хувь нь суурьших, үлдсэн 5.8 хувь нь бусад зорилгоор эх орноосоо явжээ. (Хүснэгт 11.6).

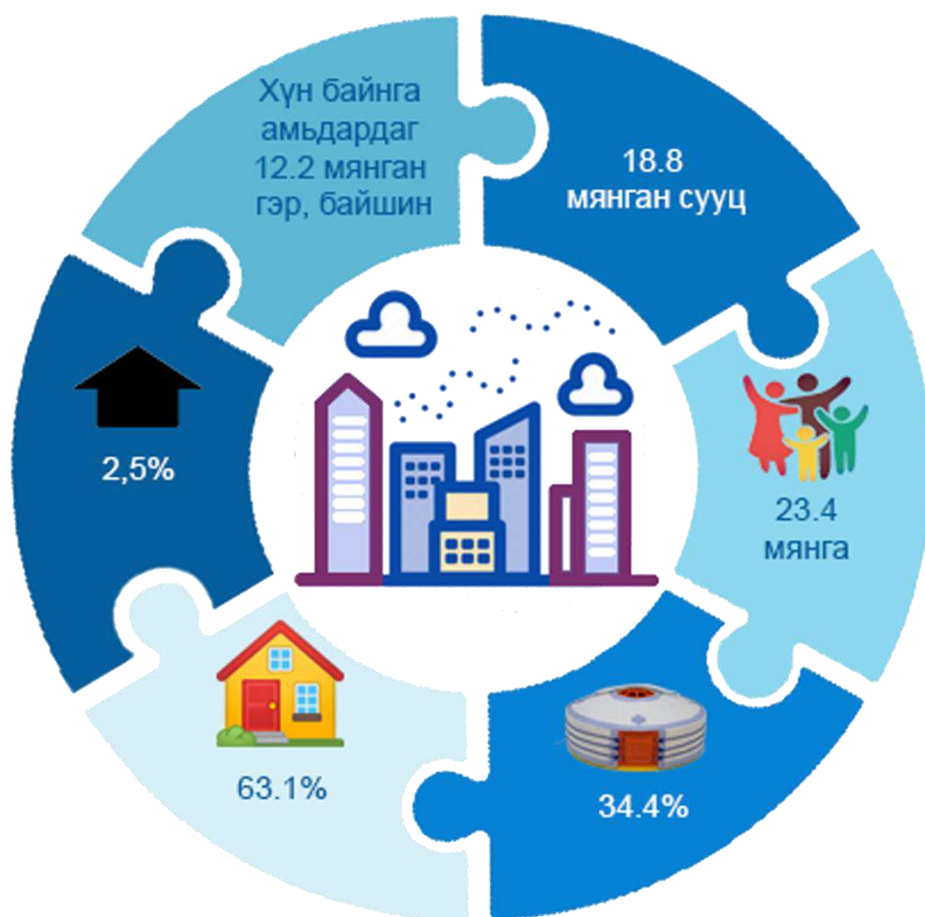
Явсан зорилгыг оршин суугаа улсаар авч үзвэл ОХУ, БНХАУ, Япон, Солонгос улс руу хамгийн олон хүн суралцахаар (нийт сурахаар явагчдын 35.1 хувь), Франц Орос, Япон улс руу хамгийн олон хүн суурьшихаар БНСУ, БНЧУ, Хятад Орос улсуудад хамгийн их хүн хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллахаар явсан байна. (Хүснэгт 11.6).

**ЗУРАГ.11.2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭД, ТООЛЛОГЫН ҮЕД СУУЖ БАЙГАА ЗОРИЛГО, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН**



Тооллогын үед гадаадад байнга суугаа зорилгыг 2010 оны тооллогын дүнтэй харьцуулбал хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллаж буй иргэдийн хувь 1.4 пунктээр, суралцах зорилгоор суугаа иргэдийн хувь 4.3 пунктээр, албан томиллоор ажиллаж буй иргэдийн хувь 0.7 пунктээр тус тус буурсан байна.

## ӨРХИЙН СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, НӨХЦӨЛ





Хүний амьдралын анхдагч хэрэгцээ, эрүүл энх, тав тухтай, аюулгүй амьдрах үндсэн орчин бол орон сууц юм. Төр, засгийн бодлогын нэг хэсэг нь хүн амаа орон сууцаар хангаж, тав тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлэхэд чиглэдэг.

Монгол Улс хүн ам, орон сууцны тооллогоор орон сууц, тэдгээрийн дэд бүтцийн хангамжийн байдлыг нэлээд өөр өөр аргачлалаар тоолж ирсэн. Улс, хоршооллын байгууллагын орон сууцны сан хөмрөгийн тооллогыг 1969 онд анх удаа зохион байгуулж байжээ. Харин хүн ам, орон сууцны 2000, 2010 оны тооллогуудад орон сууцны сан хөмрөгийн тооллого явуулаагүй, хүн амын амьдарч буй орон сууцны төрөл, өмчлөл болон эзэмшлийн хэлбэр, дэд бүтцийн хангамжийг хүн амын тооллоготой хамтатган явуулж байсан.

Энэ удаа хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор хүн амын амьдарч буй орон сууцны төрөл, түүний нөхцөлийн талаарх үзүүлэлтүүдийг цуглуулахаас гадна хүн амьдран суух зориулалттай бүх төрлийн орон сууц, түүний насжилт, хана болон дээврийн материал, дэд бүтцийн талаарх мэдээллийг цуглуулах зорилготой Байшин, орон сууцны тооллогыг 2019 онд улс орон даяар зохион байгуулж явуулсан.

Зуслангийн суурьшлын бүс харгалзахгүйгээр улирлын чанартай амьдардаг байшин, орон сууцыг урьдчилсан бүртгэлээр бүртгэж, харин хүн амьдран суух зориулалттай үндсэн сууцны мэдээллийг тооллогоор цуглуулсан ба дараах орон сууцыг хамруулсан. Үүнд:

1. Бүх төрлийн гэр
2. Сууцны тусдаа байшин
3. Бие даасан тохилог сууц
4. Нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин
5. Нийтийн байр

Мөн Байшин, орон сууцны тооллогод хамрагдсан бүх орон сууцнаас хүн байнга амьдардаг эсэхийг тодруулж, хүн байнга амьдардаг орон сууцны насжилт, хана, шал, дээврийн материал, дэд бүтэц зэрэг дэлгэрэнгүй мэдээллийг цуглуулж тоолсон.

Харин хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор тоологдсон өрхийн амьдарч буй сууцны нөхцөлийн мэдээллийг хүн ам, өрхийн мэдээллийн сан болон уламжлалт тооллогоор өрхийн орон сууцны нөхцөлийн талаарх мэдээллийг цуглуулсан. Ингэхдээ эхлээд өрх ямар төрлийн сууцанд амьдарч байгааг асууж, дараа нь сууцны ахуйн нөхцөлийн үзүүлэлтүүдийг тодорхойлсон. Тоолох үед өрхийн амьдарч буй сууцыг ерөнхийдөө хүн амьдрах зориулалтаар нь гэр, байшин, бусад сууц (зориулалтын бус) гэж ангилсан.

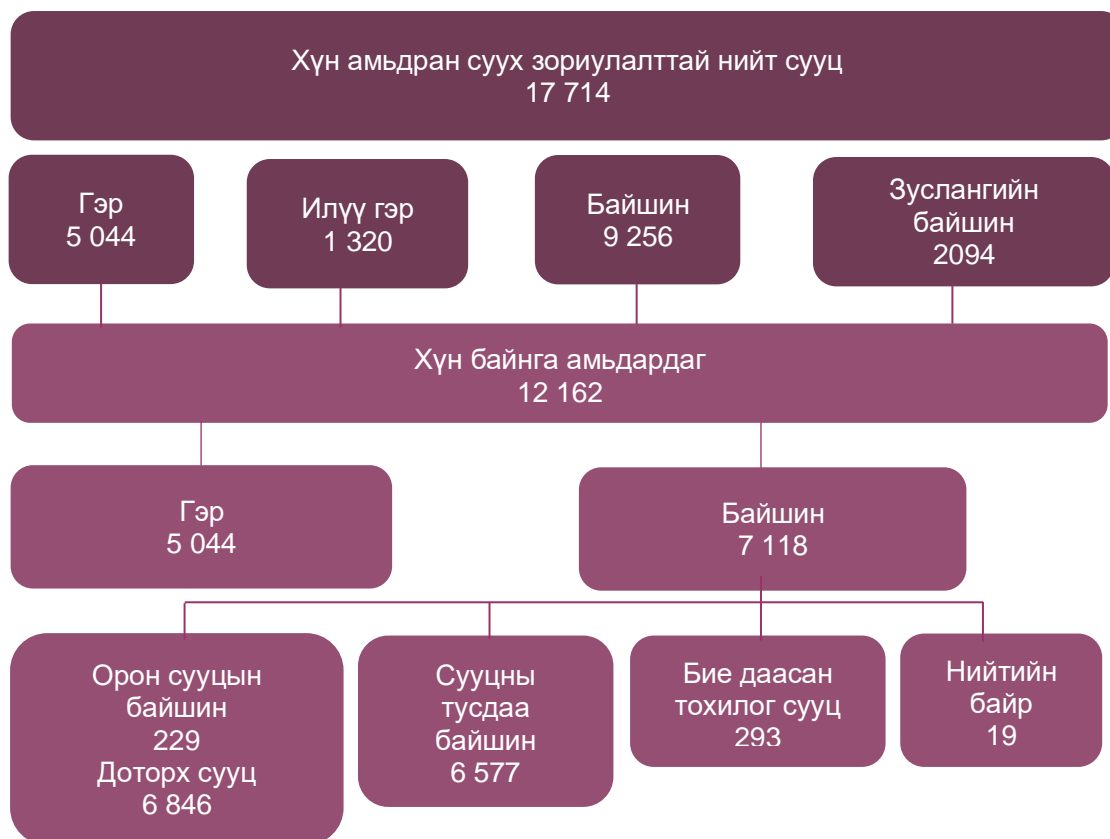
Байшин, орон сууцны болон Хүн ам, орон сууцны тооллогын мэдээллийг хослуулан ашиглахад онцлон тэмдэглэх нэг асуудал бол нэг сууцанд нэгээс олон өрх амьдрах боломжтой учир өрхийн тоо сууцны тооноос өндөр гарах боломжтой, мөн орон сууцны байшингийн мэдээллийг Орон сууц, нийтийн аж ахуйн удирдах газар, Сууц өмчлөгчдийн холбооноос цуглуулсан учир доторх сууцны тоо буюу хэдэн айлын орон сууц гэдгийг асууж тодруулахдаа үйлчилгээ эрхэлж байгаа, түрээслэх болон өөр шалтгаанаар эзгүй байгаа хаалгыг ялгаж тодорхойлоогүй. Иймд орон сууцны байшингийн доторх сууцны тоо орон сууцны байшинд амьдардаг өрхийн тоо хоорондоо зөрөх боломжтой юм.

## СУУЦНЫ ТӨРӨЛ

Байшин, орон сууцны тооллогоор нийт 17 714 сууц тоологдсоноос 5044 гэр (28.5 хувь), 11 350 (64.1 хувь) байшин сууц байсан бол гэр сууцны 79.3 хувь нь үндсэн гэр, 20.7 хувь нь илүү гэр байна. Харин байшин сууцны 81.6 хувь нь үндсэн байшин (үүний 79.3 хувь нь хүн байнга амьдардаг байшин), 18.4 хувь нь улирлын чанартай хүн амьдардаг зуслангийн байр байна.

Тооллогоор хүн байнга амьдардаг сууцны дэлгэрэнгүй мэдээллийг амьдарч буй өрхөөс асууж цуглуулсан. Тиймээс энэ бүлэгт хүн байнга амьдардаг 12162 гэр, байшин, орон сууцны байшингийн доторхи сууцыг оруулаад 18779 сууцны дэлгэрэнгүй үр дүнг танилцуулах болно.

ЗУРАГ 12.1. ХҮН АМЬДРАН СУУХ ЗОРИУЛАЛТТАЙ НИЙТ СУУЦ БОЛОН ХҮН БАЙНГА АМЬДАРДАГ СУУЦНЫ ТОО, ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН



Дорнод аймгийн хүн байнга амьдардаг сууцыг төрлөөр нь авч үзвэл 41.5 хувь нь гэр сууц, 54.1 хувь нь сууцны тусдаа байшин, 1.9 хувь нь нийтийн зориулалттай орон сууцны байшинд, 2.4 хувь нь бие даасан тохилог сууц, 0.2 хувь нь нийтийн байр байна. Нийтийн зориулалттай 229 орон сууцны байшинд 6 846 сууц тоологдсон байна.

ЗУРАГ 12.2 ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН



Хүн ам, орон сууцны тооллогын дүнгээр нийт өрхийн 34.4 хувь нь уламжлалт сууц гэрт, 63.1 хувь нь байшинд, 2.5 хувь нь бусад төрлийн сууцанд амьдарч байна. Гэрт амьдардаг өрхийн хувь өмнөх тооллогын үеийнхээс 2.9 пунктээр нэмэгдсэн бол байшинд амьдардаг өрхийнх 5.4 пунктээр нэмэгджээ.

ХҮСНЭГТ 12.1. СУУЦ БОЛОН ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

	Хүн байнга амьдардаг сууц			Өрхийн тоо		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БҮГД</b>	<b>18 779</b>	<b>11 687</b>	<b>7 092</b>	<b>23 378</b>	<b>12 600</b>	<b>10 778</b>
Гэр	5 044	1 600	3 444	8 035	2 365	5 670
Байшин	13 735	10 087	3 648	14 748	9 751	4 997
Бусад сууц	-	-	-	595	484	111

Тайлбар: - Орон сууцны байшингийн доторх сууцыг нэмж оруулав.

Дорнод аймагт нийт 23.4 мянган өрх 18.8 мянган сууцанд амьдарч байна. Амьдарч буй өрхийн тоо, хүн байнга амьдардаг сууцны тооны харьцаа хотод ойролцоо байхад, хөдөөд өрхийн тоо илүү байна. Энэ нь хөдөөд нэг сууцанд олон өрхүүд хамт амьдарч байгааг харуулж байна. Хөдөөгийн өрхийн 52.6 хувь нь гэрт амьдарч байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 2.0 пунктээр нэмэгдэн, харин байшинд амьдардаг өрхийнх 0.6 пунктээр буурчээ.

#### ХҮСНЭГТ 12.2. ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН

Сууцны төрөл	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>23 378</b>	<b>100.0</b>	<b>12 600</b>	<b>100.0</b>	<b>10 778</b>	<b>100.0</b>
Гэр	8 035	34.4	2 365	18.8	5 670	52.6
Байшин	14 748	63.0	9 751	77.4	4 997	46.4
Орон сууцны байшин	5 163	22.1	4 857	38.6	306	2.8
Бие даасан тохилог сууц	106	0.4	90	0.7	16	0.2
Сууцны тусдаа байшин	8 689	37.1	4 222	33.5	4 467	41.5
Нийтийн байр	790	3.4	582	4.6	208	1.9
Бусад сууц	595	2.6	484	3.8	111	1.0

Байшинд амьдарч буй нийт өрх 63.0 хувь, түүнээс төв, суурин газарт 66.1 хувь, хөдөөд 33.9 хувь нь амьдарч байна. Гэрт 8 035 өрх амьдарч байгаагийн 70.6 хувь нь хөдөөд, 29.4 хувь нь төв, суурин газрын өрхүүд байна.

Хотын нийт өрхийн 77.4 хувь нь, хөдөөгийн өрхийн 46.4 хувь нь байшинд амьдардаг байна. Хөдөөгийн өрхийн 52.6 хувь нь гэрт амьдарч байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 2.0 хувиар өсч, харин байшинд амьдардаг өрхийн тоо 0.6 хувиар буурсан байна. Хот, хөдөөд байшинд амьдардаг өрхийн тоо өсч байгаа нь тохилог сууцанд суугчдын тоо нэмэгдэхийн зэрэгцээгээр иргэд өөрсдөө байшин барьж суух нь олширч, орон сууцаар хангах бодлого тодорхой хэмжээгээр гарч эхэлж байгааг харуулж байна.

Орон сууцны байшинд суудаг өрхийн тоо нийт өрхийн 22.1 хувийг эзэлжээ. Зориулалтын бус сууцанд нийт өрхийн 6.5 хувь буюу 1.2 мянган өрх амьдарч байна.

#### ХҮСНЭГТ 12.3. ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Сууцны төрөл	2010		2020	
	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>18 895</b>	<b>100.0</b>	<b>23 378</b>	<b>100.0</b>
Гэр	5 949	31.5	8 035	34.4
Байшин	11 714	62.0	14 748	63.1
Орон сууцны байшин	3 736	19.8	5 163	22.1
Бие даасан тохилог сууц	65	0.3	106	0.5
Сууцны тусдаа байшин	6 966	36.9	8 689	37.2
Нийтийн байр	947	62.0	790	3.3
Зориулалтын бус сууц	1 228	6.5	-	-
Бусад сууц	947	5.0	595	2.5

Гэрт амьдардаг өрхийг байршлаар харахад сумын төвд оршин суудаг өрхийн 70.8 хувь нь, хөдөөд 35.0 хувь нь байшинд амьдарч, 2010 оноос 3.3-1.6 пунктээр нэмэгдсэн нь хөдөөгийн өрхүүд, ялангуяа сумын төвийн өрхүүд байшинд амьдрах нь нэмэгдсэн байна.

ХҮСНЭГТ 12.4. ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, БАЙРШИЛ, ХУВИАР, 2020 ОН

Сууцны төрөл	Бүгд	Байршил		
		Хөдөө	Сумын төв	Аймгийн төв
2010				
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Гэр	31.5	71.4	27.4	16.1
Байшин	62.0	27.1	69.2	74.1
Зориулалтын бус сууц	6.5	1.5	3.4	9.8
Бусад	0.0	0.0	0.0	0.0
2020				
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Гэр	34.4	64.1	27.9	18.8
Байшин	63.1	35.0	70.8	77.4
Зориулалтын бус сууц	0.0	0.0	0.0	0.0
Бусад	2.5	0.9	1.3	3.8

ӨРХИЙН СУУЦНЫ ӨМЧЛӨЛ

Өрхийн амьдарч байгаа сууцны өмчийн хэлбэрийг 2020 оны тооллогод тодорхойлохдоо иргэний, хувийн аж ахуйн нэгж байгууллагын, төрийн өмчийн гэж 3 ангилж үзсэн.

ХҮСНЭГТ 12.5. ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ӨМЧИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Сууцны төрөл	Бүгд		Төрийн өмчийн		Хувийн өмчийн		Иргэний	
					Аж ахуй нэгж, байгууллагын			
	Өрх	Дүнд эзлэх хувь	Өрх	Дүнд эзлэх хувь	Өрх	Дүнд эзлэх хувь	Өрх	Дүнд эзлэх хувь
2010								
<b>БҮГД</b>	<b>18895</b>	<b>100.0</b>	<b>625</b>	<b>3.3</b>	<b>671</b>	<b>3.6</b>	<b>17599</b>	<b>93.1</b>
Гэр	5949	100.0	39	0.7	37	0.6	5873	98.7
Байшин	11714	100.0	550	4.7	503	4.3	10661	91.0
Бусад	1232	100.0	36	2.9	131	10.6	1065	86.4
2020								
<b>БҮГД</b>	<b>23378</b>	<b>100.0</b>	<b>307</b>	<b>1.3</b>	<b>653</b>	<b>2.8</b>	<b>22418</b>	<b>95.9</b>
Гэр	8035	100.0	4	0.0	212	2.6	7819	97.3
Байшин	14748	100.0	297	2.0	430	2.9	14021	95.1
Бусад	595	100.0	6	1.0	11	1.8	578	97.1

Нийт өрхийн 95.9 хувь үү иргэний, 4.1 хувь нь аж ахуйн нэгж байгууллагын болон төрийн өмчийн сууцанд сууж байна. Гэрт амьдарч байгаа бараг бүх өрх буюу 97.3 хувь нь хувийн өмчийн гэрт амьдарч байна. Харин байшинд амьдардаг өрхийн 2.0 хувь нь төрийн өмчийн сууцанд амьдарч байгааг өмнөх тооллоготой харьцуулахад 2.7 пунктээр буурсан нь жил ирэх тусам төрийн өмчийн сууцууд багасаж, иргэд хувийн өмчтэй болж байгааг харж болохоор байна.

ХҮСНЭГТ 12.6. ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Эзэмшлийн хэлбэр	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>23 378</b>	<b>100.0</b>	<b>12 600</b>	<b>100.0</b>	<b>10 778</b>	<b>100.0</b>
Өөрийн эзэмшлийн	19 603	83.9	10 595	84.1	9 008	83.6
Бусдын сууцанд түрээстэй	943	4.0	563	4.5	380	3.5
Бусдын сууцанд түрээсгүй	2 745	11.7	1 418	11.3	1 327	12.3
Бусад	87	0.4	24	0.2	63	0.6

Өрх, хүн амын хэдэн хувь нь өөрийн гэсэн орон сууцтай вэ, цаашид орон сууцны эрэлт, хэрэгцээ ямар байх зэрэг асуултад тодорхой хэмжээгээр хариулт өгөх үзүүлэлт бол өрхийн сууцны эзэмшил юм. Сууцны эзэмшлийг хэлбэрээр нь үзэхэд хэд хэдэн асуудал тодорхой болно. Дорнод аймгийн нийт өрхийн 16.1 хувь буюу 3.8 мянган өрх өөрийн гэсэн эзэмшлийн сууцгүй байна. Эдгээрээс 2.0 мянга нь хотод амьдардаг өрх байна. Хөдөөд энэ үзүүлэлт харьцангуй бага байгаа нь орон сууцны хэрэгцээг гол төлөв шинэ гэр, байшин барьж хангах боломжтой байдагтай холбоотой юм.

## ӨРХИЙН ЦАХИЛГААН ХАНГАМЖ

Сүүлийн жилүүдэд хөдөө орон нутагт сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж, жижиг оврын цахилгаан үүсгүүр өргөн ашиглах болсон. Тиймээс сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хангамж, хүрэлцээг тодорхойлж, цаашид холбогдох бодлого, хөтөлбөр боловсруулах суурь мэдээлэл бүрдүүлснээрээ ач холбогдолтой юм.

### ХҮСНЭГТ 12.7. ӨРХИЙН ТОО, ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Цахилгааны эх үүсвэр	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>22 783</b>	<b>100.0</b>	<b>12 116</b>	<b>100.0</b>	<b>10 667</b>	<b>100.0</b>
Төвлөрсөн систем	17 130	75.2	11 955	98.7	5 175	48.5
Дизель станц	48	0.2	7	0.1	41	0.4
Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	4 993	21.9	120	1.0	4 873	45.7
Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	415	1.8	32	0.3	383	3.6
Цахилгааны эх үүсвэргүй	197	0.9	2	0.0	195	1.8
<b>ГЭР</b>	<b>8 035</b>	<b>100.0</b>	<b>2 365</b>	<b>100.0</b>	<b>5 670</b>	<b>100.0</b>
Төвлөрсөн систем	3 604	44.9	2 236	94.5	1 368	24.1
Дизель станц	11	0.1	3	0.1	8	0.1
Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	3 900	48.5	99	4.2	3 801	67.0
Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	344	4.3	25	1.1	319	5.6
Цахилгааны эх үүсвэргүй	176	2.2	2	0.1	174	3.1
<b>БАЙШИН</b>	<b>14 748</b>	<b>100.0</b>	<b>9 751</b>	<b>100.0</b>	<b>4 997</b>	<b>100.0</b>
Төвлөрсөн систем	13 526	91.7	9 719	99.7	3 807	76.2
Дизель станц	37	0.3	4	0.0	33	0.7
Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	1 093	7.4	21	0.2	1 072	21.5
Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	71	0.5	7	0.1	64	1.3
Цахилгааны эх үүсвэргүй	21	0.1	0	0.0	21	0.4

Аймгийн хэмжээнд нийт өрхийн 0.9 хувь буюу 197 өрх цахилгаангүй байна. Энэ нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 3.7 хувь буурсан үзүүлэлт юм. Нийт өрхийн 75.2 хувь нь төвлөрсөн эрчим хүчинд холбогдоод байгаа бол дизель станцаар нийт өрхийн 0.2 хувь, сэргээгдэх эрчим хүчээр 21.9 хувь, бага оврын цахилгаан үүсгүүрээр 1.8 хувь нь хангагдсан байна. Байшинд суудаг өрхийн 91.7 хувь нь, гэрт амьдардаг өрхийн 44.9 хувь нь төвлөрсөн эрчим хүчээр хангагджээ.

### ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

Монгол гэр бол монголчууд бидний өв залгамжлан ирсэн уламжлалт сууц юм. Дорнод аймгийн хэмжээнд үндэсий уламжлалт 5.0 мянган гэр сууцанд 8.0 мянган өрх тоологдсон нь нийт өрхийн 34.4 хувийг эзлэж, 2010 онтой харьцуулхад 2.9 пунктээр буурчээ.

Байшин, орон сууцны тооллогоор хүн байнга амьдардаг ашиглагдаж байгаа гэр сууцны дээвэр, туурга, шалны материалыг тодруулан асуусан. Хүн байнга амьдардаг гэр сууцны 90.7 хувь нь өвлийн улиралд давхар, 9.3 хувь нь дан дээвэр туургатай байдаг гэж хариулжээ. Дорнод аймгийн хэмжээнд нийт 63.5 хувь нь шалгүй, 32.8 хувь нь модон шалтай, 2.8 хувь нь цементэн талтай, 0.9 хувь нь бусад төрлийн шалтай байна.

ЗУРАГ 12.3 ГЭРИЙН ДЭЭВЭР, ТУУРГА, ШАЛНЫ ҮНДСЭН МАТЕРИАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН



Тооллогоор гэрт амьдардаг нийт өрхийн 42.1 хувь нь 5 ханатай гэрт, 0.4 хувь нь 6 ханатай гэрт амьдарч байна.

Таван ханатай гэрт амьдарч буй өрхийн 48.1-43.8 хувь нь 3-аас дээш ам бүлтэй өрх байгаагаас үзэхэд 5 ханатай гэр манай ард түмний хамгийн түгээмэл сууц болох нь харагдаж байна.

ХҮСНЭГТ 12.8. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ГЭРИЙН ХАНЫН ТОО, ХУВИАР, 2020 ОН

Ам бүлийн тоо	Бүгд		Ханын тоо							
	өрх	дүнд эзлэх хувь	5-аас цөөн		5		6		6-аас дээш	
			өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь	өрх	дүнд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>100.0</b>	<b>4 594</b>	<b>57.2</b>	<b>3 379</b>	<b>42.1</b>	<b>30</b>	<b>0.4</b>	<b>32</b>	<b>0.4</b>
1-2	3 178	100.0	2 012	63.3	1 145	36.0	8	0.3	13	0.4
3-4	2 644	100.0	1 460	55.2	1 159	43.8	9	0.3	16	0.6
5-6	1 808	100.0	927	51.3	869	48.1	9	0.5	3	0.2
7+	405	100.0	195	48.1	206	50.9	4	1.0	-	-

Гэрт амьдардаг өрхийн 57.2 хувь нь 5-аас цөөн ханатай гэрт амьдарч байгаа бөгөөд 1-2 хүнтэй өрхийн 63.3 хувь нь амьдарч байна. Өрхийн ам бүлийн тоо нэмэгдэхийн хэрээр гэрийн ханын тоо нэмэгдэх нь зүй ёсны асуудал бөгөөд энэ зүй тогтлыг дээрх хүснэгтээс ажиглаж болно.

Гэрт амьдардаг өрхийн ахуй нөхцлийн талаар бие засах газар, хатуу хог, хаягдал болон бохир ус зайлуулах хэлбэр гэсэн үзүүлэлтийг тухайн өрхөөс асуусан бөгөөд үр дүнг нь нэгтгэвэл дараах байдалтай байна.

ХҮСНЭГТ 12.9. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АХУЙН НӨХЦӨЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

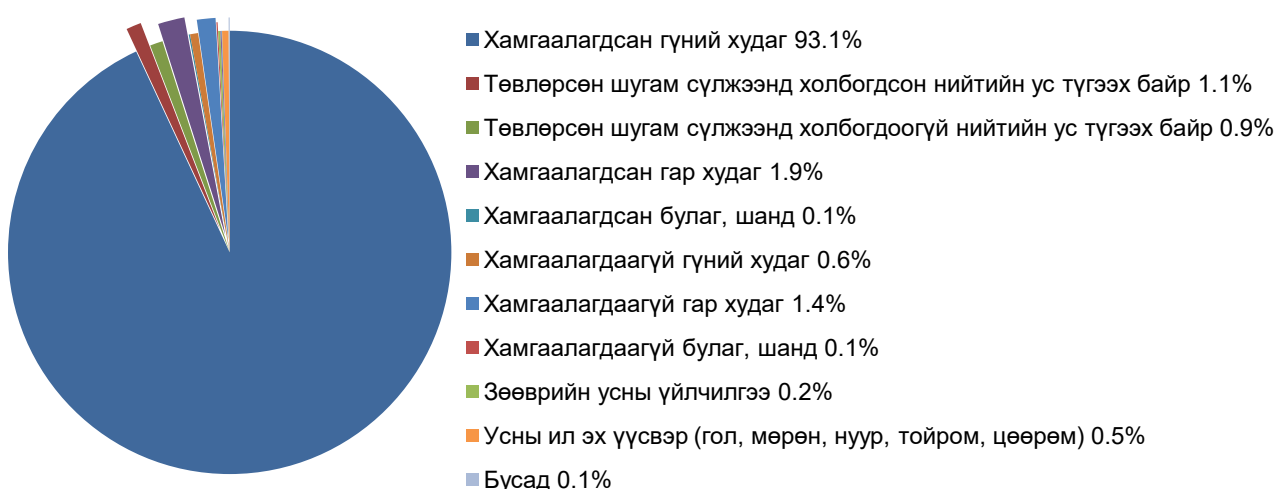
Ахуйн нөхцөл	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗАРТАЙ ЭСЭХ</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Сайжруулсан нүхэн жорлон	0.7	0.4	0.9
Энгийн нүхэн жорлон	90.0	98.1	86.7
Био жорлон	0.0	0.0	0.0
Тогтсон газар байхгүй	9.2	1.6	12.4
<b>ХАТУУ ХОГ ХАЯГДЛАА ЗАЙЛУУЛАХ ХЭЛБЭР</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Үйлчилгээний байгууллагаар	31.8	87.9	8.4
Зөвшөөрөгдсөн цэгт	16.8	1.9	22.9
Шатаадаг	2.7	0.8	3.5
Булдаг	0.6	0.0	0.8
Тогтсон цэг байхгүй	48.1	9.3	64.3
<b>БОХИР УСАА ЗАЙЛУУЛАХ ХЭЛБЭР</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Цооногт асгадаг	30.9	56.2	20.4
Задгай асгадаг	69.1	43.8	79.6

Бие засах тодорхой газаргүй өрх нийт өрхийн 9.2 хувийг эзэлж байгаа бол энэ үзүүлэлт хотод 1.6 хувь нь байгаа нь анхаарал татаж байна. Хотод бие засах газраа олон өрх дундаа ашиглах, тогтсон газар байхгүй байх нь хөрсний бохирдол, хүн амд халдварт өвчин тархах магадлалыг нэмэгдүүлж байна. Хатуу хог хаягдлаа хаях тогтсон цэггүй өрх хотын нийт өрхийн 9.3 хувь, бохир усаа задгай асгадаг өрх 43.8 хувь байгаа нь хот суурин газар оршин суугчдын орчны эрүүл ахуйн нөхцөлд сөргөөр нөлөөлж байгааг анхаарч, цаашид гүнзгийрүүлэн судалж, холбогдох арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Ундны усны баталгаат эх үүсвэрт төвлөрсөн систем, төвлөрсөн системд холбогдсон болон холбогдоогүй ус түгээх байр, хамгаалагдсан худаг, булаг, шанд, цэвэршүүлэн савласан усыг оруулдаг бол хамгаалагдаагүй худаг, булаг, шанд, зөөврийн ус, гол, мөрөн, нуур зэрэг гадаргуугийн усыг сайжруулсан ундны усны эх үүсвэрт оруулдаггүй.

Гэрт амьдардаг өрхийн 97.1 хувь нь шаардлага хангасан ундны усаа авч байна. Харин 2.9 хувь нь шаардлага хангаагүй ундны ус хэрэглэж байгаас 0.5 хувь нь усны ил эх үүсвэр, 0.6 хувь нь хамгаалагдаагүй гар худгаас ундны усаа хэрэглэж байна.

ЗУРАГ 12.4. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УСАН ХАНГАМЖ, ХУВИАР, 2020 ОН



## БАЙШИНГИЙН ТОО, БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

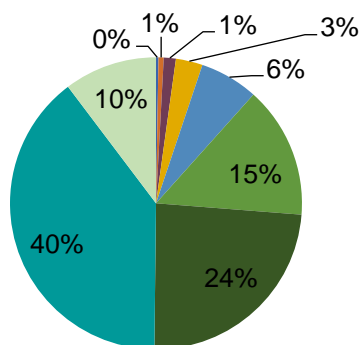
Байшин, орон сууцны болон Хүн ам, орон сууцны тооллогод байшинд дараах сууцуудыг хамруулсан ба Хавсралт Б-д байгаа “Тооллогод хэрэглэсэн ойлголт тодорхойлолт” хэсгээс дэлгэрэнгүй ойлголтуудыг үзнэ үү. Үүнд:

1. Орон сууцны байшин
  - 1.1. Орон сууцны байшингийн доторх сууц
2. Сууцны тусдаа байшин
3. Бие даасан тохилог сууц
4. Нийтийн байр

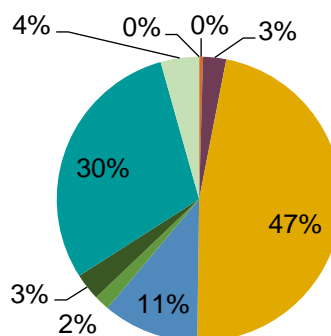
Дорнод аймгийн хэмжээнд 7.1 мянган байшин, орон сууцны байшингийн доторх сууцыг оруулаад 13.9 мянган байшин сууц тоологдсон байна. Эдгээр байшингийн хийц, ашиглалтын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг цуглуулсан ба үр дүнг нэгтгэвэл дараах байдалтай байна.

ЗУРАГ 12.5. БАЙШИН, АШИГЛАЛТАД ОРУУЛСАН ОН ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН

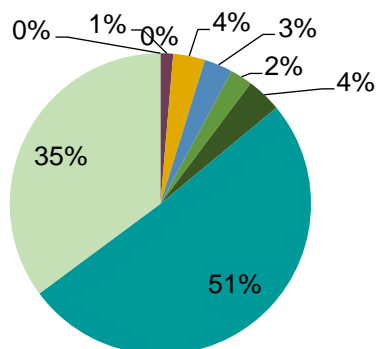
Сууцны тусдаа байшин



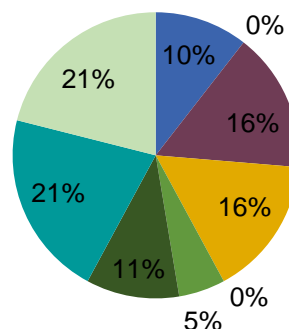
Нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин



Бие даасан тохилог сууц



Нийтийн байр



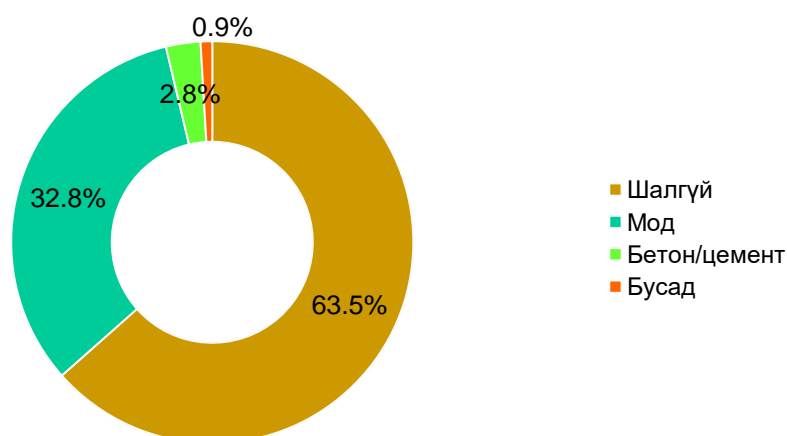
Тоологдсон нийт байшингийн 40.0 хувь нь 2009-2019 онд, 24 хувь нь 2000-2009 онд, 15.0 хувь нь 1990-1999 онд, 6.0 хувь нь 1980-1989 онд, 3.0 хувь нь 1970-1979 онд, 2 хувь нь 1969 оноос өмнө тус тус ашиглалтад орсон байна. Байшинг төрлөөр нь ангилан харвал орон сууцны байшингийн 24.0 хувь нь их бүтээн байгуулалтын жилүүд болох 1960-1989 онуудад ашиглалтанд орсон бол 64 хувь нь сүүлийн 20 жилд ашиглалтанд оржээ. Харин бие даасан тохилог сууцны 55.0 хувь нь сүүлийн 20 жилд, үүнээс 51.0 хувь нь сүүлийн 10 жилд ашиглалтанд оржээ. Мөн бие даасан тохилог сууцны ашиглалтанд оруулсан оныг мэдэхгүй (35.0 хувь) гэсэн хариулт бусад сууцнаас өндөр байгаа нь сууцыг худалдаж авсан, түрээсэлж байгаа тохиолдлууд их байсан.

**ХҮСНЭГТ 12.10. БАЙШИНГИЙН ТОО, ХАНЫН ҮНДСЭН МАТЕРИАЛ, ХАНЫН ӨНГӨЛГӨӨНИЙ МАТЕРИАЛ, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН**

	Бүгд		Нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин		Сууцны тусдаа байшин		Бие даасан тохилог сууц		Нийтийн байр	
	мян. сууц	Дунд эзлэх хувь	мян. сууц	Дунд эзлэх хувь	мян. сууц	Дунд эзлэх хувь	мян. сууц	Дунд эзлэх хувь	мян. сууц	Дунд эзлэх хувь
<b>Ханын үндсэн материал</b>	<b>7.1</b>	<b>100.0</b>	<b>0.2</b>	<b>100.0</b>	<b>6.6</b>	<b>100.0</b>	<b>0.3</b>	<b>100.0</b>	<b>0.0</b>	<b>100.0</b>
Цутгамал төмөр бетон	0.1	0.7	0.0	2.5	0.0	0.7	-	-	-	-
Угсармал төмөр бетон	0.1	1.2	0.0	11.5	0.1	0.8	0.0	3.7	-	-
Блок	0.4	5.1	0.0	4.5	0.3	4.4	0.1	22.3	-	-
Тоосго	1.2	16.8	0.1	71.5	1.0	15.1	0.0	15.3	0.0	36.8
Мод	5.0	70.8	-	-	4.9	73.6	0.2	54.7	0.0	42.1
Сэндвич хавтан	0.0	0.7	-	-	0.0	0.7	0.0	0.7	-	-
Холимог	0.2	2.3	0.0	19.0	0.1	1.8	0.0	1.0	-	-
Бусад	0.2	2.5	0.0	5.5	0.2	2.5	-	-	0.0	21.1
<b>Ханын өнгөлгөө, гадна фасадны материал</b>	<b>7.1</b>	<b>100.0</b>	<b>0.2</b>	<b>100.0</b>	<b>6.6</b>	<b>100.0</b>	<b>0.3</b>	<b>100.0</b>	<b>0.0</b>	<b>100.0</b>
Цементэн шавардлага	1.7	24.1	0.1	39.0	1.6	24.1	0.0	12.7	0.0	31.6
Мод	1.3	18.7	-	-	1.2	18.7	0.1	30.3	0.0	5.3
Металл хавтан	0.5	6.8	0.0	2.0	0.5	7.3	0.0	0.7	-	-
Хуванцар хавтан	0.2	2.9	0.0	1.5	0.1	1.4	0.1	37.3	-	-
Чулуун хавтан	0.0	0.7	0.0	3.0	0.0	0.6	-	-	-	-
Тоосго	1.1	15.1	0.1	42.0	1.0	14.7	0.0	5.0	0.0	26.3
Шар шавар	0.4	6.2	0.0	1.5	0.4	6.5	0.0	1.7	0.0	21.1
Плита	0.0	0.3	0.0	1.0	0.0	0.3	-	-	-	-
Бусад	0.7	9.5	0.0	9.5	0.6	9.7	0.0	5.0	0.0	15.8
Байхгүй	1.1	15.9	0.0	15.0	1.1	16.4	0.0	5.0	-	-

Байшин сууцны ханын үндсэн материалын дийлэнхийг буюу 92.7 хувийг блок, тоосго, мод эзэлж байгаа бол ханын өнгөлгөө, гадна фасадны материалын 42.8 хувийг цементэн шавардлага, мод эзлэж байна. Сууцны төрлөөр дэлгэрүүлж харвал нийтийн зориулалттай орон сууцны байшингийн ханын үндсэн материалын 71.5 хувь нь тоосго, 19 хувь нь холимог, 11.5 хувь нь угсармал төмөр бетон, харин ханын өнгөлгөөний 39.0 хувь нь цементэн шавардлага тус тус эзэлж байна. Сууцны тусдаа байшингийн ханын үндсэн материалын 73.6 хувь нь мод, өнгөлгөөний материалын 14.7 хувь нь тоосго, 24.1 хувь нь цементэн шавардлага байна.

ЗУРАГ 12.6. БАЙШИНГИЙН ШАЛНЫ ҮНДСЭН БОЛОН ХУЧИЛТЫН МАТЕРИАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2019 ОН



Байшин сууцны ханын үндсэн материалын дийлэнхийг буюу 92.7 хувийг блок, тоосго, мод эзэлж байгаа бол ханын өнгөлгөө, гадна фасадны материалын 42.8 хувийг цементэн шавардлага, мод эзлэж байна.

### БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

Байшинд амьдардаг өрхийн сууцны талбайн хэмжээ, өрөөний тоог тооллогын асуулгад оруулсан нь сууцны зай талбай оршин суугчдын эрүүл ахуйн шаардлагыг хэр зэрэг хангаж байгаа болон аймаг, бүс нутгийг жиших, гадаад орнуудын ижил төрлийн үзүүлэлттэй зэрэгцүүлж, бодлого төлөвлөлтөд ашиглах зорилготой.

ХҮСНЭГТ 12.11. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТАЛБАЙН ХЭМЖЭЭ, ХУВИАР, 2020 ОН

Ам бүлийн тоо	Бүгд өрх	Бүгдэд эзлэх хувь	Сууцны талбай(квадрат метр)					
			20 хүртэл		21-40		40-өөс дээш	
			өрх	бүгдэд эзлэх хувь	өрх	бүгдэд эзлэх хувь	өрх	бүгдэд эзлэх хувь
<b>БҮГД</b>	<b>14703</b>	<b>100.0</b>	<b>1741</b>	<b>11.8</b>	<b>6650</b>	<b>45.2</b>	<b>6312</b>	<b>42.9</b>
1-2	4957	100.0	712	14.4	2273	45.9	1972	39.8
3-4	5592	100.0	615	11.0	2485	44.4	2492	44.6
5-6	3320	100.0	325	9.8	1497	45.1	1498	45.1
7+	834	100.0	89	10.7	395	47.4	350	42.0

Байшинд амьдардаг өрхийн 45.2 хувь нь 21-40 квадрат метр талбайтай сууцанд амьдарч байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 6.5 пунктээр буурав. Гэтэл 40-өөс дээш квадрат метр талбайтай сууцанд амьдардаг өрх 42.9 хувь болж, өмнөх тооллогын үеийнхээс 17.8 хувиар өссөнийг ерөнхийдөө орон сууцны багтаамж сайжирсан гэж үзэж болно. Үүнийг нотлох нэг үзүүлэлт бол 7, түүнээс дээш ам бүлтэй өрхийн 42.0 хувь нь 40-өөс дээш квадрат метр талбайтай байранд амьдарч байгаа явдал юм. Өрөөний болон өрхийн ам бүлийн тоог харьцуулан үзвэл сууцны багтаамж нэмэгдсэн нь илүү тодорхой болно.

ХҮСНЭГТ 12.12. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ӨРӨӨНИЙ ТОО, ХУВИАР, 2020 ОН

Ам бүлийн тоо	Бүгд	Өрөөний тоо				
		1	2	3	4	5-7
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>52.4</b>	<b>35.0</b>	<b>10.3</b>	<b>1.7</b>	<b>0.5</b>
1-2	100.0	56.0	35.2	7.4	0.7	0.7
3-4	100.0	53.5	32.7	11.6	2.0	0.1
5-6	100.0	48.8	37.3	11.2	1.8	0.9
7+	100.0	47.3	39.3	9.8	3.6	0.0

Тооллогоор байшинд амьдардаг өрхийн 87.4 хувь 1-2 өрөөтэй сууцанд амьдарч байгаа нь 2010 оноос 1.2 пунктээр буурсан байна. Манай аймгийн өрхийн ам бүлийн дундаж үзүүлэлт болох 3-4 ам бүлтэй өрхийн 76.2 хувь нь 1-2 өрөөтэй сууцанд амьдарч байгааг өмнөх тооллогын үеийнхтэй харьцуулахад 10.0 пунктээр, 7, түүнээс дээш ам бүлтэй өрхийн 86.6 хувь нь 1-2 өрөөтэй сууцанд амьдарч байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 4.4 пунктээр тус тус өссөн байна.

### ДЭД БҮТЦИЙН ХАНГАМЖ

Энэ удаагийн тооллогоор орон сууцны нөхцлийн талаар нэлээд мэдээлэл цуглуулсныг дээр дурдсан. Дараах хүснэгтэд байшинд суудаг өрхийн дэд бүтцийн хангамж болох халаалтын төрөл, усан хангамж, бие засах газар, онгоц, шүршүүрийн өрөөний талаарх үр дүнг танилцуулна.

Байшинд амьдардаг өрхийн 36.5 хувь төвлөрсөн халаалтын системд холбогдсон байгаа нь өмнөх тооллогын үеийнхээс 2.5 пунктээр буурсан аж. Төвлөрсөн халаалттай байшинд амьдардаг нийт өрхөд эзлэх хувь хотод 4.0 пунктээр буурч, хөдөөд 5.0 пунктээр өссөн байна.

### ХҮСНЭГТ 12.13. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, ХАЛААЛТЫН ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Халаалтын төрөл	2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Төвлөрсөн систем	39.0	58.4	0.7	36.5	54.4	1.6
Төвлөрсөн бус	2.1	1.9	2.6	6.0	4.8	8.3
Нам даралтын зуух	2.0	1.8	2.4	5.8	4.6	7.9
Цахилгаан халаагуур	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.4
Ердийн галлагаа	58.9	39.7	96.7	57.5	40.8	90.1
Газрын гүнийн дулаан	-	-	-	0.0	0.0	0.0

Халуун, хүйтэн устай байшинд амьдардаг өрхийн 35.7 хувь байгаа нь өмнөх тооллогын дүнтэй харьцуулахад 0.6 пунктээр буурчээ. Энэ үзүүлэлт нь хотод 53.2, хөдөөд 1.6 хувь байна. Байшинд амьдардаг өрхийн 63.8 хувь нь буюу 9.4 мянган өрх зөөврийн ус хэрэглэж байгаагийн дотор хотын 4.5 мянган өрх байна. Байшинд амьдардаг, зөөврийн ус хэрэглэдэг өрхийн хувь өмнөх тооллогоос 1.4 пунктээр өссөний дотор хотод 2.9 пунктээр өсөж, хөдөөд 1.5 пунктээр буурчээ.

### ХҮСНЭГТ 12.14. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УСАН ХАНГАМЖИЙН ТӨРӨЛ ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Усан хангамж	2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БҮГД</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Төвлөрсөн усан хангамж	37.4	56.6	0.2	35.8	53.6	1.2
Халуун, хүйтэн устай	36.2	54.8	0.2	35.5	53.1	1.1
Зөвхөн хүйтэн устай	1.2	1.8	0.0	0.4	0.5	0.1
Төвлөрсөн бус усан хангамж	62.6	43.4	99.8	64.2	46.4	98.8
Бие даасан систем	0.2	0.1	0.2	0.4	0.2	0.6
Халуун, хүйтэн устай	0.1	0.0	0.2	0.2	0.1	0.3
Зөвхөн хүйтэн устай	0.1	0.1	0.0	0.2	0.1	0.3
Зөөврийн	62.4	43.3	99.6	63.8	46.2	98.1

Байшинд амьдардаг өрхийн ахуйн нөхцлийн үндсэн үзүүлэлтийн нэг нь онгоц, шүршүүр юм. Энэхүү үзүүлэлт нь хүн амын эрүүл ахуйн нөхцөл, ариун цэврийн байгууламжийн хүртээмж ямар байгааг тодруулах, энэ төрлийн бодлого, хөтөлбөр боловсруулах суурь эх үүсвэр болно.

Хүн ам, орон сууцны тооллогоор онгоц, шүршүүртэй эсэх асуултыг онгоц, шүршүүртэй, нийтээрээ ашигладаг, онгоц, шүршүүргүй гэж 3 ангилж байсан бол 2020 оны тооллогоор онгоц, шүршүүртэй, онгоц, шүршүүргүй гэж 2 ангилж, онгоц, шүршүүртэй бол бусадтай хамтран ашигладаг эсэхийг тодруулж асуусан болно.

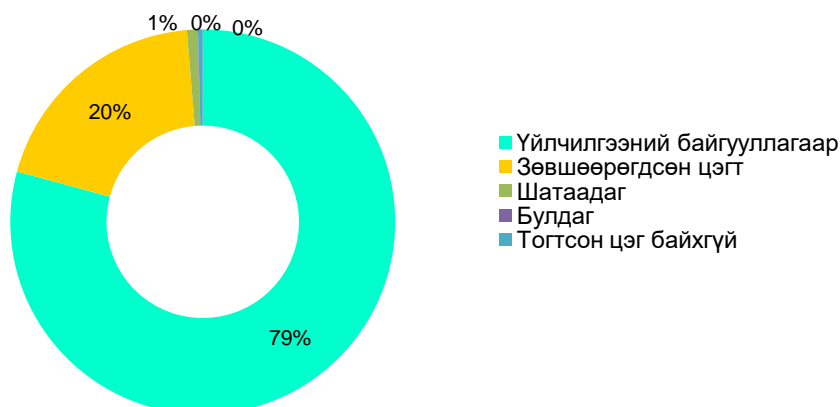
**ХҮСНЭГТ 12.15. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН АХУЙН НӨХЦӨЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН**

Ахуйн нөхцөл зарим үзүүлэлт	2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗРЫН ТӨРӨЛ</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Төвлөрсөн системд холбогдсон	-	-	-	33.6	50.2	1.2
Цооногт урсгадаг татуургын бие засах газар	-	-	-	0.3	0.3	0.4
Нүхэн жорлонд урсгадаг ус татуургын бие засах газар	-	-	-	0.6	0.5	0.8
Сайжруулсан нүхэн жорлон	-	-	-	0.3	0.2	0.3
Энгийн нүхэн жорлон	-	-	-	64.9	48.6	96.9
Био жорлон	-	-	-	0.1	0.06	0.06
Тотсон газар байхгүй	-	-	-	0.2	0.2	0.4
<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗАР</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Бусадтай хамтран ашигладаг	39.3	40.8	37.4	17.9	16.0	21.7
Бусадтай хамтран ашигладаггүй	51.3	56.8	44.5	82.1	84.0	78.3
Тогтсон газар байхгүй	9.4	2.4	18.2			
<b>ОНГОЦ, ШҮРШҮҮРИЙН ТОО</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
Онгоц шүршүүртэй	31.6	46.4	2.3	28.1	41.6	2.9
Байнгын суурилуулсан	31.3	46.3	1.7	27.3	40.9	2.1
Угсардаг/зөөврийн/	0.3	0.1	0.6	0.8	0.7	0.9
Нийтээрээ ашигладаг	2.0	2.6	0.8	12.4	12.4	11.8
Онгоц шүршүүргүй	66.4	51.0	96.9	87.6	87.6	88.2

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор өрхийн бие засах газрын төрлийг 2020 оны тооллоготой харьцуулах боломжгүй юм. Байшинд амьдардаг өрхийн 33.6 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон бие засах газартай 64.9 хувь нь энгийн нүхэн жорлонд бие засаж байна. Хотод 50.2 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон бие засах газартай бол хөдөөд 96.9 хувь нь энгийн нүхэн жорлонд бие засдаг байна. Харин нийт байшинд суудаг өрхийн 0.6 хувь нь бие засах тогтсон газаргүй байгаа нь 38 өрх байгаа нь хөрсний бохирдол, хүн амд халдварт тархах магадлалыг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй байна.

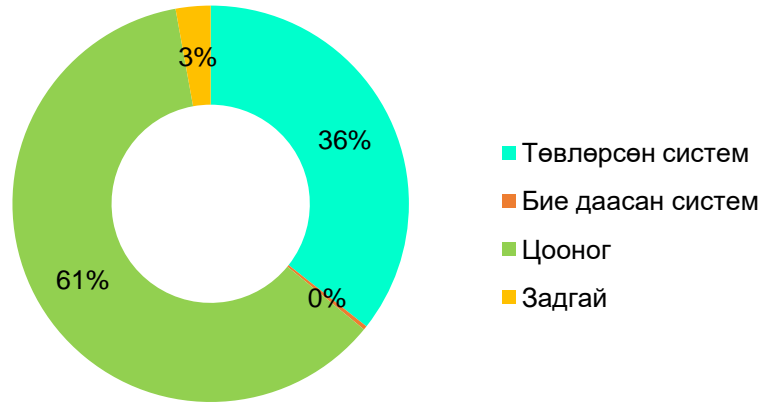
Байшинд амьдардаг нийт өрхийн 28.1 хувь нь онгоц, шүршүүртэй байгааг өмнөх тооллогтой харьцуулхад 3.5 пунктээр буурчээ. Энэ үзүүлэлт нь хотод 4.8 пунктээр буурч, хөдөөд 0.6 пунктээр өссөн. Байнгын суурилуулсан онгоц, шүршүүртэй байшинд амьдардаг өрх нийт байшинд амьдардаг өрхийн 27.3 эзлэж байгаагийн дотор хөдөөд энэ үзүүлэлт 2.1 хувь байгаа нь хангалтгүй юм. Харин онгоц, шүршүүргүй өрийн хувь аймгийн хэмжээнд 87.6 хувь байхад хөдөөд 88.2 хувь байна.

**ЗУРАГ 12.7. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН, ХАТУУ ХОГ, ХАЯГДАЛ ЗАЙЛУУЛАЛТЫН ХЭЛБЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН**



Өрхийн хатуу хог хаягдлыг нэгдсэн бодлогоор ангилан ялгаж, тогтсон газар зайлуулах, бохир усыг нэгдсэн шугам сүлжээгээр зайлуулж, цэвэрлэх байгууламжид цэвэршүүлэх нь хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орчин, хөрсний бохирдолд ихээхэн нөлөөтэй. Ялангуяа, хүн ам ихээр төвлөрсөн томоохон хот суурин газруудад хатуу хог хаягдлыг дахин боловсруулах, иргэдэд хогоо ялгаж зайлуулах ухамсрыг төлөвшүүлэх зэрэг олон асуудалд энэхүү үзүүлэлтүүд тодорхой хариулт өгнө.

ЗУРАГ 12.8. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН БОХИР УС ЗАЙЛУУЛАЛТЫН ХЭЛБЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН



Байшинд амьдардаг өрхийн 36 хувь нь төвлөрсөн системээр, 61 хувь нь цооногт, үлдсэн 3 хувь нь задгай асгаж байна. Цооногт асгаж байгаа хувь өндөр байгаа нь сууцны тусдаа байшинд амьдардаг өрх байшинд амьдардаг өрхийн дийлэнхийг бүрдүүлж байгаатай холбоотой.





***ХАВСРАЛТ***



## ХАВСРАЛТ А

### МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМЫН ТООЛЛОГЫН ТҮҮХЭЭС

Аливаа улс үндэстнүүд эрт дээр үеэс цэрэг дайчлах, албан татвар хураах зэрэг зорилгоор хүн амаа бүртгэн тоолж байсан.

Монгол Улс хүн амын бүртгэлийг нэн эртнээс явуулж, XIII зуунаас эхлэн хүн амаа тоолж байсан тухай түүхийн сурвалж бичигт тэмдэглэжээ. Гэхдээ хэдий хэмжээний газар нутгийг хамарч, хэдэн онд бүртгэл, тооллого явуулж, хэчнээн хүн тоологдож байсан талаар тэр үеийн түүхэн тодорхой баримт хараахан олдоогүй байна.

Түүхийн Төв архивын эх сурвалжаас үзэхэд 1789 онд Түшээт хан аймгийн Ахай гүний хошуу (Одоогийн Сэлэнгэ аймгийн Баруунбүрэн сум) хүн ам, малын тоо бүртгэлийг явуулжээ. Түүний дараа 1854 онд Түшээт хан аймгийн арван хошуу нэг жилийн дотор хүн ам, малаа тоолсон баримт байна. Энэ мэтчилэн 1789-1919 он хүртэлх 130 жилд Монгол Улсын 4 аймгийн хошууд давхардсан тоогоор 80 удаа хүн ам, малын бүртгэл, тооллого явуулжээ.

Манай улсын хүн амын бүртгэлийн нэг онцлог бол хүн амаа тоолохын зэрэгцээ малынхаа тоог хамт бүртгэж, тоолж байжээ. Ийм төрлийн бүртгэлийг 1940 оныг хүртэл явуулж байлаа.

Дэлхийн улс орон орчин үед явагдаж байгаа хүн амын тооллогыг 200-гаад жилийн тэртээгээс тодорхой давтамжтайгаар, нэгдсэн хөтөлбөрөөр явуулж, үр дүнг нь албан ёсоор нэгтгэн гаргаж иржээ.

Монгол Улсад хүн амын тооллого XX зууныг хүртэл тогтмол явагдаж байгаагүй. Богд Хаант Монгол Улсын 1918 онд хүн амын анхны тооллогыг хийсэн юм. Удаах тооллогуудыг 1935, 1944, 1956, 1963, 1969, 1979, 1989, 2000, 2010 онуудад, завсрын тооллогыг 2015 онд явуулсны дотор сүүлийн 4 тооллогыг орон сууцны тооллоготой хамтатган зохион байгуулсан. Үүний зэрэгцээгээр 1947, 1950 онуудад хүн амын тооллого шиг нэг удаагийн бүртгэл хийсэн байдаг.

Хүн амын 1956 оны тооллогыг Улсын төлөвлөгөөний комиссын Тоо бүртгэлийн хэлтсээс эрхлэн явуулсан нь аргачлал, хөтөлбөрийн хувьд нэлээд боловсронгуй болсон байжээ.

Монгол Улсад статистикийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны бие даасан байгууллага 1960 онд байгуулагдаж, 1963 оны тооллогоос эхлэн тус байгууллага хүн ам, орон сууцны тооллогыг эрхлэн явуулж ирэв.

Статистикийн байгууллага тооллогыг эрхлэн явуулж эхэлснээр тооллогын асуулга, хөтөлбөр, заавар, аргачлалыг олон улсын нийтлэг жишиг аргачлалтай нийцүүлэн боловсруулж, баталж, мөрдүүлэх, тооллогын дүнг нэгтгэн боловсруулахад орчин үеийн техник, технологи ажиглах болсон байна.

Эдийн Засгийн Харилцан Туслалцах Зөвлөлийн аргачлалын дагуу 1969, 1979, 1989 оны тооллогыг явуулсан ба энэхүү аргачлал нь НҮБ-ын зөвлөмжтэй нийцэж байв.

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны улсын тооллого нь өмнөх тооллогоос ихээхэн онцлогтой байв. Энэхүү тооллого нь Монгол Улс төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгийн харилцаанаас зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжсэн үед явуулсан анхны тооллого болсон ба тооллогод ашиглагдах ойлголт, тодорхойлолт, нийгэм, эдийн засгийн үзүүлэлтийг шинэчлэн өөрчлөх шаардлага гарсан.

НҮБ-аас удаа дараа гаргасан “Хүн ам, орон сууцны тооллогын зарчим, зөвлөмж”-ийг 2000 оны тооллогод анх удаа, уг зөвлөмжийн 2008 онд өргөжүүлэн шинэчилсэн хоёр дахь хувилбарыг 2010 оны тооллогод удирдлага болгосон нь олон улсын стандартад нийцсэн, орчин үеийн аргачлалтай тооллого болгосон юм. Харин 2015 онд зохион байгуулж явуулсан завсрын тооллогыг өмнө зохион байгуулсан туршлага байхгүй бөгөөд дээрх зөвлөмж, хуульд заасны дагуу анх удаагаа зохион байгуулсны сацуу “Хүн амын регистрийн бүртгэлд суурилсан бүртгэлийн аргаар” хийсэн. Өөрөөр хэлбэл, засаг захиргааны анхан шатны нэгж болох баг, хороонд хөтлөгддөг “Хүн ам, өрхийн мэдээллийн сан”-г төрийн захиргааны бусад байгууллагын мэдээллийн сантай уялдуулан завсрын тооллогын үр дүнг гаргасан юм. Түүнчлэн гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа Монгол Улсын иргэдээ интернэтээр тоолон, гадаадын олон орны туршлагад тулгуурлан орон зайн газарзүйн мэдээллийг тооллогын үр дүнтэй холбон ашигласан тооллого болсон.

## ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГЫН ЭРХ ЗҮЙН ҮНДЭС, ТӨЛӨВЛӨЛТ, УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ ТООЛЛОГЫН ЭРХ ЗҮЙН ҮНДЭС

Хүн амын тооллого явуулах хууль, эрх зүйн бусад үндсийг бүрдүүлэх нь тооллого явуулах үндсэн баталгаа юм. Монгол Улсын хүн ам, орон сууцны 2010 оноос өмнөх бүх тооллогыг “Хүн амын тооллого явуулах тухай” Засгийн газрын шийдвэрээр зохицуулж ирсэн.

Харин Хүн ам, орон сууцны 2010, 2015 (завсрын тооллого), 2020, Байшин, орон сууцны 2019 оны улсын тооллогыг 2008 оны 1 дүгээр сарын 3-ны өдөр батлагдсан Монгол Улсын “Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуулийн дагуу явууллаа. Уг хуулиар тооллого явуулах эрх зүйн болоод эдийн засгийн баталгааг хангаж, тооллого явуулах хугацаа, арга зүй, зохион байгуулах байгууллага, институт, төрийн байгууллага, засаг захиргааны нэгжийн удирдлага болон хувь хүний тооллогод оролцох үүрэгтэй холбоотой харилцааг зохицуулсан юм.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллоготой холбогдсон эрх зүйн акт:

### Монгол Улсын хууль:

- “Статистикийн тухай” хууль, 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг;
- “Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хууль;
- “Зөрчлийн тухай” хууль

### Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолууд:

- “Тооллогын тов тогтоох тухай”  
2017 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдрийн 76 дугаар тогтоол;
- “Улсын комисс байгуулах тухай”  
2017 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдрийн 77 дугаар тогтоол

### Монгол Улсын хүн ам, орон сууцны тооллогын Улсын комиссын тогтоолууд:

- “Хүнам, орон сууцны ээлжит тооллогын улсын комиссын ажиллах журам”  
2018 оны 2 дугаар сарын 22-ны өдөр;
- “Төлөвлөгөө батлах тухай”  
2018 оны 2 дугаар сарын 22-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоол;
- “Харин Аймаг, нийслэлийн тооллогын комиссын бүрэлдэхүүнийг томилох тухай”  
2018 оны 2 дугаар сарын 22-ны өдрийн 02 дугаар тогтоол;
- “Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын хүрээнд Байшин орон, сууцны туршилтын тооллогыг зохион байгуулах тухай”  
2018 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдрийн 03 дугаар тогтоол;
- “Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын мастер төлөвлөгөө”  
2018 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдрийн 04 дүгээр тогтоол;
- “Хүн ам, орон сууцны ээлжит тооллогыг зохион байгуулж явуулах Улсын комиссын Нарийн бичгийн даргыг томилох тухай”  
2018 оны 2 дугаар сарын 7-ны өдрийн Б/20 дугаар тушаал;
- “Хүнам, орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит тооллогын бэлтгэл ажлыг эрчимжүүлэх тухай”  
2019 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 06 дугаар тогтоол;
- “Хүнам, орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит тооллогын төсвийн эрх нээх тухай”  
2019 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 07 дугаар тогтоол
- “Хүнам, орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит тооллогын дүнг нийтэд зарлах тухай”  
2020 оны 6 дугаар сарын 12-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоол

### Үндэсний Статистикийн Хорооны даргын тушаалууд:

- “Ажлын хэсэг байгуулах тухай”  
2018 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдрийн 05 дугаар тушаал;
- “Хүн ам, орон сууцны туршилтын тооллого явуулах тухай”  
2018 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн А/150 дугаар тушаал;

- “Аймаг, нийслэлийн тооллогын комисс, түр товчооны үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдлага, зохицуулалтаар хангах тухай”  
2019 оны 3 дугаар сарын 20-ны өдрийн А/36 дугаар тушаал;
- “Хүн ам, өрхийн бүртгэлийн дэвтрийн маягт, нөхөх заавар шинэчлэн батлах тухай”  
2019 оны 3 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/44 дүгээр тушаал;
- “Байшин, орон сууцны тооллогын асуулга, гарын авлага батлах тухай”  
2019 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/81 дүгээр тушаал

Энэ тушаалаар баталсан маягтууд:

- Байшин сууцны асуулга (БОСТ-1-1)
- Гэр сууцны асуулга (БОСТ-1-2)
- Нийтийн зориулалттай орон сууцны асуулга (БОСТ-2)
- Урьдчилсан бүртгэлийн маягт (БОСТ-3)
- Явцын мэдээний маягт (БОСТ-4)
- Байшин орон, сууцны тооллогын гарын авлага
- “Статистикийн зорилгоор ашиглах улс, нутаг дэвсгэрийн ангилал, код батлах тухай”  
2019 оны 7 дугаар сарын 10-ны өдрийн А/104 дүгээр тушаал;
- “Баг, хорооны нэр, кодыг засварлаж, шинэчлэн батлах тухай”  
2019 оны 8 дугаар сарын 14-ний өдрийн А/117 дугаар тушаал;
- “Статистикийн зорилгоор “Дээд боловсролын мэргэжлийн ангилал, код”-ыг батлах тухай”  
2019 оны 8 дугаар сарын 14-ний өдрийн А/118 дугаар тушаал;
- “Хүн ам, орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит тооллогын асуулга, гарын авлага, нөхөх заавар батлах тухай”  
2019 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн А/151 дүгээр тушаал;

Энэ тушаалаар баталсан маягт, зааврууд:

- Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын асуулга (ХАОСТ-1)
- Тооллогын асуулгын нэмэлт хуудас- Хүн амын асуулга (ХАОСТ-1а,1б)
- Тооллогын асуулгын нэмэлт хуудас- Гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин суугаа иргэдийн мэдээлэл (ХАОСТ-1в)
- Хүн ам, орон сууцны тооллогын явцын мэдээ (ХАОСТ-2)
- Хүн ам, орон сууцны тооллогын урьдчилсан дүн (ХАОСТ-3)
- Хүн ам, орон сууцны тооллогын нөхөгдсөн асуулга хүлээлцэх баримт (ХАОСТ-4)
- Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллого - Хяналтын тооллогын асуулга (ХАОСТ-11)
- Хяналтын тооллогын асуулгын нэмэлт хуудас (ХАОСТ-11а)
- Хүн ам, орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит тооллогын асуулга, нэгтгэлийн маягтын нөхөх заавар, гарын авлага

## ТООЛЛОГЫН ТӨЛӨВЛӨЛТ

Тооллого нь статистикийн мэдээллийн томоохон эх сурвалжуудын нэг юм.

Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын үйл ажиллагааны онцлог нь засаг захиргааны хамгийн бага нэгжээс төрийн захиргааны төв байгууллагууд, ард иргэдийг нийтэд нь хамруулан өргөн цар хүрээтэй, нарийн нягт зохион байгуулалттай явуулдагт оршино.

Тооллогын бэлтгэл ажлыг сайн зохион байгуулах удирдлагын багийг бүрдүүлж, нарийвчилсан төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагыг 2020 оны ээлжит тооллого нь бүрэн хангасан болно.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагаас гишүүн орнууддаа хүн ам, орон сууцны тооллогыг 2015-2024 онуудад наад зах нь нэг удаа тухайлбал, 2020 оны орчимд зохион байгуулахыг зөвлөмж болгосон. Энэ утгаараа хүн ам, орон сууцны тооллогыг зохион байгуулж явуулах нь НҮБ-ын өмнө Монгол Улсын хүлээж буй нэг үүрэг болж байлаа.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогыг холбогдох Монгол Улсын хууль болон НҮБ-ын Статистикийн хэлтсээс эрхлэн гаргасан “Хүн ам, орон сууцны 2020 он орчмын тооллогод баримтлах зарчим, зөвлөмж III”-ийн Хүн амын тооллого бүлэгт үндэслэн зохион байгуулж явуулсан. Түүнчлэн шинээр бий болсон хаягийн мэдээлэлд тулгуурлан үндэсний хэмжээнд тулгамдаж байгаа мэдээллийн хэрэгцээ шаардлагыг хангах зорилгоор Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит

тооллогын хүрээнд Байшин, орон сууцны тооллогыг 2019 онд зохион байгуулж явуулсан.

Тооллого явуулах арга, аргачлал, удирдлага, зохион байгуулалт, үе шат, төсвийн асуудлыг цогцоор нь тусгасан мастер төлөвлөгөө боловсруулж, Монгол Улсын Хүн Ам, орон сууцны тооллогын Улсын комиссын 2018 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдрийн 04 дүгээр тогтоолоор баталж мөрдөв.

Тооллогын бэлтгэл хангах 73 зүйл заалтыг тусгасан үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг Улсын комиссын анхдугаар хуралдаанаар 2018 оны 2 дугаар сарын 22-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоолоор баталж, мөрдөж хэрэгжүүлсэн.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын үйл ажиллагааг дараах үндсэн үе шатуудаар зохион байгуулж явуулсан. Үүнд:

- I. Тооллогын бэлтгэлийг хангах үе
- II. Тоолох үе
- III. Тооллогын хяналт, үнэлгээ хийх үе
- IV. Тооллогын мэдээлэл боловсруулах үе
- V. Тооллогын үр дүнд дүн шинжилгээ хийх үе
- VI. Тооллогын мэдээллийн сан үүсгэх, үр дүнг тархаах үе

Тооллогын бэлтгэл үед зохион байгуулалтын ажил, тооллогын нутаг дэвсгэрийн нэгжийн зураглал хийх, тооллогын ухуулга сурталчилгаа, асуулгын хуудас, гарын авлага боловсруулах, хэвлэх, тархаах, туршилтын тооллого явуулах, сургалтууд зохион байгуулах, материаллаг бааз тоног төхөөрөмж, программ хангамжийн өнөөгийн байдалд үнэлгээ хийж, шинэчлэн сайжруулах зэрэг арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлсэн.

## ТООЛЛОГЫН УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

Монгол Улсын “Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуулийн дагуу 2020 оны ээлжит тооллогын удирдлага, зохион байгуулалт нь тооллогын Улсын комисс, Үндэсний Статистикийн Хороо, аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг болон тооллого зохион байгуулж явуулах төрийн захиргааны төв байгууллагын тооллогын комисс, орон нутгийн түр товчоод, тооллого зохион байгуулж явуулах төрийн захиргааны төв байгууллагын түр товчоод, тоологч, шалгагч нараас бүрдсэн.

## ТООЛЛОГЫН УЛСЫН КОМИСС

“Хүнам, оронсууцныулсынтооллогынтухай” хуулийн 13 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг гүндэслэн Улсын Их Хурлын 2017 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдрийн 77 дугаар тогтоолоор тооллогыг удирдан зохион байгуулах Улсын комиссыг дараах бүрэлдэхүүнтэйгээр батлав. Үүнд:

### **Комиссын дарга:**

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

### **Комиссын орлогч дарга:**

Үндэсний Статистикийн Хорооны дарга  
Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга

### **Улсын комиссын гишүүд:**

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд  
Барилга, хот байгуулалтын сайд  
Батлан хамгаалахын сайд  
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд  
Гадаад харилцааны сайд  
Зам, тээврийн хөгжлийн сайд  
Сангийн сайд  
Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд  
Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд  
Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд  
Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд  
Эрчим хүчний сайд  
Эрүүл мэндийн сайд  
Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч

**Нарийн бичгийн дарга:**

ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын дарга.

Харин Монгол Улсын “Хүн ам, орон сууцны тооллогын тухай” хуулийн 13.4-т заасан шаардлагыг хангасан орон тооны албан хаагчийг тооллогын Улсын комиссын 2018 оны 2 дугаар сарын 7-ны өдрийн Б/20 дугаар тушаалаар Нарийн бичгийн даргыг томилж, ажиллуулсан.

Тооллогын Улсын комисс нь дараах үндсэн чиг үүрэгтэйгээр ажилласан. Үүнд:

- Тооллогын бэлтгэл ажлыг хангуулах, удирдан зохион байгуулж явуулах, үр дүнг нэгтгэн гаргахад хяналт тавьж, нэгдсэн удирдамж чиглэл өгөх;
- Тооллогод тодорхой үүрэгтэйгээр оролцох яам, агентлагуудын ажлын уялдаа холбоо, тэдгээрийн үйл ажиллагааг нэгдсэн зохицуулалтаар хангах;
- Хүн ам, орон сууцны тооллогод улсын төсвөөс гарах зардлыг тооллогын төсөвт суулган батлуулах;
- “Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуулийн 13 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт заагдсан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх

## ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Үндэсний Статистикийн Хороо нь дараах үндсэн чиг үүрэгтэйгээр тооллогыг удирдан зохион байгуулж явуулсан. Үүнд:

- Тооллогыг улсын хэмжээнд нэгдсэн удирдлага, зохицуулалтаар хангаж явуулах;
- Улсын комисс, түүний гишүүдэд мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх, туслалцаа үзүүлэх;
- Улсын комиссын шийдвэрийн төсөл боловсруулж хэлэлцүүлэх;
- Улсын комиссын хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдааны тэмдэглэл хөтлөх, гаргасан шийдвэрийг хэлбэржүүлэх, нийтлэх, мэдээлэх;
- Харин Тооллогын асуулгын хуудас, тооллогын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх аргачилсан заавар, зөвлөмж батлах, асуулгын хуудас болон холбогдох материалуудыг хэвлүүлэх, хууваарилах;
- Тооллогын дүнг нэгтгэж, Улсын комисст оруулах;
- Тооллогын мэдээллийг боловсруулах, дүн шинжилгээ хийх, үр дүнг хэрэглэгчдэд мэдээлэх, тархах;
- Шаардлагатай сургалт, сурталчилгаа явуулах;
- Хууль тогтоомжид заасан болон Улсын комиссоос үүрэг болгосон бусад чиг үүрэг

## ОРОН НУТГИЙН ТООЛЛОГЫН КОМИСС

“Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуулийн дагуу тооллогын Улсын комиссын “Аймаг, нийслэлийн тооллогын комиссын бүрэлдэхүүнийг томилох тухай” 2018 оны 2 дугаар сарын 22-ний өдрийн 02 дугаар тогтоолоор холбогдох шатны тооллогын комиссыг байгуулж ажиллууллаа.

Тооллогын Улсын комисс аймаг, нийслэлийн тооллогын комиссын бүрэлдэхүүнийг, аймаг, нийслэлийн тооллогын комисс сум, дүүргийн тооллогын комиссын бүрэлдэхүүнийг тус тус тогтоож, шийдвэр гаргаж, холбогдох шийдвэрийг үндэслэн тухайн шатны Засаг даргын шийдвэрээр аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг тухайн нэгжид тооллогыг зохион байгуулж явуулах тооллогын комиссыг байгуулсан.

Дээд шатны тооллогын комиссын зөвлөмж болгосны дагуу хүн ам, орон сууцны тооллого зохион байгуулж явуулах үүрэг бүхий түр товчоог байгуулж, Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн 13.7-д заасан үүргийг хэрэгжүүлж ажилласан.

Тооллогын бүх шатны комисс нь хариуцсан засаг захиргааны нэгжийн хэмжээнд тооллогыг удирдан зохион байгуулж, шаардагдах хөрөнгө, хүн хүч, байр, унаа, шатахуунаар хангах, тооллогын ажилтныг сургаж бэлтгэх, бүрэн хамралттай явуулах, дүнг нэгтгэн тушаах үндсэн үүрэгтэйгээр ажиллав.

## ОРОН НУТГИЙН ТҮР ТОВЧОО

Тооллогын түр товчоог аймаг, нийслэлийн түвшинд статистикийн хэлтсийн дарга, сум, дүүргийн түвшинд Засаг даргын орлогчоор ахлуулж, статистик болон бүртгэлийн хэлтэс, тамгын газрын гүйцэтгэх ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж ажиллуулсан. Тооллогын түр товчоод нь тооллогын комиссын удирдлагын дор нийтдээ 3-6 (шинээр авсан болон статистикийн газар/ хэлтэст ажиллаж байгаа хүмүүсээс бүрдсэн) хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр дараах үүрэгтэйгээр ажилласан. Үүнд:

- Анхан шатны нэгжид зураглал хийхэд туслалцаа үзүүлэх, хамтран ажиллах;
- Орон нутагт сургалт зохион байгуулах бэлтгэлийг хангах, хамтран зохион байгуулах;
- Харьяалагдах өрх, иргэн бүрд тооллогын ач холбогдлыг сурталчлах;
- Тооллого явагдахаас сарын өмнө Хүн ам, өрхийн бүртгэлийг шинэчлэн хөтлөх, тулгалт хийх, жагсаалтыг бэлтгэх ажлыг орон нутагтаа зохион байгуулсан байх;
- Харьяалагдах өрх, иргэн нэг бүрийг орхигдуулалгүй, давхардуулалгүй тоолох, товчоолсон мэдээллийг өдөр бүр нэгтгэж дээд шатны комисст хүлээлгэн өгөх зэрэг үндсэн үүргийг гүйцэтгэв.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын орон нутаг дахь түр товчоодыг тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн статистикийн газар/ хэлтсийн бүтцийн хүрээнд байгуулж, тооллогын түр товчоонд 1 ажилтныг тооллогын үеэр буюу 2020 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс 2021 оны 1 дүгээр сарын 1 хүртэл 1 жилийн хугацаатай гэрээгээр ажиллуулж байна.

## ТООЛОГЧ, ШАЛГАГЧ

Харин Сум, дүүргийн тооллогын комисс тооллогын түр товчоод нь тоологч, шалгагчаар дараах нийтлэг шаардлагыг хангасан хүнийг сонгон шалгаруулж авсан. Үүнд:

- Бүтэн цагаар ажиллах бололцоотой;
- Бүрэн дундаас дээш боловсролтой;
- Цэвэр нямбай, гаргацтай бичих бичгийн чадвартай;
- Харилцааны өндөр соёлтой;
- Багаар ажиллах чадвартай;
- Хүн амын болон мал тооллого, бусад төрлийн судалгаа, сонгууль болон олон нийтийг хамарсан ажилд оролцож байсан туршлагатай.

Байшин, орон сууцны тооллогын тоологчид дээрх шаардлагаас гадна тооллогын сургалтад хамрагдаж, тоолох үе дуусахад таблетыг сумын тооллогын комисст тушаах хүртэл хугацаанд тухайн суманд тогтвортой амьдрах, ажиллах заалтыг нэмэлтээр тавьсан.

## ТУРШИЛТЫН ТООЛЛОГО, АСУУЛГЫН МАЯГТЫГ НЯГТЛАХ

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын зохион байгуулалт болон асуулгын маягтыг нягтлах туршилтын тооллогыг хамтад нь явуулсан болно. Харин Байшин, орон сууцны 2019 оны тооллогын мэдээлэл цуглуулах арга, зарчим, систем, хэрэглэгдэхүүнийг анхан шатны нэгжид турших, хүндрэл бэрхшээлийг судалж, сайжруулах зорилгоор асуулгын маягтыг Архангай аймгийн Эрдэнэбулган сум, Ихтамир суманд, планетаар Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 6, 9, 19-р хороонд 2018 оны 6 дугаар сард хийсэн.

Туршилтын тооллогод манай улсын байгаль цаг уурын янз бүрийн бүс, хүн амын суурьшил, дотоод шилжих хөдөлгөөний байдал зэргээс хамааран ээлжит тооллогод ямар нэг хэлбэрээр хүндрэл бэрхшээл гарч болох нутаг дэвсгэрийг сонгосон юм. Туршилтын тооллогод нийслэл хотын хамгийн их хүн амтай хэсэг болох Сонгинохайрхан дүүргийн 6-р хорооны 1, 2, 3, 10-р хэсэг, Хан-Уул дүүргийн 15-р хорооны 4, 13, 14, 16-р хэсэг, Баянзүрх дүүргийн 5-р хорооны 6, 9, 19-р хэсэг, орон нутгаас Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 1, 7-р баг, Сэргэлэн сумын 5-р багийн нутаг дэвсгэрт зохион байгуулав. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны туршилтын тооллогын тов нь ээлжит тооллогын адилаар шилжихгүй шөнийн товтой байв. Энэ нь товын дараа төрсөн хүүхдийг тоолохгүй, харин товын дараа нас барсан хүнийг тоолно гэсэн ойлголт юм. Байшин, орон сууцны туршилтын тооллогын мэдээлэл цуглуулалтыг 2018 оны 10 дугаар сараас 11 дүгээр сард, Хүн ам, орон сууцны туршилтын тооллогын мэдээлэл цуглуулалтыг 2019 оны 1 дүгээр сарын 10-ны өдрөөс 16-ны өдрүүдэд зохион байгуулав. Хүн ам, орон сууцны туршилтын тооллогоор 25402 хүн тоологдсон бол Байшин, орон сууцны туршилтын тооллогоор 3018 сууц тоологдсон байна.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын туршилтад мэдээлэл цуглуулалтын уламжлалт аргыг ашигласан. Өөрөөр хэлбэл, туршилтын тооллогод сонгогдсон нэгжийн бүх өрхийг тоолов. Энэ нь ээлжит тооллогын уламжлалт аргыг турших, мөн тоолсон өрхийн мэдээллийг Хүн ам, өрхийн мэдээллийн сан болон Байшин, орон сууцны тооллогын сантай уялдуулан шалгаж мэдээллийн сангийн бүрдэлт, нөхөлт, мэдээллийн чанарыг үнэлэхийг зорьсон юм.

Харин Байшин, орон сууцны туршилтын тооллогын хүрээнд Collector for ArcGIS программ ашиглан “Хаягийн зураг”-т дүрслэгдсэн сууцыг нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин, орон сууцнаас бусад төрлийн сууц, зуслангийн сууц, сууцны бус байшин, барилга гэсэн үндсэн 4 ангиллаар ангилан ялгаж, “Хаягийн зураг”-т дүрслэгдээгүй буюу шинээр баригдсан сууц, гэр сууц зэргийг зурагт нэмж тэмдэглэх байдлаар урьдчилсан бүртгэлийг хийж байшин, орон сууцны туршилтын тооллогоор тоологдох нийт сууцны тоог урьдчилсан байдлаар гаргасан. Collector for ArcGIS программ нь сууцны төрлөөс хамааран цэг, полигон(өнцөг бүхий дүрс)-оор ялган ангилах, тухайн сууцны байршлыг орон зайн төвшинд тодорхойлох, тооллогын явцыг орон зайн төвшинд онлайнгаар хянах зэрэг олон давуу талуудтай байв. Collector for ArcGIS программ нь судалгаанд зориулсан программ биш учраас асуулга боловсруулахад хүндрэл үүссэн, энэ шалтгаанаар тооллого, судалгааны мэдээлэл цуглуулах боломжтой Survey123 for ArcGIS программ хангамжийг Collector for ArcGIS программ хангамжтай уялдуулан тооллогын асуулгыг маягтын дагуу боловсруулсан. Энэхүү програм хангамж нь асуулга хоорондын уялдаа хамаарал, шилжилт, шалгуур, ангилал кодчилал буюу мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагаанд шаардлагатай бүх төрлийн боломжуудыг агуулсан байдаг.

Дээр дурдсан туршилтуудыг хийснээр ээлжит тооллогын асуулгаг эцэслэн боловсруулж, нөхөх заавар, комисс, түр товчооны ажилтнууд, шалгагч, тоологчийн гарын авлагыг бэлтгэж, хэвлэх, бусад бэлтгэлийг хангах боломж бүрдсэн. Туршилтын үр дүнд ээлжит тооллогын төсөв, төлөвлөлт асуулга болон нэгтгэлийн маягтын үзүүлэлт, нөхөх зааварт анхаарах асуудлуудыг тусгасан.

## ГАЗАРЗҮЙН МЭДЭЭЛЛИЙН СИСТЕМ, ГАЗРЫН ЗУРАГЛАЛ

Монгол Улс 2019 онд анх удаа Байшин, орон сууцны тооллого (БОСТ) явуулж, энэ ажлын хүрээнд явуулж, энэ ажлын хүрээнд анх удаа орчин үеийн техник, технологийг ажигласан юм. Тооллогод 200 ширхэг таблет төхөөрөмжид ArcGIS for Collector болон Survey123 for ArcGIS программ дээр тухайн нутаг дэвсгэрийн хаягийн зургийг тухай бүр суулгаж, тооллогыг Баруун бүс, Хангайн бүс, Төвийн бүс, Зүүн бүс, Улаанбаатар гэсэн бүсчилсэн маршрутын дагуу тооллогыг явууллаа. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогыг БОСТ-ын хаягийн зураг дээр суурилж явуулсан бусад тооллогуудаас онцлогтой болов.

### Тоологчийн газрын зураг

Байшин, орон сууцны тооллогын мэдээлэл цуглуулалтад олон улсын газар зүйн мэдээллийн системийн программ хангамж нийлүүлэгч ESRI компанийн судалгаанд зориулагдсан Collector for ArcGIS болон Survey123 for ArcGIS программуудыг хослуулан ашигласан.

Collector for ArcGIS программ нь сууцны төрлөөс хамааран цэг, полигон (өнцөг бүхий дүрс)-оор ялган ангилах, тухайн сууцны байршлыг орон зайн төвшинд тодорхойлох, онлайнгаар хянах зэрэг олон давуу талуудтай байв. Түүнчлэн тоологч мэдээлэл цуглуулалтаар явж байх үед гар зурагт дүрслэгдээгүй хүн байнга амьдардаг сууцыг нэмж оруулах боломжоор хангаж өгсөн.

Урьдчилсан бүртгэлийн үр дүнд үүссэн газрын зургийг тооллогын асуулгатай холбон тоологч тус бүрээр нутаг дэвсгэрийг хуваарилан тооллого явуулах зөврийн төхөөрөмж (таблет)-д суулган, тоологч интернэтгүй орчинд тооллогын мэдээллийг цуглуулж, заасан хугацаанд түр товчооны байранд очиж интернэтэд холбогдон цуглуулсан мэдээллээ төв серверт дамжуулж, тооллогын явцын мэдээллийг цаг тухай бүр мэдээлж байв.

Түүнчлэн, тооллогын явцын мэдээллийг хянах цахим хяналтын программыг ArcGIS On- line программаар боловсруулж цахим хяналтын программаар орон зайн төвшинд болон хүснэгт хэлбэрээр мэдээллийг гаргаж хянасан.

Газарзүйн мэдээллийн системийн программуудыг мэдээлэл цуглуулалтад ашигласнаар тооллогын үр дүнг хэрэглэгчдэд илүү ойлгомжтой хүргэхээс гадна орон зайн төвшинд сэдэвчилсэн газрын зургууд, аппликейшн хийх боломж бүрдсэн юм.

Тооллогыг чанарын өндөр түвшинд сайн явуулахад газрын зураг чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Үүнд:

1. Тооллогыг удирдан явуулж байгаа ажилтнууд ажлаа тухайн засаг захиргааны нэгжийн зургийн дагуу төлөвлөж, тооллогын үйл явцыг зохицуулахад илүү хялбар болгодог.
2. Тоологдох орон сууцыг олж, тоологч нарт оноож өгөн тоологч нарын гүйцэтгэх ажлын хуваарийг тооллогын хэсгийн хил хязгаартай нийцүүлснээр бүх өрхийг тооллогод хамруулахад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг.
3. Системтэй, шаталсан газарзүйн тогтолцоо нь сэдэвчилсэн газрын зураг ашиглах боломжийг олгож, тооллогын үр дүнгээс гарах бүтээгдэхүүний төрөл, тоог баяжуулдаг юм.

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын бүхий л үе шатад эдгээр программ хангамжуудыг ашиглах боломжийг ESRI компани болон ESRI компанийн Монгол дахь дистрибьютер Монмап компани олгосон юм.

Байшин, орон сууцны тооллогын бас нэгэн онцлог нь мэдээлэл цуглуулалтыг орон даяар нэгэн зэрэг эхлэлгүй баруунаас зүүн тийш бүсчилсэн байдлаар зохион байгуулсан ба мэдээллийг цуглуулахдаа Газар зохион байгуулалт, геодези зураг зүйн газраас хаягжилтын шинэчилсэн аргачлалын дагуу хийгдсэн хаягийн зургийг суурь болгон сууцны зориулалттай бүх байшин, орон сууцыг тоолсон явдал юм. Тооллогоор сууцны мэдээллийг цуглуулахдаа шинэ дэвшилтэт техник технологи болох таблет төхөөрөмж, мөн Collector for ArcGIS, Survey123 for ArcGIS программуудыг ашиглалаа. Харин нийтийн зориулалттай орон сууцны байшингийн мэдээллийг тухайн сууцыг хариуцан ажилладаг Сууц өмчлөгчдийн холбоо, Орон сууц, нийтийн аж ахуйн газраас цуглуулсан.

## ХАВСРАЛТ Б

## ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГОД ХЭРЭГЛЭСЭН ЗАРИМ ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
<b>ТООЛЛОГО</b>		
1	Хүн ам, орон сууцны тооллого	Товлон тогтоосон хугацаанд тухайн улс оронд (буюу түүний нутаг дэвсгэрийн тодорхой хэсэг) оршин суугаа нийт хүн амыг хамарч, тэдний амьдарч буй сууцны талаарх суурь мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, хүн ам зүйн, эдийн засаг, нийгмийн дүн шинжилгээ хийх, үнэлэх, хэвлэн нийтлэх, нийтэд тархах цогц үйл ажиллагаа;
2	Тооллогын тов	Тооллого явуулах хугацааны эхний өдөрт шилжих шөнийн 00 цагийг; 2020 оны 1 дүгээр сарын 08-наас 09-нд шилжих шөнийн "00" /тэг тэг/ цаг;
3	Тоолох үе	2020 оны 1 дүгээр сарын 09-ний өдрийн 08 цагаас 1 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 22 цаг хүртэлх хугацаа;
4	Тооллогын нэгж	Хувь хүн, түүний амьдарч байгаа байр, орон сууц;
<b>ӨРХ, ХҮН АМ</b>		
5	Өрх	Нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын бусад хэрэгцээгээ хамтран хангадаг нэг буюу хэсэг бүлэг хүмүүсийг өрх гэнэ. Өрхийн гишүүд нь хоорондоо хамааралтай эсвэл хамааралгүй байж болно.
6	Үндсэн өрх	Сууцны төрөл, хэлбэрээс үл хамааран тухайн сууцыг өмчлөгч өрх, сууц эзэмших эрхийн бичиг/ордер/, орон сууц хөлслөх гэрээний үндсэн дээр эзэмшиж байгаа өрх, өмчлөгч нь өөр этгээд боловч уг сууцанд хамгийн удаан хугацаагаар амьдарч байгаа өрхийг хэлнэ.
7	Хамт суудаг өрх	Тухайн өрхийн өөрийн сууц биш, тухайн сууц эзэмшигчтэй хамт суудаг өрхийг хамруулна.
8	Өрхийн тэргүүлэгч	Ам бүлийн гишүүд хэнийгээ өрхийн тэргүүлэгч гэхийг сайн дураар шийдвэрлэнэ. Өрхийн тэргүүлэгч нь өрхдөө байнга оршин суугч, 16, түүнээс дээш настай, хөдөлмөр эрхэлдэг буюу өрхийн орлогод голлох хувь нэмэр оруулдаг, өрхийн аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд голлох үүрэгтэй оролцдог ам бүлийн аль нэг гишүүн юм.
9	Өрхийн ам бүлийн гишүүд	Ураг төрлийн болон гэр бүлийн холбоотой нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын бусад хэрэгцээгээ хамтран хангадаг нэг хэсэг хүмүүсийг тухайн өрхийн ам бүлийн гишүүн гэж үзнэ. Гэхдээ тоолох үед тухайн өрх айлд гишүүдээс нь гадна өрхийн ам бүлд хамаарахгүй садан төрөл, бусад хүмүүс амьдарч болно.
10	Ам бүлээрээ байгаа өрх	Ам бүлээрээ байгаа өрх дангаараа амьдрахыг хэлнэ. Өөрөөр хэлбэл, эхнэр, нөхөр, хүүхдийн (хүүхдүүдийн) хамт, мөн эцэг эсвэл эх нь хүүхдийн (хүүхдүүдийн) хамт өрх үүсгэн амьдрахыг хэлнэ.
11	Нийлмэл ам бүлтэй өрх	Нийлмэл өрхөд дараах бүтэцтэй өрх хамрагдана. Үүнд: а. Нэг ам бүл бусад хамаатан садантайгаа хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх б. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл дангаараа хамтран өрх үүсгэн амьдарч байгаа в. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл, аль нэгэнтэй нь хамааралтай хүнтэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа г. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай боловч нэг ам бүлийн биш хүмүүс өрх үүсгэн амьдарч байгаа зэрэг өрх орно.

12	Холимог өрх	Холимог өрхөд дараах бүтэцтэй өрх хамаарна. Үүнд: а. Нэг ам бүл бусад хамаатан садан эсвэл хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх б. Нэг ам бүл, хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх в. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл, аль нэгнийх нь хамаатан садан, хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа г. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл эдгээр ам бүлийн алинд ч хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа д. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралгүй ам бүл бусад хүмүүстэй эсвэл хүмүүсгүйгээр амьдарч байгаа е. Хоорондоо хамааралтай боловч ам бүлийн биш хоёр, түүнээс олон хүмүүс бусад хамааралгүй хүмүүстэй өрх үүсгэн амьдарч байгаа ё. Хоорондоо хамааралгүй хүмүүс өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх орно.
13	Оршин суугаа хүн ам	Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байнга (183 хоног буюу 6 сараас дээш хугацаагаар) оршин суугаа Монгол Улсын харьяат иргэд, гадаадын харьяат болон харьяалалгүй иргэдийг хэлнэ.
14	Бэлэн хүн ам	Тооллого явуулж буй үед тухайн нутаг дэвсгэрт оршин сууж байгаа нийт хүн амыг (байнга болон түр хугацаагаар амьдарч байгаагаас үл хамаарч) хэлнэ.

### ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛ, ТҮҮНИЙ ТӨРӨЛ

15	Хөгжлийн хүн бэрхшээлтэй	Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогийн улмаас бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь бүрэн болон 12 сараас дээш хугацаагаар хязгаарлагдсан хүнийг ойлгоно.
16	Төрөлхийн	Удамшлын эмгэг, согог, жирэмсний болон төрөх үеийн хүндрэлээс шалтгаалан бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогтой болж, бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан.
17	Олдмол	Ахуйн болон үйлдвэрлэлийн осол, гэмтэл, ердийн болон мэргэжлээс шалтгаалах өвчний улмаас бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдэрхүйн согогтой болж, бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан.
18	Харааны	Харааны эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний "харах" хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
19	Ярианы	Хэл, ярианы эрхтний гэмтэл, согог, өвчин, эмгэгийн улмаас хүний "ярих" хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
20	Сонсголын	Сонсголын болон хэл, ярианы эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний "сонсох" хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
21	Хөдөлгөөний	Биеийн тодорхой хэсгийг хөдөлгөх чадваргүйн улмаас хүний амьдралын өдөр тутмын хэвийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
22	Сэтгэцийн	Сэтгэцийн эмгэг нь бодох сэтгэх, мэдрэх ухамсарлахуйн болон зан төлвийн өөрчлөлтөөр илрэх бөгөөд үүнийхээ улмаас хүний нийгэмд биеэ авч явах байдал нь өөрчлөгдсөн, гадаад (төрөх үеийн хүндрэлүүдийн үлдэцийн улмаас 0-3 насанд тэнэгрэх) болон дотоод (хромосомын өөрчлөлт, бодисын солилцоо дутмагшил гэх мэт) шалтгааны улмаас ойлгох, сэтгэх, мэдрэх үйл ажиллагаа нь хязгаарлагдсан.
23	Хавсарсан	Хүнд нэгээс дээш төрлийн хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр, согог тохиолдвол хавсарсан хөгжлийн бэрхшээлд тооцно.
24	Бусад	Ямар нэгэн эмгэг болон өвчний улмаас өдөр тутмын үйл ажиллагааг гүйцэтгэх чадвараа алдсан буюу хязгаарлагдсан.

### ҮЙЛДЛИЙН ЧАДВАРЫН ХҮНДРЭЛ, ТҮҮНИЙ ХЭЛБЭР

25	Хүндрэлгүй	Аливаа үйлдэл хийхдээ ямар ч асуудалгүй, мэдрэхүйн эрхтнүүдэд ямар ч хүндрэл тулгардаггүй;
26	Бага зэрэг хүндрэлтэй	Аливаа үйлдэл хийхдээ бусдын дэмжлэг эсвэл туслах хэрэгсэл хэрэглэж өдөр тутмын үйл ажиллагаанд оролцдог;
27	Их хүндрэлтэй	Аливаа үйлдлийг хийх процессын 60-90 хувьд нь туслах хэрэгслийн болон бусдын тусламжийг авдаг. (алхаж явахдаа байнга хэн нэгнийг түшиж, тулж явдаг, аливаа зүйлийг ойлгохдоо бусдаар нэмэлт тайлбар хийлгэдэг, ахуйн энгийн үйлдлүүдийг бусдын дэмжлэгтэйгээр хэрэгжүүлдэг)
28	Огт чаддаггүй	Аливаа үйлдлийг хийхэд эрүүл мэндийн асуудал нь тухайн хүний үйлдлийн чадварт 100% сөргөөр нөлөөлж ямар ч үйлдлийг өөрөө бие даан хийх боломжгүй.
29	Харааны хүндрэл	Харааны бэрхшээлтэй буюу харааны шил эсвэл контакт линз зүүсэн эсвэл зүүдэггүй хүмүүсийн хувьд харахад хүндрэлтэй хүмүүсийг илрүүлэх зорилготой юм. Тухайн хүн харааны шил зүүдэг тохиолдолд Та харааны шил зүүсэнч юм харахад хүндрэлтэй байдаг уу? гэж асуух байдлаар оруулсан.
30	Сонсголын хүндрэл	Сонсголын бэрхшээлтэй, сонсголын аппарат зүүсэн эсвэл зүүдэггүй хүмүүсийн хувьд сонсоход хүндрэлтэй хүмүүсийг илрүүлэх зорилготой. Сонсголын хүндрэлд чимээ ихтэй орчин эсвэл нам гүм орчинд янз бүрийн дуу чимээг ялгаж сонсоход нэг эсвэл 2 чихээрээ сонсоход хүндрэл тулгарч байгааг ойлгоно. Тухайн хүн сонсголын аппарат зүүдэг бол Та сонсголын аппарат зүүсэн ч юм сонсоход хүндрэлтэй байдаг уу? гэж асуух байдлаар оруулсан.
31	Алхах болон шатаар өгсөх/дээшээ авирах хүндрэл	Алхахдаа ямар нэгэн хүндрэлтэй хүмүүсийг илрүүлэх зорилготой. Ямар нэгэн дэмжлэг болох төхөөрөмж (тэргэнцэр, таяг, алхуулагч гэх мэт) эсвэл хэн нэгний туслалцаагүйгээр алхаж чадаж байвал алхаж чаддаг гэж үзнэ. Алхахад хүндрэлтэй гэдэгт алхсанаас эсвэл шатаар дээш, доош алхсанаас шалтгаалж бие сулрах, тэнцвэр алдах, эсвэл бусад тулгуур эрхтэн тогтолцооны бус хүндрэл тохиолдож байгааг оруулна.
32	Аливаа зүйлийг санах, анхаарлаа төвлөрүүлэх хүндрэл	Эргэн санах гэж нь өнгөрсөн үйл явдлыг эргэж санахыг ойлгоно. Зам харгуй олох, аливаа асуудалд анхаарлаа хандуулж чадахгүй байх, хаана байгаагаа эсвэл он сараа мартах зэргийг бэрхшээлтэй гэж үзнэ. Мөн хэн нэгний хэлсэн ярьсныг санахгүй байх, будилах, ихэнх зүйлсээс айх зэргийг хүндрэлтэйд тооцно. Ажлын ачаалал, стресс бухимдал, эмийн нөлөөний улмаас үүссэн санах, анхаарлаа төвлөрүүлэхтэй холбоотой хүндрэлийг хүндрэлтэй гэж үзээгүй.
33	Бие даан усанд орох, хувцсаа өмсөх зэргээр өөрийгөө арчлах хүндрэл	Энэ асуулт нь бие даан өөрийгөө халамжлах, анхаарахад хүндрэлтэй хүмүүсийг илрүүлэх зорилготой.
34	Бусадтай ярилцах хүндрэл	Энэ хэсэг нь ярих, сонсох, бусдыг ойлгох, бусдад өөрийгөө ойлгуулахад ямар нэг хүндрэлтэй байдаг хүмүүсийг илрүүлэх зорилготой. Мэдээлэл солилцохдоо дохио зангаа хэрэглэдэг (дохионы хэл орно), бичгээр эсвэл дуу авиа ашигладаг бол харилцааны бэрхшээлтэй гэж үзнэ. Өөрөөр хэлбэл, бусдад өөрийгөө ойлгуулахдаа эсвэл бусдын яриаг ойлгохдоо харилцааны өөр арга хэрэглэж байгаа тохиолдлыг ойлгоно.

### СУУРЬШИЛ

35	Байнга оршин суугаа	Тооллогын товын байдлаар тухайн засаг захиргааны нэгжид 6 сар (183 хоног)-аас дээш хугацаагаар оршин суугаа хүн
36	Түр эзгүй байгаа	Тооллогын товоос өмнө үндсэн засаг захиргааны нэгжээс гадагш 6 сар (183 хоног) хүрэхгүй хугацаагаар явсан хүн
37	Түр оршин суугаа	Өөр засаг захиргааны нэгжээс ирж, тооллогын товын өмнө тухайн засаг захиргааны нэгжид 6 сар (183 хоног)-аас доош хугацаагаар сууж байгаа хүн

### БОЛОВСРОЛ

38	Боловсролгүй	ЕБС-ийн 3 дугаар ангийг (1975-1996 он хүртэл), 4 дүгээр ангийг (1975 он хүртэл, 1997-2004 он дуустал), 5 дугаар ангийг (2005 оноос хойш) төгсөөгүй бол <i>Боловсролгүй</i> хүн гэнэ. Мөн 2020 онд ЕБС-ийн 1-5 дугаар ангид сурч байгаа, сурч байгаад сургуулиа орхисон хүмүүсийг <i>Боловсролгүй</i> гэж үзнэ.
39	Бага боловсрол	ЕБС-ийн 3 дугаар ангийг (1975-1996 он хүртэл), 4 дүгээр ангийг (1975 он хүртэл, 1997-2004 он дуустал), 5 дугаар ангийг (2005 оноос хойш) төгссөн, мөн албан бус боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн хүн
40	Бүрэн бус дунд (суурь) боловсрол	ЕБС-ийн 7 дугаар ангийг (1975 он хүртэл), 8 дугаар ангийг (1975-2004 оныг дуустал), 9 дүгээр ангийг (2005 он ба түүнээс хойш) өдөр, орой эчнээгээр төгссөн, суурь боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн, суурь боловсролын гэрчилгээтэй хүн
41	Бүрэн дунд боловсрол	ЕБС-ийн 10 дугаар ангийг (2005 он дуустал), 11 дүгээр ангийг (2006 он ба түүнээс хойш), 12 дугаар ангийг (2015 ба түүнээс хойш) өдөр, орой эчнээгээр төгссөн, мөн албан бус боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн, бүрэн дунд боловсролын аттестат ба үнэмлэхтэй хүн
42	Техникийн болон мэргэжлийн боловсрол	Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төв (хуучнаар техник, мэргэжлийн сургууль-ТМС) төгссөн, мэргэжлийн үнэмлэхтэй хүн
43	Тусгай мэргэжлийн дунд боловсрол	Гадаад, дотоодын тусгай мэргэжлийн дунд сургууль (хуучнаар техникум), түүнтэй адилтгах сургууль төгссөн, үнэмлэх, дипломтой хүн
44	Дээд боловсрол	Гадаад, дотоодын их, дээд сургууль, коллежийг өдөр, орой, эчнээгээр төгссөн, дипломын дээд, бакалавр, магистр, докторын зэргийн диплом болон түүнтэй адилтгах боловсролын баримт бичиг бүхий хүмүүсийг <i>Дээд боловсролтой</i> гэж үзнэ. Дээд боловсрол эзэмшүүлэх дипломын сургалт 90 багц цагаас доошгүй байх бөгөөд өмнөх түвшний сургалтын багц цагийг оролцуулан бакалаврын сургалт 120, магистрын сургалт 150, докторын сургалт 210 багц цагаас тус тус доошгүй байна. Түүнчлэн Улсын багшийн их сургуулийг 1964 оноос өмнө 3 жилээр, Намын дээд сургуулийг 1966 оноос өмнө, Намын дээд сургуулийн дэргэдэх 2 жилийн курс, Марксизм-Ленинизм оройн дээд сургууль Дорно дахины хөдөлмөрчдийн их сургууль (КУТВ) төгссөн хүмүүсийг дипломын дээд боловсролтой гэж үзнэ.
45	Бичиг үсэг мэддэг	Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) өдөр тутмын амьдралын тухай хамгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаг, энэ чадвар нь тодорхой хугацаа өнгөрсөн ч хэвээр хадгалагдаж үлдсэн хүнийг <i>Бичиг үсэг мэддэг</i> гэж үзнэ.
46	Бичиг үсэг мэддэггүй	Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаггүй, түүнчлэн унших бичих чадвараа тодорхой хугацааны дараа алдсан хүнийг <i>Бичиг үсэг мэддэггүй</i> гэнэ.

### ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

47	Огт гэрлээгүй	Арван тав ба түүнээс дээш настай, огт гэрлэж байгаагүй хүн
48	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Хэдийгээр гэр бүл болж хамтран амьдарч байгаа боловч (хугацаа харгалзахгүйгээр) иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлж, гэр бүлээ албан ёсоор батлуулаагүй хүн
49	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэлтээ иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлсэн, гэрлэлтийн баталгаатай хүн
50	Тусгаарласан	Гэр бүлээ албан ёсоор цуцлуулаагүй боловч тусдаа амьдарч байгаа, дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацаа харгалзахгүйгээр <i>Тусгаарласан</i> гэж үзнэ. Гэхдээ албан ажлын улмаас 2 тусдаа амьдарч байгаа хүнийг тусгаарласан гэж үзэхгүй.

51	Цуцалсан	Гэр бүлээ хуулийн дагуу цуцалснаас хойш дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацаа харгалзахгүйгээр <i>Цуцалсан</i> гэж үзнэ.
52	Бэлэвсэн	Эхнэр/нөхрийн аль нэг нь нас барснаас хойш дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацаа харгалзахгүйгээр <i>Бэлэвсэн</i> гэж үзнэ.

### ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

53	Ажил эрхэлдэг хүн	Сүүлийн 7 хоногт наад зах нь 1 цаг цалин хөлстэй хөдөлмөр эрхэлсэн болон ер нь цалинтай ажил/бизнесийн үйл ажиллагаа байгаа хүн ам;
54	Ажилгүй хүн	Сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй, хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор ажил хайж байгаа болон ажил хийхэд бэлэн байгаа хөдөлмөрийн насны хүн юм.
55	Боломжит ажиллах хүч	Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлэхийг сонирхож байгаа боловч тодорхой нөхцөл байдлын улмаас ажил хайх оролдлого нь хязгаарлагдсан эсвэл шууд ажил хийх боломжгүй байгаа, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй хүн юм (заалт 40с, 51, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Боломжит ажиллах хүчинд дараах хүмүүсийг хамааруулна. Үүнд: а. Ажил хийхэд бэлэн биш байгаа ажил хайгч буюу ажил хайх оролдлого хийж байсан ч тухайн хугацаанд ажил хийхэд бэлэн биш, боломжгүй байгаа хүн; б. Ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой хүн буюу ажил хайх оролдлого хийгээгүй ч ажил хийх хүсэлтэй, ажил хийхэд бэлэн байгаа хүн.
56	Хөдөлмөрийн насны хүн ам	15, түүнээс дээш насны хүн амыг хэлнэ. Хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна.
57	Ажиллах хүч	Тухайн хугацаанд зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд хүч хөдөлмөрөө нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүн юм.
58	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	Сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр настан, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ажил хайх итгэл алдарсан зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллах хүчинд хамаарахгүй хөдөлмөрийн насны хүн амыг ойлгоно.
59	Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	Ажлын цагийн доод хэмжээгээр ажиллах нь хүлээн зөвшөөрөгдсөн, байнгын буюу тухайн эдийн засгийн нэгжид ажиллах насны дээд хязгаар, тэтгэвэрт гарах нас зэргээс бусад хөдөлмөр эрхлэлтийг зогсоох тодорхой хугацаа, нөхцөл заагдаагүйгээр хөдөлмөр эрхэлдэг ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно. Мөн ажилд ороод удаагүй, туршилтын хугацаандаа ажиллаж байгаа боловч цаашид үргэлжлүүлээд байнгын хугацаагаар ажиллуулахаар хүлээгдэж байгаа ажиллагч орно.
60	Цалин хөлстэй түр ажиллагч	Хөдөлмөр эрхлэх хугацаа нь 3 ба түүнээс дээш сараар хязгаарлагдсан буюу тодорхой хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно.
61	Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	Ажлын тогтсон цаггүй, хөдөлмөр эрхлэлт нь 3 сар хүртэлх хугацаагаар хязгаарлагдсан буюу богино хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм
62	Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан	Цалин хөлстэйгөөр, ажлын байрны болон мэргэжлийн хувьд дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй ажиллагч юм.
63	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	Эдийн засгийн өөр нэг нэгжид, эсвэл уг нэгжээр дамжуулаад бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нийлүүлэх зорилгоор арилжааны шинжтэй гэрээ (хөдөлмөрийн бус) байгуулан ажиллаж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагч нь тухайн эдийн засгийн нэгжийн цалин хөлстэй ажиллагч биш боловч ажлын төлөвлөлт, зохион байгуулалт, гүйцэтгэл, орлого болон зах зээлд гарах боломж зэрэг

			нь уг эдийн засгийн нэгжээс хамаардаг. Мөн эдгээр ажиллагч нь тэдний
			үйлдвэрлэлийн (бүтээмжтэй) үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хийж гүйцэтгэсэн ажлынх нь үр шимийг шууд хүртдэг эдийн засгийн өөр нэгжээс хараат, ашгийн төлөө ажиллагч юм.
64	Аж ахуйн нэгж, байгууллагын олгогч	байгууллагын ажил	Ашиг олох зорилгоор аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулан, хувийн бизнесийнхээ үйл ажиллагаанд оролцуулж байгаа байгууллагын эзэн бүхий ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.
65	Зах зээлд өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	чиглэсэн ажил	Ашиг олох зорилгоор аж ахуй нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуй нэгжийг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулж байгаа ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.
66	Ажилтан ажиглуулдаггүй аж ахуйн байгууллагын ажиллагаа эрхлэгч	нэгж, үйл	Ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл хувь эзэмшигч, бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж, байгууллагын (хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, нөхөрлөл, хоршоо) үйл ажиллагааг эрхэлж буй ажилчид юм.
67	Ажилтан ажиглуулдаггүй зах зээлд өрхийн аж ахуйн ажиллагаа эрхлэгч	чиглэсэн үйл	Ямар нэгэн цалин хөлстэй ажиллагч авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг эрхэлж явуулдаг ажилчид юм.
68	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн		Өрхийн гишүүд, мөн өөр өрхөд амьдарч буй гэр бүлийн холбоотой (эцэг, эх, ах, дүү гэх мэт) хүмүүсийн эрхэлж буй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажилд, эсвэл тэдгээрийн цалинтай ажил болон гүйцэтгэх гэрээлэгчээр ажиллаж буй ажилд нь тусалж байгаа ажиллагчийг хэлнэ. Тэд эдийн засгийн нэгжийн үйл ажиллагаанд нь нөлөөлөх шийдвэр гаргадаггүй, үүрэг хүлээдэггүй бөгөөд цалин хөлсгүйгээр оролцож, үйл ажиллагаанаас олсон орлогоос өрх дотроо ашиг хүртдэг.

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ АЖИЛ, МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ БА ТОДОРХОЙЛОЛТ**

69	Менежер		Менежер нь Засгийн газар, аж ахуйн нэгж, байгууллага, түүний дотоод нэгжийн үйл ажиллагааг төлөвлөх, удирдан чиглүүлэх, зохицуулах, үнэлэх, бодлого, журам боловсруулж, хэрэгжилтэд хяналт тавих үүрэг бүхий албан тушаалтанг хамруулна. Тухайлбал, төрийн болон хувийн аж ахуй нэгж, төрийн бус байгууллагын бүх төвшний дарга, захирал, хууль тогтоогч, төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, бүх төвшний засаг дарга, захирагч, ТББ-ын удирдах албан тушаалтан, менежер гэх мэт.
70	Мэргэжилтэн		Мэргэжтэн нь мэдлэгийнхээ санг нэмэгдүүлэх, шинжлэх ухаан, урлагийн онол, үзэл баримтлалыг ашиглах, тэдгээрийг системтэйгээр заах сургах буюу мэргэжлийн өндөр төвшин шаардсан ажил гүйцэтгэгч байна. Тухайлбал, шинжлэх ухаан, инженерийн мэргэжилтэн, эмч, сувилагч, багш, судлаач, бизнесийн болон захиргааны мэргэжилтэн, программ зохиогч, шашны мэргэжилтэн, уран бүтээлч, дуучин, жүжигчин гэх мэт.
71	Техникч туслах/дэд мэргэжилтэн	болон	Шинжлэх ухаан, инженерийн туслах/дэд мэргэжилтэн нь шинжлэх ухаан, инженерийн чиглэлээр хийх судалгаа, практикт хэрэгжүүлэхэд холбогдох техник шинжтэй ажил гүйцэтгэнэ. Тэд уул уурхай, аж үйлдвэр, барилга болон бусад салбарын инженерийн

үйл ажиллагаатай холбоотой техникийн болон үйлдлийн арга ажиллагааг хянах, удирдах, тоног төхөөрөмж ажиллуулна. Физик,

инженерийн ухааны техникч, уурхай, үйлдвэр болон барилга угсралтын байцаагч, технологи процесс, чанар шалгагч, амьд ертөнц судлах ухааны техникч, холбогдох бусад туслах/дэд мэргэжилтэн, усан онгоц, агаарын хөлгийн хянагч, техникч гэх мэт.

72	Контор, үйлчилгээний ажилтан	Тодорхой асуудалд хамаарах мэдээллийг тэмдэглэх, эмхлэх, хадгалах, тооцоолон бодох, сэргээн засварлах ба мөнгөний гүйлгээ хийх, аялал жуулчлал зохион байгуулах, мэдээлэл авах, хүсэлт тавих, уулзалт товлох зэрэг туслах шинжтэй олон төрлийн үүргийг гүйцэтгэнэ. Компьютерийн операторч, үйлчилгээний туслах ажилтан, тооцоолол, материал, тоо бүртгэлийн ажилтан, конторын бусад туслах ажилтан гэх мэт.
73	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	Үйлчилгээ, худалдааны ажилтан нь аялал жуулчлал, гэр ахуйн ажил эрхлэх, нийтийн хоолоор үйлчлэх, хувь хүн асрах юмуу хууль бус үйлдэл, гал түймрээс сэргийлэх, хамгаалах эсвэл бөөний ба жижиглэн худалдаа, бусад төстэй байгууллагад, тэрчлэн зах, мухлагаар бараа таваар дэлгэн үзүүлэх, худалдаж борлуулахад холбогдсон хувийн болон хамгаалалтын шинжтэй үйлчилгээ үзүүлэх үүрэгтэй. Хувийн үйлчилгээний ажилтан, худалдааны ажилтан, хувь хүн асрах ажилтан, хамгаалах үйлчилгээний ажилтан гэх мэт.
74	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан нь үр тариа, мод, бут, малын тэжээл ургуулах, зэрлэг жимс, ургамал түүх, ан амьтан үржүүлэх, харж хамгаалах, агнах, төрөл бүрийн амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ашиглах, гэр бүлийнхээ хоол хүнсэнд зориулан загас үржүүлэх буюу барих, усны бусад төрөл зүйлийг өсгөж, үржүүлнэ. Зах зээлийн баримжаатай хөдөө аж ахуйн мэргэшсэн ажилтан, зах зээлийн баримжаатай ой, загас агнуурын аж ахуйн мэргэшсэн ажилтан, өрхийн хэрэгцээний шинжтэй фермерч, загасчин, анчин болон түүн цуглуулагч гэх мэт.
75	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан нь барилга барих, арчлах, металлд хэлбэр оруулах, металл бүтээцийг босгох, автомат багаж хэрэгслийг тохируулах, машин, механизм, тоног төхөөрөмж, багаж хийх, тааруулах, засварлах, хэвлэх ажлын бүтээгдэхүүн гаргах, хүнсний зүйл, нэхмэл эдлэл, модон, металл, бусад эд бараа, түүний дотор гар урлалын зүйл үйлдвэрлэх салбарт мэдлэг, ур чадвараа хэрэглэнэ. Металл, машин, механизм, түүнтэй холбогдох бусад мэргэжлийн ажилтан, гар урлал, хэвлэлийн ажилтан, цахилгаан болон цахим техникч, хүнс үйлдвэрлэгч, мод боловсруулагч, хувцас бусад хийцийн зүйл хийгч гэх мэт.
76	Суурин төхөөрөг, машин механизмын операторч, угсрагч	Хөдөө аж ахуйн машин, механизм, тоног төхөөрөмжийг биечлэн жолоодох эсвэл зайнаас буюу алсын удирдлагаар удирдаж ажиллуулах, хянах, галт тэрэг, хөдөлгүүр бүхий тээврийн хэрэгсэл, хөдөлгөөнт машин, механизм, тоног төхөөрөмжийг жолоодох, ажиллуулах, эд анги, хэсгүүдээс бүрдсэн бүтээгдэхүүнийг заавар, журам, стандарт, шаардлагын дагуу угсрах ажил эрхэлнэ. Төхөөрөг, машин механизмын операторч, угсрагч, жолооч, хөдөлгөөнт төхөөргийн операторч гэх мэт.
77	Энгийн ажил, мэргэжил	Энгийн ажил эрхлэгч нь өдөр тутмын, байнга давтагдах шинжтэй энгийн ажил, үүргийг гар багаж хэрэгсэл ашиглан гүйцэтгэх бөгөөд голчлон биеийн хүчний ажил эрхэлнэ. Цэвэрлэгч, туслагч, хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажил, уурхай, барилга угсралт, үйлдвэр, тээвэр, агуулахын ажил, хүнс бэлтгэлийн туслах ажил, гудамжин дахь худалдаа, үйлчилгээний ажил, бусад энгийн ажил гэх мэт.
78	Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	Зэвсэгт хүчний офицерийн цол бүхий Монгол Улсын Зэвсэгт хүчний зохих албан тушаалд цэргийн алба хаахыг офицерийн алба гэнэ. Зэвсэгт хүчний офицер нь төрөл бүрийн энгийн ажил, мэргэжилд байдаг ижил төстэй үүрэг гүйцэтгэж болно. Энэ бүлэгт Зэвсэгт хүчинд алба хааж байгаа дунд офицер, ахлах офицер, дээд офицерийн нийт бие бүрэлдэхүүн багтана.

**ЭДИЙН ЗАСГИЙН БҮХ ТӨРЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРЫН АНГИЛЛЫН  
ТОДОРХОЙЛОЛТ**

79	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	Тухайн салбарт мал, амьтны болон ургамлын байгалийн нөөц ашиглалт хамаарна. Энэ салбарт хөдөө аж ахуйн ургамал ургуулах, мал, амьтан, үүний дотор үржлийн мал, амьтныг өсгөн үржүүлэх үйл ажиллагаа, мод бэлтгэл, фермд ч, байгаль орчинд ч бусад ургамал, мал, амьтан буюу мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний бэлтгэл орно.
80	Уул уурхай, олборлолт	Байгалийн хатуу (нүүрс, хүдэр), шингэн (нефть) эсвэл хий (байгалийн хий) зэрэг эрдэс баялгийг олборлох уул уурхайн үйл ажиллагаа багтана. Олборлох үйл ажиллагаа нь далд эсвэл ил уурхай, далайн ёроолын уурхай гэх мэт уурхайгаас төрөл бүрийн аргаар гаргаж авах үйл ажиллагаа байж болно.
81	Боловсруулах үйлдвэрлэл	Боловсруулах үйлдвэрлэл нь түүхий эд, материалыг физик болон химийн аргаар хувиргаж шинэ бүтээгдэхүүн үүсгэх үйл ажиллагаа юм. Боловсруулах үйлдвэрлэлийн завсрын бүтээгдэхүүн нь хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас агнуур, уул уурхай, олборлолтын бүтээгдэхүүнүүд орно. Мөн бусад боловсруулах үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн болох түүхий эд материал, бодис эсвэл бүтээгдэхүүнийг хувиргахад орох түүхий эд байна. Барааг шинэчлэх, сэргээн босгох, өөрчлөх үйл ажиллагаа нь ихэвчлэн боловсруулах үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа байна.
82	Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	Энэ салбарт дэд бүтцийн /сүлжээ/ шугам хоолойгоор дамжуулан цахилгаан эрчим хүч, хий, уур, халуун, хүйтэн усаар хангах үйл ажиллагаа хамрагдана. Түүнчлэн нэгдсэн сүлжээгүй орон нутгийн чанартай барилга байгууламжийн бие даасан эх үүсвэр бүхий цахилгаан, хий, уур, халуун, хүйтэн усаар хангах, түгээх ажиллагаа мөн багтана.
83	Ус хангамж; сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	Энэ салбарт өрхийн болон үйлдвэрийн хатуу эсвэл хатуу бус, бохирдсон талбай зэргийн хог, хаягдлыг цуглуулах, ариутгах, боловсруулахтай холбогдох үйл ажиллагаа багтана. Ус хангамжийн үйл ажиллагаа бүгд энэ салбарт орно. Өрх, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний усан хангамжийн үйл ажиллагаа ихэнхдээ бохир усыг цэвэрлэх, боловсруулах үйл ажиллагаатай холбоотой байх бөгөөд аж ахуйн нэгжүүд эдгээр үйл ажиллагааг хамтруулан хийдэг байж болно. Хог хаягдлыг боловсруулах, бохир усыг цэвэршүүлэх үйл ажиллагааны үр дүнд ариутгасан эсвэл, цэвэршүүлсэн шинэ бүтээгдэхүүн бий болгох үйл ажиллагаа байж болно.
84	Барилга	Мэргэжлийн гүйцэтгэгч байгууллагын гүйцэтгэсэн барилга угсралт, инженерийн барилга байгууламжийн угсралтын ажил орно. Энд шинэ барилгын угсралтын ажил, өргөтгөл, шинэчлэлтийн ажил, барилгын засварын үйл ажиллагаа орно. Их барилгад орон сууц, контор, худалдаа, үйлчилгээ, хөдөө аж ахуйн барилга, авто зам, гудамж, талбай, гүүр, туннел, төмөр зам нисэх талбай, боомт зогсоол болон цахилгаан, дулаан, усан хангамжийн сүлжээ, дамжуулах хоолой, услалтын систем, үйлдвэрийн байгууламж болон биеийн тамирын талбайн ажил зэрэг иргэний инженерийн барилга байгууламжийн угсралтын ажил орно.
85	Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	Бүх төрлийн бараа бүтээгдэхүүний бөөний болон жижиглэн худалдаа, тухайлбал, хувирган өөрчлөхгүй худалдаалах, барааг худалдан авах явцад гарах үйлчилгээ орно.
86	Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	Хий дамжуулах хоолой, төмөр зам, авто зам, усан ба агаарын тээврийн тогтсон хуваарьтай, хуваарьгүй ачаа болон зорчигч тээвэр, агуулах, ачаа, тээшний үйлчилгээ, автомашины зогсоол, гарааш зэрэг үйл ажиллагаа орно. Түүнчлэн тээврийн хэрэгслийг ажиллуулагч хүнтэй нь түрээслэх үйл ажиллагаа энэ салбарт багтана. Мөн шуудан, холбооны үйл ажиллагаа орно.

87	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	Жуулчид, бусад аялагчдыг богино хугацаагаар байр сууцаар хангах, шууд хэрэглэх зориулалттай хоол хүнс, ундаагаар үйлчлэх үйл ажиллагаа орно. Энэ салбарт хамаарах нэмэлт үйлчилгээний хэмжээ, төрөл нь нэлээд өргөн хүрээтэй байж болно.
88	Мэдээлэл, холбоо	Энэ салбарт мэдээлэл, соёлын бүтээгдэхүүний үйлчилгээ, энэ төрлийн бүтээгдэхүүнийг дамжуулах, тараах үйл ажиллагаа, тухайлбал, холбоо, мэдээллийн технологийн үйл ажиллагаа, мэдээлэл боловсруулах болон мэдээллийн үйлчилгээтэй холбогдох бусад үйл ажиллагаа орно.
89	Санхүүгийн даатгалын ажиллагаа болон үйл	Санхүүгийн үйлчилгээний үйл ажиллагаа, даатгал, давхар даатгал, тэтгэврийн санхүүжилтийн үйл ажиллагаа болон санхүүгийн үйлчилгээг дэмжих үйл ажиллагаа энэ салбарт орно. Холдинг компанийн үйл ажиллагаа, итгэлцлийн үйл ажиллагаа, сангууд болон бусад ижил төстэй санхүүгийн байгууллагуудын үйл ажиллагаа зэрэг хөрөнгө эзэмших үйл ажиллагаа мөн энэ салбарт багтана.
90	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	Энд лизингийн үйлчилгээ үзүүлэгч, агент, брокерын үл хөдлөх хөрөнгө худалдах, үл хөдлөх хөрөнгө түрээслэх, үнэлгээ хийх зэрэг үйлчилгээ орно. Энэ салбарын үйл ажиллагаа нь төлбөр болон гэрээнд үндэслэн хийгддэг бөгөөд эзэмшигчийн эсвэл лизингээр авсан өмчийг ашиглах үйл ажиллагаа байж болно. Мөн эзэмшигчийн эсвэл лизингээр баригдаж байгаа барилга, байгууламжийг оруулна. Энэ салбарт үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбогдох бүхий л үйл ажиллагаа багтана.
91	Мэргэжлийн, ухаан болон шинжлэх техник үйл ажиллагаа	Энэ салбарт мэргэшсэн мэргэжил, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа багтана. Эдгээр үйл ажиллагаа нь ахисан түвшний сургалт, мэргэшсэн мэдлэг олгох, хэрэглэгчдэд ур чадвар бий болгох зэрэг сургалтууд орно.
92	Удирдлагын дэмжлэг үзүүлэх ажиллагаа болон үйл	Бизнесийн үндсэн үйл ажиллагааг дэмжих төрөл бүрийн үйл ажиллагааг энд хамруулна. Эдгээр үйл ажиллагааны анхдагч зорилго нь мэргэшсэн мэдлэгийг олгохгүй.
93	Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, журмын хамгаалал албан нийгмийн	Энэ салбарт төрийн удирдлагын үйл ажиллагаа орно. Үүнд хуулийн тайлбар, тогтоол, тэдгээрт зохицуулалт, тэдгээр дээр суурилсан үйл ажиллагааны удирдлага, хууль тогтоох үйл ажиллагаа, татвар, улсын батлан хамгаалах, нийгмийн хэв журам, аюулгүй байдлын үйл ажиллагаа, цагаачлалын үйлчилгээ, гадаад харилцааны үйл ажиллагаа Засгийн газрын хөтөлбөрийн удирдлагын үйл ажиллагаа зэрэг орно. Мөн энэ салбарт албан журмын нийгмийн хамгааллын үйл ажиллагаа багтана.
94	Боловсрол	Энэ салбарт албан сургалтын өдөр, орой, эчнээ, экстернат хэлбэрээр болон албан бус боловсрол (бие даан суралцах, зайн, радио, телевизийн, онлайн, дүйцсэн, сургалт, хөтөлбөр гэх мэт)-оор дамжуулан хүүхэд, насанд хүрэгчдэд боловсрол эзэмшүүлэх, мэргэшлээ дээшлүүлэх сургалтын үйл ажиллагаа орно. Сургалт эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй өмчийн бүх хэлбэрийн байгууллагууд хамрагдана.
95	Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	Энэ салбарт хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа орно. Тухайлбал хүн амын эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлдэг эмнэлэг, эмнэлгийн мэргэжилтнүүд, нийгмийн эрүүл мэндийн чиглэлээр тусламж үйлчилгээ үзүүлдэг нийгмийн ажилтны бусад үйл ажиллагаа хамаарна.
96	Урлаг, үзвэр, наадам тоглоом	Энэ салбарт өргөн хүрээг хамарсан төрөл бүрийн соёлын уулзалт, үзвэр болон олон нийтийг хамарсан сонирхолтой тоглоом наадам, урлагийн тоглолт, музейн үйлчилгээ, мөрийтэй тоглоом, чөлөөт цагийн үйл ажиллагааг хамруулна.
97	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	Энэ салбарт гишүүнчлэл бүхий байгууллагын үйл ажиллагаа, компьютер, өрхийн болон хувийн хэрэглээний барааны засвар, үйлчилгээ, өмнөх бүлэг, ангид ороогүй хувийн хэрэглээний төрөл бүрийн бусад үйлчилгээ орно.
98	Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа; өрхийн	Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаанд гэрийн үйлчлэгч, тогооч, зөөгч, цэвэрлэгч, барлаг, шивэгчин, угаагч, цэцэрлэгч, манаач, малчин, ногоочин, байнгын харгалзагч, жолооч,

өөрийн хэрэглээнд хаалгач, гэрийн хүмүүжүүлэгч, хүүхэд асрагч, гэрийн багш, нарийн зориулан үйлдвэрлэсэн, бичиг зэрэг ажил, үйлчилгээг айл, өрхөд цалин хөлстэйгөөр хийх нэр төрлөөр нь үйл ажиллагаа орно. Өрхийн өөрийн хэрэглээнд зориулсан хэмжээ, тодорхойлох

боломжгүй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нэр төрлөөр нь тодорхойлох боломжгүй үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ энэ дэд салбарт орно.

99 Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа Энэ ангид Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага, түүний системийн төрөлжсөн байгууллагууд, бүс нутгийн төлөөлөгчид, Олон улсын валютын сан, Дэлхийн банк, Дэлхийн гаалийн байгууллага, Эдийн засаг, хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага, Нефть экспортлогч орнуудын байгууллага, Европын холбоо, Европын чөлөөт худалдааны нийгэмлэг зэрэг олон улсын байгууллагын үйл ажиллагаа орно.

### ОРОН СУУЦ

100 Байшин Байшин гэж нэг болон олон өрөөтэй, дээвэртэй, гадуураа ханатай, сууринаас дээвэр хүртэл ханаар хуваагдсан талбай бүхий орон байрыг хэлнэ. Байшинд орон сууцны байшин, бие даасан тохилог сууц (хаус), сууцны тусдаа байшин (гэр хорооллын хашаанд барьсан тоосгон, шавар болон модон ханатай сууцны байшин), нийтийн болон нийтийн зориулалтын бусад байр орно.

101 Орон сууцны байшин Бүхэлдээ буюу ихэнх хэсэг нь сууцны зориулалттай, тоолох үед бүхлээрээ хүн амьдрахаас өөр зорилгоор ашиглагдаагүй байгаа суурин барилгын доторх сууцыг хэлнэ. Энэ нь айл, өрх амьдрахаар баригдсан, өрх тус бүрт зориулагдсан тусдаа нэг буюу хэд хэдэн өрөө тасалгаа, бүрэн тоноглол төхөөрөмж, дэд бүтэц бүхий өрөөнүүдтэй байна. Орон сууцны байшин нь дэд бүтцийн бүх төрлийн суурь хангамжаар тоноглогдсон, дараах нөхцөлийг бүрэн бүрдүүлсэн байна. Үүнд: (а) Цахилгаан, дулааны шугам сүлжээ болон усан хангамжийн сүлжээтэй; (б) Сууцны дотор бие засах газартай; (в) Сууцны дотор байрлуулсан онгоц, шүршүүртэй; (г) Зориулалтын гал тогоо болон хоол хийх талбайтай байна.

102 Бие даасан тохилог сууц Нэг өрх амьдрах зориулалттай, төвлөрсөн инженерийн шугам сүлжээний системд холбогдсон эсвэл инженерийн шугам сүлжээний системийн холболт болон оролт нь бие даасан, дулаан, агааржуулалтын систем, ус хангамж, бохирын шугам, цахилгаан хангамж ба холбооны шугам сүлжээтэй, дотроо боловсон бие засах газартай (ус татдаг) байна. Өрөө тасалгаа нь өөр айлын сууцны өрөө, тасалгааны дээр байрлаагүй, орц, туслах өрөө тасалгаа, дээврийн хөндий, зоорийн давхар, шугам сүлжээний хонгил зэрэг нь нийтийн бус зориулалттай сууцыг үүнд хамруулна. Сууцны өрөө /унтлагын ба зочны/, гал тогоо, ариун цэврийн буюу шүршүүрийн өрөө, бие засах өрөө, агуулах, ханын шүүгээтэй мөн мансардтай болон мансардгүй байж болно.

103 Сууцны тусдаа байшин Ихэвчлэн гэр хорооллын хашаанд нэг ба түүнээс олон өрөөтэй, дэд бүтцийн (гал тогоо, онгоц, шүршүүр, халалтын систем, ус хангамж, дотроо бие засах газар зэрэг) хангамжууд бүхэлдээ болон аль нэг нь байхгүй сууц орно.

104 Нийтийн байр Нийтийн байр нь ихэвчлэн нийтийн гал тогоо, бие засах газар, халуун усны шүршүүр, уулзалтын танхимтай байдаг. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажиллагчид, бүх шатны сургуулийн оюутан, сурагчдын дотуур байр, түүнтэй адилтгах бусад нийтийн байрыг хэлнэ.

105 Бусад Анхнаасаа хүн амьдрах зориулалтаар бариагүй эсвэл хүн амьдрахад зориулан өөрчлөн засаж тохижуулсан сууц багтана. Энэ нь сургууль, үйлдвэр, албан газар, байгууллагын хэсэг буюу өрөө тасалгаанд (зориулалтаараа аж ахуйн нэгж, байгууллага байрлахад зориулагдсан) өрх айл, хүн амьдарч байгаа, мөн байнгын бус, түр орогнох, хүн амьдрахад тохиромжгүй байр, талбайг бусад сууц гэж үзнэ. Жишээлбэл, вагончик, амбаар, пин, агуулах, дэлгүүр, мухлаг, байшингийн дээвэр, хонгил, орц,

106	Нийтийн зориулалтын бусад байр	<p>дулааны шугам сүлжээний худаг (траншей), ой мод, уул хад, агуй зэрэг зэрэгт өрх айл, хүн амьдарч байгаа бол бусад сууц гэж үзнэ.</p> <p>Нийтийн зориулалтын бусад байр гэдэгт амралтын газар, рашаан сувилал, эмнэлэг, асрамжийн газар, шорон, цэргийн хуаран зэрэг</p>
		<p>хүмүүс бөөнөөрөө буюу хэсэг бүлгээрээ суух нийтийн байрыг хамааруулна. Амралтын газар гэж хот, суурин газар болон түүнээс гадагш байрласан, амралт, чөлөөт цаг өнгөрөөх хэрэгслээр тоноглогдсон үзвэр, үйлчилгээ үзүүлдэг цогцолборыг; рашаан сувиллын газар гэж эмчилгээний техник хэрэгслээр тоноглогдсон</p>
		<p>газрыг ойлгоно. Зочид буудал гэж хот, бусад суурин газарт байрласан зочид, үйлчлүүлэгчдийг хүлээн авч байр, хоолны болон бусад үйлчилгээ үзүүлдэг цогцолборыг; орон сууцны зочид буудал гэж нийтийн орон сууцанд байрласан зочид үйлчлүүлэгчдийг хүлээн авч байр, хоолны болон бусад үйлчилгээ үзүүлдэг газрыг ; түр хоноглох байр гэж авто буудал, дэн буудлын болон түүнтэй төстэй бусад үйл ажиллагаа явуулдаг газрыг тус тус ойлгоно.</p>
107	Өрөөний тоо	Нийт өрөөний тоонд амралтын, унтлагын, хүүхдийн, ажлын өрөө орно.
108	Сууцны талбайн хэмжээ	Сууцны талбайн хэмжээ нь хүн амьдрах талбай /амралтын, унтлагын, хүүхдийн, ажлын болон хооллох өрөө/ туслах өрөө, тасалгаа /гал тогооны, угаалгын, бие засах өрөө, хонгил, ханын шүүгээ, агуулах/-ны талбайн нийлбэр байна.

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ АСУУЛГА-2020 /ХАОСТ-1/

Үндэсний статистикийн хорооны даргын 2019 оны 10 дугаар сарын 17-ний өдрийн А/157 тоот тушаалаар батлав.

ХАОСТ-1

# ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ТООЛЛОГЫН АСУУЛГА

I. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ	
<p><b>АА. Өрхийн дугаар:</b> <input type="text"/></p> <p><b>А1. Тооллогын комиссын дугаар</b> <input type="text"/></p> <p><b>А2. Аймаг, нийслэлийн нэр, код</b> <input type="text"/></p> <p><b>А3. Сум, дүүргийн нэр, код</b> <input type="text"/></p> <p><b>А4. Баг, хорооны нэр, код</b> <input type="text"/></p> <p><b>А5. Тоологчийн нэр, дугаар</b> <input type="text"/></p> <p><b>А6. Тооллогын асуулгын дугаар</b> <input type="text"/></p> <p><b>А7. Тосгоны нэр, код</b> <input type="text"/></p> <p><b>А8. Байршил:</b> /Майжир - 1, Аймгийн төв - 2, Тосгон - 3, Сумын төв - 4, Хэдээ - 5/</p> <p>Гудамж, зам талбайн нэр, дугаар: <input type="text"/></p> <p>Газар орчин, байшин, хотхоны нэр: <input type="text"/></p> <p>Байшингийн дугаар: <input type="text"/></p> <p>Хашааны дугаар: <input type="text"/> Хяалганы дугаар: <input type="text"/></p>	<p>Тооллогын асуулгын харимтлын нууцыг Монгол Улсын "Хувь хүний нууцын тухай" хуулийн 5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, "Статистикийн тухай" хуулийн 22.3 дахь заалт, "Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай" хуулийн 18.3 дахь заалтын дагуу мэдээллийг чандлан хадгална.</p> <p><b>А9. Үндсэн өрх</b> <input type="checkbox"/> 1</p> <p>Хамт суудаг өрх <input type="checkbox"/> 2</p> <p>Өрх үүсгээгүй хүмүүс <input type="checkbox"/> 3</p> <p><b>А10. Тоологдсон хүний тоо</b> <input type="text"/></p> <p><b>А11. Асуулгын нэмэлт хуудасны тоо</b> <input type="text"/></p> <p><b>А12. Танай өрхийн ам бүлийн гишүүдээс гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин суугаа хүн бий юу? Тийм бол хэдэн хүн байна вэ?</b></p> <p>Тийм (II бүлэг асуулгыг асууна) ..... 1</p> <p>Хүний тоо <input type="text"/></p> <p>Үгүй (Хүн амын асуулгыг асууна) ..... 2</p>

## II. ГАДААДАД 6 САРААС ДЭЭШ ХУГАЦААГААР ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

Эцэг/ эхийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар	Өрхийн гэрүүлэгчтэй эмэр хамаралтай болж	Хүйс Эрэгтэй - 1 Эмэгтэй - 2	Нас	Одоо амьдарч байгаа улс	Зорилго		Гаднаад оршин суугаа хугацаа (Жилээр)	
					Явсан	Одоо сууж байгаа		
А	Б	1	2	3	4	5	6	7
1	<input type="checkbox"/>	1 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/>	
2	<input type="checkbox"/>	1 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/>	
3	<input type="checkbox"/>	1 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/>	
4	<input type="checkbox"/>	1 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/>	
5	<input type="checkbox"/>	1 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/>	
6	<input type="checkbox"/>	1 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/>	

Зорилго: Суралдах - 1, Суралшил - 2, Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах - 3, Албан томилолтоор ажиллах - 4, Хувиараа ажиллах - 5, Гэр бүлийн шалтгаанаар оршин суух - 6, Бусад - 7

II бүлэг асуулт үргэлжлэлтэй эсэх. Тийм - 1 → ХАОСТ-1а асуулгыг асууна. Үгүй - 2

IV. ОРОН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛИЙН АСУУЛГА			
<b>1. ТАНАЙХ ЯМАР ТӨРЛИЙН СУУЦАНД СУУДАГ ВЭ?</b>			
Гэр.....	1	→ A10	
Байшин.....	2		
Зориулалтын бус сууц.....	3		
Бусад сууц.....	4	→ A12	
<b>БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХ ХАРИУЛНА.</b>			
<b>2. ТАНАЙ БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ?</b>			
Орон сууцны байшин.....	1		
Бие даасан тохиолго сууц.....	2		
Сууцны тусламж байшин.....	3		
Оюутан, суралцдаг нийтийн байр.....	4		
Ажиллагсдын нийтийн байр.....	5		
Нийтийн асаргалтын бусад байр.....	6	→ A12	
<b>3. ТАНАЙХ СУУЦ ХЭДЭН ӨРӨӨТЭЙ ВЭ?</b>		<input type="text"/>	
Өрөөний тоо.....			
<b>4. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ТАЛБЭЙН ХЭМЖЭЭ ХЭД ВЭ?</b>		<input type="text"/>	
Мөр хэ.....			
<b>5. ТАНАЙХ ГАЛ ТОГОСНЫ ӨРӨВ/ ХЭСЭГТЭЙ ЮУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2	→ A7	
<b>6. ТАНАЙХ ГАЛ ТОГОСНЫ ӨРӨВ/ ХЭСЭГЭЭ БУСАДТАЙ ХАМТРАН АШИГЛАДАГ УУ?</b>			
Дангарах эзэмшдэг.....	1		
Нийгэмдээ эзэмшдэг.....	2		
<b>7. ТАНАЙХ УСАНД ОРОХ ОНГОЦ, ШҮРШҮҮРТЭЙ ЮУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2	→ A12	
<b>8. УСАНД ОРОХ ОНГОЦ, ШҮРШҮҮРИЙН ТАНЬ ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ?</b>			
Байшин суурьшуулан.....	1		
Угсардаг/зөөрлийн.....	2		
<b>9. ТАНАЙХ УСАНД ОРОХ ОНГОЦ, ШҮРШҮҮРЭЭ БУСАДТАЙ ХАМТРАН АШИГЛАДАГ УУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2		
<b>ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХ ХАРИУЛНА.</b>			
<b>10. ТАНАЙХ ХЭДЭН ГЭРТЭЙ ВЭ?</b>		<input type="text"/>	
Гэрлийн тоо.....			
<b>11. ТАНАЙ ҮНДСЭН ГЭР ХЭДЭН ХАНАТАЙ ВЭ?</b>		<input type="text"/>	
Ханан тоо.....			
<b>БҮХ ӨРХ ХАРИУЛНА.</b>			
<b>12. ТАНАЙХ СУУЦНЫ УСАН ХАНГАМЖ СУУЦ ДОТРОО БАЙРЛАДАГ УУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2	→ A15	
<b>13. ТАНАЙХ СУУЦНЫ УСАН ХАНГАМЖИЙН ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ?</b>			
Төвлөрсөн системд холбогдсон.....	1		
Бие даасан системд холбогдсон.....	2		
<b>14. ТАНАЙХ ХАЛУУН, ХҮЙТЭН УСТАЙ ЮУ?</b>			
Хатуун, хүйтэн устай.....	1		
Зөвхөн хүйтэн устай.....	2		
<b>15. ТАНАЙХ ҮНДЭН УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ХААНА БАЙДАГ ВЭ?</b>			
Сууц дотор.....	1		
Хөдөөн дотор.....	2		
Бие газар.....	3	→ A7	
<b>16. ТАНАЙХ СУУЦ ДОТРОХ ҮНДЭН УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ?</b>			
Төвлөрсөн системад холбогдсон.....	1		
Бие даасан системд холбогдсон.....	2	→ A19	
<b>17. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ГАДНАХ ҮНДЭН УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ?</b>			
Хамгаалагдсан гүний ус.....	1		
Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон нийтийн ус тусгай байр.....	2		
Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус тусгай байр.....	3		
Хамгаалагдсан гэр ус.....	4		
Хамгаалагдсан булаг, овод.....	5		
Хамгаалагддаггүй гүний ус.....	6		
Хамгаалагддаггүй гэр ус.....	7		
Хамгаалагддаггүй булаг, овод.....	8		
Зөөрлийн усны үйлчилгээ.....	9		
Ердийн нэгжээр зөөрлийн ус.....	10		
Савласан ус.....	11		
Худын ус.....	12		
Усны эх үүсвэр (гал, мөрөн, урд тэврэн цэвэр).....	13		
Бусад.....	14		
<b>18. ТАНАЙХ ҮНДЭН УСАА ХЭР ХОЛООС АВДАГ ВЭ?</b>		<input type="text"/>	
Метр.....			
Мэдээлэл шүтүүлсэн		Огноо	
Тоологчийн нэр.....	гарын үсэг.....		
Шалгалчийн нэр.....	гарын үсэг.....		
<b>19. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ?</b>			
Төвлөрсөн систем.....	1		
Дэлгэрэн систем.....	2		
Саргагддаг арчин хувийн галавтам.....	3		
Бие даасан цахилгаан үүсгүүр.....	4		
Цахилгааны эх үүсвэртэй.....	5		
<b>20. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ?</b>			
Төвлөрсөн систем.....	1		
Урьдчилсан.....	2		
Цахилгаан халагч.....	3		
Газрын гүний далайн.....	4		
Далдгай ус.....	5		
Нэм дараглын зуух.....	6		
Ердийн галавтам.....	7		
<b>21. ТАНАЙХ ХООЛ УНДАА ИХЭВЧЛЭН ЮУГААР БОЛГОДОГ ВЭ?</b>			
Цахилгаан.....	1		
Савласан ус.....	2		
Мод.....	3		
Нүүрс.....	4		
Сайжруулсан туйл.....	5		
Ардла, жорлон.....	6		
Бусад.....	7		
<b>22. ТАНАЙХ БИЕ ЗАСАХ ГАЗАРТАЙ ЮУ?</b>			
Тайм.....	1		
Тогтсон газар байгуул.....	2	→ A27	
<b>23. ТАНАЙХ СУУЦАН ДОТРОО БИЕ ЗАСАХ ГАЗАРТАЙ ЮУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2	→ A25	
<b>24. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ДОТРОХ БИЕ ЗАСАХ ГАЗРЫН ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ?</b>			
Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон.....	1		
Сургуульд бичиг үнэм цэвэр.....	2		
Бигүү тунгалагч.....	3		
Бусад.....	4	→ A26	
<b>25. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ГАДНАХ БИЕ ЗАСАХ ГАЗРЫН ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ?</b>			
Дэлгэрэн нусан жорлон.....	1		
Сайжруулсан нусан жорлон.....	2		
Бие жорлон.....	3		
Бигүү тунгалагч.....	4		
Задгай ус.....	5		
<b>26. ТАНАЙХ БИЕ ЗАСАХ ГАЗРАА БУСАДТАЙ ХАМТРАН АШИГЛАДАГ УУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2		
<b>27. ТАНАЙХ БОХИР УСАА ЯАЖ ЗАЙЛУУЛДАГ ВЭ?</b>			
Төвлөрсөн систем.....	1		
Бие даасан систем.....	2		
Цооногт асгадаг.....	3		
Улаагдсан нусанд асгадаг.....	4		
Задгай асгадаг.....	5		
<b>28. ТАНАЙХ ХАТУУ ХОГ ХАЯГДЛАА АНГИЛАН ЯЛГАЖ ХАЯДАГ УУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2		
<b>29. ТАНАЙХ ХАТУУ ХОГ ХАЯГДЛАА ЯАЖ ЗАЙЛУУЛДАГ ВЭ?</b>			
Тогтсон үйлчилгээний байгууллага.....	1		
логтсон үйлчилгээнд асдаг.....	2		
логтсон бус үйлчилгээнд асдаг.....	3		
Зөвшөөрдөг цэвэр ус.....	4		
Шатаадаг.....	5		
Бусад.....	6		
Ил задгай /логтсон газар байгуул.....	6		
<b>30. ТА СУУЦНЫХАА ӨМЧИЙН ХЭЛБЭРИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?</b>			
Иргэний.....	1		
Хувийн аж ахуйн хөгж, байгууллагын.....	2		
Төрийн өмчийн.....	3		
<b>31. ТА СУУЦНЫХАА ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭРИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?</b>			
Өөрийн эзэмшдэг.....	1	→ ДАУГА	
Бусдын сууцанд түрээстэй суудаг.....	2		
Бусдын сууцанд түрээстэй суудаг.....	3	→ ДАУГА	
Бусад.....	4		
<b>32. ТАНАЙХ СУУЦ ТҮРЭЭСНИЙ ОРОН СУУЦ ХӨТӨЛБӨРТ ХАМРАГДСАН УУ?</b>			
Тайм.....	1		
Үгүй.....	2	→ ДАУГА	
<b>33. ТА ТҮРЭЭСНИЙ ОРОН СУУЦ ХӨТӨЛБӨРИЙНХӨ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?</b>			
Төрийн.....	1		
Орон нутгийн.....	2		
Хувийн хэвчлэлийн.....	3		
Бусад.....	4		
Тоолуулагчийн нэр.....	гарын үсэг.....		
Мэдээлэл оруулсан		Огноо	
Кодлогчийн нэр.....	гарын үсэг.....		
Шалгалчийн нэр.....	гарын үсэг.....		





БАЙШИН ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГО-2019 /БОСТ-1-1/

Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны даргын 2019 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/Б1 тоот тушаалаар баталсан.

БОСТ - 1-1

## БАЙШИН, ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГО - 2019 БАЙШИН СУУЦНЫ АСУУЛГА

Тооллолын асуулгын хариултын хууцаг Монгол Улсын Хувь хүний хууцны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, Статистикийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, Хүн ам, орон сууцны угсын тооллолын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 3 дахь заалтын дагуу чандлан хадгална.

### I. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ

А1. Тооллолын өмчийн дугаар	А5. Гудамж, ам, талбайн нэр, дугаар	А9. Хаалганы дугаар
А2. Аймаг, нийслэл	А6. Газар орном, байршил, зогсооны нэр	А10. Тооллогчийн нэр, өгд
А3. Сум, дүүрэг	А7. Байрлалын дугаар	А11. Асуулгын дугаар
А4. Бат, хэвсэг	А8. Хашлаганы дугаар	А12. Асуулга авалсан цаг, мөнгөт

### II. АСУУЛГА

<p><b>1. Сууцны төрөл юу вэ?</b></p> Сууцны тусдаа байшин ..... 1 Бие даасан тохилог сууц ..... 2 Нийтийн байр ..... 3 Сууцны бус зориулалттай ..... 4 <b>Асуулгын дуусгах</b>	<p><b>11. Сууцны ханын өнгөлгөө, гадна фасадны материал юу вэ?</b></p> Цементэн шавардлага ..... 1 Мод ..... 2 Металл хавтан ..... 3 Хуванцар хавтан ..... 4 Чулуун хавтан ..... 5 Тоосго ..... 6 Шар шавар ..... 7 Плита ..... 8 Бусад ..... 9 Байхгүй ..... 10										
<p><b>2. Сууцанд хүн байнга амьдардаг уу?</b></p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 <b>Асуулт 4</b>	<p><b>12. Сууцны шалны үндсэн материал юу вэ?</b></p> Мод ..... 1 Бетон / цемент ..... 2 Бусад ..... 9										
<p><b>3. Сууцанд хүн байнга амьдардаггүй шалтгаан юу вэ?</b></p> Зуслангийн сууц ..... 1 Нураах гэж буй ..... 2 Бусад ..... 9 <b>Асуулгын дуусгах</b>	<p><b>13. Сууцны шалны хучилтын материал юу вэ?</b></p> Мод ..... 1 Модон паркет ..... 2 Шахмал паркет / ламинат / ..... 3 Плита ..... 4 Хулдаас ..... 5 Байхгүй ..... 6 Бусад ..... 9										
<p><b>4. Хэдэн өнд ашиглалтад оруулсан сууц вэ?</b></p> <div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div>	<p><b>14. Сууцны дээврийн хучилтын материал юу вэ?</b></p> Төмөр ..... 1 Шавар ..... 2 Шифр ..... 3 Зеллен дээвэр ..... 4 Хар цаас ..... 5 Бусад ..... 9										
<p><b>5. Хэдэн давхар сууц вэ?</b> <i>Дээврийн давхаргаас дээш давхарга тооц</i></p> <div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div>	<p><b>15. Сууц дулаан алддаг уу?</b></p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 <b>Асуулт 17</b>										
<p><b>6. Нийт хэдэн өрөөтэй сууц вэ?</b></p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td>1 өрөө ..... 1</td> <td>8 өрөө ..... 8</td> </tr> <tr> <td>2 өрөө ..... 2</td> <td>7 өрөө ..... 7</td> </tr> <tr> <td>3 өрөө ..... 3</td> <td>8 өрөө ..... 8</td> </tr> <tr> <td>4 өрөө ..... 4</td> <td>9 болон түүнээс дээш өрөө ..... 9</td> </tr> <tr> <td>5 өрөө ..... 5</td> <td></td> </tr> </table>	1 өрөө ..... 1	8 өрөө ..... 8	2 өрөө ..... 2	7 өрөө ..... 7	3 өрөө ..... 3	8 өрөө ..... 8	4 өрөө ..... 4	9 болон түүнээс дээш өрөө ..... 9	5 өрөө ..... 5		<p><b>16. Сууц аль хэсгээрээ дулаан алддаг вэ?</b></p> Дээвэр ..... А Хана ..... В Цонх ..... С Шал ..... D Хаалга ..... E Мадахгүй ..... F
1 өрөө ..... 1	8 өрөө ..... 8										
2 өрөө ..... 2	7 өрөө ..... 7										
3 өрөө ..... 3	8 өрөө ..... 8										
4 өрөө ..... 4	9 болон түүнээс дээш өрөө ..... 9										
5 өрөө ..... 5											
<p><b>7. Сууц гал тогооны өрөө / хэсэгтэй юу?</b></p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2											
<p><b>8. Сууц усанд орох онгоц, шүршүүрийн өрөөтэй юу?</b></p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2											
<p><b>9. Сууцны талбайн хэмжээ хэд вэ?</b> <small>метр кв.</small></p> <div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div>											
<p><b>10. Сууцны ханын үндсэн материал юу вэ?</b></p> Цутгамал төмөр бетон ..... 1 Угсармал төмөр бетон ..... 2 Блок ..... 3 Тоосго ..... 4 Мод ..... 5 Сэндвич хавтан ..... 6 Холимог ..... 7 Бусад ..... 9											

17. Сууцны усан хангамжийн төрөл юу вэ? Төвлөрсөн системд холбогдсон ..... 1 Бие даасан системд холбогдсон ..... 2 Зөврийн ..... 3 <b>Асуулт 20</b>	27. Сууц бие засах газартай юу? Тийм ..... 1 Тогтсон газар байхгүй ..... 2 <b>Асуулт 31</b>										
18. Сууц халуун хүйтэн устай юу? Халуун, хүйтэн устай ..... 1 Зөвхөн хүйтэн устай ..... 2	28. Сууц дотроо бие засах газартай юу? Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 <b>Асуулт 30</b>										
19. Сууцны усан хангамж сууц дотор байрладаг эсэх? Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2	29. Сууцны доторх бие засах газрын төрөл юу вэ? Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон ..... 1 Соруулдаг бохир усны цооног ..... 2 Битүү тунгаагуур ..... 3 Бусад ..... 4 <b>Асуулт 31</b>										
20. Сууцны ундны усны эх үүсвэр хаана байдаг вэ? Сууц дотор ..... 1 Хашаан дотор ..... 2 Өөр газарт ..... 3 <b>Асуулт 22</b>	30. Сууцны гаднах бие засах газрын төрөл юу вэ? Энгийн нүхэн жорлон ..... 1 Сайжруулсан нүхэн жорлон ..... 2 Био жорлон ..... 3 Битүү тунгаагуур ..... 4 Задгай нүх ..... 5										
21. Сууц доторх ундны усны эх үүсвэр юу вэ? Төвлөрсөн системд холбогдсон ..... 1 Бие даасан системээр холбоосон ..... 2 <b>Асуулт 24</b>	31. Сууцны бохир ус зайлуулах төрөл юу вэ? Төвлөрсөн систем ..... 1 Бие даасан систем ..... 2 Цооногт асгадаг ..... 3 Задгай асгадаг ..... 4										
22. Сууцны гаднах ундны усны эх үүсвэр юу вэ? Хамгаалагдсан гүний худаг ..... 1 Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон нийтийн ус түгээх байр ..... 2 Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр ..... 3 Хамгаалагдсан гар худаг ..... 4 Хамгаалагдсан булаг, шанд ..... 5 Хамгаалагдаагүй гүний худаг ..... 6 Хамгаалагдаагүй гар худаг ..... 7 Хамгаалагдаагүй булаг, шанд ..... 8 Зөврийн усны үйлчилгээ ..... 9 Ердийн хөргөөрх зөврийн ус ..... 10 Саалсан ус ..... 11 Хурын ус ..... 12 Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм) ..... 13 Бусад ..... 99	32. Сууцны хатуу хог хаягдал зайлуулалтын төрөл юу вэ? Тохижилт үйлчилгээний байгууллага тогтмол хугацаанд ачдаг ..... 1 Тохижилт үйлчилгээний байгууллага тогтмол бус хугацаанд ачдаг ..... 2 Зөвшөөрөгдсөн цэгт хаядаг ..... 3 Шатаадаг ..... 4 Булдаг ..... 5 Ил задгай ..... 6										
23. Ундны усыг хэр холоос авдаг вэ? 200 метр хүртэл зайнаас ..... 1 200-500 метр хүртэл зайнаас ..... 2 500-1000 метр хүртэл зайнаас ..... 3 1000 метрээс хол зайнаас ..... 4	33. Сууцны өмчийн хэлбэр юу вэ? Иргэний ..... 1 Хувийн аж ахуйн нэгж, байгууллагын ..... 2 Төрийн өмчийн ..... 3										
24. Сууцны цахилгааны эх үүсвэр юу вэ? Төвлөрсөн систем ..... 1 Дизель станц ..... 2 Сэргээгдэх эрчим хүч ..... 3 Бага сөрөн цахилгаан үүсгүүр ..... 4 Цахилгааны эх үүсвэргүй ..... 5	34. Сууц автомашины гарааштай юу? Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Байрлуулах машины тоо <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table>										
25. Сууцны халаалтын эх үүсвэр юу вэ? Төвлөрсөн систем ..... 1 Уурын зуух ..... 2 Цахилгаан халаагуур ..... 3 Газрын гүнийн дулаан ..... 4 Шалдаг хий ..... 5 <b>Асуулт 27</b> Нам даралтын зуух ..... 6 Ердийн галлагаа ..... 7	35. Сууц гаднаа тохижилт хийгдсэн талбайтай юу? Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 <b>Асуулт 37</b>										
26. Сууцны халаалтад ихэвчлэн ямар түлш хэрэглэдэг вэ? Мод ..... 1 Нүүрс ..... 2 Сайжруулсан түлш ..... 3 Аргал, хөрөн ..... 4 Бусад ..... 5	36. Гаднах тохижилт хийсэн нийт талбай: метр кв. <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table> Үүнээс: Мод тарьсан талбай: метр кв. <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table> Зүлэгжүүлсэн талбай: метр кв. <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>										
	37. Сууцны зах зээлийн үнэлгээ хэд вэ? <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table> сан тегергер										
	38. Холбоо барих утасны дугаар хэд вэ? <b>Асуулга дууссан ойноо:</b> <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table> Он <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table> Сар <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table> Өдөр <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table>										
	<b>Цаг, минут:</b> <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table> : <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table>										

БАЙШИН ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГО-2019 /БОСТ-1-2/

Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны даргын 2019 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/Б1 тоот тушаалаар батал.

БОСТ - 1-2

**БАЙШИН, ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГО - 2019**  
**ГЭР СУУЦНЫ АСУУЛГА**

Тооллогын асуулгын харимтын нууцыг Монгол Улсын Хувь нэмий нууцын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, Статистикийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 3 дэх хэсэг, Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 3 дэх хэсгийн дагуу чандлан хадгална.

**I. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ**

A1 Тооллогын өмнөх дугаар	A5 Гудамж, зам, талбайн нэр, дугаар	A10 Тооллогын нэр, код
A2 Аймаг, нийслэл	A6 Газар орчим, байдал, өсгөлмө нэр	A11 Асуулгын дугаар
A3 Сув, дүүрэг	A7 Хаалганы дугаар	A12 Асуулга эвслэн цаг, минут
A4 Ваг, хороо	A8 Хаалганы дугаар	

**II. АСУУЛГА**

1. Гэрт хүн байнга амьдардаг уу? Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 3	Ердийн хөсгөрх зөөврийн ус ..... 10 Савласан ус ..... 11 Хурьн ус ..... 12 Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм) ..... 13 Бусад ..... 99
2. Гэрт хүн байнга амьдардаггүй шалтгаан юу вэ? Илүү гэр ..... 1 Бусад ..... 9 Асуулгын дугаар	10. Ундны усыг хэр хөлөөс авдаг вэ? 200 метр хүртэл зайнаас ..... 1 200-500 метр хүртэл зайнаас ..... 2 500-1000 метр хүртэл зайнаас ..... 3 1000 метрээс хол зайнаас ..... 4
3. Хэдэн ханатай гэр вэ? 4 ханатай ..... 1      8 ханатай ..... 4 5 ханатай ..... 2      10 ханатай ..... 5 6 ханатай ..... 3	11. Цахилгааны эх үүсвэр юу вэ? Төвлөрсөн систем ..... 1 Дизель станц ..... 2 Сэргээгдэх эрчим хүч ..... 3 Бага оврын цахилгаан үүсгүүр ..... 4 Цахилгааны эх үүсвэргүй ..... 5
4. Гэр ямар шалтай вэ? Шалгүй ..... 1 Мод ..... 2 Бетон ..... 3 Бусад ..... 9	12. Халаалтын эх үүсвэр юу вэ? Цахилгаан халаагуур ..... 1 Ердийн галлагаа ..... 2 Асуулт 14
5. Гэрийн дээвэр, туурга хүйтний улиралд дан байдаг уу, давхар байдаг уу? Дан ..... 1 Давхар ..... 2	13. Халаалтад ихэвчлэн ямар түлш хэрэглэдэг вэ? Мод ..... 1 Нүүрс ..... 2 Сайжруулсан түлш ..... 3 Аргал, хэрхэн ..... 4 Бусад ..... 9
6. Гэр дулаан алддаг уу? Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 8	14. Бие засах газартай юу? Тийм ..... 1 Тогтсон газар байхгүй ..... 2 Асуулт 16
7. Гэр аль хэсгээрээ дулаан алддаг вэ? Дээвэр ..... А Туурга ..... В Хаалга ..... С Шал ..... Д Мэдэхгүй ..... Е	15. Бие засах газрын төрөл юу вэ? Энгийн нүхэн жорлон ..... 1 Сайжруулсан нүхэн жорлон ..... 2 Бие жорлон ..... 3 Битүү тунгаагуур ..... 4 Задгай нүх ..... 5
8. Ундны усны эх үүсвэр хаана байдаг вэ? Хашаан дотор ..... 1 Өөр газарт ..... 2	16. Бохир ус зайлуулах төрөл юу вэ? Цооногт асгадаг ..... 1 Задгай асгадаг ..... 2
9. Ундны усны эх үүсвэр юу вэ? Хамгаалагдсан гүний худаг ..... 1 Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон нийтийн ус түгээх байр ..... 2 Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр ..... 3 Хамгаалагдсан гар худаг ..... 4 Хамгаалагдсан булаг, шанд ..... 5 Хамгаалагдаагүй гүний худаг ..... 6 Хамгаалагдаагүй гар худаг ..... 7 Хамгаалагдаагүй булаг, шанд ..... 8 Зөөврийн усны үйлчилгээ ..... 9	17. Хатуу хог хаягдал зайлуулах төрөл юу вэ? Тохижилт үйлчилгээний байгууллага тогтмол хугацаанд авчдаг ..... 1 Тохижилт үйлчилгээний байгууллага тогтмол бус хугацаанд авчдаг ..... 2 Зөвшөөрөгдсөн цэгт хаядаг ..... 3 Шатаадаг ..... 4 Булдаг ..... 5 Ил задгай ..... 6



БАЙШИН ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГО-2019 /БОСТ-2/

Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны дарлын 2019 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/81 тоот тушаалаар батлав.

БОСТ - 2

## БАЙШИН, ОРОН СУУЦНЫ ТООЛЛОГО - 2019 НИЙТИЙН ЗОРИУЛАЛТТАЙ ОРОН СУУЦНЫ АСУУЛГА

Тооллолын асуулгын харимтын нууцыг Монгол Улсын Хувь хүний нууцын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, Статистикийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 3 дэх хэсэг, Хүн ам, орон сууцны улсын тооллолын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 3 дэх заалтын дагуу чандлан хадгална.

### I. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ

A1. Тооллолын өмнөхөн дугаар A2. Аймаг, нийслэл A3. Сум, дүүрэг A4. Ваг, өвөр	A5. Гудамж, өм, талбайн нэр, дугаар A6. Газар орном, байдал, өртсөний нэр A7. Байгалийн дугаар	A10. Тооллолын нр, код A11. Асуулгын дугаар A12. Асуулга шалтсан цаг, өмнөт	
--	--	---	--

### II. АСУУЛГА

<p>1. Байшинд хүн байнга амьдардаг уу?</p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 <p style="text-align: right;">Асуулт 3</p> <p>2. Байшинд хүн байнга амьдардаггүй шалтгаан юу вэ?</p> Нураах гэж буй ..... 1 Бусад ..... 2 <p style="text-align: right;">Асуулгын дүүргэх</p> <p>3. Хэдэн өмд ашиглалтад оруулсан байшин бэ?</p> <div style="border: 1px solid black; width: 100px; height: 20px; margin-left: 50px;"></div> <p>4. Хэдэн давхар байшин бэ?</p> <div style="border: 1px solid black; width: 50px; height: 20px; margin-left: 50px;"></div> <p>5. Байшингийн нэг болон суурийн давхарт худалдаа, үйлчилгээ эрхэлдэг газар байгаа юу?</p> Тийм, хийц өөрчлөөгүй ..... 1 Тийм, хийц өөрчилж, нүхэлж гаргасан ..... 2 Үгүй ..... 3	<p>10. Байшингийн усан хангамжийн төрөл юу вэ?</p> Төвлөрсөн системд холбогдсон ..... 1 Бие даасан системд холбогдсон ..... 2 Зөврийн ..... 3 <p style="text-align: right;">Асуулт 12</p> <p>11. Байшин халуун хүйтэн устай юу?</p> Халуун, хүйтэн устай ..... 1 Зөвхөн хүйтэн устай ..... 2
<p>7. Байшингийн ханын үндсэн материал юу вэ?</p> Цутгамал төмөр бетон ..... 1 Угсармал төмөр бетон ..... 2 Блок ..... 3 Тоосго ..... 4 Холимог ..... 5 Бусад ..... 9	<p>12. Байшингийн цахилгааны эх үүсвэр юу вэ?</p> Төвлөрсөн систем ..... 1 Дизель станц ..... 2 Сэргээгдэх эрчим хүч ..... 3
<p>8. Байшингийн ханын өнгөлгөө, гадна фасадны материал юу вэ?</p> Цементэн шавардлага ..... 1 Металл хавтан ..... 2 Хуванцар хавтан ..... 3 Чулуун хавтан ..... 4 Тоосго ..... 5 Шар шавар ..... 6 Плита ..... 7 Байхгүй ..... 8 Бусад ..... 9	<p>13. Байшингийн халаалтын эх үүсвэр юу вэ?</p> Төвлөрсөн систем ..... 1 Цахилгаан халаагуур ..... 2 Уурын зуух ..... 3 Нам даралтын зуух ..... 4
<p>9. Байшингийн дээврийн хучилтын материал юу вэ?</p> Төмөр ..... А Шавар ..... В Шифр ..... С Зелен дээвэр ..... D Хар цаас ..... E Бусад ..... F	<p>14. Байшингийн бие засах газрын төрөл юу вэ?</p> Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон ..... 1 Бусад ..... 9
	<p>15. Байшингийн бохир ус зайлуулалтын төрөл юу вэ?</p> Төвлөрсөн систем ..... 1 Бие даасан систем ..... 2 Бусад ..... 3
	<p>16. Байшингийн хатуу хог хаягдлыг тохижилт үйлчилгээний байгууллага тогтмол хугацаанд авдаг уу?</p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2
	<p>17. Байшин тэргэнцэртэй иргэдэд зориулсан налуу шаттай юу?</p> Зориулалтын налуу шаттай ..... 1 Зориулалтын бус налуу шаттай ..... 2 Байхгүй ..... 3
	<p>18. Байшин цахилгаан шаттай юу?</p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2
	<p>19. Байшин галын дохиоллын системтэй юу?</p> Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2



## ХАВСРАЛТ В

### НЭМЭЛТ ХҮСНЭГТҮҮД

#### ХҮСНЭГТ 1.1. ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>82 020</b>	<b>10 050</b>	<b>9 378</b>	<b>7 089</b>	<b>5 454</b>	<b>5 690</b>	<b>6 700</b>	<b>7 150</b>
Хэрлэн	46 221	5 789	5 636	4 083	2 998	3 085	3 750	4 136
Баяндун	3 094	336	328	273	242	223	262	251
Баянтүмэн	2 498	309	249	181	140	174	221	205
Баян-Уул	4 664	556	523	420	368	328	373	342
Булган	1 968	271	168	153	110	146	167	161
Гурванзагал	1 439	186	166	117	83	91	127	140
Дашбалбар	3 433	395	358	290	250	242	285	289
Матад	3 296	344	305	237	187	210	263	346
Сэргэлэн	1 990	252	194	152	136	178	165	157
Халхгол	3 334	408	364	280	205	260	298	313
Хөлөнбуйр	1 868	222	204	155	98	131	165	163
Цагаан-Овоо	3 710	432	404	341	317	297	289	288
Чойбалсан	2 676	325	279	246	194	183	202	229
Чулуунхороот	1 829	225	200	161	126	142	133	130

#### Хүснэгт 1.1-ийн үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>6 141</b>	<b>5 485</b>	<b>4 835</b>	<b>4 100</b>	<b>3 816</b>	<b>2 788</b>	<b>1 494</b>	<b>1 850</b>
Хэрлэн	3 296	2 937	2 536	2 222	2 119	1 606	878	1 150
Баяндун	237	211	169	166	140	120	63	73
Баянтүмэн	205	196	167	119	120	97	46	69
Баян-Уул	332	307	261	233	235	169	101	116
Булган	155	149	140	86	110	69	37	46
Гурванзагал	114	101	92	75	72	27	22	26
Дашбалбар	258	263	207	178	167	117	60	74
Матад	332	291	291	205	151	75	32	27
Сэргэлэн	157	126	124	114	96	78	33	28
Халхгол	267	245	222	159	136	89	51	37
Хөлөнбуйр	153	124	120	107	104	51	41	30
Цагаан-Овоо	290	239	229	185	155	118	59	67
Чойбалсан	201	168	162	159	121	97	45	65
Чулуунхороот	144	128	115	92	90	75	26	42

## ХҮСНЭГТ 1.2. ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ЭРЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>41 322</b>	<b>5 113</b>	<b>4 787</b>	<b>3 609</b>	<b>2 824</b>	<b>2 868</b>	<b>3 540</b>	<b>3 750</b>
Хэрлэн	22 278	2 937	2 906	2 074	1 549	1 484	1 859	1 997
Баяндун	1 586	178	164	119	127	107	144	148
Баянтүмэн	1 353	148	133	89	83	91	126	121
Баян-Уул	2 397	284	255	217	189	176	222	187
Булган	1 066	149	85	83	59	79	96	86
Гурванзагал	760	92	88	60	41	46	68	77
Дашбалбар	1 826	190	187	155	122	136	158	174
Матад	2 020	177	162	126	103	113	161	223
Сэргэлэн	1 041	128	101	71	70	96	90	93
Халхгол	1 802	212	189	151	111	146	166	180
Хөлөнбуйр	961	110	106	73	52	69	93	103
Цагаан-Овоо	1 921	222	189	177	148	158	174	165
Чойбалсан	1 370	170	124	136	103	93	107	124
Чулуунхороот	941	116	98	78	67	74	76	72

## Хүснэгт 1.2-ын үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>3 251</b>	<b>2 844</b>	<b>2 447</b>	<b>1 985</b>	<b>1 779</b>	<b>1 221</b>	<b>606</b>	<b>698</b>
Хэрлэн	1 597	1 384	1 149	969	916	692	342	423
Баяндун	132	108	89	82	70	62	27	29
Баянтүмэн	116	121	93	69	65	48	16	34
Баян-Уул	187	163	131	121	112	68	41	44
Булган	101	80	76	38	66	27	20	21
Гурванзагал	64	65	46	39	41	14	8	11
Дашбалбар	139	158	116	97	92	48	23	31
Матад	229	215	223	143	88	34	16	7
Сэргэлэн	91	64	65	64	48	37	14	9
Халхгол	164	138	119	88	64	38	22	14
Хөлөнбуйр	85	59	63	51	47	21	18	11
Цагаан-Овоо	165	130	119	101	75	48	28	22
Чойбалсан	111	92	89	75	55	47	17	27
Чулуунхороот	70	67	69	48	40	37	14	15

ХҮСНЭГТ 1.3. ДОРНОД АЙМГИЙН СУУРИН ЭМЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>40 698</b>	<b>4 937</b>	<b>4 591</b>	<b>3 480</b>	<b>2 630</b>	<b>2 822</b>	<b>3 160</b>	<b>3 400</b>
Хэрлэн	23 943	2 852	2 730	2 009	1 449	1 601	1 891	2 139
Баяндун	1 508	158	164	154	115	116	118	103
Баянтүмэн	1 145	161	116	92	57	83	95	84
Баян-Уул	2 267	272	268	203	179	152	151	155
Булган	902	122	83	70	51	67	71	75
Гурванзагал	679	94	78	57	42	45	59	63
Дашбалбар	1 607	205	171	135	128	106	127	115
Матад	1 276	167	143	111	84	97	102	123
Сэргэлэн	949	124	93	81	66	82	75	64
Халхгол	1 532	196	175	129	94	114	132	133
Хөлөнбуйр	907	112	98	82	46	62	72	60
Цагаан-Овоо	1 789	210	215	164	169	139	115	123
Чойбалсан	1 306	155	155	110	91	90	95	105
Чулуунхороот	888	109	102	83	59	68	57	58

Хүснэгт 1.3-ын үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>2 890</b>	<b>2 641</b>	<b>2 388</b>	<b>2 115</b>	<b>2 037</b>	<b>1 567</b>	<b>888</b>	<b>1 152</b>
Хэрлэн	1 699	1 553	1 387	1 253	1 203	914	536	727
Баяндун	105	103	80	84	70	58	36	44
Баянтүмэн	89	75	74	50	55	49	30	35
Баян-Уул	145	144	130	112	123	101	60	72
Булган	54	69	64	48	44	42	17	25
Гурванзагал	50	36	46	36	31	13	14	15
Дашбалбар	119	105	91	81	75	69	37	43
Матад	103	76	68	62	63	41	16	20
Сэргэлэн	66	62	59	50	48	41	19	19
Халхгол	103	107	103	71	72	51	29	23
Хөлөнбуйр	68	65	57	56	57	30	23	19
Цагаан-Овоо	125	109	110	84	80	70	31	45
Чойбалсан	90	76	73	84	66	50	28	38
Чулуунхороот	74	61	46	44	50	38	12	27

## ХҮСНЭГТ 1.4 ДОРНОД АЙМГИЙН ХОТЫН СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>46 221</b>	<b>5 789</b>	<b>5 636</b>	<b>4 083</b>	<b>2 998</b>	<b>3 085</b>	<b>3 750</b>	<b>4 136</b>
Хэрлэн	46 221	5 789	5 636	4 083	2 998	3 085	3 750	4 136

## Хүснэгт 1.4-ийн үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>3 296</b>	<b>2 937</b>	<b>2 536</b>	<b>2 222</b>	<b>2 119</b>	<b>1 606</b>	<b>878</b>	<b>1 150</b>
Хэрлэн	3 296	2 937	2 536	2 222	2 119	1 606	878	1 150

## ХҮСНЭГТ 1.5 ДОРНОД АЙМГИЙН ХОТЫН СУУРИН ЭРЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>22 278</b>	<b>2 937</b>	<b>2 906</b>	<b>2 074</b>	<b>1 549</b>	<b>1 484</b>	<b>1 859</b>	<b>1 997</b>
Хэрлэн	22 278	2 937	2 906	2 074	1 549	1 484	1 859	1 997

## Хүснэгт 1.5-ын үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>1 597</b>	<b>1 384</b>	<b>1 149</b>	<b>969</b>	<b>916</b>	<b>692</b>	<b>342</b>	<b>423</b>
Хэрлэн	1 597	1 384	1 149	969	916	692	342	423

## ХҮСНЭГТ 1.6 ДОРНОД АЙМГИЙН ХОТЫН СУУРИН ЭМЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>23 943</b>	<b>2 852</b>	<b>2 730</b>	<b>2 009</b>	<b>1 449</b>	<b>1 601</b>	<b>1 891</b>	<b>2 139</b>
Хэрлэн	23 943	2 852	2 730	2 009	1 449	1 601	1 891	2 139

## Хүснэгт 1.6-ын үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>1 699</b>	<b>1 553</b>	<b>1 387</b>	<b>1 253</b>	<b>1 203</b>	<b>914</b>	<b>536</b>	<b>727</b>
Хэрлэн	1 699	1 553	1 387	1 253	1 203	914	536	727

ХҮСНЭГТ 1.7 ДОРНОД АЙМГИЙН ХӨДӨӨГИЙН СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО\*, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>35 799</b>	<b>4 261</b>	<b>3 742</b>	<b>3 006</b>	<b>2 456</b>	<b>2 605</b>	<b>2 950</b>	<b>3 014</b>
Баяндун	3 094	336	328	273	242	223	262	251
Баянтүмэн	2 498	309	249	181	140	174	221	205
Баян-Уул	4 664	556	523	420	368	328	373	342
Булган	1 968	271	168	153	110	146	167	161
Гурванзагал	1 439	186	166	117	83	91	127	140
Дашбалбар	3 433	395	358	290	250	242	285	289
Матад	3 296	344	305	237	187	210	263	346
Сэргэлэн	1 990	252	194	152	136	178	165	157
Халхгол	3 334	408	364	280	205	260	298	313
Хөлөнбуйр	1 868	222	204	155	98	131	165	163
Цагаан-Овоо	3 710	432	404	341	317	297	289	288
Чойбалсан	2 676	325	279	246	194	183	202	229
Чулуунхороот	1 829	225	200	161	126	142	133	130

Хүснэгт 1.7-ын үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>2 845</b>	<b>2 548</b>	<b>2 299</b>	<b>1 878</b>	<b>1 697</b>	<b>1 182</b>	<b>616</b>	<b>700</b>
Баяндун	237	211	169	166	140	120	63	73
Баянтүмэн	205	196	167	119	120	97	46	69
Баян-Уул	332	307	261	233	235	169	101	116
Булган	155	149	140	86	110	69	37	46
Гурванзагал	114	101	92	75	72	27	22	26
Дашбалбар	258	263	207	178	167	117	60	74
Матад	332	291	291	205	151	75	32	27
Сэргэлэн	157	126	124	114	96	78	33	28
Халхгол	267	245	222	159	136	89	51	37
Хөлөнбуйр	153	124	120	107	104	51	41	30
Цагаан-Овоо	290	239	229	185	155	118	59	67
Чойбалсан	201	168	162	159	121	97	45	65
Чулуунхороот	144	128	115	92	90	75	26	42

## ХҮСНЭГТ 1.8 ДОРНОД АЙМГИЙН ХӨДӨӨГИЙН СУУРИН ЭРЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>19 044</b>	<b>2 176</b>	<b>1 881</b>	<b>1 535</b>	<b>1 275</b>	<b>1 384</b>	<b>1 681</b>	<b>1 753</b>
Баяндун	1 586	178	164	119	127	107	144	148
Баянтүмэн	1 353	148	133	89	83	91	126	121
Баян-Уул	2 397	284	255	217	189	176	222	187
Булган	1 066	149	85	83	59	79	96	86
Гурванзагал	760	92	88	60	41	46	68	77
Дашбалбар	1 826	190	187	155	122	136	158	174
Матад	2 020	177	162	126	103	113	161	223
Сэргэлэн	1 041	128	101	71	70	96	90	93
Халхгол	1 802	212	189	151	111	146	166	180
Хөлөнбуйр	961	110	106	73	52	69	93	103
Цагаан-Овоо	1 921	222	189	177	148	158	174	165
Чойбалсан	1 370	170	124	136	103	93	107	124
Чулуунхороот	941	116	98	78	67	74	76	72

## Хүснэгт 1.8-ын үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>1 654</b>	<b>1 460</b>	<b>1 298</b>	<b>1 016</b>	<b>863</b>	<b>529</b>	<b>264</b>	<b>275</b>
Баяндун	132	108	89	82	70	62	27	29
Баянтүмэн	116	121	93	69	65	48	16	34
Баян-Уул	187	163	131	121	112	68	41	44
Булган	101	80	76	38	66	27	20	21
Гурванзагал	64	65	46	39	41	14	8	11
Дашбалбар	139	158	116	97	92	48	23	31
Матад	229	215	223	143	88	34	16	7
Сэргэлэн	91	64	65	64	48	37	14	9
Халхгол	164	138	119	88	64	38	22	14
Хөлөнбуйр	85	59	63	51	47	21	18	11
Цагаан-Овоо	165	130	119	101	75	48	28	22
Чойбалсан	111	92	89	75	55	47	17	27
Чулуунхороот	70	67	69	48	40	37	14	15

ХҮСНЭГТ 1.9 ДОРНОД АЙМГИЙН ХӨДӨӨГИЙН СУУРИН ЭМЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлэг						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>16 755</b>	<b>2 085</b>	<b>1 861</b>	<b>1 471</b>	<b>1 181</b>	<b>1 221</b>	<b>1 269</b>	<b>1 261</b>
Баяндун	1 508	158	164	154	115	116	118	103
Баянтүмэн	1 145	161	116	92	57	83	95	84
Баян-Уул	2 267	272	268	203	179	152	151	155
Булган	902	122	83	70	51	67	71	75
Гурванзагал	679	94	78	57	42	45	59	63
Дашбалбар	1 607	205	171	135	128	106	127	115
Матад	1 276	167	143	111	84	97	102	123
Сэргэлэн	949	124	93	81	66	82	75	64
Халхгол	1 532	196	175	129	94	114	132	133
Хөлөнбуйр	907	112	98	82	46	62	72	60
Цагаан-Овоо	1 789	210	215	164	169	139	115	123
Чойбалсан	1 306	155	155	110	91	90	95	105
Чулуунхороот	888	109	102	83	59	68	57	58

Хүснэгт 1.9-ийн үргэлжлэл

Сум	Насны бүлэг							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>1 191</b>	<b>1 088</b>	<b>1 001</b>	<b>862</b>	<b>834</b>	<b>653</b>	<b>352</b>	<b>425</b>
Баяндун	105	103	80	84	70	58	36	44
Баянтүмэн	89	75	74	50	55	49	30	35
Баян-Уул	145	144	130	112	123	101	60	72
Булган	54	69	64	48	44	42	17	25
Гурванзагал	50	36	46	36	31	13	14	15
Дашбалбар	119	105	91	81	75	69	37	43
Матад	103	76	68	62	63	41	16	20
Сэргэлэн	66	62	59	50	48	41	19	19
Халхгол	103	107	103	71	72	51	29	23
Хөлөнбуйр	68	65	57	56	57	30	23	19
Цагаан-Овоо	125	109	110	84	80	70	31	45
Чойбалсан	90	76	73	84	66	50	28	38
Чулуунхороот	74	61	46	44	50	38	12	27

## ХҮСНЭГТ 3.1 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг, хүйс	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал					
		Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлэвсэн
<b>БҮГД</b>	<b>54 711</b>	<b>18 182</b>	<b>26 694</b>	<b>4 776</b>	<b>875</b>	<b>805</b>	<b>3 379</b>
15-19	5 454	5 404	13	37	0	0	0
20-24	5 675	4 747	494	427	4	2	1
25-29	6 666	3 316	2 344	954	25	16	11
30-34	7 073	1 810	4 220	847	66	83	47
35-39	6 012	1 036	4 108	607	76	121	64
40-44	5 328	630	3 818	486	144	120	130
45-49	4 617	472	3 154	493	153	142	203
50-54	3 977	306	2 683	403	170	112	303
55-59	3 781	250	2 456	295	133	112	535
60-64	2 785	101	1 790	146	57	64	627
65-69	1 494	60	855	57	31	20	471
70+	1 849	50	759	24	16	13	987

## ХҮСНЭГТ 3.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ЭРЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг, хүйс	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал					
		Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлэвсэн
<b>БҮГД</b>	<b>27 049</b>	<b>10 371</b>	<b>13130</b>	<b>2 263</b>	<b>408</b>	<b>342</b>	<b>535</b>
15-19	2 824	2 810	2	12	0	0	0
20-24	2 862	2 566	148	146	2	0	0
25-29	3 509	2061	1 001	426	13	7	1
30-34	3 675	1 197	1 974	435	28	33	8
35-39	3 125	654	2 081	295	36	52	7
40-44	2 687	417	1 922	227	58	50	13
45-49	2 234	257	1 583	244	59	66	25
50-54	1 867	175	1 316	204	88	43	41
55-59	1 745	132	1 265	146	71	47	84
60-64	1 218	50	936	85	26	27	94
65-69	606	26	450	28	15	10	77
70+	697	26	452	15	12	7	185

## ХҮСНЭГТ 3.3 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ЭМЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг, хүйс	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал					
		Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлэвсэн
<b>БҮГД</b>	<b>27 662</b>	<b>7 811</b>	<b>13 564</b>	<b>2 513</b>	<b>467</b>	<b>463</b>	<b>2 844</b>
15-19	2 630	2 594	11	25	0	0	0
20-24	2 813	2 181	346	281	2	2	1
25-29	3 157	1 255	1 343	528	12	9	10
30-34	3 398	613	2 246	412	38	50	39
35-39	2 887	382	2 027	312	40	69	57
40-44	2 641	213	1 896	259	86	70	117
45-49	2 383	215	1 571	249	94	76	178
50-54	2 110	131	1 367	199	82	69	262
55-59	2 036	118	1 191	149	62	65	451
60-64	1 567	51	854	61	31	37	533
65-69	888	34	405	29	16	10	394

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГО  
НЭГДСЭН ДҮН

70+	1 152	24	307	9	4	6	802
-----	-------	----	-----	---	---	---	-----

ХҮСНЭГТ 3.4 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХОТЫН ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН

Насны бүлэг, хүйс	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал					
		Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлэвсэн
<b>БҮГД</b>	<b>30 684</b>	<b>10 299</b>	<b>14 594</b>	<b>2 829</b>	<b>508</b>	<b>493</b>	<b>1 961</b>
15-19	2 998	2 986	3	9	0	0	0
20-24	3 075	2 732	154	183	3	2	1
25-29	3 746	1 993	1 237	490	12	8	6
30-34	4 135	1 060	2 457	500	38	52	28
35-39	3 292	556	2 232	355	37	78	34
40-44	2 935	351	2 039	313	85	76	71
45-49	2 533	262	1 648	328	90	92	113
50-54	2 221	156	1 465	271	96	71	162
55-59	2 115	117	1 344	221	84	54	295
60-64	1 606	45	1 022	99	41	43	356
65-69	878	27	503	39	13	11	285
70+	1 150	14	490	21	9	6	610

ХҮСНЭГТ 3.5 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХӨДӨӨГИЙН ХОТЫН ХҮН АМЫН ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН

Насны бүлэг, хүйс	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал					
		Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлэвсэн
<b>БҮГД</b>	<b>24 027</b>	<b>7 883</b>	<b>12 100</b>	<b>1 947</b>	<b>367</b>	<b>312</b>	<b>1 418</b>
15-19	2 456	2 418	10	28	0	0	0
20-24	2 600	2 015	340	244	1	0	0
25-29	2 920	1 323	1 107	464	13	8	5
30-34	2 938	750	1 763	347	28	31	19
35-39	2 720	480	1 876	252	39	43	30
40-44	2 393	279	1 779	173	59	44	59
45-49	2 084	210	1 506	165	63	50	90
50-54	1 756	150	1 218	132	74	41	141
55-59	1 666	133	1 112	74	49	58	240
60-64	1 179	56	768	47	16	21	271
65-69	616	33	352	18	18	9	186
70+	699	36	269	3	7	7	377

## ХҮСНЭГТ 3.6 ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ҮНДЭС УГСАА, СУМААР, 2020 ОН

	Бүгд	Халх	Казах	Дөрвөд	Буриад	Баяд	Дарьганга	Урианхай
<b>Бүгд</b>	<b>81 228</b>	<b>57 139</b>	<b>90</b>	<b>465</b>	<b>16 905</b>	<b>177</b>	<b>1 733</b>	<b>97</b>
Хэрлэн сум	46 192	37 611	49	173	5 076	81	1 502	47
Баяндун сум	3 094	720	0	17	2 316	12	3	1
Баянтүмэн сум	2 496	1 994	2	4	101	1	35	6
Баян-Уул сум	4 664	1 341	4	23	3 130	1	7	6
Булган сум	1 968	1 792	0	4	43	7	47	2
Гурванзагал сум	1 439	1 049	0	44	79	2	5	2
Дашбалбар сум	3 302	544	8	13	2 611	6	8	3
Матад сум	2 769	2 619	1	25	69	1	26	7
Сэргэлэн сум	1 990	1 121	0	28	156	10	4	3
Халхгол сум	3 244	2 795	11	63	96	19	34	14
Хөлөнбуйр сум	1 866	919	0	4	55	9	19	0
Цагаан-Овоо сум	3 709	799	2	4	2 751	10	11	1
Чойбалсан сум	2 666	2 509	0	36	65	18	11	2
Чулуунхороот сум	1 829	1 326	13	27	357	0	21	3

## Хүснэгт 3.6-ын үргэлжлэл

	Захчин	Дархад	Торгууд	Өөлд	Хотон	Мянгад	Барга	Үзэмчин
<b>Бүгд</b>	<b>172</b>	<b>196</b>	<b>102</b>	<b>37</b>	<b>43</b>	<b>85</b>	<b>1 905</b>	<b>1 702</b>
Хэрлэн сум	98	59	47	27	12	35	600	698
Баяндун сум	4	0	1	1	0	1	10	1
Баянтүмэн сум	8	5	2	0	2	7	53	267
Баян-Уул сум	3	2	3	3	0	7	4	6
Булган сум	0	1	0	1	0	0	29	41
Гурванзагал сум	1	1	0	1	0	1	253	0
Дашбалбар сум	7	1	0	0	1	0	31	4
Матад сум	1	0	2	0	0	5	7	5
Сэргэлэн сум	9	0	1	0	7	5	19	627
Халхгол сум	13	119	38	1	1	11	20	6
Хөлөнбуйр сум	2	1	0	0	0	12	832	12
Цагаан-Овоо сум	8	2	0	2	0	1	15	18
Чойбалсан сум	2	4	3	1	2	0	8	5
Чулуунхороот сум	16	1	5	0	18	0	24	12

## Хүснэгт 3.6-ын үргэлжлэл

	Харчин	Хотогойд	Сартуул	Тува	Хорчин	Халимаг	Сөнөд	Хамниган	Бусад гадаад /Монголын харьяат/
<b>Бүгд</b>	<b>12</b>	<b>4</b>	<b>65</b>	<b>4</b>	<b>9</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>252</b>	<b>32</b>
Хэрлэн сум	10	3	16	1	7	1	0	16	23
Баяндун сум	0	0	4	0	0	0	0	2	1
Баянтүмэн сум	1	0	3	1	2	0	0	0	2
Баян-Уул сум	0	0	30	0	0	0	0	94	0
Булган сум	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Гурванзагал сум	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Дашбалбар сум	0	0	1	0	0	0	0	63	1
Матад сум	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Сэргэлэн сум	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Халхгол сум	0	0	1	0	0	0	0	0	2
Хөлөнбуйр сум	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Цагаан-Овоо сум	0	0	8	0	0	0	0	77	0
Чойбалсан сум	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Чулуунхороот сум	1	1	0	2	0	0	1	0	1

ХҮСНЭГТ 3.7. ХҮН АМЫН ҮНДЭС, УГСАА, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРЫН АНГИЛАЛ, 2020 ОН

Үндэс , угсаа	ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР											
	Бүгд	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	Уул уурхай, олборлолт	Боловсруулах үйлдвэрлэл	Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	Ус хангамж, суваржилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	Барилга	Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	Тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	Мэдээлэл холбоо	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа
<b>Бүгд</b>	<b>27 338</b>	<b>7 820</b>	<b>1 911</b>	<b>1 451</b>	<b>607</b>	<b>114</b>	<b>1 002</b>	<b>2 509</b>	<b>940</b>	<b>513</b>	<b>273</b>	<b>596</b>
Халх	18 321	4 403	1 362	1 042	441	89	738	1 840	724	379	204	385
Казах	34	7	2	4	0	0	2	4	3	0	0	1
Дөрвөд	217	88	13	6	3	2	6	14	4	5	4	1
Буриад	6 056	2 460	382	257	108	13	157	422	140	86	46	150
Баяд	83	27	4	3	2	0	1	4	3	0	0	2
Дарьганга	813	126	53	57	27	4	27	91	37	16	3	14
Урианхай	43	5	2	2	0	0	2	3	1	0	0	0
Захчин	74	28	3	6	0	0	8	4	1	1	1	0
Дархад	66	34	5	3	1	0	0	4	1	0	0	0
Торгууд	31	8	4	3	0	0	0	4	0	0	2	1
Өөлд	13	2	1	0	0	0	1	1	0	0	1	0
Хотон	21	13	0	2	1	0	1	1	0	0	0	0
Мянгад	48	12	6	1	2	0	3	3	1	1	0	1
Барга	737	296	26	39	7	1	25	51	15	16	5	16
Үзэмчин	651	243	45	19	15	5	21	51	10	8	5	21
Харчин	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Сартуул	24	15	0	0	0	0	1	3	0	0	0	1
Тува	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Хорчин	3	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Халимаг	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сөнөд	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Хамниган	87	50	1	5	0	0	9	7	0	1	1	1
Бусад гадаад /Монголын харьяат/	10	2	0	1	0	0	0	2	0	0	0	1

Хүснэгт 3.7-ын үргэлжлэл

Үндэс, угсаа	ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР									
	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	Боловсрол	Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэглээнд	Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа
<b>Бүгд</b>	<b>48</b>	<b>420</b>	<b>435</b>	<b>3 489</b>	<b>2 970</b>	<b>1 241</b>	<b>267</b>	<b>700</b>	<b>21</b>	<b>11</b>
Халх	35	289	330	2 560	1 953	827	186	511	17	6
Казах	0	1	0	4	4	1	0	1	0	0
Дөрвөд	0	1	1	31	20	9	3	4	0	2
Буриад	9	86	66	546	683	274	56	111	4	0
Баяд	1	1	1	14	8	8	1	3	0	0
Дарьганга	1	21	20	133	111	46	2	24	0	0
Урианхай	1	0	0	16	9	2	0	0	0	0
Захчин	0	1	0	10	6	1	1	3	0	0
Дархад	0	1	1	5	4	2	2	2	0	1
Торгууд	0	1	0	6	1	1	0	0	0	0
Өөлд	0	0	0	5	1	1	0	0	0	0
Хотон	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
Мянгад	0	0	1	7	6	3	0	1	0	0
Барга	0	10	7	66	81	43	7	24	0	2
Үзэмчин	1	8	8	76	72	21	8	14	0	0
Харчин	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Сартуул	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0
Тува	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Хорчин	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Халимаг	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сөнөд	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Хамниган	0	0	0	4	6	0	0	2	0	0
Бусад гадаад /Монголын харьяат/	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0

**ХҮСНЭГТ 4.1 СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО% ХАРЬЯАЛАЛ, ҮНДЭС , УГСАА, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН**

Үндэс угсаа	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>82 020</b>	<b>41 322</b>	<b>40 698</b>
Монгол улсын харьяат - бүгд	81 228	40 558	40 670
Үүнээс: үндэс угсаа	0		
Халх	57 139	28 629	28 510
Казак	90	47	43
Дөрвөд	465	220	245
Буриад	16 905	8 341	8 564
Баяд	177	80	97
Дарьганга	1 733	834	899
Урианхай	97	47	50
Захчин	172	96	76
Дархад	196	99	97
Торгууд	102	54	48
Өөлд	37	19	18
Хотон	43	21	22
Мянгад	85	47	38
Барга	1 905	948	957
Үзэмчин	1 702	879	823
Харчин	12	5	7
Хотгойд	4	3	1
Сартуул	65	31	34
Тува	4	2	2
Хорчин	9	4	5
Халимаг	1	1	
Сөнөд	1	1	
Хамниган	252	134	118
Бусад гадаад (Монголын харьяат)	32	16	16
Гадаадын харьяат-Бүгд	792	764	28
Харьяалалгүй	0		

## ХҮСНЭГТ 4.2 СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО ХАРЬАЛАЛ, ҮНДЭС, УГСАА, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН ХОТ

Үндэс угсаа	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>46 221</b>	<b>22 278</b>	<b>23 943</b>
Монгол улсын харьяат - бүгд	46 192	22 263	23 929
Үүнээс: үндэс угсаа			
Халх	37 611	18 361	19 250
Казак	49	24	25
Дөрвөд	173	72	101
Буриад	5 076	2 269	2 807
Баяд	81	33	48
Дарьганга	1 502	701	801
Урианхай	47	21	26
Захчин	98	58	40
Дархад	59	32	27
Торгууд	47	29	18
Өөлд	27	11	16
Хотон	12	7	5
Мянгад	35	18	17
Барга	600	268	332
Үзэмчин	698	327	371
Харчин	10	4	6
Хотгойд	3	2	1
Сартуул	16	3	13
Тува	1		1
Хорчин	7	3	4
Халимаг	1	1	
Хамниган	16	8	8
Бусад гадаад (Монголын харьяат)	23	11	12
Гадаадын харьяат-Бүгд	29	15	14

**ХҮСНЭГТ 4.3 СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО ХАРЬЯАЛАЛ, ҮНДЭС , УГСАА, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН ХӨДӨӨ**

Үндэс угсаа	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>35 799</b>	<b>19 044</b>	<b>16 755</b>
Монгол улсын харьяат - бүгд	35 036	18 295	16 741
Халх	19 528	10 268	9 260
Казак	41	23	18
Дөрвөд	292	148	144
Буриад	11 829	6 072	5 757
Баяд	96	47	49
Дарьганга	231	133	98
Урианхай	50	26	24
Захчин	74	38	36
Дархад	137	67	70
Торгууд	55	25	30
Өөлд	10	8	2
Хотон	112	14	98
Мянгад	53	29	24
Барга	716	680	36
Үзэмчин	622	552	70
Харчин	31	1	30
Цахар	2		2
Хотгойд	1	1	
Сартуул	49	28	21
Тува	3	2	1
Хорчин	2	1	1
Сөнөд	1	1	
Хамниган	236	126	110
Бусад гадаад (Монголын харьяат)	9	5	4
Гадаадын харьяат-Бүгд	763	749	14
Харъяалалгүй	0		

ХҮСНЭГТ 5.1 ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШИХ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР 2020 ОН

Аймаг нийслэл	Дүнд эзлэх хувь	
	Шилжин ирэгчид	Шилжин явагчид
<b>Бүгд</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
Архангай	2.3	0.3
Баян-Өлгий	0.3	0
Баянхонгор	0.8	0.1
Булган	0.8	0.2
Говь-Алтай	1.3	0.1
Дорноговь	2.7	2.7
Дундговь	0.8	0.2
Завхан	2.3	0.1
Өвөрхангай	2.5	0.3
Өмнөговь	0.2	0.9
Сүхбаатар	37.4	3.6
Сэлэнгэ	3.6	1.4
Төв	2.8	0.9
Увс	3.3	0.1
Ховд	0.6	0.2
Хөвсгөл	1.9	0.3
Хэнтий	10.8	3.4
Дархан-Уул	1.9	1.9
Улаанбаатар	22.7	81
Орхон	0.6	2
Говьсүмбэр	0.2	0.4
Гадаад*	0.3	0

ХҮСНЭГТ 5.2 ТАВАН ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, 5 ЖИЛИЙН ӨМНӨ БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН АЙМГААР, 2020 ОН

Төрсөн бүс нутаг, аймаг	Шилжин ирэгчид		Шилжин явагчид		Цэвэр шилжилт
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	
<b>Бүгд</b>	<b>3 917</b>	<b>100</b>	<b>3 657</b>	<b>100</b>	<b>260</b>
Эерэг урсгалын дүн	1 442	37	478	13	964
Архангай	38	1	25	1	13
Баян-Өлгий	7	0	1	0	6
Баянхонгор	41	1	8	0	33
Булган	29	1	25	1	4
Говь-Алтай	19	1	4	0	15
Дундговь	13	0	10	0	3
Завхан	11	0	10	0	1
Өвөрхангай	25	1	21	1	4
Сүхбаатар	330	8	203	6	127
Сэлэнгэ	87	2	40	1	47
Төв	115	3	47	1	68
Увс	39	1	13	0	26
Ховд	35	1	12	0	23
Дархан-Уул	55	1	51	1	4
Говьсүмбэр	19	1	8	0	11
Гадаад*	579	15	0	0	579
Сөрөг урсгалын дүн	2 475	63	3 179	87	- 704
Дорноговь	144	4	161	4	- 17
Өмнөговь	21	1	103	3	- 82
Хөвсгөл	24	1	41	1	- 17
Хэнтий	179	5	239	7	- 60
Улаанбаатар	2 055	53	2 581	71	- 526
Орхон	52	1	54	2	- 2

**ХҮСНЭГТ 5.3. НЭГ ЖИЛИЙН ӨМНӨ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТОО, ЖИЛИЙН ӨМНӨ БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР 2020 ОН**

Аймаг, нийслэл	Шилжин ирэгчид		Шилжин явагчид		Цэвэр шилжилт
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	
<b>БҮГД</b>	<b>1 736</b>	<b>100.0</b>	<b>2 260</b>	<b>100.0</b>	<b>-524</b>
Эерэг урсгалын дүн	867	50.0	195	8.6	672
Архангай	20	1.2	7	0.3	13
Баян-Өлгий	6	0.3	0	0.0	6
Баянхонгор	15	0.9	6	0.3	9
Булган	13	0.7	12	0.5	1
Говь-Алтай	2	0.1	2	0.1	0
Өвөрхангай	23	1.3	5	0.2	18
Сүхбаатар	96	5.5	89	3.9	7
Сэлэнгэ	28	1.6	16	0.7	12
Төв	29	1.7	29	1.3	0
Увс	17	1.0	3	0.1	14
Ховд	20	1.2	5	0.2	15
Дархан-Уул	19	1.1	18	0.8	1
Говьсүмбэр	14	0.8	3	0.1	11
Гадаад*	565	32.5	0	0.0	565
Сөрөг урсгалын дүн	869	50.0	2 065	91.4	-1 196
Дорноговь	61	3.5	62	2.7	-1
Дундговь	4	0.2	6	0.3	-2
Завхан	7	0.4	8	0.4	-1
Өмнөговь	9	0.5	33	1.5	-24
Хөвсгөл	5	0.3	35	1.5	-30
Хэнтий	62	3.6	114	5.0	-52
Улаанбаатар	702	40.4	1 780	78.8	-1 078
Орхон	19	1.1	27	1.2	-8

## ХҮСНЭГТ 6.1 ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, СУМААР. 2020 ОН

Сум	Зургаа, түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд	Боловс- ролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>69 189</b>	<b>10 599</b>	<b>58 590</b>	<b>7</b>	<b>695</b>	<b>10 346</b>
Хэрлэн	39 187	6 028	33 159	3	515	6 970
Баяндун	2 686	379	2 307	0	15	318
Баянтүмэн	2 132	306	1 826	0	12	270
Баян-Уул	4 003	572	3 431	0	29	507
Булган	1 664	223	1 441	0	10	169
Гурванзагал	1 209	197	1 012	1	7	167
Дашбалбар	2 837	395	2 442	0	15	323
Матад	2 368	467	1 901	2	17	220
Сэргэлэн	1 701	260	1 441	0	8	157
Халхгол	2 769	451	2 318	0	21	364
Хөлөнбуйр	1 599	264	1 335	0	9	162
Цагаан-Овоо	3 183	457	2 726	1	14	353
Чойбалсан	2 286	362	1 924	0	20	191
Чулуунхороот	1 565	238	1 327	0	3	175

## Хүснэгт 6.1-ийн үргэлжлэл

Сум	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>3 327</b>	<b>3 106</b>	<b>17 630</b>	<b>14 682</b>	<b>8 797</b>
Хэрлэн	2 100	1 660	11 135	6 583	4 193
Баяндун	104	142	715	629	384
Баянтүмэн	76	120	409	641	298
Баян-Уул	145	93	1 086	1 053	518
Булган	56	74	303	600	229
Гурванзагал	63	61	193	330	190
Дашбалбар	146	84	700	736	438
Матад	113	119	321	622	487
Сэргэлэн	49	131	263	532	301
Халхгол	141	207	658	606	321
Хөлөнбуйр	60	115	312	427	250
Цагаан-Овоо	110	120	714	905	509
Чойбалсан	72	130	449	626	436
Чулуунхороот	92	50	372	392	243

ХҮСНЭГТ 6.2. ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН ХОТЫН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР. 2020 ОН

Насны бүлэг	Зургаа, түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд	Боловсролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>39 187</b>	<b>6 028</b>	<b>7 488</b>	<b>3</b>	<b>515</b>	<b>6 970</b>
6-9	4 420	4 416	0	0	0	0
10-14	4 083	1 126	0	0	0	0
15-19	2 998	15	5	0	0	5
20-24	3 075	24	647	0	12	635
25-29	3 746	48	1 642	0	83	1 559
30-34	4 135	64	1 646	0	87	1 559
35-39	3 292	90	1 088	0	90	998
40-44	2 935	60	771	0	113	658
45-49	2 533	42	479	0	70	409
50-54	2 221	37	301	1	35	265
55-59	2 115	39	338	1	20	317
60-64	1 606	21	239	0	5	234
65-69	878	10	144	1	0	143
70+	1 150	36	188	0	0	188

Хүснэгт 6.2-ын үргэлжлэл

Насны бүлэг	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэж- лийн дунд	Техник- ийн болон мэргэж- лийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>2 100</b>	<b>1 660</b>	<b>11 135</b>	<b>6 583</b>	<b>4 193</b>
6-9	0	0	0	0	4
10-14	0	0	0	38	2 919
15-19	36	50	934	1 881	77
20-24	103	195	1 851	231	24
25-29	154	289	1 124	408	81
30-34	169	217	1 376	525	138
35-39	110	129	1 154	552	169
40-44	150	110	1 139	594	111
45-49	240	180	1 052	479	61
50-54	284	155	895	480	69
55-59	270	148	724	503	93
60-64	264	89	463	443	87
65-69	148	49	239	201	87
70+	172	49	184	248	273

## ХҮСНЭГТ 6.3. ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН ХӨДӨӨГИЙН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР. 2020 ОН

Насны бүлэг	Зургаа, түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд	Боловсролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>30 002</b>	<b>4 571</b>	<b>3 560</b>	<b>4</b>	<b>180</b>	<b>3 376</b>
6-9	2 969	2 968	0	0	0	0
10-14	3 006	792	0	0	0	0
15-19	2 456	26	13	0	0	13
20-24	2 600	53	483	0	12	471
25-29	2 920	102	870	0	35	835
30-34	2 938	145	743	0	39	704
35-39	2 720	144	407	0	38	369
40-44	2 393	54	292	1	32	259
45-49	2 084	53	211	2	11	198
50-54	1 756	75	149	1	7	141
55-59	1 666	72	160	0	2	158
60-64	1 179	27	99	0	4	95
65-69	616	19	63	0	0	63
70+	699	41	70	0	0	70

## Хүснэгт 6.3-ын үргэлжлэл

Насны бүлэг	Тусгай мэргэж- лийн дунд	Боловсролтой			
		Техник- ийн болон мэргэж- лийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>1 227</b>	<b>1 446</b>	<b>6 495</b>	<b>8 099</b>	<b>4 604</b>
6-9	0	0	0	0	1
10-14	0	0	0	32	2 182
15-19	42	76	704	1 526	69
20-24	118	252	1 222	421	51
25-29	136	264	823	579	146
30-34	114	153	764	652	367
35-39	67	73	642	929	458
40-44	51	57	658	1 052	229
45-49	138	160	586	819	117
50-54	140	163	466	642	121
55-59	156	126	350	608	194
60-64	126	77	165	517	168
65-69	72	30	65	200	167
70+	67	15	50	122	334

**ХҮСНЭГТ 6.4 ЗУРГААГААС ХОРИН ЕСӨН НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	6-29 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>32 322</b>	<b>16 613</b>	<b>15 709</b>	<b>22 529</b>	<b>11 201</b>	<b>11 328</b>	<b>9 793</b>	<b>5 412</b>	<b>4 381</b>
6	1 917	953	964	1 898	942	956	19	11	8
7	1 880	971	909	1 875	968	907	5	3	2
8	1 897	965	932	1 895	964	931	2	1	1
9	1 695	883	812	1 687	879	808	8	4	4
10	1 778	906	872	1 776	905	871	2	1	1
11	1 620	822	798	1 615	819	796	5	3	2
12	1 355	699	656	1 351	697	654	4	2	2
13	1 217	622	595	1 211	619	592	6	3	3
14	1 119	560	559	1 112	554	558	7	6	1
15	1 178	592	586	1 163	581	582	15	11	4
16-19	4 276	2 232	2 044	3 730	1 850	1 880	546	382	164
20-24	5 690	2 868	2 822	2 668	1 178	1 490	3 022	1 690	1 332
25-29	6 700	3 540	3 160	548	245	303	6 152	3 295	2 857

**ХҮСНЭГТ 6.5 ЗУРГААГААС ХОРИН ЕСӨН НАСНЫ ХОТЫН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	6-29 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>18 336</b>	<b>9 232</b>	<b>9 104</b>	<b>13 188</b>	<b>6 590</b>	<b>6 598</b>	<b>5 148</b>	<b>2 642</b>	<b>2 506</b>
6	1 148	576	572	1 138	569	569	10	7	3
7	1 146	586	560	1 142	583	559	4	3	1
8	1 131	580	551	1 129	579	550	2	1	1
9	995	524	471	988	520	468	7	4	3
10	1 039	526	513	1 039	526	513	0	0	0
11	888	445	443	884	443	441	4	2	2
12	819	416	403	817	415	402	2	1	1
13	725	374	351	722	373	349	3	1	2
14	612	313	299	608	309	299	4	4	0
15	686	358	328	680	353	327	6	5	1
16-19	2 312	1 191	1 121	2 109	1 059	1 050	203	132	71
20-24	3 085	1 484	1 601	1 623	723	900	1 462	761	701
25-29	3 750	1 859	1 891	309	138	171	3 441	1 721	1 720

**ХҮСНЭГТ 6.6 ЗУРГААГААС ХОРИН ЕСӨН НАСНЫ ХӨДӨӨГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	6-29 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>13 986</b>	<b>7 381</b>	<b>6 605</b>	<b>9 341</b>	<b>4 611</b>	<b>4 730</b>	<b>4 645</b>	<b>2 770</b>	<b>1 875</b>
6	769	377	392	760	373	387	9	4	5
7	734	385	349	733	385	348	1	0	1
8	766	385	381	766	385	381	0	0	0
9	700	359	341	699	359	340	1	0	1
10	739	380	359	737	379	358	2	1	1
11	732	377	355	731	376	355	1	1	0
12	536	283	253	534	282	252	2	1	1
13	492	248	244	489	246	243	3	2	1
14	507	247	260	504	245	259	3	2	1
15	492	234	258	483	228	255	9	6	3
16-19	1 964	1 041	923	1 621	791	830	343	250	93
20-24	2 605	1 384	1 221	1 045	455	590	1 560	929	631
25-29	2 950	1 681	1 269	239	107	132	2 711	1 574	1 137

ХҮСНЭГТ 6.7 ЗУРГААГААС АРВАН ТАВАН НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Сум	6-15 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>15 656</b>	<b>7 973</b>	<b>7 683</b>	<b>15 583</b>	<b>7 928</b>	<b>7 655</b>	<b>73</b>	<b>45</b>	<b>28</b>
Хэрлэн	9 189	4 698	4 491	9 147	4 670	4 477	42	28	14
Баяндун	584	276	308	584	276	308	0	0	0
Баянтүмэн	397	203	194	394	201	193	3	2	1
Баян-Уул	912	450	462	909	447	462	3	3	0
Булган	309	168	141	308	168	140	1	0	1
Гурванзагал	259	131	128	257	129	128	2	2	0
Дашбалбар	617	324	293	616	324	292	1	0	1
Матад	517	278	239	511	276	235	6	2	4
Сэргэлэн	336	166	170	335	165	170	1	1	0
Халхгол	626	328	298	622	325	297	4	3	1
Хөлөнбуйр	333	168	165	331	166	165	2	2	0
Цагаан Овоо	713	360	353	710	359	351	3	1	2
Чойбалсан	508	248	260	505	247	258	3	1	2
Чулуунхороот	356	175	181	354	175	179	2	0	2

ХҮСНЭГТ 6.8 ЗУРГААГААС АРВАН ТАВАН НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, НАСНЫ АНГИЛАЛ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны ангилал	6-15 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>15 656</b>	<b>7 973</b>	<b>7 683</b>	<b>15 583</b>	<b>7 928</b>	<b>7 655</b>	<b>73</b>	<b>45</b>	<b>28</b>
6	1 917	953	964	1 898	942	956	19	11	8
7	1 880	971	909	1 875	968	907	5	3	2
8	1 897	965	932	1 895	964	931	2	1	1
9	1 695	883	812	1 687	879	808	8	4	4
10	1 778	906	872	1 776	905	871	2	1	1
11	1 620	822	798	1 615	819	796	5	3	2
12	1 355	699	656	1 351	697	654	4	2	2
13	1 217	622	595	1 211	619	592	6	3	3
14	1 119	560	559	1 112	554	558	7	6	1
15	1 178	592	586	1 163	581	582	15	11	4

ХҮСНЭГТ 7.1 ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ӨРХИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН

Ам бүлийн тоо	Бүгд	Өрхийн хэлбэрээр			
		Ганц бие	Ам бүлээрээ байгаа өрх	Нийлмэл ам бүлтэй өрх	Холимог ам бүлтэй өрх
<b>АМ БҮЛ-БҮГД</b>	<b>23 378</b>	<b>4 476</b>	<b>13 933</b>	<b>4 819</b>	<b>150</b>
1	4 476	4 476	0	0	0
2	3 891	0	3 255	609	27
3	3 951	0	3 237	682	32
4	4 477	0	3 619	831	27
5	3 417	0	2 443	952	22
6	1 863	0	1 087	763	13
7	700	0	208	482	10
8	332	0	76	245	11
9	130	0	6	120	4
10	68	0	2	64	2
11	37	0	0	35	2
12	15	0	0	15	0
13	14	0	0	14	0
14	4	0	0	4	0
15	2	0	0	2	0
16+	1	0	0	1	0

ХҮСНЭГТ 7.2 ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ӨРХИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН ХОТ

Ам бүлийн тоо	Бүгд	Өрхийн хэлбэрээр			
		Ганц бие	Ам бүлээрээ байгаа өрх	Нийлмэл ам бүлтэй өрх	Холимог ам бүлтэй өрх
<b>БҮГД</b>	<b>12 600</b>	<b>1 906</b>	<b>7 404</b>	<b>3 174</b>	<b>116</b>
1	1 906	1 906	0	0	0
2	2 152	0	1 830	308	14
3	2 196	0	1 740	429	27
4	2 525	0	1 966	540	19
5	1 907	0	1 242	644	21
6	1 013	0	472	531	10
7	454	0	111	334	9
8	222	0	39	175	8
9	103	0	2	97	4
10	58	0	2	54	2
11	29	0	0	27	2
12	15	0	0	15	0
13	13	0	0	13	0
14	4	0	0	4	0
15	2	0	0	2	0
16+	1	0	0	1	0

## ХҮСНЭГТ 7.3 ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛИЙН ТОО, ӨРХИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН ХӨДӨӨ

Ам бүлийн тоо	Бүгд	Өрхийн хэлбэрээр			
		Ганц бие	Ам бүлээрээ байгаа өрх	Нийлмэл ам бүлтэй өрх	Ганц бие
<b>БҮГД</b>	<b>10 778</b>	<b>2 570</b>	<b>6 529</b>	<b>1 645</b>	<b>34</b>
1	2 570	2 570	0	0	0
2	1 739	0	1 425	301	13
3	1 755	0	1 497	253	5
4	1 952	0	1 653	291	8
5	1 510	0	1 201	308	1
6	850	0	615	232	3
7	246	0	97	148	1
8	110	0	37	70	3
9	27	0	4	23	0
10	10	0	0	10	0
11	8	0	0	8	0
12	1	0	0	1	0
13	0	0	0	0	0
14	0	0	0	0	0
15	0	0	0	0	0
16+	0	0	0	0	0

## ХҮСНЭГТ 7.4 ӨРХИЙН ТОО, СУМ, АМ БҮЛИЙН ТООГООР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Өрхийн ам бүлийн тоогоор			
		1-2	3-4	5-6	7+
<b>Бүгд</b>	<b>23 378</b>	<b>8 367</b>	<b>8 428</b>	<b>5 280</b>	<b>1 303</b>
Хэрлэн	12 600	4 058	4 721	2 920	901
Баяндун	868	264	344	213	47
Баянтүмэн	920	498	241	158	23
Баян-Уул	1 434	591	468	308	67
Булган	699	357	199	126	17
Гурванзагал	427	174	145	93	15
Дашбалбар	930	274	369	245	42
Матад	980	489	298	175	18
Сэргэлэн	591	234	191	146	20
Халхгол	951	320	377	216	38
Хөлөнбуйр	579	235	211	116	17
Цагаан-Овоо	1 070	380	379	244	67
Чойбалсан	759	259	283	197	20
Чулуунхороот	570	234	202	123	11

ХҮСНЭГТ 8.1 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, СУМ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Бүгд					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>4 019</b>	<b>514</b>	<b>95</b>	<b>384</b>	<b>783</b>	<b>1 028</b>	<b>1 215</b>
Хэрлэн	2 192	241	33	225	364	586	743
Баяндун	178	24	9	22	45	43	35
Баянтүмэн	148	21	6	15	31	33	42
Баян-Уул	204	25	1	14	49	40	75
Булган	108	16	5	4	14	27	42
Гурванзагал	90	11	6	6	17	26	24
Дашбалбар	198	47	3	30	60	28	30
Матад	139	19	6	16	38	35	25
Сэргэлэн	106	12	0	1	16	42	35
Халхгол	90	13	2	9	19	23	24
Хөлөнбуйр	128	27	7	4	30	46	14
Цагаан-Овоо	205	25	6	15	42	45	72
Чойбалсан	143	20	3	10	42	29	39
Чулуунхороот	90	13	8	13	16	25	15

Хүснэгт 8.1-ийн үргэлжлэл

Сум	Бүгд	Төрөлхийн					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>1 647</b>	<b>188</b>	<b>86</b>	<b>171</b>	<b>289</b>	<b>690</b>	<b>223</b>
Хэрлэн	788	66	33	74	126	354	135
Баяндун	103	13	7	15	25	35	8
Баянтүмэн	63	8	5	6	12	28	4
Баян-Уул	74	10	1	9	15	24	15
Булган	51	11	4	3	5	22	6
Гурванзагал	36	3	4	2	3	17	7
Дашбалбар	105	26	3	20	26	25	5
Матад	69	13	6	9	11	25	5
Сэргэлэн	50	0	0	0	7	38	5
Халхгол	33	5	2	4	6	14	2
Хөлөнбуйр	67	9	7	3	11	35	2
Цагаан-Овоо	100	10	5	10	19	36	20
Чойбалсан	55	7	2	7	15	18	6
Чулуунхороот	53	7	7	9	8	19	3

Хүснэгт 8.1-ийн үргэлжлэл

Сум	Бүгд	Олдмол					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>2 372</b>	<b>326</b>	<b>9</b>	<b>213</b>	<b>494</b>	<b>338</b>	<b>992</b>
Хэрлэн	1 404	175	0	151	238	232	608
Баяндун	75	11	2	7	20	8	27
Баянтүмэн	85	13	1	9	19	5	38
Баян-Уул	130	15	0	5	34	16	60
Булган	57	5	1	1	9	5	36
Гурванзагал	54	8	2	4	14	9	17
Дашбалбар	93	21	0	10	34	3	25
Матад	70	6	0	7	27	10	20
Сэргэлэн	56	12	0	1	9	4	30
Халхгол	57	8	0	5	13	9	22
Хөлөнбуйр	61	18	0	1	19	11	12
Цагаан-Овоо	105	15	1	5	23	9	52
Чойбалсан	88	13	1	3	27	11	33
Чулуунхороот	37	6	1	4	8	6	12

## ХҮСНЭГТ 8.2 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, СУМ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Насны бүлгээр						
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
<b>БҮГД</b>	<b>4 019</b>	<b>54</b>	<b>101</b>	<b>110</b>	<b>98</b>	<b>176</b>	<b>287</b>	<b>380</b>
Хэрлэн	2 192	37	55	54	53	99	142	223
Баяндун	178	4	5	9	8	5	19	14
Баянтүмэн	148	1	1	2	4	7	9	11
Баян-Уул	204	0	2	4	4	6	15	19
Булган	108	2	3	6	3	6	11	12
Гурванзагал	90	3	2	1	1	1	9	7
Дашбалбар	198	1	5	7	9	11	13	11
Матад	139	0	2	4	2	2	10	19
Сэргэлэн	106	2	2	2	1	4	8	7
Халхгол	90	0	1	2	3	5	9	7
Хөлөнбуйр	128	1	1	5	5	4	9	10
Цагаан-Овоо	205	1	12	6	4	12	12	19
Чойбалсан	143	2	7	4	1	7	16	15
Чулуунхороот	90	0	3	4	0	7	5	6

## Хүснэгт 8.2-гийн үргэлжлэл

Сум	Насны бүлгээр							
	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
<b>БҮГД</b>	<b>502</b>	<b>468</b>	<b>590</b>	<b>640</b>	<b>459</b>	<b>99</b>	<b>29</b>	<b>26</b>
Хэрлэн	257	287	353	378	236	18	0	0
Баяндун	21	15	16	21	21	15	2	3
Баянтүмэн	33	19	25	22	11	2	0	1
Баян-Уул	28	24	32	32	31	6	1	0
Булган	11	9	14	15	8	6	2	0
Гурванзагал	13	12	10	11	13	1	2	4
Дашбалбар	22	15	21	21	23	22	8	9
Матад	21	17	18	16	21	7	0	0
Сэргэлэн	17	19	11	17	9	3	2	2
Халхгол	11	8	16	15	10	3	0	0
Хөлөнбуйр	15	13	14	19	23	3	4	2
Цагаан-Овоо	22	12	26	36	27	8	6	2
Чойбалсан	18	14	16	25	15	1	0	2
Чулуунхороот	13	4	18	12	11	4	2	1

**ХҮСНЭГТ 8.3 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	Бүгд	Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>4 019</b>	<b>514</b>	<b>95</b>	<b>384</b>	<b>783</b>	<b>1 028</b>	<b>1 215</b>
0-4	54	4	0	0	11	3	36
5-9	101	14	9	3	17	14	44
10-14	110	22	5	5	21	23	34
15-19	98	23	6	7	11	24	27
20-24	176	26	5	18	28	53	46
25-29	287	29	13	25	76	89	55
30-34	380	43	16	53	86	95	87
35-39	502	70	10	58	113	151	100
40-44	468	59	6	47	80	130	146
45-49	590	65	12	54	105	154	200
50-54	640	64	7	57	106	177	229
55-59	459	61	1	46	83	94	174
60-64	99	17	2	6	30	15	29
65-69	29	8	2	2	9	3	5
70+	26	9	1	3	7	3	3

**ХҮСНЭГТ 8.4 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЭРЭГТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН**

Насны бүлэг	Бүгд	Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>2 326</b>	<b>357</b>	<b>61</b>	<b>181</b>	<b>515</b>	<b>540</b>	<b>672</b>
0-4	31	4	0	0	3	3	21
5-9	62	9	4	2	10	10	27
10-14	63	11	1	4	12	12	23
15-19	59	18	4	4	6	14	13
20-24	106	17	4	10	18	26	31
25-29	169	17	11	9	52	48	32
30-34	217	28	12	25	51	51	50
35-39	301	47	8	31	77	76	62
40-44	250	36	5	19	49	74	67
45-49	288	49	6	19	71	61	82
50-54	331	47	2	22	70	90	100
55-59	348	53	1	30	66	65	133
60-64	74	13	2	4	20	8	27
65-69	14	4	1	1	5	1	2
70+	13	4	0	1	5	1	2

ХҮСНЭГТ 8.5 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЭМЭГТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
<b>ЭМЭГТЭЙ-БҮГД</b>	<b>1 693</b>	<b>157</b>	<b>34</b>	<b>203</b>	<b>268</b>	<b>488</b>	<b>543</b>
0-4	23	0	0	0	8	0	15
5-9	39	5	5	1	7	4	17
10-14	47	11	4	1	9	11	11
15-19	39	5	2	3	5	10	14
20-24	70	9	1	8	10	27	15
25-29	118	12	2	16	24	41	23
30-34	163	15	4	28	35	44	37
35-39	201	23	2	27	36	75	38
40-44	218	23	1	28	31	56	79
45-49	302	16	6	35	34	93	118
50-54	309	17	5	35	36	87	129
55-59	111	8	0	16	17	29	41
60-64	25	4	0	2	10	7	2
65-69	15	4	1	1	4	2	3
70+	13	5	1	2	2	2	1

ХҮСНЭГТ 8.6 ЗУРГАА, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ХҮЙС, СУМААР, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Боловсролын түвшин							
		Боловсролгүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	Дээд	магистр
<b>БҮГД</b>	<b>3 949</b>	<b>630</b>	<b>533</b>	<b>1 104</b>	<b>1 062</b>	<b>140</b>	<b>184</b>	<b>278</b>	<b>18</b>
Хэрлэн сум	2 147	271	217	522	743	74	112	194	14
Баяндун сум	174	40	27	53	37	8	2	6	1
Баянтүмэн сум	147	19	22	57	25	8	7	9	0
Баян-Уул сум	204	24	18	76	64	4	6	12	0
Булган сум	106	26	26	35	11	2	3	3	0
Гурванзагал сум	87	19	20	27	8	2	6	5	0
Дашбалбар сум	195	22	44	61	39	5	15	8	1
Матад сум	138	33	34	43	14	2	5	6	1
Сэргэлэн сум	104	32	16	36	9	4	4	3	0
Халхгол сум	90	12	9	35	22	6	3	3	0
Хөлөнбуйр сум	126	36	21	36	14	9	5	5	0
Цагаан-Овоо сум	202	45	40	59	29	4	5	19	1
Чойбалсан сум	139	28	24	36	33	8	6	4	0
Чулуунхороот сум	90	23	15	28	14	4	5	1	0

ХҮСНЭГТ 8.7 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, СУМААР 2020 он

Насны бүлэг	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал					
		Огт гэр бүл болоогүй	Батлуулсан гэр бүлтэй	Батлуулаагүй гэр бүлтэй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлбэсэн
<b>БҮГД</b>	<b>3 754</b>	<b>1 352</b>	<b>1 710</b>	<b>345</b>	<b>104</b>	<b>91</b>	<b>152</b>
Хэрлэн сум	2 046	726	905	237	64	55	59
Баяндун сум	160	57	78	8	3	3	11
Баянтүмэн сум	144	48	72	13	2	4	5
Баян-Уул сум	198	74	85	10	9	4	16
Булган сум	97	47	39	5	0	1	5
Гурванзагал сум	84	27	42	5	0	3	7
Дашбалбар сум	185	56	99	9	5	6	10
Матад сум	133	41	71	9	4	1	7
Сэргэлэн сум	100	43	42	9	2	1	3
Халхгол сум	87	37	37	8	1	1	3
Хөлөнбуйр сум	121	46	65	1	1	4	4
Цагаан-Овоо сум	186	62	85	10	9	4	16
Чойбалсан сум	130	50	55	15	3	3	4
Чулуунхороот сум	83	38	35	6	1	1	2

ХҮСНЭГТ 8.8 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ТОО, ХҮЙС, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Ажил эрхлэлтийн байдал										
		Ажилтай	Ажилгүй	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн
<b>БҮГД</b>	<b>4 730</b>	<b>1 282</b>	<b>2 472</b>	<b>331</b>	<b>256</b>	<b>9</b>	<b>6</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>5</b>	<b>591</b>	<b>77</b>
Хэрлэн сум	2 597	551	1495	222	189	7	6	4	3	1	115	4
Баяндун сум	241	81	79	10	6	0	0	0	0	0	55	10
Баянтүмэн сум	203	59	85	6	6	0	0	0	0	0	46	1
Баян-Уул сум	286	88	110	9	12	0	0	0	0	0	64	3
Булган сум	130	33	64	3	1	0	0	0	0	3	25	1
Гурванзагал сум	133	49	35	10	1	0	0	0	0	0	27	11
Дашбалбар сум	272	87	98	16	3	1	0	0	0	0	54	13
Матад сум	187	54	79	9	4	0	0	0	0	1	37	3
Сэргэлэн сум	135	35	65	3	1	0	0	0	0	0	21	10
Халхгол сум	116	29	58	9	3	0	0	0	0	0	16	1
Хөлөнбуйр сум	184	63	58	6	5	1	0	0	0	0	43	8
Цагаан-Овоо сум	246	60	126	7	12	0	0	0	0	0	40	1
Чойбалсан сум	193	63	67	11	10	0	0	0	0	0	35	7
Чулуунхороот сум	113	30	53	10	3	0	0	0	0	0	13	4

## ХҮСНЭГТ 9.1 ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭДЭГ 6, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

Сум	Гар утас хэрэглэдэг хүн амын эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>87.5</b>	<b>86.6</b>	<b>88.4</b>
Хэрлэн	87.2	86.3	88.1
Баяндун	89.9	90	89.8
Баянтүмэн	87.6	83.7	91.8
Баян-Уул	89.2	90.4	87.9
Булган	94.7	94.8	94.7
Гурванзагал	88.6	90.3	87
Дашбалбар	94.6	95.5	93.7
Матад	87.3	87	87.7
Сэргэлэн	89.8	86.1	93.9
Халхгол	86.1	85.8	86.5
Хөлөнбуйр	85.9	87.3	84.6
Цагаан-Овоо	83.7	82	85.8
Чойбалсан	77.6	72.1	83.3
Чулуунхороот	86	84.2	87.9

## ХҮСНЭГТ 9.2 ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ 6, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

Сум	Интернэт хэрэглэдэг хүн амын эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>62.2</b>	<b>60.3</b>	<b>63.9</b>
Хэрлэн	64.8	63.1	66.3
Баяндун	63.9	63.8	64.1
Баянтүмэн	69.9	68	71.9
Баян-Уул	57.9	59.6	56.3
Булган	68.4	69.8	67
Гурванзагал	54.9	54.8	55
Дашбалбар	67.5	65.9	69.1
Матад	39.2	37.3	41.3
Сэргэлэн	53.8	45.9	62.3
Халхгол	64.9	61.9	68.1
Хөлөнбуйр	66.4	67.6	65.4
Цагаан-Овоо	58.7	56.2	61.7
Чойбалсан	43.8	37.1	50.8
Чулуунхороот	58.5	57.5	59.5

ХҮСНЭГТ 9.3 ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ГАР УТАСНЫ ХЭРЭГЛЭЭ, ХУВИАР, 2020 ОН

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ	Гар утас хэрэглэдэг хүн амын эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>Бүгд</b>	<b>98.4</b>	<b>98.1</b>	<b>96</b>
Байнгын ажиллагч	99.5	99.3	99.7
Түр ажиллагч	98.9	97.9	100
Тохиолдлын ажиллагч	100	100	100
Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	100	100	
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	100	100	100
ААНБ-ын	100	100	100
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	100	100	100
ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	100	100	100
Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	96.4	96.7	96
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	96.6	94.7	97.2

ХҮСНЭГТ 9.4 ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ 6, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО,  
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ	Интернэт хэрэглэдэг хүн амын эзлэх хувь		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>Бүгд</b>	<b>75.6</b>	<b>71.3</b>	<b>80.4</b>
Байнгын ажиллагч	87.4	84.2	90.6
Түр ажиллагч	75.5	75.2	75.8
Тохиолдлын ажиллагч	77.2	60	91.6
Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	100	100	
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	82.3	76.9	100
ААНБ-ын	93.7	100	88.8
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	66.6	71.4	63.6
ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	73.6	50	80
Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	56.6	51.4	66.6
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	58.7	68.4	55.2

ХҮСНЭГТ 10.1. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Хүн ам Бүгд	Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам				Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам						
		Бүгд	Ажил эрхэлдэг	Ажил хайж байгаа	Бүгд	Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>55 503</b>	<b>35 508</b>	<b>28 116</b>	<b>7 392</b>	<b>19 995</b>	<b>7 086</b>	<b>6 874</b>	<b>1 775</b>	<b>1 287</b>	<b>2 072</b>	<b>54</b>	<b>847</b>
15-19	5 454	540	440	100	4 914	4 747	0	18	27	60	0	62
20-24	5 690	3 062	2 342	720	2 628	2 055	0	59	129	244	2	139
25-29	6 700	5 767	4 386	1 381	933	209	0	113	149	326	11	125
30-34	7 150	6 331	5 044	1 287	819	55	0	164	223	288	3	86
35-39	6 141	5 298	4 260	1 038	843	19	0	229	198	269	9	119
40-44	5 485	4 735	3 852	883	750	0	32	225	152	235	9	97
45-49	4 835	4 048	3 267	781	787	1	35	296	133	252	11	59
50-54	4 100	3 110	2 379	731	990	0	152	364	166	222	5	81
55-59	3 816	1 932	1 511	421	1 884	0	1 344	250	77	157	2	54
60-64	2 788	483	435	48	2 305	0	2 187	49	28	18	2	21
65-69	1 494	122	121	1	1 372	0	1 359	6	3	1	0	3
70+	1 850	80	79	1	1 770	0	1 765	2	2	0	0	1

ХҮСНЭГТ 10.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ЭРЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН

Насны бүлэг	Хүн ам Бүгд	Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам				Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам						
		Бүгд	Ажил эрхэлдэг	Ажил хайж байгаа	Бүгд	Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>27 813</b>	<b>19 369</b>	<b>15 772</b>	<b>3 597</b>	<b>8 444</b>	<b>3 206</b>	<b>2 140</b>	<b>1 000</b>	<b>270</b>	<b>1 268</b>	<b>38</b>	<b>522</b>
15-19	2 824	409	358	51	2 415	2 306	0	9	18	40	0	42
20-24	2 868	1 812	1 463	349	1 056	802	0	27	23	124	1	79
25-29	3 540	3 119	2 473	646	421	78	0	59	29	191	5	59
30-34	3 750	3 372	2 801	571	378	11	0	83	38	186	2	58
35-39	3 251	2 831	2 357	474	420	9	0	129	26	175	8	73
40-44	2 844	2 454	2 028	426	390	0	23	119	35	144	6	63
45-49	2 447	2 062	1 681	381	385	0	30	145	25	141	8	36
50-54	1 985	1 543	1 201	342	442	0	48	184	33	125	4	48
55-59	1 779	1 274	966	308	505	0	115	194	28	123	2	43
60-64	1 221	343	296	47	878	0	784	44	12	18	2	18
65-69	606	91	90	1	515	0	505	5	2	1	0	2
70+	698	59	58	1	639	0	635	2	1	0	0	1

ХҮСНЭГТ 10.3 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ЭМЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН

Насны бүлэг	Хүн ам Бүгд	Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам			Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам							
		Бүгд	Ажил эрхэлдэг	Ажил хайж байгаа	Бүгд	Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>27 690</b>	<b>16 139</b>	<b>12 344</b>	<b>3 795</b>	<b>11 551</b>	<b>3 880</b>	<b>4 734</b>	<b>775</b>	<b>1 017</b>	<b>804</b>	<b>16</b>	<b>325</b>
15-19	2 630	131	82	49	2 499	2 441	0	9	9	20	0	20
20-24	2 822	1 250	879	371	1 572	1 253	0	32	106	120	1	60
25-29	3 160	2 648	1 913	735	512	131	0	54	120	135	6	66
30-34	3 400	2 959	2 243	716	441	44	0	81	185	102	1	28
35-39	2 890	2 467	1 903	564	423	10	0	100	172	94	1	46
40-44	2 641	2 281	1 824	457	360	0	9	106	117	91	3	34
45-49	2 388	1 986	1 586	400	402	1	5	151	108	111	3	23
50-54	2 115	1 567	1 178	389	548	0	104	180	133	97	1	33
55-59	2 037	658	545	113	1 379	0	1 229	56	49	34	0	11
60-64	1 567	140	139	1	1 427	0	1 403	5	16	0	0	3
65-69	888	31	31	0	857	0	854	1	1	0	0	1
70+	1 152	21	21	0	1 131	0	1 130	0	1	0	0	0

ХҮСНЭГТ 10.4 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХОТЫН ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Хүн ам Бүгд	Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам			Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам							
		Бүгд	Ажил эрхэлдэг	Ажил хайж байгаа	Бүгд	Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>30 713</b>	<b>20 538</b>	<b>14 104</b>	<b>6 434</b>	<b>10 175</b>	<b>4 127</b>	<b>4 272</b>	<b>1 211</b>	<b>143</b>	<b>249</b>	<b>11</b>	<b>162</b>
15-19	2 998	270	196	74	2 728	2 703	0	13	0	2	0	10
20-24	3 085	1 722	1 144	578	1 363	1 256	0	43	12	34	0	18
25-29	3 750	3 480	2 301	1 179	270	119	0	67	13	41	3	27
30-34	4 136	3 893	2 762	1 131	243	34	0	125	29	39	1	15
35-39	3 296	3 060	2 156	904	236	15	0	144	19	31	1	26
40-44	2 937	2 699	1 925	774	238	0	15	161	20	19	2	21
45-49	2 536	2 254	1 574	680	282	0	20	215	9	23	4	11
50-54	2 222	1 816	1 138	678	406	0	61	259	32	29	0	25
55-59	2 119	1 075	685	390	1 044	0	846	158	9	26	0	5
60-64	1 606	187	143	44	1 419	0	1 384	26	0	5	0	4
65-69	878	47	46	1	831	0	831	0	0	0	0	0
70+	1 150	35	34	1	1 115	0	1 115	0	0	0	0	0

## ХҮСНЭГТ 10.5 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХӨДӨӨГИЙН ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Хүн ам Бүгд	Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам				Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам						
		Бүгд	Ажил эрхэлдэг	Ажил хайж байгаа	Бүгд	Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>24 790</b>	<b>14 970</b>	<b>14 012</b>	<b>958</b>	<b>9 820</b>	<b>2 959</b>	<b>2 602</b>	<b>564</b>	<b>1 144</b>	<b>1 823</b>	<b>43</b>	<b>685</b>
15-19	2 456	270	244	26	2 186	2 044	0	5	27	58	0	52
20-24	2 605	1 340	1 198	142	1 265	799	0	16	117	210	2	121
25-29	2 950	2 287	2 085	202	663	90	0	46	136	285	8	98
30-34	3 014	2 438	2 282	156	576	21	0	39	194	249	2	71
35-39	2 845	2 238	2 104	134	607	4	0	85	179	238	8	93
40-44	2 548	2 036	1 927	109	512	0	17	64	132	216	7	76
45-49	2 299	1 794	1 693	101	505	1	15	81	124	229	7	48
50-54	1 878	1 294	1 241	53	584	0	91	105	134	193	5	56
55-59	1 697	857	826	31	840	0	498	92	68	131	2	49
60-64	1 182	296	292	4	886	0	803	23	28	13	2	17
65-69	616	75	75	0	541	0	528	6	3	1	0	3
70+	700	45	45	0	655	0	650	2	2	0	0	1

## ХҮСНЭГТ 10.6. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, СУМААР, 2020 ОН

Сум	Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам		Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам		
	Ажил эрхэлдэг	Ажилгүйчүүд	Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>7 392</b>	<b>7 086</b>	<b>6 874</b>	<b>1 775</b>
Хэрлэн	14 104	6 434	4 127	4 272	1 211
Баяндун	1 211	64	330	214	34
Баянтүмэн	971	46	172	226	67
Баян-Уул	1 488	276	440	430	56
Булган	807	77	133	174	38
Гурванзагал	528	11	105	71	16
Дашбалбар	1 466	49	369	182	35
Матад	1 681	121	176	139	54
Сэргэлэн	874	29	143	148	58
Халхгол	1 341	36	221	220	51
Хөлөнбуйр	801	55	129	121	29
Цагаан-Овоо	1 314	120	377	284	63
Чойбалсан	901	38	216	245	39
Чулуунхороот	629	36	148	148	24

Хүснэгт 10.6-ын үргэлжлэл

Сум	Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам			
	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Гэрийн ажилтай	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>2 072</b>	<b>1 287</b>	<b>54</b>	<b>847</b>
Хэрлэн	249	143	11	162
Баяндун	151	127	2	24
Баянтүмэн	194	68	2	13
Баян-Уул	246	145	4	80
Булган	85	36	1	25
Гурванзагал	68	118	5	48
Дашбалбар	72	135	11	71
Матад	88	85	3	63
Сэргэлэн	52	31	2	55
Халхгол	295	68	4	46
Хөлөнбуйр	65	47	2	38
Цагаан-Овоо	213	75	3	84
Чойбалсан	140	137	2	108
Чулуунхороот	154	72	2	30

ХҮСНЭГТ 10.7 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Ажил мэргэжлийн ангилал	Бүгд		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>
Менежер	2 090	1 160	930
Мэргэжилтэн	4 986	1 668	3 318
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	1 323	715	608
Контор, үйлчилгээний ажилтан	985	308	677
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	3 104	918	2 186
Хөдөө аж ахуй, ой, загас, агнуурын мэргэшсэн ажилтан	7 685	4 984	2 701
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний	1 496	1 087	409
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	2 572	2 415	157
Энгийн ажил мэргэжил	2 869	1 622	1 247
Зэвсэгт хүчний зэрэг, цол бүхий офицер	1 006	895	111

ХҮСНЭГТ 10.8 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН ХОТ

Ажил мэргэжлийн ангилал	Бүгд		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>14 104</b>	<b>7 206</b>	<b>6 898</b>
Менежер	1 417	761	656
Мэргэжилтэн	3 398	1 079	2 319
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	908	496	412
Контор, үйлчилгээний ажилтан	615	198	417
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	2 216	663	1 553
Хөдөө аж ахуй, ой, загас, агнуурын мэргэшсэн ажилтан	744	496	248
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний	1 107	828	279
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	1 344	1 235	109
Энгийн ажил мэргэжил	1 800	972	828
Зэвсэгт хүчний зэрэг, цол бүхий офицер	555	478	77

ХҮСНЭГТ 10.9 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН ХӨДӨӨ

Ажил мэргэжлийн ангилал	Бүгд		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>14012</b>	<b>8566</b>	<b>5446</b>
Менежер	673	399	274
Мэргэжилтэн	1588	589	999
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	415	219	196
Контор, үйлчилгээний ажилтан	370	110	260
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	888	255	633
Хөдөө аж ахуй, ой, загас, агнуурын мэргэшсэн ажилтан	744	496	6941
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний	1 107	828	279
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	1 344	1 235	1228
Энгийн ажил мэргэжил	1069	650	419
Зэвсэгт хүчний зэрэг, цол бүхий офицер	451	417	34

ХҮСНЭГТ 10.10 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРЫН АНГИЛАЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Ажил эрхлэдэг хүн ам								
	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>15 772</b>	<b>12 344</b>	<b>14 104</b>	<b>7 206</b>	<b>6 898</b>	<b>14014</b>	<b>8 566</b>	<b>5 446</b>
ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуйн, загас барилт	7 820	5 047	2 773	869	574	295	6 951	4 473	2 478
Уул уурхай, олборлолт	2 612	2 170	442	1 315	995	320	1 297	1 175	122
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 451	772	679	1 042	563	479	409	209	200
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	607	443	164	526	375	151	81	68	13
Усан хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэгээ	114	55	59	96	42	54	18	13	5
Барилга	1 002	779	223	797	598	199	205	181	24
Бөөний, жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	2 515	1 020	1 495	1 834	688	1 146	681	332	349
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	941	760	181	705	566	139	236	194	42
Байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	513	113	400	358	71	287	155	42	113
Мэдээлэл, холбоо	273	149	124	200	99	101	73	50	23
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	596	170	426	397	118	279	199	52	147
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	51	30	21	35	20	15	16	10	6
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	420	188	232	287	126	161	133	62	71
Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	435	303	132	285	194	91	150	109	41
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журам	3 489	2 285	1 204	2 009	1 297	712	1 480	988	492
Боловсрол	2 970	701	2 269	1 788	392	1 396	1 182	309	873
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	1 241	236	1 005	822	136	686	419	100	319
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	267	138	129	155	77	78	112	61	51
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	765	400	365	562	268	294	203	132	71
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн	21	8	13	17	6	11	4	2	2
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	13	5	8	5	1	4	8	4	4

## ХҮСНЭГТ 10.11 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Ажил эрхлэлтийн байдлаар										
	Бүгд	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн
<b>БҮГД</b>	<b>28 116</b>	<b>16 400</b>	<b>1 993</b>	<b>122</b>	<b>7</b>	<b>204</b>	<b>76</b>	<b>68</b>	<b>111</b>	<b>7 971</b>	<b>1 164</b>
15-19	440	248	117	2	1	2	1	0	2	34	33
20-24	2 342	1 765	108	13	2	5	2	3	12	304	128
25-29	4 386	3 202	146	26	1	46	3	9	19	767	167
30-34	5 044	3 413	234	21	1	60	6	11	26	1 106	166
35-39	4 260	2 467	260	12	1	35	13	13	12	1 276	171
40-44	3 852	2 053	287	21	0	23	10	11	15	1 285	147
45-49	3 267	1 598	328	10	0	21	14	9	13	1 151	123
50-54	2 379	1 062	236	6	0	4	9	5	2	952	103
55-59	1 511	516	173	9	1	8	14	5	7	705	73
60-64	435	71	67	2	0	0	4	2	3	246	40
65-69	121	3	27	0	0	0	0	0	0	80	11
70+	79	2	10	0	0	0	0	0	0	65	2

## ХҮСНЭГТ 10.12 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЭРЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Ажил эрхлэлтийн байдлаар										
	Бүгд	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн
<b>БҮГД</b>	<b>15 772</b>	<b>8 318</b>	<b>1 439</b>	<b>68</b>	<b>5</b>	<b>183</b>	<b>46</b>	<b>36</b>	<b>32</b>	<b>5 398</b>	<b>247</b>
15-19	358	181	115	0	1	1	1	0	2	29	28
20-24	1 463	1 059	81	8	2	4	1	2	6	235	65
25-29	2 473	1 702	95	13	0	45	2	7	5	554	50
30-34	2 801	1 731	164	13	0	56	3	4	4	801	25
35-39	2 357	1 214	198	6	1	28	9	9	3	865	24
40-44	2 028	936	223	9	0	21	8	6	2	809	14
45-49	1 681	691	254	6	0	19	6	0	3	691	11
50-54	1 201	424	163	4	0	3	5	3	0	587	12
55-59	966	320	83	7	1	6	9	3	5	524	8
60-64	296	58	35	2	0	0	2	2	2	189	6
65-69	90	2	18	0	0	0	0	0	0	67	3
70+	58	0	10	0	0	0	0	0	0	47	1

ХҮСНЭГТ 10.13 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЭМЭГТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Ажил эрхлэлтийн байдлаар										
	Бүгд	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн
<b>БҮГД</b>	<b>12 344</b>	<b>8 082</b>	<b>554</b>	<b>54</b>	<b>2</b>	<b>21</b>	<b>30</b>	<b>32</b>	<b>79</b>	<b>2 573</b>	<b>917</b>
15-19	82	67	2	2	0	1	0	0	0	5	5
20-24	879	706	27	5	0	1	1	1	6	69	63
25-29	1 913	1 500	51	13	1	1	1	2	14	213	117
30-34	2 243	1 682	70	8	1	4	3	7	22	305	141
35-39	1 903	1 253	62	6	0	7	4	4	9	411	147
40-44	1 824	1 117	64	12	0	2	2	5	13	476	133
45-49	1 586	907	74	4	0	2	8	9	10	460	112
50-54	1 178	638	73	2	0	1	4	2	2	365	91
55-59	545	196	90	2	0	2	5	2	2	181	65
60-64	139	13	32	0	0	0	2	0	1	57	34
65-69	31	1	9	0	0	0	0	0	0	13	8
70+	21	2	0	0	0	0	0	0	0	18	1

ХҮСНЭГТ 10.14 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХОТЫН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Ажил эрхлэлтийн байдлаар										
	Бүгд	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн
<b>БҮГД</b>	<b>14 104</b>	<b>20 281</b>	<b>2 451</b>	<b>162</b>	<b>9</b>	<b>235</b>	<b>85</b>	<b>78</b>	<b>173</b>	<b>10 761</b>	<b>1 794</b>
15-19	196	143	45	0	1	1	0	0	0	3	3
20-24	1 144	1 037	60	6	1	4	2	2	0	25	7
25-29	2 301	2 017	86	10	1	35	1	6	4	131	10
30-34	2 762	2 309	114	10	1	51	4	9	2	252	10
35-39	2 156	1 708	102	8	0	26	9	9	3	286	5
40-44	1 925	1 391	103	11	0	19	7	9	3	374	8
45-49	1 574	1 073	91	5	0	18	11	7	2	357	10
50-54	1 138	749	83	2	0	3	8	4	0	281	8
55-59	685	365	106	6	0	5	11	2	2	182	6
60-64	143	49	51	1	0	0	1	1	0	40	0
65-69	46	2	25	0	0	0	0	0	0	16	3
70+	34	1	7	0	0	0	0	0	0	26	0

ХҮСНЭГТ 10.15 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХӨДӨӨГИЙН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Ажил эрхлэлтийн байдлаар											
	Бүгд	Байнгын ажиллагч	Түр ажиллагч	Тохиолдлын ажиллагч	Дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	
15-19	244	105	72	2	0	1	1	0	2	31	30	
20-24	1 198	728	48	7	1	1	0	1	12	279	121	
25-29	2 085	1 185	60	16	0	11	2	3	15	636	157	
30-34	2 282	1 104	120	11	0	9	2	2	24	854	156	
35-39	2 104	759	158	4	1	9	4	4	9	990	166	
40-44	1 927	662	184	10	0	4	3	2	12	911	139	
45-49	1 693	525	237	5	0	3	3	2	11	794	113	
50-54	1 241	313	153	4	0	1	1	1	2	671	95	
55-59	826	151	67	3	1	3	3	3	5	523	67	
60-64	292	22	16	1	0	0	3	1	3	206	40	
65-69	75	1	2	0	0	0	0	0	0	64	8	
70+	45	1	3	0	0	0	0	0	0	39	2	

ХҮСНЭГТ 10.16 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, СУМ,  
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Боловсролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>27 337</b>	<b>440</b>	<b>26 897</b>	<b>6</b>	<b>641</b>	<b>7 880</b>
Хэрлэн	14 087	64	14 023	2	471	5 272
Баяндун	1 211	24	1 187	0	13	238
Баянтүмэн	969	41	928	0	12	190
Баян-Уул	1 488	20	1 468	0	27	376
Булган	807	20	787	0	10	129
Гурванзагал	528	23	505	1	7	130
Дашбалбар	1 335	10	1 325	0	13	240
Матад	1 154	70	1 084	2	15	194
Сэргэлэн	874	29	845	0	7	127
Халхгол	1 252	40	1 212	0	21	315
Хөлөнбуйр	799	33	766	0	9	117
Цагаан-Овоо	1 313	21	1 292	1	14	258
Чойбалсан	891	26	865	0	20	156
Чулуунхороот	629	19	610	0	2	138

Хүснэгт 10.16-ын үргэлжлэл

Сум	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>1 782</b>	<b>1 834</b>	<b>7 952</b>	<b>5 410</b>	<b>1 392</b>
Хэрлэн	1 036	910	4 599	1 519	214
Баяндун	55	96	394	295	96
Баянтүмэн	44	75	219	319	69
Баян-Уул	86	56	457	393	73
Булган	27	47	169	347	58
Гурванзагал	45	33	96	145	48
Дашбалбар	100	59	379	396	138
Матад	86	75	188	345	179
Сэргэлэн	23	100	152	314	122
Халхгол	80	123	364	257	52
Хөлөнбуйр	37	78	193	257	75
Цагаан-Овоо	63	82	348	415	111
Чойбалсан	39	73	222	248	107
Чулуунхороот	61	27	172	160	50

## ХҮСНЭГТ 10.17 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, СУМ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Боловсролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>27 337</b>	<b>440</b>	<b>26 897</b>	<b>6</b>	<b>641</b>	<b>7 880</b>
Хэрлэн	14 087	64	14 023	2	471	5 272
Баяндун	1 211	24	1 187	0	13	238
Баянтүмэн	969	41	928	0	12	190
Баян-Уул	1 488	20	1 468	0	27	376
Булган	807	20	787	0	10	129
Гурванзагал	528	23	505	1	7	130
Дашбалбар	1 335	10	1 325	0	13	240
Матад	1 154	70	1 084	2	15	194
Сэргэлэн	874	29	845	0	7	127
Халхгол	1 252	40	1 212	0	21	315
Хөлөнбуйр	799	33	766	0	9	117
Цагаан-Овоо	1 313	21	1 292	1	14	258
Чойбалсан	891	26	865	0	20	156
Чулуунхороот	629	19	610	0	2	138

## Хүснэгт 10.17-ын үргэлжлэл

Сум	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>1 782</b>	<b>1 834</b>	<b>7 952</b>	<b>5 410</b>	<b>1 392</b>
Хэрлэн	1 036	910	4 599	1 519	214
Баяндун	55	96	394	295	96
Баянтүмэн	44	75	219	319	69
Баян-Уул	86	56	457	393	73
Булган	27	47	169	347	58
Гурванзагал	45	33	96	145	48
Дашбалбар	100	59	379	396	138
Матад	86	75	188	345	179
Сэргэлэн	23	100	152	314	122
Халхгол	80	123	364	257	52
Хөлөнбуйр	37	78	193	257	75
Цагаан-Овоо	63	82	348	415	111
Чойбалсан	39	73	222	248	107
Чулуунхороот	61	27	172	160	50

ХҮСНЭГТ 10.18 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛГҮЙЧҮҮДИЙН ТОО, СУМ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Боловсролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>7 392</b>	<b>160</b>	<b>7 232</b>	<b>0</b>	<b>28</b>	<b>814</b>
Хэрлэн	6 434	137	6 297		26	728
Баяндун	64	0	64		0	7
Баянтүмэн	46	0	46		0	5
Баян-Уул	276	2	274		1	25
Булган	77	1	76		0	7
Гурванзагал	11	1	10		0	2
Дашбалбар	49	0	49		0	5
Матад	121	13	108		1	7
Сэргэлэн	29	0	29		0	2
Халхгол	36	0	36		0	3
Хөлөнбуйр	55	1	54		0	6
Цагаан-Овоо	120	0	120		0	10
Чойбалсан	38	4	34		0	1
Чулуунхороот	36	1	35		0	6

Хүснэгт 10.18-ын үргэлжлэл

Сум	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>300</b>	<b>447</b>	<b>3 181</b>	<b>2 023</b>	<b>439</b>
Хэрлэн	256	383	2 860	1 675	369
Баяндун	3	4	27	18	5
Баянтүмэн	1	4	18	16	2
Баян-Уул	8	7	116	103	14
Булган	2	6	19	39	3
Гурванзагал	0	2	1	5	0
Дашбалбар	5	4	18	14	3
Матад	4	12	22	39	23
Сэргэлэн	1	5	7	12	2
Халхгол	4	3	14	11	1
Хөлөнбуйр	5	8	15	15	5
Цагаан-Овоо	8	3	45	50	4
Чойбалсан	1	4	9	14	5
Чулуунхороот	2	2	10	12	3

## ХҮСНЭГТ 10.19 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛГҮЙ ЭРЭГТЭЙЧҮҮДИЙН ТОО, ХҮЙС, СУМ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР, 2020 ОН

Сум	Бүгд	Боловсролгүй	Боловсролтой			
			Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд
<b>БҮГД</b>	<b>3 597</b>	<b>110</b>	<b>3 487</b>	<b>0</b>	<b>7</b>	<b>244</b>
Хэрлэн	3 002	89	2 913		7	211
Баяндун	51	0	51		0	3
Баянтүмэн	24	0	24		0	2
Баян-Уул	174	2	172		0	12
Булган	51	1	50		0	2
Гурванзагал	3	1	2		0	0
Дашбалбар	28	0	28		0	2
Матад	74	12	62		0	1
Сэргэлэн	16	0	16		0	0
Халхгол	21	0	21		0	1
Хөлөнбуйр	40	1	39		0	2
Цагаан-Овоо	75	0	75		0	5
Чойбалсан	22	3	19		0	0
Чулуунхороот	16	1	15		0	3

## Хүснэгт 10.19-ийн үргэлжлэл

Сум	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>140</b>	<b>216</b>	<b>1 469</b>	<b>1 130</b>	<b>281</b>
Хэрлэн	114	181	1 278	893	229
Баяндун	3	3	25	12	5
Баянтүмэн	0	2	8	11	1
Баян-Уул	3	3	70	73	11
Булган	1	4	11	29	3
Гурванзагал	0	0	1	1	0
Дашбалбар	3	3	13	5	2
Матад	2	5	12	26	16
Сэргэлэн	1	3	5	7	0
Халхгол	3	3	4	9	1
Хөлөнбуйр	3	3	12	14	5
Цагаан-Овоо	5	3	22	36	4
Чойбалсан	0	2	4	10	3
Чулуунхороот	2	1	4	4	1

ХҮСНЭГТ 10.20 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛГҮЙ ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН ТОО, ХҮЙС,  
СУМ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГӨӨР, 2020 ОН

Сум	Бүгд		Боловсролтой			
	Боловсролгүй	Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд	
<b>БҮГД</b>	<b>3 795</b>	<b>50</b>	<b>3 745</b>	<b>0</b>	<b>21</b>	<b>570</b>
Хэрлэн	3 432	48	3 384		19	517
Баяндун	13	0	13		0	4
Баянтүмэн	22	0	22		0	3
Баян-Уул	102	0	102		1	13
Булган	26	0	26		0	5
Гурванзагал	8	0	8		0	2
Дашбалбар	21	0	21		0	3
Матад	47	1	46		1	6
Сэргэлэн	13	0	13		0	2
Халхгол	15	0	15		0	2
Хөлөнбуйр	15	0	15		0	4
Цагаан-Овоо	45	0	45		0	5
Чойбалсан	16	1	15		0	1
Чулуунхороот	20	0	20		0	3

Хүснэгт 10.20-ын үргэлжлэл

Сум	Боловсролтой				
	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага
<b>БҮГД</b>	<b>160</b>	<b>231</b>	<b>1 712</b>	<b>893</b>	<b>158</b>
Хэрлэн	142	202	1 582	782	140
Баяндун	0	1	2	6	0
Баянтүмэн	1	2	10	5	1
Баян-Уул	5	4	46	30	3
Булган	1	2	8	10	0
Гурванзагал	0	2	0	4	0
Дашбалбар	2	1	5	9	1
Матад	2	7	10	13	7
Сэргэлэн	0	2	2	5	2
Халхгол	1	0	10	2	0
Хөлөнбуйр	2	5	3	1	0
Цагаан-Овоо	3	0	23	14	0
Чойбалсан	1	2	5	4	2
Чулуунхороот	0	1	6	8	2

## ХҮСНЭГТ 12.1 ӨРХИЙН ТОО, СУМ, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН

Сум	Өрхийн тоо- Бүгд	Сууцны төрлөөр		
		Гэр	Байшин	Бусад
<b>БҮГД</b>	<b>23 378</b>	<b>8 035</b>	<b>14 748</b>	<b>595</b>
Хэрлэн	12 600	2 365	9 751	484
Баяндун	868	358	508	2
Баянтүмэн	920	723	184	13
Баян-Уул	1 434	250	1 160	24
Булган	699	533	149	17
Гурванзагал	427	227	182	18
Дашбалбар	930	320	604	6
Матад	980	758	220	2
Сэргэлэн	591	486	101	4
Халхгол	951	368	578	5
Хөлөнбуйр	579	401	178	0
Цагаан-Овоо	1 070	610	458	2
Чойбалсан	759	407	341	11
Чулуунхороот	570	229	334	7

## ХҮСНЭГТ 12.2 ӨРХИЙН ТОО, СУМ, БАЙШИНГИЙН ТӨРЛӨӨР, 2020 ОН

Сум	Байшинд суудаг өрх-Бүгд	Орон сууцны байшин	Байшингийн төрлөөр		
			Бие даасан тохилог сууц	Сууцны тусдаа байшин	Оюутан, сурагчдын нийтийн байр
<b>БҮГД</b>	<b>14 748</b>	<b>4 857</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
Хэрлэн	9 751	4 857	90	4 222	582
Баяндун	508		1	499	8
Баянтүмэн	184		0	184	0
Баян-Уул	1 160		4	1 136	7
Булган	149		0	131	0
Гурванзагал	182		0	178	4
Дашбалбар	604		1	602	1
Матад	220		1	158	61
Сэргэлэн	101		0	96	5
Халхгол	578		2	235	87
Хөлөнбуйр	178		0	177	1
Цагаан-Овоо	458		6	436	7
Чойбалсан	341		0	337	4
Чулуунхороот	334		1	298	23

ХҮСНЭГТ 12.3 ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АХУЙН НӨХЦӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Ахуйн нөхцөл	Гэрт суудаг өрх		
	Бүгд	Хот	Хөдөө
<b>УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Хамгаалагдсан гүний худаг	7 478	2 196	5 282
Төвлөрсөн системд холбогдсон ус түгээх байр	88	88	0
Төвлөрсөн системд холбогдоогүй ус түгээх байр	75	73	2
Хамгаалагдсан гар худаг	156	2	154
Хамгаалагдсан булаг шанд	8	0	8
Хамгаалагдаагүй гүний худаг	47	1	46
Хамгаалагдаагүй гар худаг	109	1	108
Хамгаалагдаагүй булаг шанд	7	0	7
Зөөврийн усны үйлчилгээ	13	4	9
Савласан ус	7	0	7
Хурын ус	3	0	3
Усны эх үүсвэр(гол, мөрөн, тойром, цөөрөм)	38	0	38
Бусад	6	0	6
<b>УНДНЫ УСАА АВДАГ ЗАЙ</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Төвлөрсөн систем	3 604	2 236	1 368
Дизель станц	11	3	8
Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	3 900	99	3 801
Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	344	25	319
Цахилгааны эх үүсвэргүй	176	2	174
<b>ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Цахилгаан халаагуур	8	5	3
Ердийн галлагаа	8 027	2 360	5 667
<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗАР</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Сайжруулсан	59	9	50
Энгийн	7 233	2 319	4 914
Био жорлон	2	0	2
Задгай	741	37	704
<b>ХАТУУ ХОГ ХАЯГДАЛАА ЗАЙЛУУЛДАГ ЦЭГ</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Үйлчилгээний байгууллагаар	2 559	2 080	479
Зөвшөөрөгдсөн цэгт	1 347	46	1 301
Шатаадаг	217	19	198
Булдаг	48	0	48
Тогтсон цэг байхгүй	3 864	220	3 644
<b>БОХИР УСАА ЗАЙЛУУЛДАГ ЦЭГ</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Цооног	2 483	1 329	1 154
Задгай	5 552	1 036	4 516
<b>СУУЦНЫ ӨМЧЛӨЛИЙН ХЭЛБЭР</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Иргэний	7 819	2 363	5 456
Хувийн ААНБ-ын	212	2	210
Төрийн өмчийн	4	0	4
<b>СУУЦНЫ ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР</b>			
<b>БҮГД</b>	<b>8 035</b>	<b>2 365</b>	<b>5 670</b>
Өөрийн	7 177	2 075	5 102
Бусдын сууцанд түрээстэй	134	53	81
Бусдын сууцанд түрээсгүй	709	236	473
Бусад	15	1	14

## ХҮСНЭГТ 12.4 БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АХУЙН НӨХЦӨЛ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Ахуйн нөхцөл	Бүгд	Нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин	Бие даасан тохилог сууц	Сууцны тусдаа байшин	Нийтийн байр	
<b>БҮГД</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
<b>УСАН ХАНГАМЖ</b>	Төвлөрсөн усан хангамж - халуун, хүйтэн устай	5 233	4 665	91	44	433
	Бие даасан систем - халуун, хүйтэн устай	23	2	4	14	3
	Зөөврийн	9 410	476	0	8 594	340
	Төвлөрсөн усан хангамж - хүйтэн устай	53	20	5	15	13
	Бие даасан систем - хүйтэн устай	29	0	6	22	1
<b>СУУЦНЫ ДОТОРХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 819</b>	<b>4 686</b>	<b>67</b>	<b>31</b>	<b>35</b>
	Төвлөрсөн системд холбогдсон	4 794	4 686	62	11	35
	Бие даасан системээр холбосон	25	0	5	20	0
<b>СУУЦНЫ ГАДНАХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 929</b>	<b>477</b>	<b>39</b>	<b>8 658</b>	<b>755</b>
	Хамгаалагдсан гүний худаг	7 099	31	39	6 308	721
	Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон нийтийн ус түгээх байр	735	0	0	723	12
	Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр	697	0	0	677	20
	Хамгаалагдсан гар худаг	502	0	0	502	0
	Хамгаалагдсан булаг, шанд	37	0	0	37	0
	Хамгаалагдаагүй гүний худаг	117	0	0	117	0
	Хамгаалагдаагүй гар худаг	152	0	0	152	0
	Хамгаалагдаагүй булаг, шанд	1	0	0	1	0
	Зөөврийн усны үйлчилгээ	111	0	0	109	2
	Ердийн хөсгөөрх зөөврийн ус	4	0	0	4	0
	Савласан ус	447	446	0	1	0
	Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм)	19	0	0	19	0
	Бусад	8	0	0	8	0
<b>ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Төвлөрсөн систем	13 526	5 163	106	7 512	745
	Дизель станц	37	0	0	36	1
	Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	1 093	0	0	1 049	44
	Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	71	0	0	71	0
	Цахилгааны эх үүсвэргүй	21	0	0	21	0

<b>ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Төвлөрсөн систем	5 390	4 699	98	128	465
	Нам даралтын зуух	848	433	7	386	22
	Цахилгаан халаагуур	34	0	1	31	2
	Ердийн галлагаа	8 475	31	0	8 143	301
	Газрын гүнийн дулаан	1	0	0	1	0
<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗРЫН ТӨРӨЛ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Төвлөрсөн шугам руу урсдаг	4 951	4 346	92	85	428
	Цооногт урсгадаг	47	2	12	32	1
	Нүхэн жорлонд урсгадаг	89	0	0	83	6
	Сайжруулсан	38	0	0	37	1
	Энгийн	9 578	815	1	8 415	347
	Био жорлон	9	0	1	6	2
	Задгай	36	0	0	31	5
<b>ХАТУУ ХОГ, ХАЯГДАЛ ЗАЙЛУУЛАЛТ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Үйлчилгээний байгууллагаар	11 682	5 128	91	5 866	597
	Зөвшөөрөгдсөн цэгт	2 872	35	15	2 646	176
	Шатаадаг	129	0	0	129	0
	Булдаг	7	0	0	7	0
	Тогтсон цэг байхгүй	58	0	0	41	17
<b>БОХИР ЗАЙЛУУЛАЛТ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Төвлөрсөн систем	5 252	4 689	90	32	441
	Бие даасан систем	47	1	16	29	1
	Цооног	9 030	472	0	8 364	194
	Задгай	419	1	0	264	154
<b>ӨМЧЛӨЛИЙН ХЭЛБЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Иргэний	14 021	4 986	101	8 332	602
	Хувийн ААНБ-ын	430	121	4	266	39
	Төрийн өмчийн	297	56	1	91	149
<b>ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
	Өөрийн	11 983	4 278	92	7 174	439
	Бусдын сууцанд түрээстэй	791	343	3	287	158
	Бусдын сууцанд түрээсгүй	1 904	529	10	1 189	176
	Бусад	70	13	1	39	17

## ХҮСНЭГТ 12.5 БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АХУЙН НӨХЦӨЛ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Ахуйн нөхцөл	Бүгд	Нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин	Бие даасан тохилог сууц	Сууцны тусдаа байшин	Нийтийн байр	
<b>БҮГД</b>	<b>Бүгд</b>	<b>14 748</b>	<b>5 163</b>	<b>106</b>	<b>8 689</b>	<b>790</b>
<b>УСАН ХАНГАМЖ</b>	Төвлөрсөн усан хангамж - халуун, хүйтэн устай	5 179	4 636	83	36	424
	Бие даасан систем - халуун, хүйтэн устай	6	2	0	3	1
	Зөөврийн	4 506	200	0	4 163	143
	Төвлөрсөн усан хангамж - хүйтэн устай	46	19	5	9	13
	Бие даасан систем - хүйтэн устай	14	0	2	11	1
<b>СУУЦНЫ ДОТОРХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 769</b>	<b>4 656</b>	<b>64</b>	<b>14</b>	<b>35</b>
	Төвлөрсөн системд холбогдсон	4 764	4 656	62	11	35
	Бие даасан системээр холбосон	5	0	2	3	0
<b>СУУЦНЫ ГАДНАХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 982</b>	<b>201</b>	<b>26</b>	<b>4 208</b>	<b>547</b>
	Хамгаалагдсан гүний худаг	3 252	0	26	2 711	515
	Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон нийтийн ус түгээх байр	735	0	0	723	12
	Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр	692	0	0	672	20
	Хамгаалагдсан гар худаг	10	0	0	10	0
	Хамгаалагдаагүй гүний худаг	11	0	0	11	0
	Хамгаалагдаагүй гар худаг	1	0	0	1	0
	Зөөврийн усны үйлчилгээ	78	0	0	78	0
	Ердийн хөсгөөрх зөөврийн ус	2	0	0	2	0
	Савласан ус	201	201	0	0	0
<b>ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Төвлөрсөн систем	9 719	4 857	90	4 190	582
	Дизель станц	4	0	0	4	0
	Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	21	0	0	21	0
	Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	7	0	0	7	0
<b>ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Төвлөрсөн систем	5 309	4 666	90	103	450
	Нам даралтын зуух	451	191	0	256	4
	Цахилгаан халаагуур	16	0	0	15	1
	Ердийн галлагаа	3 974	0	0	3 847	127
Газрын гүнийн дулаан	1	0	0	1	0	

<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗРЫН ТӨРӨЛ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Төвлөрсөн шугам руу урсдаг	4 893	4 319	83	70	421
	Цооногт урсгадаг	26	2	7	17	0
	Нүхэн жорлонд урсгадаг	50	0	0	45	5
	Сайжруулсан	22	0	0	21	1
	Энгийн	4 737	536	0	4 048	153
	Био жорлон	6	0	0	6	0
	Задгай	17	0	0	15	2
<b>ХАТУУ ХОГ, ХАЯГДАЛ ЗАЙЛУУЛАЛТ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Үйлчилгээний байгууллагаар	9 608	4 828	83	4 137	560
	Зөвшөөрөгдсөн цэгт	113	29	7	57	20
	Шатаадаг	28	0	0	28	0
	Тогтсон цэг байхгүй	2	0	0	0	2
<b>БОХИР ЗАЙЛУУЛАЛТ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Төвлөрсөн систем	5 196	4 659	81	28	428
	Бие даасан систем	25	0	9	15	1
	Цооног	4 320	198	0	4 071	51
	Задгай	210	0	0	108	102
<b>ӨМЧЛӨЛИЙН ХЭЛБЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Иргэний	9 581	4 735	88	4 209	549
	Хувийн ААНБ-ын	143	112	2	6	23
	Төрийн өмчийн	27	10	0	7	10
<b>ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>9 751</b>	<b>4 857</b>	<b>90</b>	<b>4 222</b>	<b>582</b>
	Өөрийн	8 147	4 091	78	3 558	420
	Бусдын сууцанд түрээстэй	497	291	3	127	76
	Бусдын сууцанд түрээсгүй	1 085	464	8	528	85
	Бусад	22	11	1	9	1

## ХҮСНЭГТ 12.6 БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ТОО, АХУЙН НӨХЦӨЛ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Ахуйн нөхцөл	Бүгд	Нийтийн зориулалттай орон сууцны байшин	Бие даасан тохилог сууц	Сууцны тусдаа байшин	Нийтийн байр
<b>БҮГД</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
<b>УСАН ХАНГАМЖ</b>	<b>4 904</b>	<b>276</b>	<b>0</b>	<b>4 431</b>	<b>197</b>
Төвлөрсөн усан хангамж - халуун, хүйтэн устай	54	29	8	8	9
Бие даасан систем - халуун, хүйтэн устай	17	0	4	11	2
Зөөврийн	4 904	276	0	4 431	197
Төвлөрсөн усан хангамж - хүйтэн устай	7	1	0	6	0
Бие даасан систем - хүйтэн устай	15	0	4	11	0
<b>СУУЦНЫ ДОТОРХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>50</b>	<b>30</b>	<b>3</b>	<b>17</b>	<b>0</b>
Төвлөрсөн системд холбогдсон	30	30	0	0	0
Бие даасан системээр холбосон	20	0	3	17	0
<b>СУУЦНЫ ГАДНАХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>4 947</b>	<b>276</b>	<b>13</b>	<b>4 450</b>	<b>208</b>
Хамгаалагдсан гүний худаг	3 847	31	13	3 597	206
Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр	5	0	0	5	0
Хамгаалагдсан гар худаг	492	0	0	492	0
Хамгаалагдсан булаг, шанд	37	0	0	37	0
Хамгаалагдаагүй гүний худаг	106	0	0	106	0
Хамгаалагдаагүй гар худаг	151	0	0	151	0
Хамгаалагдаагүй булаг, шанд	1	0	0	1	0
Зөөврийн усны үйлчилгээ	33	0	0	31	2
Ердийн хөсгөөрх зөөврийн ус	2	0	0	2	0
Савласан ус	246	245	0	1	0
Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм)	19	0	0	19	0
Бусад	8	0	0	8	0
<b>ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
Төвлөрсөн систем	3 807	306	16	3 322	163
Дизель станц	33	0	0	32	1
Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	1 072	0	0	1 028	44
Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	64	0	0	64	0
Цахилгааны эх үүсвэргүй	21	0	0	21	0

<b>ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
	Төвлөрсөн систем	81	33	8	25	15
	Нам даралтын зуух	397	242	7	130	18
	Цахилгаан халаагуур	18	0	1	16	1
	Ердийн галлагаа	4 501	31	0	4 296	174
<b>БИЕ ЗАСАХ ГАЗРЫН ТӨРӨЛ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
	Төвлөрсөн шугам руу урсдаг	58	27	9	15	7
	Цооногт урсгадаг	21	0	5	15	1
	Нүхэн жорлонд урсгадаг	39	0	0	38	1
	Сайжруулсан	16	0	0	16	0
	Энгийн	4 841	279	1	4 367	194
	Био жорлон	3	0	1	0	2
	Задгай	19	0	0	16	3
<b>ХАТУУ ХОГ, ХАЯГДАЛ ЗАЙЛУУЛАЛТ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
	Үйлчилгээний байгууллагаар	2 074	300	8	1 729	37
	Зөвшөөрөгдсөн цэгт	2 759	6	8	2 589	156
	Шатаадаг	101	0	0	101	0
	Булдаг	7	0	0	7	0
	Тогтсон цэг байхгүй	56	0	0	41	15
<b>БОХИР ЗАЙЛУУЛАЛТ</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
	Төвлөрсөн систем	56	30	9	4	13
	Бие даасан систем	22	1	7	14	0
	Цооног	4 710	274	0	4 293	143
	Задгай	209	1	0	156	52
<b>ӨМЧЛӨЛИЙН ХЭЛБЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
	Иргэний	4 440	251	13	4 123	53
	Хувийн ААНБ-ын	287	9	2	260	16
	Төрийн өмчийн	270	46	1	84	139
<b>ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР</b>	<b>Бүгд</b>	<b>4 997</b>	<b>306</b>	<b>16</b>	<b>4 467</b>	<b>208</b>
	Өөрийн	3 836	187	14	3 616	19
	Бусдын сууцанд түрээстэй	294	52	0	160	82
	Бусдын сууцанд түрээсгүй	819	65	2	661	91
	Бусад	48	2	0	30	16



## Ашигласан материалын жагсаалт

1. Хүн ам орон сууцны 2020 оны улсын ээлжит тооллогын дүн
2. Хүн ам орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын нэгдсэн дүн
3. Дорнод аймаг статистикийн товчоо 2014 он
4. Статистикийн эмхэтгэл 2001-2005 он
5. Дорнод аймгийн мянганы хөгжлийн зорилтууд 2008 он
6. Монгол улсын статистикийн эмхэтгэл 2010, 2019 он
7. Дорнод аймгийн Яам, Гүйцэтгэх захиргаа, Тамгын газрын хураангуй түүх Хөх судар 2011 он
8. Чойбалсан хотын түүх 2008 он
9. Дорнод аймгийн хураангуй түүх 2001 он
10. Монгол улс 100 жилд 2011 он
11. Дорнод аймгийн нийгэм эдийн засгийн танилцуулга 2019 он
12. Дорнод аймгийн хөгжлийн цогц бодлого 2010 он
13. Монгол улсын засаг захиргааны зохион байгуулалтын өөрчлөлт шинэчлэл 1998 он
14. Нэгэн жарны замналтай Дорнод их барилга бүтээн байгуулалт 2016 он

Хаяг: Дорнод аймгийн Засаг даргын тамгын газрын 2 байр, өрөө-6, Хэрлэн сум, 7-р баг,  
Чойбалсан хот  
Монгол улс  
Утас: 70584240  
И-мэйл хаяг: [Dornod@nso.mn](mailto:Dornod@nso.mn)  
Вэб хаяг: [Dornod.nso.mn](http://Dornod.nso.mn)